

STAATSBEGROOTING VOOR HET DIENSTJAAR 1898.

VIIIste HOOFDSTUK.

MEMORIE VAN ANTWOORD.

Ter beantwoording van de in het Voorloopig Verslag, den 12den November jl. vastgesteld door de Commissie van Rapporteurs, betreffende het onderzoek van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1898, voorkomende vragen, en naar aanleiding van de daarbij door den ondergeteekende aangetroffen opmerkingen en beschouwingen, heeft hij de eer, het navolgende te doen kennen.

Algemeene beschouwingen.

Overbrenging van sommige onderwerpen naar andere hoofdstukken. Omtrent de aanbevolen overbrenging van sommige uitgaven van hoofdstuk VIII naar andere hoofdstukken der Staatsbegrooting, is de Minister, op grond van hetgeen ter zake door zijn ambtsvoorganger is aangevoerd op bladz. 1 en 2 der Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag, betreffende de begrooting voor 1897, van meening, dat er voor de Regeering geen voldoende reden bestaat om daartoe over te gaan. Hij heeft overigens de eer, te verwijzen naar hetgeen dienaangaande door de Regeering bereids is medegedeeld in § 16 der Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag betreffende het Iste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1898.

Dat het brengen van het wapen der marechaussee onder het ressort van het Departement van Justitie wenschelijk zou zijn, op grond, dat de samenwerking tusschen dit korps en de andere politie niet zelden te wenschen overliet, wordt door den ondergeteekende ontkend.

Mochten al eene enkele maal klachten zijn vernomen nopens minder goede samenwerking tusschen lagere ambtenaren van beide takken van politie, zij komen zóó zelden voor, dat daárin geene reden kan gelegen zijn om vorenbedoelden wensch te uiten. De gewenschte samenwerking wordt door de officieren van het wapen overigens zooveel mogelijk bevorderd.

Welke nadeelen de overbrenging van meergenoemd wapen naar het Departement van Justitie zou kunnen medebrengen is reeds herhaaldelijk aangetoond. Ook hieromtrent heeft hij de eer te verwijzen naar hetgeen zijn ambtsvoorganger daarover heeft medegedeeld op bladz. 1 en 2 van de hiervoren aangehaalde Memorie van Antwoord, zoomede naar hetgeen door zijn ambtgenoot van Justitie in de Memorie van Antwoord op het Verslag der Commissie van Rapporteurs nopens het onderzoek van het IVde hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1898 is in het midden gebracht, met welke beschouwingen hij geheel instemt.

Ook de overbrenging naar het Departement van Marine, van alles wat samenhangt met den torpedodienst en de verdediging van de toegangen uit zee, verdient geene aanbeveling.

De dienaangaande thans bestaande regeling voldoet goed; waarom zou men haar dus veranderen?

Eindeijfer. Bij de onderlinge vergelijking van de ramingen voor gewone Mil. Spec. '98.

uitgaven, omschreven in de begrotingen voor 1896, 1897 en 1898, welke uitgaven, volgens het Verslag, achtereenvolgens met ruim *f* 190 000 en *f* 320 000 zouden zijn gestegen, is niet in aanmerking genomen, dat de vroegere buitengewone uitgaven voor het materieel der artillerie in de begroting voor 1897 voor de eerste maal onder de *gewone* uitgaven zijn begrepen. (Zie de noot op bladz. 1 der Memorie van Toelichting betreffende hoofdstuk VIII der Staatsbegroting voor 1897).

Die buitengewone uitgaven, voor 1896 geraamd op *f* 563 125, komen in de begrotingen voor 1897 en 1898 voor onder de uitgaven, omschreven in de artikelen van de VIIde afdeeling. Men verkrijgt eene juistere onderlinge vergelijking van de geraamde uitgaven op verschillende begrotingen, indien men, zooals door 's Ministers ambtsvoorganger op bladz. 2 der Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag betreffende de loopende begroting is aangeeteekend, van het eindcijfer aftrekt de geraamde uitgaven voor pensioenen, voor het wapen der marechaussee, voor de voltooiing van het vestingstelsel en voor de nieuwe geweren.

De overblijvende sommen wijzen dan de ramingen aan van de gewone uitgaven en van de buitengewone uitgaven, omschreven in de XVIIde afdeeling (dienst der genie en approviandeering van de forten).

Aldus verkrijgt men de onderstaande ramingen:

voor 1896	<i>f</i> 17 509 227
„ 1897	„ 17 467 485
„ 1898	„ 17 786 516

Voor 1898 alzoo ruim *f* 319 000 meer dan voor 1897. Onder de raming voor 1898 is echter begrepen wegens meerdere uitgaven op de artikelen van de VIIIde afdeeling (materieel der artillerie enz.) *f* 338 700, hoofdzakelijk voor aan te schaffen behoeften voor de bewapening voor de forten in de Stelling van Amsterdam, welke in 1898 gereed komen, alsmede voor aanvulling van verschoten munitie voor vuurwapenen van 6,5 m.M., en *f* 75 690 wegens meer uitgetrokken sommen op de artikelen van de XVIIde afdeeling (dienst der genie enz.), alzoo te zamen ruim *f* 414 000. Gemeld bedrag van *f* 75 690 is dringend noodig geworden doordat voor dit onderdeel der begroting in 1897 \pm *f* 170 000 minder beschikbaar is gesteld dan het gemiddelde bedrag, dat daarvoor in de laatstvoorafgaande vijf jaren werd toegestaan.

Voorts is, blijkens bladz. 8 der Memorie van Toelichting, ruim *f* 48 800 meer uitgetrokken voor soldijen, dan op de loopende begroting, omdat het percentage voor aftrek wegens aan het compleet ontbrekende of tijdelijk afwezige militairen op de begrotingen voor 1896 en 1897 te hoog is geweest, en *f* 12 800 voor scheren en haarsnijden, omdat de uitgaven voor dat onderwerp op de beide vorige begrotingen te laag zijn geraamd. Voegt men daarbij de meerdere kosten van het reservekader en van de reserve-vesting-telegrafisten, te zamen ruim *f* 51 000 beloopende, dan komt men tot een totaal van meerdere uitgaven voor de vijf genoemde onderwerpen van ruim *f* 526 000. Uit het vorenstaande volgt, dat op verschillende artikelen van de begroting voor gewone uitgaven f 526 000 — f 319 000 = f 207 000 minder is geraamd dan op de loopende begroting, waaronder is begrepen de som van *f* 25 000, welke op de vorige begrotingen was uitgetrokken ten behoeve van de paardenfokkerij.

Ten aanzien van de door sommige leden gemaakte opmerking over het eindcijfer der begroting, waarbij die van 1872 wordt vergeleken met de raming voor 1898, wenscht de ondergeteekende er op te wijzen, dat wel is waar sedert 1872 dat eindcijfer 52 pct. gestegen is, doch dat in datzelfde tijdvak ook de overige hoofdstukken der Staatsbegroting, met uitzondering van Koloniën en Onvoorziene Uitgaven, eene belangrijke verhooging hebben ondergaan. Voor de meesten bedraagt deze, percentsgewijze, veel meer dan voor hoofdstuk VIII. Zoo steeg bij voorbeeld Buitenlandsche Zaken met 60 pct., Justitie met 69 pct., Marine met 72 pct., Binnenlandsche Zaken met inbegrip van Waterstaat, Handel en Nijverheid, 92 pct. Met het oog op deze getallen mag worden gevraagd of het niet een natuurlijk gevolg moet worden geacht van de maatschappelijke toestanden en van de in menig opzicht aanmerkelijk veranderde omstandigheden, dat ook voor hoofdstuk VIII tegenwoordig veel

hoogere bedragen moeten worden aangevraagd, dan voor ongeveer 25 jaren het geval was.

Dat intusschen de verhouding van de uitgaven voor hoofdstuk VIII tot het bedrag van het geheele budget der Staatsbegrooting niet van beteekenis is veranderd, kan wel daaruit blijken, dat in 1872, van het geheele budget, 15 pct. werd uitgetrokken voor het Departement van Oorlog, en dat voor 1898, 15,7 pct. van het bedrag der Staatsbegrooting voor hoofdstuk VIII wordt aangevraagd.

Aan de enkele leden, die verklaarden dat zij, zoolang het leger op den tegenwoordigen voet wordt gehandhaafd, hunne stem aan het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting zouden onthouden, moet de ondergeteekende doen opmerken, dat hij met zijne verantwoordelijkheid niet zou kunnen overeenbrengen, mede te werken tot het scheppen van een toestand, als de bedoelde leden wenschelijk achten.

Vergelijking met andere landen. Uit het indertijd door den ambtsvoorganger van den ondergeteekende aan de Eerste Kamer toegezonden „Vergelijkend overzicht van de militaire lasten in de Europeesche Staten” blijkt werkelijk, dat de kosten van ons leger, in verhouding tot de getalsterkte hooger zijn dan in andere landen.

De oplossing van dit verschijnsel is echter, zooals in den geleidenden brief, waarmede bedoeld overzicht aan den anderen tak der Volksvertegenwoordiging werd aangeboden, uiteengezet is, te zoeken in den betrekkelijk korten diensttijd der militie in ons land.

Zooals in dien brief (1) werd aangeteekend, komen de met groot verlof zijnde lichten der militie het Rijk op nagenoeg geene uitgaven te staan en het ligt derhalve voor de hand, dat, hoe grooter het aantal met verlof zijnde lichten is, met andere woorden hoe grooter de duur van den geheelen diensttijd van den soldaat is, hoe geringer de jaarlijksche kosten per soldaat worden.

Indien in Nederland een diensttijd als militair van 12 à 15 jaar bestond, zooals in nagenoeg alle Europeesche Rijken, dan zou bij eenzelfde diensttijd onder de wapenen het Oorlogsbudget slechts weinig stijgen, terwijl de legersterkte ongeveer het dubbel zou bedragen, zoodat op die wijze de jaarlijksche kosten per soldaat aanzienlijk minder zouden worden dan men in meergenoemd overzicht voor menig ander Rijk vindt aangegeven.

Dat voorts eene vergelijking van onze Oorlogsbegroting met die van België tot de slotsom voert, dat de uitgaven voor ons leger, in verhouding zoowel tot de vredes- als tot de oorlogsterkte hooger zijn, dan die van het Belgische leger, zal de ondergeteekende niet tegenspreken. Men moet hierbij echter, zooals reeds door eenige leden in het Voorloopig Verslag werd opgemerkt, het verschil in levensstandaard hier en in België niet voorbijzien; het is toch eene bekende zaak — en men behoeft om zoo te zeggen slechts de grenzen over te gaan om haar bevestigd te vinden — dat de prijs van nagenoeg alle levensbehoeften bij ons hooger is dan in België.

En niet alleen deze omstandigheid draagt tot de grootere uitgaven voor onze legerinrichting bij, maar ook verschillende zaken, meer de details betreffende, werken daartoe mede; de ondergeteekende vestigt diengaande o. a. de aandacht op de belangrijk hoogere bezoldiging van de onderofficieren in het Nederlandsche leger, op het veel grooter getal onderofficieren in verhouding tot dat der manschappen, op de hoogere toelagen bij het verblijf in kampen en gedurende de manoeuvres, zoowel voor officieren als voor onderofficieren en minderen.

Geheel sluit de ondergeteekende zich dan ook aan bij die leden, die ten deze in het midden brachten, dat aan een dergelijk naast elkander stellen van totalen niet te veel waarde moet worden gehecht.

Men heeft in dit verband ook op Zwitserland gewezen, bewerende dat aldaar het Oorlogsbudget slechts ongeveer f 10.000.000 bedraagt, terwijl niettemin het Zwitsersche leger het onze in getalsterkte verre overtreft.

Waarvan dit verschijnsel is toe te schrijven, werd boven reeds uiteengezet. De diensttijd in Zwitserland bedraagt 24 jaar, bij ons slechts 7; dit heeft eenzijdig tengevolge dat elk soldaat bij ons meer aan het Rijk kost, maar daartegenover staat anderzijds dan ook, dat de *persoonlijke* druk van den mi-

1) Zie *Handelingen der Staten-Generaal*. Zitting 1895/96, Eerste Kamer, stuk n°. 39 b.

litairen dienst op de bevolking in Zwitserland veel zwaarder is dan bij ons: in Zwitserland toch bedraagt het aantal militairen op 100 inwoners 7,25, in Nederland slechts 1,66.

Men zou intusschen dwalen, indien men meende dat — al kost elk geoefend man door Zwitserland bij mobilisatie in het veld gebracht, aanzienlijk minder dan bij ons — daardoor ook de *financieele* druk op de bevolking aldaar geringer is dan hier. Het tegendeel is waar. Naar verhouding wordt in Zwitserland een veel aanzienlijker gedeelte van de Staatsinkomsten aan het leger besteed dan in Nederland.

Over 1897 toch bedraagt het geheele budget van uitgaven daar 83,905,000 francs, waarvan voor het Departement van Oorlog worden besteed 23,186,820 francs of circa 27,6 pct.; in Nederland bedraagt over genoemd dienstjaar het budget f144,743,740, waarvan voor het Departement van Oorlog f23,728,839 of slechts 16,4 pct., terwijl — rekent men het budget van het Departement van Marine mede — het totaal der uitgaven voor de landsdefensie 27,1 pct. uitmaakt van de Staatsinkomsten.

Nog moet bij deze vergelijking niet voorbijgezien worden, dat enkele jaren geleden, tijdens den bouw der nieuwe versterkingen, in Zwitserland en bij de wijziging van de bewapening aldaar, de Zwitsers niet schroomden om in *één* jaar voor oorlogsdoeleinden een bedrag van 43 millioen francs uit te geven.

Van de benoeming eener Staatscommissie tot het instellen van een onderzoek of bezuinigingen op het budget van Oorlog zijn aan te brengen, verwacht de ondergeteekende geen heil, vermits in werkelijkheid reeds thans op alle artikelen, welke daarvoor vatbaar zijn, zooveel doenlijk bezuinigd is.

Levende strijdkrachten. Gaarne wil de Regeering de verklaring afleggen, dat zij zich stellig tot taak heeft gesteld, niet de invoering van den persoonlijken dienstplicht alléén, maar tevens de reorganisatie van de levende strijdkrachten.

Vermits deze Regeering niet verantwoordelijk kan worden gesteld voor wat op defensiegebied vóór haar optreden geschiedde, behoeft de ondergeteekende niet in beschouwingen te treden aangaande het oordeel over het militair verleden van de laatste kwart eeuw uitgesproken.

Persoonlijke dienstplicht. Vindt de ondergeteekende het alleszins verklaarbaar, dat men in de meeste afdelingen, met het oog op het in de Troonrede aangekondigde wetsontwerp, zich op dit oogenblik wenscht te onthouden van eene bespreking omtrent den persoonlijken dienstplicht, hij heeft niettemin met belangstelling kennis genomen van de gedachtenwisseling, welke zich in ééne afdeling dienaangaande ontwikkelde.

Verband tusschen persoonlijken dienstplicht en legerorganisatie. De in ééne afdeling gedane vraag, of de natuurlijke connexiteit tusschen de door de Regeering voorgenomen afschaffing der dienstvervangning bij de militia en wettelijke organisatie der levende strijdkrachten, ook naar de bedoeling der Regeering, aldus was op te vatten, dat in haar plan bij de ontworpen legerorganisatie het stelsel van algemeenen oefenplicht werd uitgesloten en het stelsel van beperkten oefenplicht bestendigd, die vraag is ontkennend te beantwoorden.

Bij het stellen en uitwerken van die vraag is wel eenigermate uit het oog verloren, dat de Regeering slechts voorstellen kan aanhangig maken, doch dat de beslissing geheel afhangt van de Wetgevende Macht; dat een Regeeringsvoorstel om aangenomen te worden, in elke Kamer eene meerderheid moet hebben, dat dus de Regeering, al vertrouwt zij voor het eerlang in te dienen voorstel tot afschaffing der dienstvervangning bij de militia bij de Volksvertegenwoordiging eene meerderheid te zullen vinden, daarom geenszins de zekerheid bezit dat zij voor een meeromvattend voorstel evenzeer op dezelfde meerderheid mag rekenen.

Daarom heeft de Regeering met het ter overweging aanhangig maken van een afzonderlijk wetsvoorstel tot afschaffing der dienstvervangning bij de militia geen andere bedoeling dan om te geraken tot die afschaffing, ongeacht later te doene voorstellen; ook om de redenen, voor zoodanige handelwijze opgegeven, in het Verslag zelf, ter plaatse waar van „andere zijde” het lot van het wetsontwerp-BERGANSIUS besproken is.

Het afzonderlijk wetsvoorstel tot afschaffing der dienstvervangning bij de militia wettigt alzoo in geenendeel de gevolgtrekking, dat de Regeering het

behoud van beperkte jaarlijksche contingenten voorstaat. Al zou de Regeering verkieslijker oordeelen, hetzij een stelsel van algemeenen oefenplicht, hetzij een stelsel van algemeenen dienstplicht, hetzij eenig ander stelsel, dan nog zou zij zich daardoor niet hebben laten weerhouden van het aangekondigd wetsontwerp van beperkte strekking, waarbij uitsluitend de afschaffing der dienstvervanging bij de militie wordt voorgesteld.

Verkorting van eersten oefeningstijd. Aan de leden, die met bevreemding kennis genomen hadden van 's Ministers voornemen tot verkorting van den eersten oefeningstijd voor de miliciens der infanterie en der vestingartillerie, wenscht de ondergeteekende in herinnering te brengen, dat betreffende dit vraagstuk ruimschoots van gedachten is gewisseld tusschen Regeering en Volksvertegenwoordiging.

De Minister SEYFFARDT, die de vermindering toepaste door langdurige verloven, heeft namelijk de voordeelen en de nadeelen van het vraagstuk, naar het oordeel van den ondergeteekende, helder uiteengezet in zijne Memorie van Antwoord betrekkelijk het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1893. (Zie Gedrukte Stukken 1892—1893, 2, n°. 16, bladz. 18).

Uit de mededeelingen daar ter plaatse blijkt, dat destijds zich tot het verkrijgen van langdurig verlof hadden aangemeld \pm 8000 miliciens bij de infanterie en de vesting-artillerie onder de wapenen.

Gelet op die cijfers gaat het waarlijk niet aan, den maatregel uit een sociaal oogpunt te bestrijden, wanneer men weet, dat hij wegens de samenstelling van het blijvend gedeelte, op nog geen 3000 miliciens kon worden toegepast.

Zijn er onder de houders van hooge nummers voor het blijvend gedeelte miliciens, die in den winter liever niet huiswaarts keeren, dan staat het aan hen vrij, hun nummer te ruilen met anderen, die voor het blijvend gedeelte aangewezen zijn, en dan nog voor die ruiling eene geldelijke vergoeding te bedingen. Wenschen zij hun nummer te ruilen, dan kunnen zij gebruik maken van de bevoegdheid om ingevolge art. 126 der Militiewet vrijwillig onder de wapenen te blijven.

En wat aangaat de militaire bruikbaarheid van den milicien, die in de wintermaanden niet onder de wapenen is, vindt men ter aangehaalde plaats hoogst geruststellende mededeelingen, ontleend aan de rapporten van de korpscommandanten. Eén van die chefs verklaarde toen reeds, dat „de maatregel om langdurig winterverlof te verleenen”, (in dit geval dus de verkorting van oefeningstijd) „geen overwegende bezwaren heeft”.

Wordt hierbij in aanmerking genomen, dat toen de inlijving in Mei was geschied en nu reeds in Maart plaats heeft, en dat, gelijk in het Voorloopig Verslag op eene andere plaats zoo treffend juist wordt gezegd, dergelijke nieuwe denkbeelden gemeenlijk niet dan van lieverlede doordringen tot de gezaghebbende kringen, dan mag gerustelijk worden aangenomen dat de rapporten in dit opzicht tegenwoordig nog bevredigender zouden luiden.

Volkomen te recht werd dan ook in de zooeven vermelde Memorie van Antwoord gezegd:

„Eerst wanneer door eene vervroegde inlijving van de militie, zooals die voor de lichte van 1893 voor de eerste maal zal geschieden, de gelegenheid bestaat om de opleiding der ingelijfdes zóó te regelen, dat deze tegen den wintertijd beter geoefend zijn dan thans het geval is, kan uitspraak worden gedaan ten opzichte van de vraag, in hoeverre van een militair standpunt, vooral met het oog op de noodzakelijke mate van geoefendheid der miliciens, het verleenen van langdurige winterverloven als onschadelijk beschouwd kan worden en dus toegelaten kan blijven”

De redenen, waarom in den winter van 1892—1893 veel minder verloven werden toegestaan dan in den daaraan voorafgaanden, werden vermeld in de Memorie van Antwoord betrekkelijk het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1894. (Zie Gedrukte Stukken 1893—1894, 2, n°. 16, bladz. 11). Na dien tijd werden de winterverloven niet meer op zoo ruime schaal verleend, zoodat over den eigenlijken maatregel, nadat de inlijving in Maart geschiedde, geen rapporten konden worden uitgebracht en er dus geen afdoende reden bestond om dienaangaande de inspecteurs van de betrokken wapens te hooren.

In dezen stand der zaak, en overtuigd, dat bij de korpsen der infanterie en

der vestingartillerie de oefeningen in de wintermaanden, in verhouding tot de daarvoor gevorderde kosten, niet genoegzaam rechtvaardigen daarvoor miliciens onder de wapenen te houden, omdat de weersgesteldheid in die maanden oorzaak is, niet alleen dat dikwijls de oefeningen moeten geschieden binnen de kazernen in daartoe weinig geschikte lokaliteiten, maar bovendien dat zeer vele der in de open lucht gehouden oefeningen weinig of geen nut opleveren, heeft de ondergeteekende dan ook niet gearzeld, aan de Koningin-Weduwe, Regentes, voor te stellen, krachtens de bevoegdheid van Hare Majesteit ingevolge art. 122 der Militiewet, den oefeningstijd voor de miliciens van de regimenten der infanterie en vestingartillerie voor de lichting van 1898 te willen bepalen op acht maanden.

Men zal het den ondergeteekende overigens wel ten goede willen houden, dat hij zich voor het tegenwoordige niet kan uitlaten over de door hem gewenschte toekomstige legerorganisatie; eerst als zijne plannen een zoodanigen vasten vorm hebben verkregen dat zij aan de Wetgevende Macht ter overweging kunnen worden aangeboden, zal daartoe de tijd zijn gekomen.

Schadeloosstelling aan behoeftige ouders van miliciens. Waar opnieuw werd aangedrongen op het toekennen van schadeloosstelling aan behoeftige ouders van miliciens, die tehuis eenige kostwinners zijn, gedurende de maanden, welke hunne zonen onder de wapenen doorbrengen, wordt wel eene vroeger besproken zaak weder op het tapijt gebracht, doch, blijkbaar in engeren zin.

Hoe anders is het te verklaren, dat thans, naar gezegd werd, het aantal gezinnen dat voor dergelijke schadeloosstelling in aanmerking zou komen, niet groot is, en enkele jaren geleden op slechts een 200tal te schatten was, terwijl nog ten vorigen jare door den toenmaligen Minister van Oorlog in dit opzicht moest worden gewaagd van eene jaarlijksche uitgaaf van ongeveer anderhalf millioen gulden. (Zie Gedrukte Stukken 1896—1897, 2, n°. 20, bladz. 3). Het verschil in raming van de gevorderde uitgaven, toen en thans, vindt waarschijnlijk zijne oorzaak hierin, dat bij de vorige gelegenheid, ten gevolge van verwijzing van de zijde der Kamer naar België, het daar te lande vigeerend stelsel tot maatstaf van berekening genomen werd, terwijl nu van de zijde der Kamer wordt gedacht aan een stelsel van meer beperkte strekking, waarbij meer uitsluitend de kostwinner, in de eigenlijke beteekenis van het woord, voor den geest staat. Is deze onderstelling juist, dan zij het den ondergeteekende geoorloofd te doen opmerken, dat de kostwinners op meer afdoende wijze zouden zijn te helpen door hen tijdelijk, d. i. zoolang zij werkelijk als kostwinner kunnen worden aangemerkt, te ontheffen van den werkelijken dienst. Door zoodanige ontheffing zou tegenover hen, beter dan door schadeloosstelling aan de ouders, billijkheid worden betracht, zonder dat daarvoor uitgaven van het Rijk zouden worden vereischt.

In elk geval is de ondergeteekende van gevoelen, evenals zijn onmiddellijke ambtsvoorganger, dat het hier geldt eene gewichtige aangelegenheid, welke bij het ontwerpen eener nieuwe wettelijke regeling van den dienstplicht gezette overweging verdient.

Militair strafrecht en krijgstucht. Naar de ondergeteekende vertrouwt, kan de wederindiening van de wetsontwerpen, betreffende het militair strafrecht en de krijgstucht binnen korten tijd worden tegemoet gezien.

Contrôle op de uitgaven voor kleeding en uitrusting. Zooals bereids is medegedeeld in § 4 der Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag betreffende het 1ste hoofdstuk der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1898, heeft de ondergeteekende, na zijn optreden, de regeling van het beheer over den voorraad goederen voor kleeding en uitrusting voor onderofficieren en soldaten en de zaak der regularisatie van het nog onverevende bedrag van f 1.386 000, wegens uitgaven voor kleeding en uitrusting, in overleg met den Minister van Financiën, onmiddellijk ter hand genomen. De beide wetsontwerpen zullen de Kamer, naar hij vertrouwt, spoedig opnieuw bereiken.

Wet van 18 Juli 1890 (Staatsblad n°. 109). Toen de ondergeteekende kennis nam van de hier gedane vraag, betwijfelde hij al dadelijk, of van het personeel, op daggeld werkzaam bij de inrichtingen, waarop in het Verslag bedoeld wordt, iemand vallen zou buiten de werking der wet van 18 Juli 1890 (Staatsblad n°. 109).

Een ter zake ingesteld onderzoek heeft hem thans doen zien, dat zijn twijfel gegrond was, en dat werkelijk noch bij het Rijksmagazijn van geneesmiddelen, noch bij de militaire bakkerijen, de militaire slachterijen, de militaire magazijnen van levensmiddelen of de garnizoensmagazijnen van kleeding en uitrusting, personeel op daggeld werkzaam is, dat niet valt onder de werking van de hier bedoelde wet.

Militaire Pensioenraad. Dat sedert de instelling van den Militairen Pensioenraad eene andere toepassing van sommige wettelijke bepalingen betreffende het toekennen van pensioen heeft plaats gevonden dan toen dat college niet bestond, kan niet worden ontkend. In vele gevallen werd daardoor, sedert de werking der wet van 2 Maart 1896 (*Staatsblad* n°. 50) aan belanghebbenden een pensioen toegekend tot een lager bedrag dan waarop zij vroeger hadden mogen rekenen, en werd ook het pensioen onthouden in gevallen, waarin het vroeger zou zijn verleend.

Dat hier echter van eene *onredelijke* toepassing der pensioensbepalingen sprake zou mogen wezen, is geenszins het gevoelen van den ondergeteekende.

Zowel vroeger als nu werd, naar men meende, de wet naar letter en geest toegepast. En zoowel de opvatting van vroeger als die van thans is te verdedigen. Dat die van vroeger echter milder en meer in het belang van de individuen was, valt niet te ontkennen.

De oorzaak, waarom aan vele militairen van het leger het pensioen tot een lager bedrag werd toegekend dan waarop zij meenden aanspraak te kunnen doen gelden, moet voornamelijk gezocht worden in verschil van opvatting nopens het *ontstaan* — al dan niet ten gevolge van omstandigheden, verrichtingen en vermoenissen, aan de uitoefening van den militairen dienst verbonden — van de bij de betrokken militairen geconstateerde gebreken, alsook in verschil van opvatting omtrent de vraag, of een bepaald gebrek of een complex van gebreken al dan niet medebrengt het geheel of gedeeltelijk, voortdurend of tijdelijk buiten staat stellen om door handenarbeid in het levensonderhoud te voorzien.

Waar de Minister, bij het beoordeelen van de vraag of een militair bij fysieke ongeschiktheid voor de verdere waarneming van den dienst aanspraak heeft op pensioen, staat voor twee van elkander afwijkende adviezen, en waar hij rekening heeft te houden, eenerzijds met de belangen van de schatkist, die niet gedooogen dat een hooger pensioen wordt toegekend dan volgens een juiste toepassing der wetsbepalingen geoorloofd is, en aan den anderen kant met de belangen van den militairen dienst, die eischen, dat die bepalingen zoo mild mogelijk worden toegepast, daar is de beslissing voor den Minister vaak zeer moeilijk.

Blijkens het Voorloopig Verslag heeft men met betrekking tot deze aangelegenheid bepaalde vragen gedaan.

Naar aanleiding daarvan heeft de ondergeteekende de eer mede te deelen, dat klachten over het toekennen van een lager pensioen dan waarop men meende recht te hebben, alsook over het in het geheel niet toekennen van pensioen waarop vermeend werd aanspraak te bestaan, veelvuldig voorkomen.

Door velen werd ook gebruik gemaakt van de hun bij art. 4 der wet van 2 Maart 1896 (*Staatsblad* n°. 50) verleende bevoegdheid, om te verzoeken, dat omtrent hunne bezwaren tegen de ten aanzien van hunne aanspraken op pensioen genomen beslissing het gevoelen mocht worden ingewonnen van de afdeeling van den Raad van State voor de geschillen van bestuur aangewezen. Niet alle reclames echter kwamen van de zijde van hen, die met meerderen of minderen grond konden aannemen, dat de te hunnen aanzien genomen beschikking uitsluitend een gevolg was van het optreden van den Militairen Pensioenraad.

In de meeste gevallen werd de reclame door den Raad van State, afdeeling voor de geschillen van bestuur, ongegrond bevonden. In een zestal gevallen leidde het onderzoek van bedoelde afdeeling echter tot het nemen van eene beslissing in minderen zin dan door den Militairen Pensioenraad was in overweging gegeven.

Vraagt men nu het gevoelen van den ondergeteekende omtrent de werking van den Militairen Pensioenraad, dan is zijn antwoord, dat die werking waarborgt eene nog nauwgezetter, maar tevens minder milde toepassing van de betrekkelijke wetsbepalingen dan vroeger het geval was.

En het is niet onmogelijk, dat dit ten nadeele van de vrijwillige werving strekken zal, indien niet de zoo verouderde en gebrekkige wet van 28 Augustus 1851 (*Staatsblad* n°. 129) binnenkort aan eene algeheele herziening wordt onderworpen.

Request Algemeene Bond Insulinde. Omtrent het aan het hier bedoelde request te geven gevolg is de ondergeteekende al dadelijk in overleg getreden met zijne ambtgenooten van Marine en van Koloniën. Daar dit overleg nog in gang is, kan hij vooralsnog niet zeggen, of en wat er van Rijkswegs zou kunnen worden gedaan, om een pensioenfonds voor weduwen en weezen van militairen beneden den rang van officier tot stand te doen komen.

Wél kan hij zeggen, dat het denkbeeld zelf zijne sympathie heeft.

Maar tegen de verwezenlijking bestaan tal van bezwaren. Op eenige daarvan is reeds door den Minister van Koloniën, bij de beantwoording van het Voorloopig Verslag omtrent de begrooting van Nederlandsch-Indië, gewezen. En ondergeteekende vreest dan ook, dat er, onder de gegeven omstandigheden, van Regeeringswege niet aan zal kunnen worden gedacht, om tot het in het leven roepen van een fonds als het bedoelde een wetsvoorstel aan te bieden.

Afgescheiden hiervan meent hij overigens, dat de grondslagen, waarop adressanten het door hen bedoelde fonds gevestigd zouden wenschen te zien, voor de schatkist zóó bezwarend zouden zijn, dat ook dan, wanneer onze financiën in gunstiger toestand verkeerden dan nu het geval is, van Regeeringswege in geen geval met die grondslagen genoeg zou kunnen worden genomen.

Scheiding tusschen de militaire intendance en de militaire administratie. Het is den ondergeteekende niet duidelijk, wat met de gewenschte scheiding tusschen de militaire intendance en de militaire administratie wordt beoogd. De taak van de militaire administratie omvat de zorg voor het onderhoud van de troepen in de verschillende toestanden, waarin de afdeelingen van het leger kunnen verkeerden, de betaling van het personeel en de verantwoording van de ontvangsten en uitgaven, zoo van gelden als van goederen. De intendance, die een deel uitmaakt van de militaire administratie, heeft in het bijzonder te zorgen voor de aanschaffing, het beheer en de beschikbaarstelling van hetgeen voor het onderhoud en de uitrusting van de troepen noodig is, en voor de behartiging van de geldelijke belangen van den Staat, voor zoover die bij de verpleging en uitrusting van het leger zijn betrokken. De kwartiermeesters zijn, als secretarissen van de hoofdadministratiën der korpsen of van de raden van administratie van korps-onderdeelen, belast met de betalingen bij de korpsen en met het opmaken van de geldelijke en materiele verantwoordingsstukken, welke door de korpsadministratiën moeten worden ingediend.

Diegenen onder hen, welke geen secretaris van eene hoofdadministratie zijn, — en ook soms de anderen — treden bovendien bij groote manoeuvres en in oorlogstijd op als verplegingsofficieren, d. w. z. dat zij voor de ontvangst of de aanschaffing en voor de verstrekking van de verplegingsbehoefden van de troepen zorgen, volgens de aanwijzing van de intendanten, of de bevelen van hunne commandanten. In gewone tijden zijn zij in de garnizoensplaatsen, waar geen intendanten zijn gevestigd, onder de bevelen van de intendanten, belast met het dagelijksch toezicht over den dienst bij de militaire magazijnen van levensmiddelen, de militaire slachterijen en de kleeding- en nachtlegermagazijnen, en — sedert de kosten van voeding niet meer uit de soldijen worden bestreden — ook met de keuring van de levensmiddelen, welke niet door de intendance worden aangeschaft, maar door aannemers rechtstreeks aan de troepen worden geleverd.

Er bestaat bij ons leger derhalve geen scherpe grens tusschen den werkring van de militaire intendanten en dien van de kwartiermeesters, en eene scheiding tusschen deze twee categoriën van officieren, in dien zin, dat van elke categorie een afzonderlijk dienstvak werd gevormd, zou de ondergeteekende — afgescheiden van de meerdere uitgaven, welke daaruit weder noodwendig zouden voortvloeien — niet in het belang van den dienst achten.

Intusschen moet de ondergeteekende doen opmerken, dat met de vraag, of die scheiding al dan niet wenschelijk is, volstrekt niet samenhangt de vraag,

of aan het hoofd van de afdeling Comptabiliteit van het Departement van Oorlog, in haren tegenwoordigen omvang, een intendant of een kwartiermeester behoort te staan. De werkzaamheden, aan die betrekking verbonden, behooren uit haren aard, noch in het bijzonder tot den werkkring van den kwartiermeester, noch tot dien van den intendant. De ondergeteekende overweegt intusschen of het aanbeveling verdient in de thans bestaande regeling van die aangelegenheid eenige wijziging te brengen in verband met de dienstregeling bij zijn Departement.

De vraag, of de intendanten nog steeds belast zijn met het toezicht op de materiele verantwoording van de verschillende verplegingsinrichtingen in de garnizoensplaatsen, moet bevestigend beantwoord worden. In de plaatsen waar de intendanten niet zijn gevestigd, worden zij daarin bijgestaan door de kwartiermeesters, die hun in die plaatsen voor het dagelijksch toezicht over den dienst bij de bedoelde inrichtingen zijn toegevoegd.

Dat de hoofdintendant, de chef van het dienstvak der militaire administratie, ook de chef is van de controleurs van de inwendige administratie der korpsen, acht de ondergeteekende niet zonderling. Wel is hij van meening, dat het beter ware geweest, de controleurs niet bij het personeel der kwartiermeesters in te deelen. Zij zouden, met den hoofdofficier, belast met de mandateeringen, een afzonderlijk onderdeel van het dienstvak der militaire administratie kunnen vormen, evenals de hoofden van de centrale magazijnen van militaire kleeding en uitrusting.

Scheiding der bereden en der vestingartillerie. Omtrent de wenschelijkheid eener scheiding van de bereden- en de vestingartillerie meent de ondergeteekende in geene beschouwingen te moeten treden.

Deze aangelegenheid zal met meer vrucht behandeld kunnen worden, wanneer het vraagstuk der toekomstige legerinrichting aan de orde zal worden gebracht.

Samensmelting van officierskaders. Omtrent deze aangelegenheid is de ondergeteekende, evenals zijn ambtsvoorganger van meening, dat, indien het denkbeeld van samensmelting van het officierskader van het leger hier te lande met dat in Nederlandsch-Indië ware te verwezenlijken zonder nadeel voor den dienst en voor de aanvulling der beide legers, dit zou te achten zijn in het belang onzer strijdvaardigheid.

Hij meent echter, evenals zijn ambtgenoot voor Koloniën, tegen overdreven verwachtingen dienaangaande te moeten waarschuwen; terwijl hij voorts nog niet overtuigd is, dat de maatregel tot bezuiniging zou kunnen leiden.

Toelagen van officieren. Ten aanzien van de toelagen voor officieren, kan de ondergeteekende mededeelen, dat ook hij niet onvoorwaardelijk ingenomen is met de bestaande regeling. Hij zal dan ook nader aan de zaak zijn volle aandacht wijden en gaarne, bij herziening, zoodanige regeling bevorderen, waarbij, meer dan bij de tegenwoordige, met de billijkheid rekening wordt gehouden.

Uniform-veranderingen. Het is den ondergeteekende tot dusverre niet gebleken dat het ontbreken van een klep aan het hoofddekseel der veldartillerie hinderlijk en schadelijk is voor de oogen.

Alvorens het hoofddekseel werd ingevoerd, werd daarmede bij een der regimenten veldartillerie eene proef genomen.

In het te dier zake uitgebrachte rapport is medegedeeld, dat, tijdens de proef, op de vorenbedoelde omstandigheid in het bijzonder de aandacht gevestigd was, doch dat de drager van het hoofddekseel daarmede niet meer hinder had van de zon, dan bij het dragen van de schako.

Ten aanzien van den rooden kraag der korte jas van de infanterie is de ondergeteekende van meening, dat deze, uit een tactisch oogpunt, geen bezwaar oplevert.

Het ligt wijders niet in zijn voornemen om in de uniformen nieuwe wijzigingen te brengen, welke kosten aan het Rijk zouden veroorzaken; hij zou integendeel eerder geneigd zijn tot veranderingen, welke ten bate der schatkist kunnen strekken.

Kazerneleven. Het was den ondergeteekende aangenaam in het Voorloopig

Verslag de erkenning aan te treffen, dat veel in het kazerneleven verbetering heeft ondergaan.

Gaarne geeft hij de verzekering dat het zijn streven zal wezen, te dien aanzien in dezelfde richting voort te gaan.

Drankverkoop. De ondergeteekende is van meening, dat de drankverkoop in de militaire cantines, op den voet als zulks tegenwoordig plaats heeft, niet moet worden verboden.

Lettende op den aard van ons volk, is de ondergeteekende overtuigd, dat drankmisbruik veeleer zal worden voorkomen door doelmatige leiding dan door eenig absoluut verbod.

De ondervinding, sinds tal van jaren ten deze verkregen, toont aan, dat de bestaande bepalingen gunstig werken. Zoo werd nog in dit jaar door een der divisiecommandanten gerapporteerd, dat bij twee der regimenten infanterie, tot die divisie behoorende, het drankverbruik in de cantines gaandeweg afneemt, en daarentegen het gebruik van bier en koffie toeneemt. In het grootste garnizoen van de noordelijke provinciën was het drankgebruik zelfs buitengewoon gering.

Naar aanleiding van de bewering van enkele leden, als zou in het kamp bij Reijen in dit jaar geen bier, doch wel sterke drank te verkrijgen zijn geweest, kan de ondergeteekende het volgende mededeelen.

In drie militaire cantines waren *bier*, koffie, melk, jenever enz. te verkrijgen.

Nopens den verkoop van sterken drank was bepaald, dat deze *uitsluitend* mocht worden verkocht in de bedoelde militaire cantines *in den beperkten* tijd van 8—9 uur 's avonds en gedurende 1 uur vóór het middageten van onderofficieren en 3/4 uur vóór het middageten voor minderen.

Om het drinken van goed en goedkoop bier te bevorderen, werd door den kamp-commandant een contract aangegaan met een leverancier. Daardoor ontstond gelegenheid voor de compagnies-waschvrouwen om, nu zij geen jenever mochten slijten, zich gemakkelijk van bier te kunnen voorzien. Van deze gelegenheid is een ruim gebruik gemaakt geworden.

Ten gevolge van deze zeer doeltreffende maatregelen is het mogelijk geweest nauwkeuring het drankverbruik in het kamp bij Reijen te kunnen bepalen. Dit bedroeg in circa 11 etmalen bij eene dagelijksche gemiddelde sterkte van 2108 onderofficieren en minderen 133 L. sterken drank, d. i. per 9 personen dagelijks 1 borrel.

Aangezien militairen beneden den rang van onderofficier het kamp niet hebben verlaten dan onder geleide, en ook gedurende de rusten bij de oefeningen geen sterke drank mocht worden verkocht, kan gezegd worden, dat het drankgebruik zich uitsluitend tot voormelde, zeer geringe, hoeveelheid heeft beperkt.

Het verbruik van bier was grooter. Het bedroeg in de militaire en burgercantines, bij de waschvrouwen en gedurende de rusten 6250 L., boven en behalve enkele vaten uit het nabijgelegen Reijen aangevoerd; alzoo ongeveer ruim 1/4 L. per hoofd en per étmaal.

Nooit heeft zich het geval voorgedaan, dat er geen bier in het kamp te verkrijgen was; sterke drank daarentegen was slechts gedurende hoogstens 2 uur per dag, en dan nog onder het gewone toezicht, te verkrijgen.

Geen enkel geval van drankmisbruik kwam dan ook in het kamp voor.

Uit het vorenstaande moge blijken hoe aanbevelenswaardig het is, voorzichtig te zijn, bij het maken van gevolgtrekkingen uit geruchten of berichten betreffende militaire aangelegenheden, welke dikwijls den toets van een onderzoek in geen deelen kunnen doorstaan.

Naar aanleiding van het gestelde nopens voorziening van *drinkwater*, kan de ondergeteekende mededeelen, dat tijdens de in het najaar gehouden veldoefeningen, tengevolge van de nalatigheid van den aannemer, de wateraanvoer naar één van de tentenbivaks, op 11 en 12 September, niet geregeld plaats had, doch dat, door de zorg van de intendance, hierin tijdig voorzien is.

De ondergeteekende geeft gaarne de verzekering, dat ook hij het zeer noodzakelijk acht, dat steeds goed drinkwater verkrijgbaar is en tevens, dat aan de beschikbaarstelling daarvan voortdurend veel zorg wordt besteed.

Inrichting der cantines. Ofschoon de ondergeteekende zeer geneigd is het verblijf in de cantines zoo aangenaam mogelijk te maken, heeft hij voorshands geen termen gevonden om daarvoor thans gelden aan te vragen. Wanneer echter

uit een daaromtrent in te stellen nader onderzoek de noodzakelijkheid daartoe mocht blijken, zal hij zeker niet nalaten zulks een volgend jaar te doen.

Aankoop van artikelen voor het leger binnenlands. Bij de aanschaffing van de voedingsmiddelen voor manschappen en paarden van het leger wordt, voor zooveel dit mogelijk is, en de uitgaven daardoor niet onnoodig worden opgevoerd, aan inlandsche producten de voorkeur gegeven.

Uit de omstandigheid, dat bij de onlangs gehouden aanbestedingen voor de levering van fourage, in elf van de veertien garnizoensplaatsen aan de aangeboden monsters van inlandsche haver de voorkeur is gegeven boven de buitenlandsche, moge blijken, dat de belangen van den Nederlandschen landbouw niet uit het oog worden verloren.

Dat, ten aanzien van de hoedanigheid van de haver, in de voorwaarden van aanbesteding overdreven eischen zijn gesteld, kan de ondergeteekende niet beamen.

Door aan de hoedanigheid van dit voedingsmiddel lagere eischen te stellen dan die, welke in de voorwaarden van levering zijn opgenomen, zou de voeding van de paarden onvoldoende zijn en mitsdien, 's Rijks belang worden benadeeld.

Werden echter bij de keuring van de monsters van ter levering aangeboden haver, hoogere eischen gesteld dan die, welke in de voorwaarden van levering zijn omschreven, dan zou dit door den ondergeteekende ten zeerste worden afgekeurd.

Met waardeering heeft de Minister vernomen, dat eenige leden erkenden, dat de verstrekking van inlandsch spek aan den troep, zoowel tot tevredenheid van de leveranciers als van de consumenten aanleiding geeft.

De ondergeteekende meent deze uitkomst voor een groot deel te mogen toeschrijven aan de zorg waarmede de aanschaffing van het spek plaats heeft.

Adres Bastiaansen c.s. Ten einde eventueel te kunnen voldoen aan de in de vergadering der Kamer van 8 April 1897 gedane toezegging, heeft 's Ministers ambtsvoorganger, in verband met den inhoud van het ter zake door de Commissie uit de Tweede Kamer uitgebracht Verslag, deze zaak om nader advies in handen gesteld van de commissie, bedoeld in de eerste alinea van de bij brief van 20 Mei 1896 ingezonden Nota van inlichtingen (Zitting 1895—1896—158). Door die commissie is daarop een nader rapport uitgebracht, dat door den ondergeteekende ter kennisneming voor de leden zal worden toegezonden, en waaruit, ook naar zijne meening, blijkt, dat geen grond bestaat eene aanvraag te doen tot het toekennen van verdere schadeloosstelling aan de bedoelde personen.

Artikelen.

1ste AFDEELING.

Toelichting gevraagd. Ad art. 2. De hierbedoelde uitbreiding van personeel is volstrekt noodzakelijk wegens de groote vermeerdering van werkzaamheden bij de IIIde afdeeling van het Departement, in het bijzonder ten gevolge van het in werking treden der wet, houdende instelling van den Militairen Pensioenraad.

De door deze instelling veroorzaakte veelvuldige behandeling van pensioen-aangelegenheden en de omvangrijke arbeid, welke tegenwoordig voortdurend verbonden is aan de koloniale werving (de koloniale reserve hieronder begrepen) en aan de overplaatsing en de detachering van officieren en van militairen van minderen rang van het leger h. t. l. naar *Oost-Indië*, hebben het noodig gemaakt, dat de verdeeling van het werk bij het genoemde onderdeel van het Departement gewijzigd is moeten worden en dat met die wijziging vermeerdering van werkkraft gepaard moest gaan.

IIde AFDEELING.

Bevordering in de subalterne rangen bij de intendance. Ad art. 6. Dat er in dagbladen en tijdschriften herhaaldelijk geklaagd is over de regeling der bevordering bij het dienstvak der intendance in de subalterne rangen, meer in het bijzonder in den kapiteinsrang, is den ondergeteekende natuurlijk niet ontgaan. Deze klachten waren echter in hoofdzaak weinig gegrond en ook grootendeels overdreven.

Hiermede wil de ondergeteekende intusschen niet te kennen geven, dat hij de bestaande regeling omtrent de bevordering der intendanten onverbeterlijk acht; en gaarne zal hij dan ook nader in overweging nemen, of en in hoeverre het wenschelijk is, die regeling in den bij het Verslag bedoelden zin te herzien.

Wat overigens de ten slotte gemaakte opmerking betreft, kan ondergeteekende aanvoeren, dat over het tijdvak van 1 Januari 1887 tot 1 Januari 1897 niet vijf maar zes luitenants-kwartiermeesters bij keuze tot kapitein-intendant werden benoemd, maar dat daartegenover drie en dertig eerste-luitenants-kwartiermeesters naar ancienniteit tot kapitein-kwartiermeester werden bevorderd; zoodat de bewering, als zou bij de bedoelde benoeming in strijd zijn gehandeld met het bepaalde bij art. 5 der wet van 28 Augustus 1851 (*Staatsblad* n°. 128), in ieder geval ten eenenmale ongegrond is.

Bezuiniging. Ad art. 7. De ondergeteekende kan niet instemmen met de meening van sommige leden, dat de plaatselijke staven onnoodig zijn. Die staven zijn in garnizoenen van eenige beteekenis zóó onmisbaar, dat veeleer de vraag gewettigd is, of, bij de vermindering welke het dienstvak van den plaatselijken staf indertijd onderging, niet te ver is gegaan.

IIIde AFDEELING.

Twee luitenants per compagnie. Ad art. 8. Van eene vermindering van het aantal luitenants per compagnie infanterie tot twee kan, zoolang over geen voldoende hoeveelheid reserve-officieren beschikt wordt, wel geen sprake zijn.

In vergelijking met andere legers zijn onze compagnieën infanterie niet sterker aan officieren; met het oog op het gehalte onzer troepen zou vermindering van het aantal officieren zeker bedenkelijke gevolgen kunnen hebben.

IVde AFDEELING.

Reservekader. Ad art. 13. Bij Koninklijk besluit van 21 Mei 1897 n°. 14, is de instelling van het reservekader voorgoed gevestigd wegens de gunstige uitkomsten verkregen bij de daaraan voorafgegane proefneming. Dat die instelling nog gunstig werkt, blijkt uit de steeds toenemende sterkte van dat kader. Op 1 October ll. bestond het uit: 25 vaandrigs, 106 reserve-sergeanten, 180 reserve-korporaals en 132 aspiranten-vaandrigs, en bedroeg dus de gezamenlijke sterkte van dat reservepersoneel 443 man, dat is, blijkens den staat F, stuk n°. 4, weer 50 man meer dan op 1 Juli ll.

In antwoord aan de leden, die vreezen dat het reservekader in oorlogstijd weinig waarde zou blijken te hebben, veroorlooft de ondergeteekende zich de opmerking, dat het reservekader niet aan zoo hooge eischen behoeft te voldoen als het beroepskader, omdat het eerste slechts in staat behoeft te zijn tot *aanvoering* van hunne ondergeschikten, terwijl het laatste bovendien ook belast is met de *instructie* en de *vorming*. Er bestaat dan ook alle reden voor het vertrouwen, dat de korpscommandanten alleen eenen graad verleen en aan hen, die door hunne geschiktheid waarborg opleveren dat zij de aldus opgevatte verplichtingen, aan den graad verbonden, naar eisch weten te vervullen, ook in oorlogstijd.

Aan den uitgedrukten wensch om te vernemen, of de denkbeelden, door den kolonel VAN DAM VAN ISSELT in de „Vereeniging ter beoefening van de krijgswetenschap” ontwikkeld over eene legerreserve, bij de Minister ingang vinden, kan de ondergeteekende niet wel voldoen, omdat hij nog niet weet, in hoeverre die denkbeelden, volledig uitgewerkt, zullen passen in het kader der legerhervorming, welke hij te zijner tijd aan de overwegingen der Staten-Generaal hoopt te onderwerpen.

Wat de tegenwoordige regeling van het reservekader aangaat, deze is, zooals hiervoren werd vermeld, eerst in dit jaar uitgevaardigd. Bij die regeling is rekening gehouden met hetgeen de ervaring tijdens de proefneming had geleerd. De gemaakte opmerkingen leveren geen voldoende grond op om verandering te brengen in die regeling, te minder omdat aan het daarbij uitgedrukt verlangen, dat de reservisten van de acht maanden er minstens vier moeten dienen tusschen 1 Mei en 1 October, is voldaan. Volgens die regeling is het regel dat de acht maanden werkelijken dienst, zij het dan ook bij gedeelten,

worden vervuld binnen vermeld tijdvak. Aanmelding in den winter voor korten tijd was meestal het gevolg van eene vroegere bepaling betrekkelijk 8 verplichte oefeningsdagen, welke bepaling door de tegenwoordige regeling vervallen is.

Het feit, dat een jonge man om gezondheidsredenen was afgekeurd voor het reservekader, doch daarna, toen hij in de loting gevallen was, ook na herkeuring geene vrijstelling kon verkrijgen, is geenszins een gevolg van bemoeilijking van de toelating tot het reservekader. De eischen voor het geneeskundig onderzoek van vrijwilligers voor het reservekader zijn als die voor de militie, echter met een gering verschil, voor zooveel het gezichtsvermogen betreft, en dan nog ten voordeele van het reservekader. Vermeld feit vindt zijne verklaring hierin, dat bij lichte gebreken verschil van opvatting tusschen geneeskundigen kan bestaan en de beslissing aan verschillende autoriteiten en colleges is overgelaten, namelijk ten aanzien van vrijwilligers voor het reservekader aan de militaire autoriteiten en ten opzichte van de militie, of aan den militieraad, of aan Gedeputeerde Staten.

Op de vraag, aan welke reden het is toe te schrijven, dat bij sommige regimenten infanterie, met name het 3de en 6de, het aantal vrijwilligers voor het reservekader zooveel kleiner is dan bij andere regimenten, moge dienen, dat die ongelijke sterkte in het algemeen is toe te schrijven aan de navolgende omstandigheden: dat de vrijwilligers voor het reservekader, die binnen de grenzen der voorschriften vrij zijn in de keuze van een garnizoen, in den regel in dienst treden bij het korps of korpsgedeelte, dat in of nabij de plaats hunner inwoning garnizoen houdt en de korpsen een ongelijk aantal garnizoenen tellen; dat, ongeacht het evengemelde, enkele garnizoensplaatsen bijzonder aantrekken, met name 's Gravenhage, Arnhem en Amersfoort; dat de hoogere burgerscholen en gymnasia, wier leerlingen het grootste gedeelte van het reservekader leveren, ongelijk verspreid zijn over de gedeelten van het Rijk, waar de onderscheidene korpsen garnizoen houden, en eindelijk dat evenzeer de dichtheid en de welvaart der bevolking, en dus ook de intellectuele ontwikkeling in evenbedoelde gedeelten van het Rijk, ongelijk zijn.

Fouriers. Met betrekking tot de in het Voorloopig Verslag ter sprake gebrachte positie der fouriers, heeft de ondergeteekende de eer mede te deelen, dat er bij een ter zake ingesteld onderzoek door hem geen termen zijn gevonden om in die positie eenige verbetering te brengen.

Militaire School te Haarlem. De opheffing der Militaire School te Haarlem is een gevolg van het in werking treden der wet van 21 Juli 1890 (*Staatsblad* n°. 126) tot regeling van het militair onderwijs bij de landmacht enz., in welke wet de Militaire School niet wordt genoemd.

Welke bestemming de Regeering aan de vrijgevalle lokalen denkt te geven, kan vooralsnog door den ondergeteekende niet worden medegedeeld, omdat dienaangaande nog overwegingen aanhangig zijn. Enkele dier lokalen worden thans tijdelijk gebezigd bij de opleiding van reservekader.

Na te laten schuld. Ad Art. 14. Het jaarlijksch bedrag van de nagelaten schuld op de rekeningen van militairen, die den dienst hebben verlaten, hangt van verschillende factoren af, en het is zeer moeilijk, bij stijging of daling van dat bedrag, met juistheid de oorzaken daarvan op te sporen. Het totaal der nagelaten schuld beliep bij voorbeeld:

in 1884	f	111 755
" 1889		101 866
" 1894		114 221
" 1895		111 529
" 1896		118 319.

En bij de infanterie en de vesting-artillerie:

	Infanterie.	Vesting-artillerie.
in 1884	f 66 495	f 14 669
" 1889	53 809	22 568
" 1894	73 258	20 813
" 1895	74 319	19 332
" 1896	76 069	23 736.

Eene van de voornaamste oorzaken van de toeneming van het bedrag der nagelaten schuld bij de twee genoemde wapensoorten is de vermeerdering van de slijtage van de kleeding ten gevolge van de sedert eenige jaren gehouden veelvuldige oefeningen van de militairen, zonder dat het bedrag van de dagelijksche kleedingtoelage is verhoogd. Voorts heeft op het bedrag van de nagelaten schuld grooten invloed het aantal malen, dat eene lichterij voor herhalingsoefeningen onder de wapenen, en de kleeding dus aan buitengewone slijtage onderhevig is geweest. Er wordt evenwel met zorg naar gestreefd, om de schuld der militairen zooveel noodig te beperken.

Uitbetaling tegoed op zakboekjes. De bevoegdheid van de korpsadministratiën, om aan vrijwillig dienende onderofficieren en soldaten jaarlijks in de maand November het saldo tegoed van hunne rekening geheel of gedeeltelijk uit te keeren, is opgeheven in het belang van den dienst, die eischt, dat de gelden, toegestaan voor verstrekking en onderhoud van kleeding en uitrusting, in de eerste plaats voor het doel waartoe zij zijn bestemd, worden aangewend, en voorts, omdat gebleken is, dat de jaarlijksche uitkeering aanleiding gaf tot onregelmatigheden, welke de strekking hadden, de saldo's tegoed zoo hoog mogelijk op te voeren. De ondergeteekende acht het daarom vooralsnog niet wenschelijk, op den genomen maatregel terug te komen. Intusschen wordt steeds ingewilligd het verzoek om uitbetaling van het tegoed aan gehuwde militairen, die van garnizoen moeten verwisselen, ofschoon hun meubilair aldan voor Rijksrekening wordt vervoerd.

Fourage. Ad art. 17. De uitslag van de gehouden aanbestedingen voor de levering van fourage ten behoeve van het leger, heeft doen zien, dat de som, thans daarvoor aangevraagd, niet toereikende zal zijn.

De prijzen, op bladz. 114 en 116 van den toelichtenden staat geraamd op respectievelijk 63, 53, 56 en 52 cent moeten thans gesteld worden op respectievelijk 71, 61, 62 en 57 cent.

Daardoor is meer noodig voor 1 040 615 rations — 1825 (staf der genie) =

1 038 790 rations ad 8 cent per ration	f 83 103,20
841 325 " " 6 " " " 	50 479,50
51 465 " " 5 " " " 	2 573,25
	<hr/>
	f 136 155,95

Vermits de gehouden aanbestedingen slechts loopen over de eerste 10 maanden van 1898 en de kans bestaat, dat de prijzen van de fourage in het volgende leveringsjaar lager zullen zijn, kan deze som worden verminderd met het bedrag voor 2 maanden, of $\frac{1}{6}$ 22 692,65

Blijft . . . f 113 463,30

zoodat de fourage, in ronde som, vermoedelijk meer zal kosten f 113 500 met welk bedrag de raming van het artikel, volgens nevensgaande Nota van Wijziging, is verhoogd.

Nieuwe rijwielen. Ad art. 20. Gaarne geeft de ondergeteekende de verzekering dat de 80 nieuwe rijwielen bij binnenlandsche fabrieken zullen worden aangekocht.

Verhoging van bureelkosten. Ad art. 21. De inspecteur van de artillerie behoort tot de autoriteiten, die geen vaste som voor vergoeding van bureelkosten genieten. Het is gebleken, dat het ten vorige jare toegestane bedrag voor kosten van het bureel van die autoriteit te laag is geraamd.

Mobilisatie van eene divisie. Ad art. 22. Het mobiliseeren van eene divisie infanterie zou voorzeker eene nuttige oefening zijn, indien zulks onvoorbereid kon geschieden.

Dit is evenwel niet mogelijk.

Men denke slechts aan het onder de wapenen roepen der miliciens-verlofgangers, hetgeen zonder voorafgaande bewilliging der daartoe vereischte gelden en goedkeuring der daartoe strekkende maatregelen uitteraard niet mogelijk is, terwijl het oproepen zelf evenmin zou kunnen plaats hebben op gelijke wijze als in geval van mobilisatie is bepaald.

Eene andere aangelegenheid, die hierbij mede zou moeten worden toegepast, is de verstrekking of aanschaffing van paarden ten behoeve der divisie op voet van oorlog.

Te dezen opzichte zou men bij de hierbedoelde oefening op onoverkomelijke zwarigheden stuiten; laat men de aanschaffing van paarden echter buiten rekening, dan kan ook aan de oefening zelve weinig waarde worden toegekend.

Tot het doel, waarvoor deze oefening gewenscht wordt, n.l. om te zien of de gemobiliseerde divisie in behoorlijk strijdvaardigen toestand verkeert, zou derhalve het onder de wapenen roepen der met groot verlof zijnde miliciens en de aanschaffing of verstrekking van paarden, een noodzakelijk, doch ten deele niet uitvoerbaar vereischte zijn, terwijl het andere doel, te zien namelijk of de mobilisatievoorschriften voldoen, langs anderen min kostbaren en eenvoudiger weg te bereiken is en ook bereikt wordt, althans voor zooveel zulks zonder de beide hiervoren vermelde maatregelen mogelijk is. Zoo worden van tijd tot tijd bij de verschillende onderdeelen van het leger onverwachts oefeningen in het mobiliseeren gehouden, ten einde zich van de goede werking der desbetreffende voorschriften te overtuigen. Blijkt uit de rapporten dier oefeningen, dat wijzigingen of aanvullingen in de voorschriften wenschelijk zijn, dan wordt ter zake het vereischte verricht.

Remonte. Ad art. 23. De vrees van sommige leden dat, nu de post voor de bevordering der paardenfokkerij niet meer op de begroting van het Departement van Oorlog voorkomt, dit Departement zich minder zou laten gelegen liggen aan de bevordering van het fokken van voor den krijgsveld dienst geschikte paarden, en dat wellicht ook op den duur de wenschelijkheid van aankoop van inlandsche paarden voor het leger uit het oog zou worden verloren, is, althans voor zooveel den ondergeteekende betreft, zonder grond.

Hij is bereid desverlangd, door militaire deskundigen, ten aanzien van de besteding der thans naar het Vde hoofdstuk overgebrachte gelden de adviezen te doen verstrekken, die in het belang der paardenfokkerij worden gewenscht, terwijl ook zijnerzijds geen bezwaar bestaat, op den voet als thans geschiedt, militaire deskundigen zitting te laten houden in de provinciale commissiën, die met de toekenning der premiën zijn belast.

Ten opzichte van het hengstveulendepot heeft hij zich overtuigd, dat de Minister van Binnenlandsche Zaken geenszins wil afwijken van den met zoo goed gevolg ingeslagen weg en dat de wenschelijkheid van stabiliteit in zake het bestuur en de leiding van dat depot niet uit het oog zal worden verloren.

Adressen, strekkende om den kapitein voor speciale diensten, tevens lid der remonte-commissie voor de bereden artillerie, bij bevordering in de hierbedoelde functiën te handhaven, zijn inderdaad ontvangen.

Vermits vooralsnog geen sprake is van de plaatsing van bedoelden kapitein in zoodanige betrekking, dat hij de meerbedoelde functiën niet meer zou kunnen waarnemen, vermeent de ondergeteekende te kunnen volstaan met de verzekering dat te zijner tijd zal worden overwogen, hoe ten deze het best zal kunnen worden gehandeld zonder de belangen van den dienst, van den betrokken officier en van de paardenfokkerij te schaden.

Wat ten slotte de wettelijke regeling betreft, waarop men in het belang van deze zaak bij den Minister meende te moeten aandringen, moet de ondergeteekende doen opmerken, dat eene wettelijke regeling als waarvan hier sprake is, ten eenenmale strijden zou met die, voorgesteld bij het wetsontwerp tot wijziging der wet van 28 Augustus 1851 (*Staatsblad* n°. 128), dat onlangs bij de Kamer is aanhangig gemaakt. (Gedr. Stukken 102).

Paardenkeuring. Voor de intrekking van de Koninklijke besluiten van 10 November 1892 (*Staatsblad* n°. 253) en van 5 Augustus 1895 (*Staatsblad* n°. 147), tegen welke besluiten andermaal bezwaren werden ontwikkeld, bestaat ook voor den ondergeteekende geen grond.

De hierbedoelde paardenkeuringen zijn onvermijdelijk noodzakelijk om in tijden van oorlog of oorlogsgevaar het leger van paarden te kunnen voorzien.

Dit jaar hebben keuringen plaats gehad in de provinciën Groningen, Drenthe en Noordbrabant. In het volgende jaar zullen zij geschieden in de provinciën Friesland, Overijssel, Zeeland en Limburg.

Worden deze laatste gehouden, dan zal in alle provinciën des Rijks eene paardenkeuring zijn gehouden overeenkomstig de bepalingen van het laatstvermelde Koninklijk besluit.

Alsdan zal nader kunnen worden overwogen, in welk opzicht eventueel maatregelen zouden zijn te treffen om, bij de uitvoering van art. 32bis der Inkwarlieringwet, te gemoet te komen aan de bezwaren, welke tegen die keuringen worden aangevoerd.

Wat de kosten betreft aan de jaarlijksche paardenkeuringen verbonden, deze bedroegen in 1896 ongeveer f 17,500 en in 1897 omstreeks f 11,100.

Vde AFDEELING.

Paardenartsen. Ad art. 24. Bij Koninklijk besluit van 8 Februari 1897 n°. 66, is reeds enige verbetering gebracht in de positie der paardenartsen. Intusschen zal de ondergeteekende gaarne in overweging nemen, of ten deze verdere verbetering, in den bij het verslag bedoelden zin, billijk en wenschelijk is. Een bepaald gevoelen daaromtrent heeft hij nog niet.

Bijdrage in onderhoud van rijwielen der officieren van gezondheid. De ondergeteekende meent dat, ook in verband met hetgeen dienaangaande in het midden werd gebracht bij de schriftelijke en mondelinge behandeling van hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1897, eene tegemoetkoming aan enkele officieren van gezondheid, die in groote of uitgebreide garnizoenen hun rijwiel gebruiken bij de uitoefening van hunnen dienst, alleszins gerechtvaardigd is, omdat de belangen van de patienten daarmede worden gebaat.

Op bladz. 136 van den uitgewerkten en toelichtenden staat, behoorende bij de raming van kosten voor het Departement van Oorlog voor het jaar 1898, worden de garnizoenen genoemd waar de bedoelde vergoeding zou behooren te worden toegekend.

De ondergeteekende wenscht hierbij evenwel aan te teekenen, dat, wanneer het noodig mocht voorkomen dat de bedoelde tegemoetkoming ook in andere dan de genoemde garnizoenen wordt verleend, de vermelde opgave niet als bindend moet worden beschouwd. Het aangevraagde bedrag zal intusschen in geen geval worden overschreden.

Reserve-officieren van gezondheid. Ten opzichte van de bezoldigde reserve-officieren van gezondheid wordt reeds sedert eenige jaren bij het Departement van Oorlog geheel in overeenstemming met het hier aanbevolene gehandeld.

Vide AFDEELING.

Kosten der Koninklijke Militaire Academie. Ad art. 29. Bij eene vergelijking van de kosten der Koninklijke Militaire Academie, geraamd voor 1891 en voor 1898, moet niet uit het oog worden verloren, dat een groot gedeelte der te doene uitgaven geen verband houdt met het aantal aanwezige cadetten.

Hoe grooter het aantal der laatsten is, hoe minder de kosten per hoofd zullen bedragen.

Zoo werd bij de samenstelling der begrooting voor 1891 op eene gemiddelde sterkte van 335 cadets en bij die voor 1898 op p. m. 286 cadetten gerekend.

Indien het aantal cadetten in 1891, evenals voor 1898, op 286 ware begroot, dan zouden de kosten der Academie in eerstbedoeld jaar ongeveer f 1428 per hoofd hebben bedragen.

Voorts dient nog in aanmerking te worden genomen, dat, voor eene vergelijking met den vroeger bestaan hebbenden toestand, de traktementen der leerlingen van de 1ste afdeling der Krijgsschool, welke niet ten laste van de Academie werden gebracht, bij de kosten van de genoemde inrichting in 1891 zouden moeten worden opgetrokken. Immers, die afdeling der Krijgsschool, uitsluitend dienende voor de voltooiing der opleiding van artillerie- en genie-

officieren, kon worden opgeheven ten gevolge van het tot stand komen van de wet op het militair onderwijs, waarbij de duur van de zuiver militaire vakopleiding aan de Koninklijke Militaire Academie op drie jaren werd vastgesteld en derhalve met een jaar werd verlengd.

De vraag, of door eene minder weelderige inrichting der Academie, de kosten niet tot het bedrag van 1891 zouden zijn terug te brengen, moet de ondergeteekende op grond van het bovenstaande ontkennend beantwoorden.

Hoewel het ook den ondergeteekende toeschijnt, dat de duur der opleiding, voor de cadetten der infanterie en der cavalerie zou kunnen worden bekort, acht hij het in ieder geval raadzaam niet reeds nu stappen te doen tot wijziging van de wet op het militair onderwijs.

Wanneer men in aanmerking neemt dat bij de thans opgeheven Militaire School de opleiding feitelijk ook drie jaren duurde, en over te langen duur der opleiding niet is geklaagd, zal het aanbeveling verdienen, met het aanbrengen van wijzigingen te dien opzichte in de wet op het militair onderwijs niet te haastig te werk te gaan en eerst af te wachten welke bevinding wordt opgedaan als die wet eenige jaren volledig heeft gewerkt.

Vermits de jaarlijksche bijdrage ter tegemoetkoming in de kosten der Koninklijke Militaire Academie is bepaald op het maximum hetwelk de wet toelaat, kan tot eene verhooging dier bijdrage zonder wetswijziging niet worden overgegaan.

Aangezien in de laatste jaren het aantal aspiranten dat zich aanmeldt voor eene plaatsing bij verschillende inrichtingen van militair onderwijs, met bestemming om te worden opgeleid voor den dienst *hier te lande*, gestadig afneemt en diensgevolge de voor den dienst opengestelde plaatsen dit jaar zelfs niet alle konden worden vervuld, terwijl het aantal aspiranten voor den *Indischen dienst* — voor welken dienst de opleiding kosteloos is, — in gelijke mate toeneemt, zou eene verhooging der bijdrage allicht ten gevolge hebben, dat de aanvulling van het officierskorps van het leger hier te lande ernstig gevaar liep.

Toelatingsexamen voor de Koninklijke Militaire Academie. Bij vergelijking van het programma, gevoegd bij het Koninklijk besluit van 10 Maart 1870 (*Staatsblad* n°. 49), houdende het algemeen reglement voor het eindexamen der hogere burgerscholen met het programma voor het toelatingsexamen tot de Koninklijke Militaire Academie, zal men ontwaren dat bij het samenstellen van het laatstbedoelde, het eerstvermelde, met weglating van eenige vakken, op den voet is gevolgd.

Het is dan ook niet duidelijk, in welk opzicht, zonder het programma te verzwaren, eene nog betere aansluiting aan het leerplan der hogere burgerscholen zou kunnen worden verkregen. Tot nu toe werden tot de Koninklijke Militaire Academie toegelaten: 108 jongelieden, als bedoeld bij art. 25, sub II, der wet van 21 Juli 1890 (*Staatsblad* n°. 126), die voor het grootste gedeelte het onderwijs op eene hogere burgerschool hadden gevolgd.

In hetzelfde tijdvak gingen 156 cadetten der Cadettenschool tot die Academie over.

Dat alleen de uitstekendste leerlingen der hogere burgerscholen tot die Academie zouden worden toegelaten, kan geenszins worden toegegeven. Bij herhaling toch is het voorgekomen, dat een aspirant, die niet slaagde in het eindexamen voor de hogere burgerschool, wél voldeed aan de eischen van het toelatingsexamen tot de Koninklijke Militaire Academie.

Uit het vorenstaande blijkt, dat de Cadettenschool alléén niet de stof voor de Koninklijke Militaire Academie behoeft te leveren, aangezien $\pm \frac{2}{5}$ van het aantal der leerlingen van laatstgenoemde inrichting het onderwijs op de Cadettenschool niet heeft gevolgd.

Gymnastiek. Ad art. 31. De ondergeteekende is gaarne bereid om in die garnizoensplaatsen, waar zulks mogelijk is en zoo de belangen van den dienst bij de betrokken korpsen daardoor niet worden geschaad, aan vrijwillige vereenigingen tot beoefening van de gymnastiek zooveel mogelijk medewerking te verlenen.

Van eene aansluiting van jongelieden uit de burgermaatschappij aan het gymnastiek-onderwijs dat aan personeel van het leger wordt gegeven, kan uit den aard der zaak geen sprake zijn.

Wat de verwezenlijking van het denkbeeld betreft, in de tweede alinea van dit artikel aangegeven, vermeent de ondergeteekende dat dit onderwerp meer tot de bemoeienis van zijn ambtgenoot van Binnenlandsche Zaken behoort.

VIIde AFDEELING.

Vereenvoudiging van artillerie-inrichtingen. Sinds vele jaren wordt in den hier aanbevolen zin gehandeld. Meermalen worden voorwerpen bij particulieren aangekocht, omdat de aanmaak in de artillerie-inrichtingen duurder zou uitkomen.

Dit moet uit den aard der zaak herhaaldelijk voorkomen, vooral bij de in het bijzonder genoemde constructie-werkplaatsen, aangezien het zonder aanzienlijke uitbreiding van die inrichtingen niet mogelijk is ze voor alle behoeften zóó volledig aan materieel en arbeidskrachten in te richten, als particuliere werkplaatsen dit vermogen voor de levering van voorwerpen, op welker vervaardiging zij zich in het bijzonder toeleggen.

Maar daartegenover staat dat het artillerie-materieel tal van voorwerpen omvat, welke, óf bij uitzondering, óf in het geheel niet door particulieren gemaakt worden.

In het eerste geval worden deze herhaaldelijk te hulp geroepen, in het tweede vervalt die bijstand vanzelf. Hiervoor, en voor de talrijke herstellingen, wordt eene inrichting als de bestaande vereischt.

De gestelde vraag moet derhalve ontkennend beantwoord worden.

Huisvesting der werklieden van de artillerie-inrichtingen. De quaestie der huisvesting van de werklieden der artillerie-inrichtingen, die van Delft naar de Hembrug zijn verplaatst, is nog niet geheel opgelost, omdat het aantal woningen te Zaandam nog ontoereikend is. Zoolang dit het geval blijft, is geen andere oplossing mogelijk dan dat de werklieden te Amsterdam wonen en voor Rijksrekening naar de Hembrug vervoerd en van daar teruggebracht worden.

Aangezien echter reeds vele werklieden te Zaandam gevestigd zijn en de aanbouw van woningen voor werklieden aldaar wordt voortgezet, vleit de ondergeteekende zich dat het bedoelde vraagstuk binnen niet te langen tijd eene geheele oplossing zal verkrijgen.

Aan de Hembrug is goed drinkwater verkrijgbaar; de gebouwen der artillerie-inrichtingen aldaar zijn aangesloten aan de Zaanlandsche waterleiding.

Uitbreiding personeel bij de pyrotechnische werkplaatsen. Ad art. 33. De scheikundige onderzoeken omtrent het rookzwakke buskruit, de aanmaak der munitie van 6,5 m.M. en van de snelvuurkanonnen, alsmede de pogingen om door eigen aanmaak steeds meer van het buitenland onafhankelijk te worden, hebben het gaandeweg onmogelijk gemaakt met het vroeger voor de pyrotechnische werkplaatsen bestemde officierspersoneel te volstaan. Een gevolg daarvan was, dat bij die inrichtingen officieren van de korpsen gedetacheerd moesten worden, niet om daar te worden opgeleid, maar om er blijvend werkzaam te zijn. Daar de organisatie niet toeliet hen bij den staf der artillerie over te plaatsen, bleven die officieren echter in de sterkte der korpsen tellen, en daar zij uit den aard der zaak bij mobilisatie nog veel minder bij de pyrotechnische werkplaatsen kunnen gemist worden, zouden zij alsdan bij hunne compagnieën hebben ontbroken. Op deze leemte had de opmerking in de Memorie van Toelichting betrekking. Dat hierin niet vroeger is voorzien kan geene bevreemding wekken. Immers, toen de artillerie-cursus-compagnie nog niet bestond, kon bij mobilisatie over de daarbij ingedeelde officieren worden beschikt. Zij konden dus openstaande plaatsen bij de compagnieën innemen; maar dit verviel, toen in 1897 de artillerie-cursus-compagnie werd opgeheven. Daarom behoefde eerst toen de voornoemde overplaatsing bij den staf der artillerie te geschieden.

Geschut. Ad art. 36. De gevraagde opgave gaat hierbij. Zij toont, in verge-

lijking met de in 1895 overgelegde, weinig verandering, omdat door den ondergeteekende een nieuw onderzoek is ingesteld naar de definitieve bewapening der Stelling van Amsterdam en de uitslag daarvan nog niet bekend is, zoodat alleen de tijdelijke bewapening dier Stelling kon worden opgenomen.

Inderdaad waren het overwegingen van geldelijken aard, die den ondergeteekende, zeer tot zijn leedwezen, noopten de jaarlijksche aanschaffing van snelvuurkanonnen in 1898 niet te doen plaats hebben. Hij meende dat ook hier het noodige voor het nog meer dringende moest wijken.

Voor de opstelling van de in de Nieuwe Hollandsche Waterlinie aanwezige snelvuurkanonnen moeten in eenige werken voorzieningen worden aangebracht. De voorstellen voor de uitvoering van de daarop betrekking hebbende werkzaamheden zijn eerst in den loop van dit jaar aan het Departement van Oorlog teekende, doch de machtiging om over te gaan tot die uitvoering kon nog niet worden verstrekt, omdat voor die werkzaamheden op de begrooting van het loopende jaar geen geld beschikbaar was.

VIIIste AFDEELING.

Schietbanen te Breda. Ad art. 44. Voor zoover aan den ondergeteekende bekend is, heeft het nooit in de bedoeling gelegen van het militair bestuur, de schietbanen op de Galdersche heide bij Breda op te heffen en naar de Setersche heide te verplaatsen. Wel zijn op laatstbedoelde heide eenige jaren geleden eenige schietbanen aangelegd, doch dit geschiedde om te gemoet te komen aan klachten van het domeinbestuur over de schade, welke, door de gezamenlijke vuren, aan het Mastbosch werd toegebracht en tevens met de bedoeling om de gelegenheid tot schieten voor de bataljons van het 6de regiment infanterie en voor de cadetten van de Koninklijke Militaire Academie niet minder ruim dan vroeger te doen zijn, toen ook voor schietoefeningen van de Teteringsche heide gebruik kon worden gemaakt.

Van de zijde van het Departement van Financiën (Domeinen) evenwel is bij herhaling de wensch te kennen gegeven, dat op de Galdersche heide niet meer naar de schijf zou worden geschoten, opdat het achter de vangers gelegen hout niet zou worden beschadigd, en de verdere uitbreiding van het Mastbosch in Z. O. richting geen bezwaar zou ondervinden.

Voor het schijfschieten zou in dat geval door het Departement van Financiën de geheele Setersche heide beschikbaar worden gesteld.

Deze heide zou dan, volgens voorstel van genoemd Departement, tevens als oefeningsterrein kunnen dienen, in de plaats van de Molenheide en de Molenschotsche heide.

De ambtsvoorganger van den ondergeteekende heeft zich echter, na de betrokken autoriteiten te hebben geraadpleegd, zeer te recht, met dat denkbeeld niet kunnen vereenigen. Op de Setersche heide toch zou de gelegenheid tot schijfschieten door den aard van het terrein, grootendeels stuifzand, veel gebrekkelijker worden dan op de Galdersche heide, terwijl de kunstweg Gilze—Oosterhout, waarover veel verkeer is, daardoor gedeeltelijk in de onveilige strook zou vallen.

Daar bovendien de Setersche heide zoo goed als onmisbaar is als oefeningsterrein van bereden artillerie en de Molenschotsche en de Molenheiden, zoowel voor de oefeningen der artillerie als voor die van troepen in de legerplaats bij Reijen onmogelijk gemist kunnen worden, is thans geheel afgezien van het denkbeeld eener verplaatsing van de schietbanen van de Galdersche naar de Setersche heide.

Verdere gedachtenwisseling met het Departement van Financiën heeft geleid tot het plan, dat de voor schietoefeningen dienende noordelijke helft der kleine Galdersche heide in het Mastbosch, aan het Departement van Oorlog zal worden overgegeven, onder beding, dat op dat terrein slechts individueele oefeningen zullen plaats hebben en dat een doorlopende kogelvanger zal worden aangelegd van zoodanige afmetingen, dat het terrein recht achter en ter zijde van den vanger als volkomen veilig kan worden beschouwd.

In hoever deze voorwaarden met het oog op de belangen van de domeinen noodzakelijk moesten worden gesteld, valt buiten de beoordeeling van den ondergeteekende.

Doch hij stelt er prijs op, ten aanzien van de veiligheid van het schietterrein in het algemeen, te verklaren, dat in de meer dan vijftig jaren, waarin op de Galdersche heide is geschoten, — voor zooveel hij weet — nog nooit een ongeluk is voorgevallen en zulks niettegenstaande op dat terrein allerlei gezamenlijke vuren werden beoefend. Ontegenzeggelijk werden, bij de laatst-bedoelde vuren vooral, nu en dan boomen getroffen, en werd daardoor eenige schade aan het Mastbosch veroorzaakt, doch klachten daarover zijn, voor zoover den ondergeteekende bekend is, eerst sedert 8 à 10 jaren gerezen, terwijl die schade vóór dien tijd waarschijnlijk grooter is geweest.

De ondergeteekende heeft gemeend deze aangelegenheid eenigszins uitvoerig te moeten uiteenzetten, ook met het oog op de omstandigheid dat het zeer wel mogelijk is, dat voor het aanleggen van den bedoelden doorloopenden kogelvanger, hetgeen evenwel zooveel mogelijk door militairen zal geschieden, bijzondere kosten zullen worden gevorderd, welke nu nog niet kunnen worden opgegeven.

Ten slotte teekent de ondergeteekende hierbij nog aan, dat, mocht het, door welke omstandigheid dan ook, blijken, dat meer bepaald voor de vier te Breda garnizoen houdende bataljons, op den duur geen doelmatige gelegenheid voor de individueele schietoefeningen te behouden is, dit noodzakelijk er toe zal moeten leiden, dat aan eenige van die bataljons een ander garnizoen zal moeten worden aangewezen.

De ondergeteekende vertrouwt echter, dat door overleg en samenwerking bij de autoriteiten en de Departementen welke bij de zaak zijn betrokken, eene bevredigende oplossing zal kunnen worden verkregen, waardoor al de tegenwoordig te Breda garnizoen houdende bataljons aldaar zullen kunnen blijven.

Dit laatste zou hoogst wenschelijk zijn, want, hoewel de troepen te Breda, ten gevolge van ontginning en het afsluiten van vroeger voor hen toegankelijke terreinen — waar zij trouwens geene schade aanbrachten — sedert een tiental jaren in den omtrek der stad veel minder gelegenheid tot oefening vinden dan vóór dien tijd het geval was, kan Breda, indien voor de militaire oefeningen geen verdere beperkingen worden gemaakt, nog altijd gerekend worden tot de geschikte garnizoensplaatsen.

Kazerne te Doesburgh. Ad art. 45. De kazerne in de Kloosterstraat te Doesburgh is in plattegrond groot ongeveer 410 M². Voor het verzwaren van de kapsanten c.a. en het aanbrenge van een geheel nieuw dakbeschoot op zulk een groot gebouw, zijn de voor de uitvoering van die werkzaamheden geraamde kosten zeker geenszins te hoog, vooral niet wanneer men in aanmerking neemt, dat bij herstellingen van dergelijke oude kapwerken steeds vernieuwing van meerdere onderdeelen noodig is.

IXde AFDEELING.

Klacht over brood. Ad art. 51. Het brood voor de troepen, te den Helder in garnizoen, wordt ontvangen uit de marine-bakkerij te Willemsoord. Vermits geene klachten omtrent de hoedanigheid van dat brood waren ter kennis gekomen van den ondergeteekende, heeft hij een onderzoek ingesteld naar aanleiding van de in het Voorloopig Verslag gedane mededeeling. Door dit onderzoek heeft hij vernomen, dat in de maand Augustus van dit jaar eenmaal brood is verstrekt hetwelk „eenigszins zuur” was.

Prijs van het ration brood. In art. 51 zijn de uitgaven geraamd voor aankoop van het brood, dat door aannemers wordt geleverd of uit de hand wordt aangekocht. De prijs van 5 cent per ration is de gemiddelde prijs welke daarvoor wordt betaald.

In art. 53 zijn de uitgaven uitgetrokken voor aankoop van granen en verdere behoeften voor de broodbereiding in de militaire bakkerijen. De kosten daarvan zijn geraamd op 4¼ cent per ration. Voegt men daarbij de gemiddelde kosten per ration wegens bezoldiging van het personeel der militaire bakkerijen, waarvoor de uitgaven in art. 52 zijn uitgetrokken, dan blijkt, dat ook de prijs van het in militaire bakkerijen gebakken brood ongeveer 5 cent per ration bedraagt.

Gist. De gist voor de militaire bakkerijen wordt uit de hand aangekocht bij hen die, blijkens de opgedane ervaring, alleen gistsorten leveren welke de vereischte duurzaamheid bezitten en door hare overige eigenschappen het voordeeligt zijn voor het Rijk.

Xde AFDEELING.

Kleedermakers. Ad art. 56. De kleedermakers, op wier positie door eenige leden de aandacht wordt gevestigd, behooren niet tot het vaste personeel der centrale magazijnen van militaire kleeding en uitrusting, doch zijn particuliere personen die, ten behoeve van de magazijnen, lakensche kleeding tegen betaling op stuk vervaardigen. Die personen werken ook niet uitsluitend ten behoeve van de centrale magazijnen van militaire kleeding en uitrusting.

Werden zij opgenomen onder het personeel van die magazijnen, dan zouden voor hen werkplaatsen moeten worden gebouwd of gehuurd en — wanneer zij op vast daggeld werden aangesteld, zooals blijkbaar gewenscht wordt door de leden, die deze zaak ter sprake brachten — zou het personeel, met het toezicht belast, natuurlijk moeten worden uitgebreid.

Er bestaat bij den ondergeteekende overwegend bezwaar tegen, om de begroting voor zijn Departement met de daaruit voortvloeiende uitgaven en met die voor pensioenen van dat personeel te verhoogen.

Verhooging van een artikel. Ad art. 57. Op grond van hetgeen hierna ad art. 84 wordt medegedeeld, wordt art. 57 bij Nota van Wijziging met *f* 1600 verhoogd.

XIIIde AFDEELING.

Toelage aan oud-strijders. Ad art. 74. Uit het jongste jaarverslag van de vereeniging „Trouw aan Koning en Vaderland” blijkt, dat in 1897 aan 516 oud-strijders naar gelang van hunnen meer of minder behoeftigen toestand, eene ondersteuning kon worden toegekend van *f* 104, *f* 50 of *f* 10 per hoofd, en wel aan meer dan de helft hunner (298) het maximum en aan slechts 68 het minimum. Het jaarverslag doet tevens zien, dat door de vereeniging de ernstigste pogingen worden aangewend om allen, die met reden op eene uitkeering aanspraak kunnen maken, uit te vinden; terwijl daarin voorts de verwachting wordt uitgesproken, dat de vereeniging, indien zij op het Rijks-subsidie van *f* 25 000 mag blijven rekenen, met hare uitkeeringen op dezelfde wijze zal kunnen voortgaan.

Het vorenstaande in aanmerking nemende en tevens rekening houdende, zoowel met de bezwaren welke — zooals reeds door den vorigen Minister van Oorlog in den breede is uiteengezet — voor de Regeering aan het toekennen van eene persoonlijke en voor ieder oud-strijder naar billijkheid berekende toelage verbonden zijn, als vooral ook met den toestand van 's Rijks financiën, kan de ondergeteekende zich met het door eenige leden aanbevolen denkbeeld niet vereenigen, maar acht hij het zeer gewenscht, dat aan de vereeniging „Trouw aan Koning en Vaderland”, zoolang dit noodig blijkt, een Rijks-subsidie tot het voorgestelde bedrag worde toegekend.

XIVde AFDEELING.

Pensioenen. Ad art. 84. In de meening dat de voortdurende stijging van den post voor militaire pensioenen in hoofdzaak een gevolg zou wezen van het pensionneeren van officieren die nog in de kracht van hun leven en voor den dienst alleszins geschikt zijn, kan de ondergeteekende, ook met het oog op hetgeen zijn ambtsvoorganger reeds een en andermaal ter zake deed opmerken, niet deelen. Zijns inziens is die stijging toe te schrijven aan geheel andere oorzaken, als daar o.a. zijn:

- 1°. het toenemen van het getal officieren;
- 2°. de aanmerkelijke verhooging, bij de wet van 29 Mei 1877 (*Staatsblad* n°. 114) gebracht in het normaal bedrag der pensioenen van officieren, onderofficieren en minderen;
- 3°. het verhoogen, bij die wet, van de toelage, door officieren boven het gewoon pensioen genoten wordende voor Indische diensten;

4°. het toekennen, bij dezelfde wet, van pensioensverhoogingen wegens Indischen dienst aan onderofficieren en minderen;

5°. het op ruime schaal detacheren naar Oost- en West-Indië van officieren, onderofficieren en minderen der landmacht;

6°. de veranderingen, in aard en duur, van de militaire oefeningen, waardoor thans van den officier en den minderen militair te dier zake veel meer inspanning en gehardheid dan vroeger gevorderd wordt.

Welken invloed reeds de beide eerstgenoemde oorzaken op het stijgen van bovenbedoelden post hebben moesten, zal de ondergeteekende hieronder nader aantonen.

Sedert 1865 is de sterkte van het officierskorps met \pm een zevende toegenomen. Het is dus niet meer dan natuurlijk, dat ook het getal gepensioneerde officieren gaandeweg met $\pm \frac{1}{7}$ zou vermeerderen en dezelfde vermeerdering zich ook in het voor de pensioenen van officieren benoodigd bedrag zou doen gevoelen.

Dat het getal gepensioneerde officieren werkelijk met $\frac{1}{7}$ is toegenomen, kan blijken uit de omstandigheid, dat, terwijl er in 1877 ruim 700 gepensioneerde officieren waren, er thans ruim 800 in leven zijn.

Nu bedroeg bij het in werking treden der wet van 1877 het benoodigde voor militaire pensioenen bij de landmacht \pm 14 ton, waarvan \pm 9 ton voor officierspensioenen. Ook zonder de verhoogingen, bij die wet toegekend, zou dan ook alleen reeds door het toenemen van het getal gepensioneerde officieren, bovenbedoeld, het bedrag van \pm 9 ton voor officierspensioenen waarschijnlijk geworden zijn ongeveer f 1 030 000, en zou daardoor, zonder andere oorzaken, het voor de militaire pensioenen benoodigd bedrag op dit oogenblik waarschijnlijk f 1 530 000 hebben moeten belooopen.

Maar in 1877 werden de normale pensioenbedragen voor officieren gemiddeld met 40 pct. en die voor onderofficieren en minderen gemiddeld met 100 pct. verhoogd. Dezelfde verhoogingen moesten zich ook gaandeweg doen gevoelen bij de zooeven genoemde sommen.

Nu is 40 pct. van f 1 030 000 ongeveer f 412 000, en 100 pct. van f 500 000 niet minder dan hetzelfde bedrag van 5 ton. En worden die vermeerderingen gevoegd bij het bovengenoemd bedrag van f 1 530 000, dan komt men tot de som van f 2 442 000, of een bedrag, nog iets hooger dan het thans op de begrooting, voor militaire en burgerlijke pensioenen te zamen, uitgetrokkene.

Dat dan ook dit laatste bedrag nog niet het hoogste cijfer zal wezen, dat voor pensioenen bij de begrooting voor het Departement van Oorlog zal moeten worden uitgetrokken, is zeer waarschijnlijk, want uit den aard van de zaak zullen ook de andere, hierboven genoemde oorzaken haren invloed nog in toenemende mate doen gelden.

Reeds het in ruimer mate detacheren van officieren naar Oost- en West-Indië, moet later een belangrijken invloed hebben op het stijgen van den post voor militaire pensioenen. Immers, het spreekt wel vanzelf, dat, wanneer men, zooals thans het geval is, bij het leger ruim 200 officieren telt, die tijdelijk in Oost- en West-Indië dienden, en men bovendien, zooals nu mede het geval is, niet minder dan 128 officieren in Oost- en West-Indië gedetacheerd heeft, er na een zeker aantal jaren onder de gepensioneerde officieren zeer velen zullen voorkomen, die boven het hun wegens diensttijd enz. toegekend pensioen eene verhooging zullen genieten voor Indische diensten, ten bedrage van f 75 voor ieder jaar, dat zij gedetacheerd waren.

Overigens moet in verband met de bij Nota van Wijziging bedoelde vermindering van art. 84 met een bedrag van f 1600 het volgende worden aange- teekend:

Door de Algemeene Rekenkamer werd tegen de verevening van het aan een majoor-kwartiermeester toegekend pensioen bezwaar gemaakt, omdat die hoofdofficier dadelijk na zijne pensionneering, doch met ingang van den datum waarop hij in het genot van dat pensioen zou treden, belast werd met de functiën van administrateur van een kleedingmagazijn, waaruit naar de meening van de Algemeene Rekenkamer zou blijken, dat de betrokken majoor-kwartiermeester niet — zooals bij zijne pensionneering was aangenomen — voor altijd ongeschikt was voor de verdere waarneming van den militairen dienst.

Meergemeld college is nl. van oordeel dat bedoelde gepensioneerde hoofd-officier, zoolang hij de functiën van administrateur van een kleedingmagazijn waarneemt, geacht moet worden te zijn in militairen dienst.

Eene ter zake gevoerde briefwisseling tusschen het Departement van Oorlog en de Algemeene Rekenkamer heeft niet kunnen leiden tot opheffing van het gerezen bezwaar.

Mitsdien was het noodig dat op andere wijze in deze zaak eene voorziening getroffen werd.

Hiertoe werd bij Koninklijk besluit bepaald, dat de betrokken gepensioneerde majoor-kwartiermeester geacht moet worden met de vorenbedoelde functiën te zijn belast geworden op dezen voet:

1°. dat het aan hem toegekend pensioen van *f*1600 niet zal worden uitbetaald over den tijd, dat hij de bovenbedoelde betrekking of eenige andere dergelijke betrekking vervult; en

2°. dat door hem in zijne tegenwoordige betrekking zal worden genoten een jaarlijksch traktement van *f*2600, zijnde het bedrag van zijn pensioen, verhoogd met de hem aanvankelijk voor de waarneming zijner betrekking verleende toelage.

Als gevolg van dien maatregel kon het voor pensioenen, gagementen en onderstanden uitgetrokken bedrag met *f*1600 worden verminderd, maar moest gelijktijdig art. 47 met datzelfde bedrag worden verhoogd.

XVIde AFDEELING.

Marechaussee. Ad art. 94. De ondergeteekende schaaft zich aan de zijde van de leden, die, in tegenstelling van anderen, een woord van lof hebben over gehad voor de wijze, waarop de marechaussee haar dienst heeft verricht en nog steeds blijft verrichten.

Dat het korps in het noorden des lands zeer impopulair zou zijn, kan, naar het gevoelen van den ondergeteekende, alleen worden toegegeven als men daarbij voegt dat de impopulariteit bestaat bij kwaadwilligen en rustverstoorders: dat zij bij de overige leden der maatschappij eveneens valt waar te nemen, is den ondergeteekende niet ter oore gekomen. Het is ook niet aan te nemen, dat het in enkele zeldzame gevallen met weinig tact optreden van een der manschappen of wel het wangedrag van een andere het geheele korps als zoodanig impopulair zou maken. Volgens de bij het Departement van Oorlog ingekomen rapporten, wint, in strijd met de bewering van de enkele leden, naar wier mededeeling het korps impopulair is, het wapen der marechaussee in de noordelijke provinciën steeds meer in aanzien, nu de rustige bevolking gaandeweg leert inzien, dat de vestiging van afdeelingen van genoemd wapen in haar midden veiligheid, orde en rust heeft doen toenemen. Als een bewijs, dat dit laatste het geval is, kan dienen dat in de laatste jaren het herhaaldelijk requireeren der militaire macht door de burger-autoriteiten, tot handhaving van orde en rust niet meer voorkomt.

Dat de verhouding van de marechaussee tot de burgemeesters, als hoofd der plaatselijke politie, tot moeilijkheden aanleiding geeft, is den ondergeteekende niet bekend.

Ten opzichte van de meening van de milder en, z. i., over de diensten der marechaussee juister oordeelende leden, als zouden ten gevolge van de snelle uitbreiding, die dit wapen in de laatste jaren heeft ondergaan, daarin elementen van minder deugdelijk gehalte zijn opgenomen, moet hij aantekenen, dat vermits de uitbreiding op eenigszins groote schaal in het jaar 1895 heeft opgehouden, de hierbedoelde elementen, voor zooveel hunne aanwezigheid op te merken viel, het wapen reeds lang hebben verlaten. De geringe uitbreidingen, die sinds genoemd jaar alleen dan geschieden, als de betrokken rechterlijke autoriteiten zulks wegens vermeerderde behoefte aan politietoezicht in eenige streek noodig vonden, zoomede de gewone aanvulling wegens verloop, maken het mogelijk dat dergelijke elementen, zij het ook in kleiner getale, in het korps treden. De kans hiervoor is echter, met het oog op de groote zorg die bij de aanvulling in acht genomen wordt, zeer gering. Slechts die manschappen worden bij de marechaussee overgeplaatst, die in elk opzicht goed zijn aangekeend.

Ook na de overplaatsing zijn de divisie-commandanten bevoegd en verplicht, de ingedeelde manschappen naar hun korps terug te zenden, wanneer hunne geschiktheid voor het wapen in twijfel wordt getrokken.

Het jong aangekomen personeel ontvangt zijne eerste opleiding in de standplaatsen der divisie-commandanten, onder toezicht van den daar gestationeerden districts-commandant, en onder leiding van daartoe uitgezocht kader. Met kader of oudgedienden in dienst gaande, worden zij op deze wijze praktisch en theoretisch gevormd.

In verband hiermede moet oprichting van een centraal depot voor het wapen onnoodig worden geacht. Deze opleiding zou trouwens alleen theoretisch kunnen zijn, en derhalve onvoldoende, vermits praktische opleiding de hoofdvoorwaarde moet worden geacht voor de vorming van bruikbare politieambten.

Op grond van het vorenstaande moeten, naar het gevoelen van den ondergeteekende, klachten over eene bestaande onvoldoende opleiding der marechaussee als ongegrond worden beschouwd.

Onderwijs in Fransch en Duitsch aan marechaussees. Aan 32 onderofficieren der marechaussee in de provinciën Noordbrabant en Limburg is gedurende een jaar, tweemaal per week, telkens gedurende een uur, onderwijs gegeven in de Fransche taal. Bij het einde van den cursus zijn de uitkomsten van dat onderwijs, blijkens de daaromtrent uitgebrachte rapporten, niet zonder vrucht gebleken.

Aan die onderofficieren, welke toonden den meesten aanleg en de meeste geschiktheid voor het maken van verdere vorderingen te bezitten, is alstoen vergund geworden een tweeden cursus te volgen.

Het onderriicht is gegeven aan de onderofficieren der grensbrigades, zonder op hunnen leeftijd te letten. Dat de jongeren grootere vorderingen hebben gemaakt dan de ouderen is niet gebleken.

Aan de langs de oostelijke grenzen gestationeerde marechaussee wordt sinds 1 October 1896 onderwijs gegeven in de Duitsche taal, op denzelfden voet als bij de grensbrigades in Noordbrabant en Limburg de Fransche taal wordt onderwezen.

De uitkomsten daarvan zijn zeer bevredigend te noemen. Uit dien hoofde is door den ondergeteekende bepaald, dat ook deze cursus met een jaar verlengd wordt.

XVIIde AFDEELING.

Totaal-kosten der nieuwe kazerne. Ad art. 97. De totaalkosten van de nieuwe kazerne voor eene compagnie hospitaalsoldaten op het Bleekveld bij het hospitaal te Utrecht zijn begroot op het uitgetrokken bedrag van f 18 000.

Permanent schietkamp. Ad art. 100. Met voldoening nam de ondergeteekende kennis van de in het Voorloopig Verslag voorkomende mededeeling dat het voorstel betreffende het permanente schietkamp van de infanterie in beginsel geen bezwaar ontmoette.

Ter beantwoording van de te dien aanzien verder gestelde vragen heeft hij de eer het volgende te doen kennen.

Ofschoon de kosten der geheele inrichting van het schietkamp nog niet nauwkeurig zijn op te geven, kan toch nu reeds met zekerheid worden medegedeeld, dat die kosten een totaal bedrag van f 265 000 niet zullen overschrijden. Daarin is begrepen een bedrag van ongeveer f 102 000 voor aankoop van het terrein, in het geheel groot ruim 3047 hectaren, en een bedrag van ongeveer f 53 000 voor den aanleg en verharding van wegen naar en in de te maken legerplaats, waarvan ongeveer f 22 000 verplichtend werd gesteld bij de bereidverklaring tot verkoop van het terrein.

In verband hiermede wordt thans voorgesteld het betrokken artikel met eene som van f 125 000 — als eerste termijn van het geheel benodigd bedrag — te verhoogen.

De vraag, of het kamp niet aanleiding zal geven tot veelvuldiger verplaatsen van infanterie, moet toestemmend worden beantwoord. Het doel van het kamp is juist om aan de onderdeelen van het wapen, welke tegenwoordig niet of zeer onvolkomen gevechtsschietoefeningen kunnen houden, daarvoor gelegenheid te geven.

Dat de kosten van kampeeren dientengevolge zullen stijgen kan op dit oogenblik nog niet met zekerheid worden gezegd, doch is wel waarschijnlijk. Evenmin kan thans reeds worden gezegd, of tegenover de vermeerdering van uitgaven die uit de aanneming van het voorstel zullen voortvloeien, ook verminderingen zullen staan, bijv. ten gevolge van den verkoop van eenige oude schietbanen. Doch in ieder geval zullen die meerdere uitgaven er toe leiden, dat aan onze infanterie eene betere geoefendheid in het schieten zal worden gegeven dan thans het geval kan zijn.

Waar in de Memorie van Toelichting als argument voor de noodzakelijkheid van het schietkamp werd aangevoerd o.a. het in ontginning komen van verschillende heidevelden, werd daarmede bedoeld, dat door die ontginning, nabij verschillende garnizoensplaatsen, nu reeds geen nieuwe schietbanen meer kunnen worden aangelegd.

Het terrein bij Harskamp, dat zal worden aangekocht wanneer het daarvoor noodige bedrag door de Staten-Generaal zal worden toegestaan, sluit wel aan bij dat, hetwelk door het Departement van Financiën is aangekocht, ten einde door de Nederlandsche Heidemaatschappij, te worden in cultuur gebracht, doch die ontginning kan geschieden zonder dat van de aanwezigheid van het schietkamp of van de aldaar te houden oefeningen eenig bezwaar wordt onderhouden.

XVIIIde AFDEELING.

Nieuwe geweren. Ad Art. 103. Op 1 October jl. waren voorhanden 47 000 geweren M. 95, terwijl nog moesten worden geleverd 31 100 geweren en 7400 karabijnen M. 95; volgens de laatst ingekomen berichten zijn hiervan bereids 8000 geweren en 900 karabijnen M. 95 goedgekeurd en gaat de levering geregeld voort, zoodat deze waarschijnlijk binnen enkele maanden zal zijn afgelopen. De aantallen geweer- en karabijndragende manschappen bij het leger in oorlogstijd en de aantallen in het geheel benodigde geweren en karabijnen zijn, daar de organisatie inmiddels niet is gewijzigd, nog geheel dezelfde, als bij de Memoriën van Antwoord van de zoogenaamde Gewerenwet (bladz. 16) en van hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1897 (bladz. 44) werden vermeld.

Volgens die mededeelingen vereischen:

	geweren.	karabijnen.
de infanterie.....	46 764	
de vestingartillerie.....	10 000	
de cavalerie, torpedisten, pontonniers en genie.		5 000
de depots.....	7 000	1 000
25 pct. reserve.....	14 100	1 400
Totaal.....	77 864	7 400

De 236 geweren, die boven dit totaal van 77 864 zijn besteld, kunnen niet geheel voorzien in de behoefte voor de Koninklijke Militaire Academie, de Cadettenschool, de proeven, de ruilingen met vreemde Mogendheden, enz.

Voor zoover het ontbrekende niet kan worden verkregen uit de geweren die indertijd voor de beproeving bij de korpsen werden aangeschaft, wordt uit de reserve geput.

Aan de zoo afdoende mededeelingen van zijn ambtsvoorganger omtrent de nieuwe geweren en de daarbij behorende munitie, kan de ondergeteekende slechts toevoegen, dat hem niets bekend is, waarom thans minder gunstig geoordeeld zou moeten worden.

Aan deze verklaring wordt in geenen deele te kort gedaan, door hetgeen aan enkele leden ter oore is gekomen en geheel juist is. De in het Voorloopig Verslag der Kamer opgenomen tegenspraak van andere leden, die door den ondergeteekende wordt onderschreven, ontheft hem van nadere toelichting in deze, voor wat de indringing van zand betreft, en hij brengt verder in herinnering, dat de invoering van het bij de wapenen M. 95 behorende monddeksel o.a. beoogt het dringen van vreemde lichamen in den loop zooveel mogelijk tegen te gaan. Zoodanige indringing is vooral bij een klein kaliber gevaarlijk, omdat reeds eene geringe opstopping de zeer aanmerkelijke gas-

spanning, die bij het schot ontstaat en voor een kaliber van 6,5 m.M. bijna 4000 atmosferen bedraagt, zóó doet toenemen, dat de loop, die bij de proeven een druk van omstreeks 6000 atmosferen wederstond, tusschen kamer en opstopping scheurt. Het is duidelijk dat zoodanig scheuren, hetwelk enkele malen heeft plaats gehad, niets tegen de hoedanigheid van het wapen of zijne munitie bewijst.

Wijders staat het vast, dat het niet mogelijk is alleen door de slagkwickvulling den kogel geheel uit den loop te drijven. Wanneer dus een patroon, die niet met kruit gevuld is, in den loop aanwezig is en deze aanwezigheid niet bemerkt wordt, omdat het schot niet is afgegaan, zal de loop bij het eerstvolgende schot onfeilbaar scheuren, zonder nochtans — voor zooveel tot nu is ondervonden — gevaren voor den schutter te doen ontstaan.

Het is genoegzaam zeker te achten, dat inderdaad enkele patronen zonder buskruitvulling zijn voorgekomen. Een deswege ingesteld onderzoek leerde, dat dit bij de laatstelijk ingevoerde verbeterde vullingswijze bijna onmogelijk is, waarom werd bepaald, dat de vroeger samengestelde patronen alleen mogen gebruikt worden bij individueel vuur, waarbij gemakkelijk bemerkt wordt of het schot al dan niet is afgegaan.

Nu is echter zeer onlangs de mededeeling ontvangen, dat een loop is gescheurd, toen met patronen gevuurd werd, omtrent welker vulling de meeste zekerheid bestond. Het onderzoek leerde, dat er eene opstopping was geweest: de oorzaak van die opstopping (vet, zand, een kogel van het voorgaande schot) is echter nog niet stellig kunnen worden vastgesteld. Het onderzoek wordt voortgezet, terwijl mede wordt nagegaan, of het mogelijk is op uitvoerbare wijze nog meer waarborgen te verkrijgen dat elke patroon gevuld is. Men verlieze bij deze uiteenzetting evenwel niet uit het oog, dat het aantal verschoten patronen reeds eenige millioenen bedraagt, en slechts enkele loopen scheurden.

Het zal zeker wel eens gebeuren dat een patroon blijft haken en andere kleine bezwaren worden ondervonden. Bijzondere klachten zijn hieromtrent echter niet ingekomen. Ten overvloede heeft de ondergeteekende dienaangaande tot den waarnemenden inspecteur der infanterie eene vraag gericht; het ontvangen antwoord bevestigde hem in zijne meening.

In het algemeen was het den ondergeteekende bekend dat de in *Indië* met het nieuwe wapen verkregen resultaten zeer gunstig waren. Nochtans zijn, wegens de in het Voorloopig Verslag der Kamer gedane vraag, door hem nadere inlichtingen verzocht aan zijnen ambtgenoot voor Koloniën.

Uit diens antwoord bleek dat het nieuwe wapen door de feitelijke uitwerking en den moreelen indruk op den vijand herhaaldelijk uitstekende diensten op het oorlogsveld bewees en dan ook door de troepen ten zeerste wordt gewaardeerd.

De ondergeteekende heeft voorts, naar aanleiding van de laatste alinea van het Verslag nopens art. 103 de eer nog mede te deelen, dat de geweren M. 71 88 en M. 71, die een kaliber van 11 m.M. hebben en tot het stelsel *de Beaumont* behooren, in 's lands magazijnen opgelegd blijven.

De in 1867 tot het *Snider*-stelsel veranderde getrokken geweren (kaliber 17,5 m.M.) worden gaandeweg in het openbaar verkocht, gelijk voor een deel dier wapenen bereids in 1892 en 1894 plaats had. Aangezien de patronen, die voor laatstbedoelde wapenen aanwezig zijn, gesloopt worden, is het niet wel denkbaar, dat deze in handen zullen geraken van den vijand in *Oost-Indië*, die bovendien in den regel veel beter gewapend is dan hij door dusdanig geweer zou zijn.

Bewapening der Schutterij. In de Memorie van Toelichting heeft de ondergeteekende, onder de VIIIde afdeeling, medegedeeld, dat hij „nog niet” eene aanvraag meende te moeten doen voor wapenen van 6,5 m.M. ten behoeve van de troepen, die het leger moeten aanvullen, terwijl hij bij art. 103 nader heeft aangeduid, dat hij zich alleen omtrent 1898 heeft uitgesproken.

De Minister waardeert, dat deze houding bij vele leden instemming heeft gevonden, waarbij hij in herinnering brengt, dat de uitgaven, die uit de zogenoemde Gewerenwet volgden, geheel ten laste van de gewone middelen zijn gebracht, zoodat, indien aldus zal worden voortgegaan, jaarlijks moet worden overwogen, wat in deze kan geschieden.

's Gravenhage, 30 November 1897.

De Minister van Oorlog,
ELAND.

STAATSBEGROTING VOOR HET DIENSTJAAR 1898.

VIIIste HOOFDSTUK.

BIJLAGE A VAN DE MEMORIE VAN ANTWOORD.

OPGAVE van het benooidge en van het voorhanden geschut voor de
 bewapening van de verschillende liniën, stellingen en werken, met
 inbegrip van de tijdelijke bewapening der Stelling van Amsterdam.

	KANONNEN VAN															MORTI- REN.					
	Houwil- sers van 15 c.M.	30 c.M.	24 c.M. L/ 35.	24 c.M. L/ 30.	24 c.M. L/ 25.	24 c.M. IJ.	15 c.M. L/ 30.	15 c.M. L/ 25.	15 c.M. L/ 24.	15 c.M. K.	12 c.M. L.	12 c.M. K.	12 c.M. IJ.	10 c.M.	9 c.M.	8 c.M. Br.	Snel- vuur- kanonnen.	van 15 c.M.	van 10 c.M.	Coehoorn.	Mitrail- leurs.
Benoodigd volgens vastgestelde armee- ringstaten	231	4	10	9	14	57	4	5	75	294	269	354	81	347	143	199	119	195	222	468	475
Voorhanden	231	4	10	9	14	57	4	5	75	294	264	354	100	339	143	199	¹⁾ 29	195	201	468	379
Ontbreekt aan het be- noodigde	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	²⁾ 5	"	"	²⁾ 8	"	"	90	"	²⁾ 21	"	²⁾ 96
Overcompleet.....	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	19	"	"	"	"	"	"	"	"

¹⁾ Hieronder begrepen de nog niet geleverde kanonnen, die op de begroting van 1897 werden toegestaan.

²⁾ Tot aanmaak dezer vuurmonden is order gegeven.

STAATSBEGROOTING VOOR HET DIENSTJAAR 1898.

VIIIste HOOFDSTUK.

NOTA VAN WIJZIGINGEN.

IVde AFDEELING.

Artikel 17. „Voeding en verzorging van paarden, enz.” wordt verhoogd met f 113 500 en alzoo uitgetrokken tot een bedrag van f 1 264 084.

Het totaal van de IVde Afdeeling wordt uitgetrokken tot een bedrag van f 6 491 206.

Xde AFDEELING.

Artikel 57. „Traktementen, toelagen en bureelkosten aan de beheerders van de garnizoens-magazijnen van kleeding en uitrusting, enz.”, wordt verhoogd met f 1600 en alzoo uitgetrokken tot een bedrag van f 23 445.

Het totaal van de Xde Afdeeling wordt uitgetrokken tot een bedrag van f 455 820.

XIVde AFDEELING.

Artikel 84. „Pensioenen, gagementen en onderstanden”, wordt verminderd met f 1600 en alzoo uitgetrokken tot een bedrag van f 2 358 400.

Het totaal van de XIVde Afdeeling wordt uitgetrokken tot een bedrag van f 2 518 644.

XVIIde AFDEELING.

Artikel 100. „Als voren in het 4de genie-commandement”, onderdeel a, wordt verhoogd met f 125 000 en alzoo uitgetrokken tot een bedrag van f 150 200.

Het totaal van *artikel 100* wordt uitgetrokken tot een bedrag van f 176 900 en het totaal van de XVIIde Afdeeling tot een bedrag van f 457 740.

Het totaal van het VIIIste hoofdstuk wordt mitsdien uitgetrokken tot een bedrag van twee en twintig millioen vijfhonderd een en zeventig duizend vijf-honderd zes gulden (f 22 571 506).

BEGROOTING VAN UITGAVEN TEN BEHOEVE VAN DE VOL- TOOIING VAN HET VESTINGSTELSEL DIENST 1898.

MEMORIE VAN ANTWOORD.

Ter beantwoording van het Voorloopig Verslag, hetwelk nopens het in de afdeelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal gehouden onderzoek van het wetsontwerp tot vaststelling van de begrooting van uitgaven ten behoeve van het vestingstelsel, dienst 1898, werd uitgebracht door de daartoe benoemde Commissie van Rapporteurs op 12 November 1897, heeft de ondergeteekende de eer het navolgende te doen kennen:

Het al dan niet noodzakelijke of wenschelijke eener herziening van de wet van 18 April 1874 (*Staatsblad* n°. 64) heeft herhaaldelijk en, zooals in het Voorloopig Verslag wordt aangeteekend, ook in de beide laatste jaren, een punt van behandeling uitgemaakt met de Staten-Generaal. Waar thans ook aan den ondergeteekende verzocht wordt zijn gevoelen, omtrent deze in de 2de, 3de en 4de alinea van het Voorloopig Verslag opnieuw besproken quaestie te willen uiteenzetten, moet hij aanvangen met de mededeeling, dat hij zich geheel kan vereenigen met hetgeen door zijnen ambtsvoorganger ad § 2 „Herziening der Vestingwet” op bladz. 3 van de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal, betreffende de vestingbegrooting voor den dienst van 1897 ⁽¹⁾ werd kenbaar gemaakt.

Uit deze mededeeling volgt, dat de ondergeteekende niet kan instemmen met de in de 3de alinea van het Voorloopig Verslag uitgesproken meening, dat het wenschelijk zou zijn, onverwijld eene beslissing te nemen ten aanzien van de vraag, welke der in artikel 1 van de Vestingwet genoemde liniën, stellingen en sterkten thans in ieder geval overbodig zijn te achten, en dan zoo spoedig mogelijk tot opruiming daarvan over te gaan.

Hoezeer door hem moet toegegeven worden dat de bedoelde wet als verouderd kan worden beschouwd, bestaan er evenwel, naar zijne meening, waar thans zooveel andere meer spoedvereischende zaken tot stand zijn te brengen, geene redenen van practisch belang waarom eene herziening van die wet op dit oogenblik noodzakelijk of wenschelijk zou geacht moeten worden.

De meening dat eene herziening noodzakelijk is, omdat de bestaande wet kwaad zou stichten, doordien zij in den weg staat aan de opruiming van een aantal werken en sterkten, die uit een militair oogpunt alle beteekenis hebben verloren, en niettemin uitgaven tot onderhoud vorderen, kan dan ook niet als juist worden beschouwd. Al mogen toch sommige werken, die bij eene herziening van de wet wellicht voor opheffing in aanmerking zouden komen, niet, of niet meer geheel voldoen aan de eischen, welke tegenwoordig voor de inrichting van nieuwere verdedigingswerken kunnen worden gesteld, zoo volgt daaruit nog volstrekt niet de noodzakelijkheid, om onmiddellijk tot opheffing en slooping van die werken over te gaan, aangezien onder sommige omstandigheden daarvan nog zeer wel partij zou kunnen worden getrokken. Bovendien zijn de kosten, welke voor het onderhoud van die werken vereischt

(1) Zitting 1896—1897, Gedrukte Stukken 93, n°. 9.

worden, zeer gering, terwijl daarbij ook niet uit het oog moet verloren worden, dat in die kosten nog tegemoetkoming gevonden wordt door de opbrengst der verpachtingen.

Eene herziening van de wet van 18 April 1874 (*Staatsblad* n°. 64) zal dan ook, naar de meening van den ondergeteekende, niet moeten plaats vinden vóór dat de afwerking van de forten van den gesloten kring der Stelling van Amsterdam althans zoover gevorderd is, dat inderdaad eene behoorlijke verdedigingslinie om de hoofdstad des Rijks verkregen is. Eerst op dat oogenblik is z. i. het tijdstip aangebroken waarop, in verband met dien nieuwen toestand, moet worden bepaald, welke werken, waartoe dan de Grebbelinie en de Zuiderwaterlinie in de eerste plaats in aanmerking zouden kunnen komen, opgeheven en gesloopt kunnen worden. Van eene herziening der Wet vóór dien tijd zou, zooals ook in de hiervoren genoemde Memorie van Antwoord reeds werd aangeteekend, vermoedelijk alleen het resultaat zijn ontijdige opheffing van sommige vestingwerken, nog zonder de zekerheid, dat daardoor eene meer spoedige voltooiing van de hoofdverdedigingslinie van ons land zou worden bevorderd.

Terwijl uit het vorenstaande blijkt, dat de ondergeteekende het niet gewenscht acht, voorshands, over te gaan tot indiening van een tot herziening van de Vestingwet strekkend wetsontwerp, komt het hem dan ook niet noodzakelijk voor, reeds thans de opgaven te verstrekken, bedoeld in de 5de alinea van het Voorloopig Verslag.

Dergelijke mededeelingen, vóór de indiening van het wetsontwerp, kunnen, ook naar zijne meening, niet het minste nut opleveren, en integendeel alleen aanleiding geven tot onvruchtbare gedachtenwisselingen.

Ten opzichte van de in het slot van de 2de alinea van het Voorloopig Verslag gemaakte opmerking, dat er enkele gemeenten zouden zijn, die door de voor de defensie waardelooze vestingwerken in hare ontwikkeling worden belemmerd, waarbij men als voorbeeld wees op Neuzen en Ellewoutsdijk, moet de ondergeteekende, onder verwijzing naar het gestelde ad § 3 in de Memorie van Antwoord aan de Eerste Kamer der Staten-Generaal, betreffende de vestingbegroting voor den dienst 1893 ⁽¹⁾, doen kennen, dat het, ook na thans door hem gehouden overleg met zijnen ambtgenoot van Marine, niet vaststaat, dat de opheffing van de vestingwerken aan de Wester-Schelde in een eventueel voorstel tot herziening van de Vestingwet zal kunnen worden opgenomen.

Omtrent de meening, dat Neuzen overigens door de vestingwerken in hare ontwikkeling zou worden belemmerd, stelt de ondergeteekende er bijzonder prijs op te verklaren, dat bij alle aanvragen uit of vanwege die gemeente, waarbij het Departement van Oorlog betrokken mocht zijn, steeds, voor zoover de defensie zulks slechts eenigszins gedooft, dezerzijds gestreefd wordt naar bevordering van die bijzondere belangen, zooals o. a. dan ook onlangs nog gebleken is bij de onderhandelingen voor het opmaken van het ontwerp voor de nieuwe schutsluis in het kanaal Gent-Terneuzen.

Openstelling voor het publiek verkeer van wegen. Met de in dit onderdeel van het Voorloopig Verslag gemaakte opmerking, dat het niet meer dan billijk en rationeel voorkwam, dat, indien gemeente- of polderbesturen verzoeken een door de genie aangelegden weg voor het publiek verkeer open te stellen, aan dien wensch gevolg wordt gegeven, zonder dat te dier zake door het Departement van Oorlog van de betrokken besturen eene hoogere bijdrage wordt geëischt dan noodig is voor de bestrijding van de meerdere onderhoudskosten van den weg, kan de ondergeteekende zich in beginsel geheel vereenigen.

Intusschen is het nemen van eene beslissing nopens eene aanvraag tot het openstellen van wegen niet altijd zoo eenvoudig als *a priori* wellicht zou kunnen worden gemeend, zooals voor eenige jaren dan ook bleek, ten opzichte van een nieuwen grindweg bij Uithoorn, waarvan de openstelling door sommigen verlangd werd, terwijl de belangen van anderen zich weder tegen die openstelling verzetten.

Ook op dit oogenblik is bij het Departement van Oorlog eene aanvraag aanhangig van het bestuur van den polder Assendelft, strekkende tot het

⁽¹⁾ *Handelingen Eerste Kamer der Staten-Generaal* (Zitting 1892—1893), vel 68, blz. 247.

verkrijgen van de openstelling, voor openbaar verkeer, van den vanwege genoemd Departement aangelegden grindweg van nabij den Steenen Paal aan den Assendelftschen dijk tot den Dorpsweg van Assendelft. Ofschoon tegen inwilliging van het verzoek van genoemd polderbestuur dezerzijds in beginsel geen bezwaar bestaat, onder voorwaarde dat de meerdere kosten uit bedoeld openstellen voortvloeiende, door het bestuur gedragen worden en de Staat tevens gevrijwaard wordt tegen mogelijke reclames van derden, wenscht de ondergeteekende omtrent deze zaak geene beslissing te nemen, alvorens een daarentrent door hem gevraagd advies van Gedeputeerde Staten van Noordholland zal zijn ontvangen. Genoemd college toch is in de eerste plaats betrokken bij regelingen, betreffende het voor het algemeen verkeer openstellen of aan dat verkeer onttrekken van wegen, en kan dus in casu ook het best beoordeelen, welke maatregelen in deze zullen moeten genomen worden tot behartiging van eventueel met het belang van den polder Assendelft strijdige belangen van andere waterschappen en van gemeenten.

Het is het voornemen van den ondergeteekende, bij eventuele verdere aanvragen tot het openstellen voor publiek verkeer van wegen, steeds op de hiervoren bedoelde wijze te handelen.

Inrichting der stukken. De ondergeteekende zal gaarne overwegen hoe, te dezen opzichte, bij de inrichting van volgende begrootingen zal kunnen worden gehandeld.

Zeevering te Callantsoog. Art. 3. Omtrent het gevraagde ad dit artikel heeft de ondergeteekende een onderzoek doen instellen, waaruit gebleken is, dat zoo al te den Helder eenig waterbezwaar mocht worden ondervonden van eene doorbraak te Callantsoog, toch de aan de werken dier Stelling te berokkenen schade niet van beteekenis zal zijn.

Voltooiing der Stelling van Amsterdam. Art. 4. Ten opzichte van de bij dit artikel gedane vraag, hoe de Minister oordeelt omtrent de wijze waarop de Stelling van Amsterdam behoort te worden voltooid, kan de ondergeteekende mededeelen, dat, ook naar zijne overtuiging, in de eerste plaats de forten van den gesloten kring van bomvrije gebouwen en van geschutopstellingen voor de nabijverdediging moeten worden voorzien; koepels voor geschut van zwaar of middelbaar kaliber acht hij niet onmisbaar, behalve wellicht drie op het fort bij Velsen.

Inmiddels moet worden overwogen op welke wijze wij meester zullen kunnen blijven van de vrije vaart op het Noordzeekanaal of wel van den overgang van dat kanaal. Of tot die doeleinden alsnog permanente werken moeten worden aangelegd buiten den gesloten kring, dan wel met werken van tijdelijken aard zou kunnen worden volstaan, zijn vragen, welke, ook in verband met eene gewenschte reorganisatie van het leger, nauwgezet zullen moeten worden nagegaan, doch waarbij reeds dadelijk kan worden aangeteekend, dat aan het nemen van eene beslissing omtrent die quaestie, nu voor het afmaken van den gesloten kring nog zooveel moet worden gedaan, in de eerstvolgende jaren niet behoeft te werden gedacht.

Omtrent de vraag, welke forten van bomvrij logies zullen worden voorzien, kan de ondergeteekende mededeelen, dat *alle* forten van den gesloten kring van bomvrij logies moeten worden voorzien, met dien verstande evenwel, dat eenige forten op de noordelijke en zuidelijke fronten der stelling, te dien opzichte eenvoudiger kunnen worden ingericht dan die op de overige fronten.

Ofschoon volgens raming van den ambtsvoorganger van den ondergeteekende de kosten voor de bewapening der stelling, met inbegrip van den aanmaak van den strikt noodigen munitievoorraad, op eene som van ongeveer 4 miljoen werden gesteld, is thans door hem aan den inspecteur der artillerie, den chef van den generalen staf, den betrokken stellingcommandant en den inspecteur der genie alsnog de opdracht verstrekt deze zaak gezamenlijk opnieuw in onderzoek te nemen, waardoor wellicht nog tot bezuiniging zal kunnen worden geraakt.

Omtrent de vraag hoeveel troepen er, naar 's Ministers berekening, noodig zijn om de voltooide stelling te verdedigen, veroorlooft de ondergeteekende zich, korthedshalve, de vrijheid te verwijzen naar hetgeen te dier zake op de bladzijden 5 en 6 der Memorie van Antwoord, betreffende de Vestingbe-

grooting voor den dienst van 1897 (Zitting 1896—1897 — 93, n°. 9) werd kenbaar gemaakt, kunnende hij zich met de daar gedane mededeelingen geheel vereenigen.

Zooals gedeeltelijk reeds uit het vorenstaande kan worden afgeleid, kan de ondergeteekende instemmen met de door den Minister SCHNEIDER in de plannen van het voormalig technisch comité voor artillerie- en geniezaken aangebrachte bezuinigingen, met dien verstande, dat, in verband met het hiervoren medegedeelde voornemen, om, behalve wellicht te Velsen, geen koepels voor geschut van zwaar of middelbaar kaliber te doen aanbrengen, en tevens om eenige forten eenvoudiger te doen inrichten de totale kosten voor de voltooiing van den gesloten kring van f 10 250 000 vermoedelijk nog wel zullen kunnen worden verminderd. De verantwoordelijkheid voor de in de plannen van het technisch comité aangebrachte bezuinigingen neemt ook de ondergeteekende op zich.

Ter voldoening aan het door sommige leden te kennen gegeven verlangen zal de ondergeteekende, voor elk van de leden der Staten-Generaal, eene kaart der Stelling als de bedoelde, ter beschikking stellen.

Overschrijding van raming. De onderstelling dat de raming voor het maken van de bomvrije gebouwen, waarvoor ten vorigen jare de 1ste termijn werd toegestaan, met ongeveer f 43,000 zou worden overschreden, is, zooals uit het hierna volgende blijkt, niet juist.

Wel is waar werd op art. 4 der Vestingbegrooting van het loopende jaar een bedrag van f 940,000 voor het maken van de bedoelde gebouwen uitgetrokken, en zou dit dus, met het thans voor die gebouwen aangevraagde bedrag van f 1,003,400, een totaal uitmaken van f 1,943,400, in plaats van f 1,900,000, doch genoemde ten vorigen jare uitgetrokken som van f 940,000 is niet geheel voor de bomvrije gebouwen kunnen worden aangewezen, aangezien, ten gevolge van te late oplevering van uit den dienst 1895 te betalen termijnen van het contract, betreffende het maken van de aardwerken den Ham-Krommeniedijk, ten behoeve van die termijnen, een bedrag van ruim f 46,000 uit art. 4 der Vestingbegrooting voor 1897 in plaats van die voor 1895 moest worden betaald.

Nieuwe aanvraag. Naar de meening van den ondergeteekende moeten de forten van den gesloten kring der Stelling, geleidelijk naarmate financieele omstandigheden van den Staat zulks slechts eenigszins gedoogen en ook in verband met andere voor de defensie onvermijdelijk vereischte uitgaven, worden voorzien van bomvrije gebouwen en dus worden afgewerkt in den zin, zooals zulks reeds thans plaats heeft met de onderhanden zijnde werken op het noordwestelijk front.

Bij deze wijze van werken kan, zooals ook door den ambtsvoorganger van den Minister herhaaldelijk werd medegedeeld, omtrent iedere aanvraag voor het afwerken van forten, onafhankelijk van die voor andere forten worden beslist. De ondergeteekende kan dan ook geheel instemmen met het, volgens de vierde alinea van dit onderdeel van het Verslag, door de leden die daarbij aan het woord waren, gemaakte voorbehoud, dat de Kamer, ook bij aanneming van den post voor Liebrug en Penningsveer, volkomen vrij blijft, aanvragen voor andere werken dan deze te weigeren. Ten opzichte van de aan het slot dier alinea gemaakte opmerking meent hij daarbij nog te moeten opmerken, dat op welke wijze eene reorganisatie der levende strijdkrachten ook zal worden tot stand gebracht en welk verschil van meening omtrent de betekenis en den onderlingen samenhang der doode weermiddelen ook mocht kunnen bestaan, toch immer, ten behoeve van eene krachtige en hardnekkige verdediging der hoofdstad, uitvoering van de voorgestelde werken noodzakelijk blijft.

In verband met de omstandigheid dat als 2de termijn, voor de reeds in uitvoering zijnde werken, ruim 1 miljoen gulden moet worden bestemd, moest de ondergeteekende zich bij deze begrooting verder bepalen tot eene aanvraag voor hetgeen onvermijdelijk noodig mag worden geacht, om althans met het maken van bomvrije gebouwen in Liebrug en Penningsveer te kunnen doen aanvangen. Zooals in den aanvang der 4de alinea van dit deel van het Voorloopig Verslag te recht wordt opgemerkt, betreft de aanvraag het maken van

gebouwen in forten, gelegen op het front, waar thans gewerkt wordt, zijnde tusschen de forten *Vijfhuizen* en *Spaarndam*.

Omtrent de in de 5de alinea gedane vragen, kan de ondergeteekende mededeelen, dat de forten *Liebrug* en *Penningsveer* geen koepelforten worden, zooals trouwens vanzelf spreekt na het hiervoren gestelde ad art. 4. Genoemde werken zullen alleen worden voorzien van bomvrije gebouwen voor de geheele bezetting en van geschutopstellingen voor de nabijverdediging.

Op de overige vragen, namelijk of zij ook met kort geschut bewapend worden en hoeveel man er noodig zijn voor de bezetting van dergelijke forten, meent de ondergeteekende, dat, met het oog op de belangen der verdediging, in het openbaar geen nadere inlichtingen door hem mogen worden verstrekt.

Hooge uitgaven. Art. 7. In antwoord op de hier gedane vraag kan worden medegedeeld, dat indien het thans op art. 7 der Vestingbegrooting voor den dienst van 1898 aangevraagde bedrag door de Staten-Generaal wordt toegestaan, nog eene som van f 47 000 voor de voltooiing van de oorlogs-telegraafverbindingen in de Stelling van Amsterdam vereischt wordt. Na bedoelde voltooiing zullen voor die Stelling, zoomede voor de andere stellingen en de Nieuwe Hollandsche Waterlinie, ten behoeve van de telegraphische en telephonische verbindingen, geen andere uitgaven dan die vereischt voor het gewoon onderhoud der gemaakte verbindingen en voor de uitvoering van daarbij voorkomende verbeteringen van ondergeschikt belang noodig zijn.

Commissie voor de telegraphie en telephonie. Omtrent het opnemen van een militair deskundige in de commissie, benoemd bij Koninklijk besluit van 17 September 1897 n°. 22, is door den ondergeteekende, na de instelling dier commissie, eene tamelijk uitvoerige briefwisseling gevoerd met zijn ambtgenoot van Waterstaat, Handel en Nijverheid. Ofschoon die briefwisseling niet heeft geleid tot bedoelde opneming, hoopt de ondergeteekende niettemin, dat daardoor de waarlijk groote belangen van het Departement van Oorlog bij eene doeltreffende wetgeving in zake den aanleg van telegraphische en telephonische verbindingen, door de commissie ten volle zullen worden behartigd.

's GRAVENHAGE, 1 December 1897.

De Minister van Oorlog,

ELAND.

ONTWERP VAN WET,

houdende wijziging en aannulling der wet op de Nationale Militie

van den 19den Augustus 1861 (Staatsblad n°. 72),
zooals die wet thans luidt, en der wet van den 22sten April 1864
(Staatsblad n°. 22).

IN NAAM VAN HARE MAJESTEIT WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS,
KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ.

Wij EMMA, *Koningin-Weduwe, Regentes van het Koninkrijk,*

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, saluut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het noodzakelijk is, als voorbereiding van de hervorming der levende strijdkrachten, de bevoegdheid tot dienstvervangng bij de militie af te schaffen;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

ARTIKEL 1.

De hierna te noemen artikelen der wet betreffende de Nationale Militie worden gewijzigd en aangevuld als volgt:

Artikel 4 wordt gelezen als volgt:

Een ieder, die tot de dienst bij de militie verplicht is, is gehouden zijne dienst in persoon waar te nemen.

Artikel 9, eerste zinsnede. De woorden: „behoudens de uitzondering in art. 74” vervallen.

Artikel 10 wordt gelezen als volgt:

Alle volgens deze wet over te leggen stukken zijn vrij van zegel-, registratie- en legalisatiekosten.

Artikel 39, laatste zinsnede. In plaats van „zoo de zittingen van dien raad zijn afgeloopen” wordt gelezen: „zoo de zitting van dien raad is afgeloopen”.

Artikel 44, eerste zinsnede. In plaats van „zoo de zittingen van den militie-raad zijn afgeloopen” wordt gelezen: „zoo de zitting van den militieraad is afgeloopen”.

Artikel 50. De bepaling, onder 7°. vermeld, vervalt.

Artikel 51. De bepaling, onder 6°. vermeld, vervalt.

Voor 7°. wordt gelezen: 6°.

Voor 8°. wordt gelezen: 7°.

Mil. Spec. '98.

Artikel 56, tweede, derde en vierde zinsnede. Het woord „laatste” vervalt.

Hoofdstuk VII, waarvan de artikelen 62, 72 en 73 zijn gewijzigd: artikel 72 door artikel 18 der wet van den 11den Juli 1882 (*Staatsblad* n°. 92); artikel 62 en artikel 73 onderscheidenlijk door de artikelen 7 en 8 der wet van den 24sten April 1884 (*Staatsblad* n°. 70).

Het hoofdstuk vervalt.

Artikel 86, eerste, tweede en derde zinsneden. Die zinsneden worden vervangen door twee zinsneden, luidende als volgt:

De zitting van den militieraad wordt geopend den tweeden Maandag in Maart. Tot het doen van uitspraak omtrent zaken, waarin ten dienenden dage geen uitspraak kan geschieden, bepaalt de militieraad een anderen dag vóór 15 April.

Artikel 87, eerste zinsnede. In plaats van „eene zitting” wordt gelezen: „de zitting”.

Tusschen *de derde en de vierde zinsneden* wordt eene zinsnede ingevoegd, luidende als volgt:

De twee voorgaande zinsneden gelden ook in het geval, in de tweede zinsnede van art. 86 bedoeld, voor zooveel betreft den loteling, omtrent wien nog uitspraak moet worden gedaan, en de gemeente, waar deze voor de militie is ingeschreven.

Artikel 88. De bepaling, onder 3°. vermeld, vervalt.

Artikelen 91 en 92. De artikelen vervallen.

Artikel 94. De laatste zinsnede vervalt.

Artikel 98. De bepaling, onder 3°. vermeld, vervalt.

Artikel 112, zooals dit artikel luidt na de wijziging daarin gebracht door artikel 10 der wet van den 24sten April 1884 (*Staatsblad* n°. 70).

De woorden: van hunne plaatsvervangers of nummervwisselaars” vervallen.

Artikel 116. De derde zinsnede wordt vervangen door twee zinsneden, luidende als volgt:

Gedeputeerde Staten worden in dat onderzoek bijgestaan door een burgerlijk geneeskundige en een officier van gezondheid.

De vijf laatste zinsneden van art. 44 zijn hierbij van toepassing.

Artikel 117, zooals dit artikel luidt na de wijziging daarin gebracht door artikel 12 der wet van den 24sten April 1884 (*Staatsblad* n°. 70).

In de tweede zinsnede vervallen de woorden: „of, was hij nummervwisselaar, de loteling, voor wien hij in de dienst was opgetreden.”

Artikel 120, tweede zinsnede, wordt gelezen als volgt:

Vrijwilligers bij de militie te land en de lotelingen die aan bij Koninklijk besluit te stellen eischen van bekwaamheid voldoen, worden, voor zoover zij daartoe geschikt bevonden zijn en dit met de belangen van de dienst is overeen te brengen, ingelijfd bij het corps en geplaatst in het garnizoen hunner keuze.

Artikel 123. De bepaling, onder 3°. vermeld, vervalt.

Voor 4°. wordt gelezen: 3°.

Artikel 124 wordt gelezen als volgt:

Is het in het voorgaand artikel bedoeld zevende deel niet op de daar bepaalde wijze voltallig te maken, dan wordt het aangevuld door de overige manschappen, die hun eerste dienstjaar en voorts door hen, die hun tweede dienstjaar hebben volbragt.

Is slechts een deel van deze klasse van manschappen ter aanvulling noodig, dan wordt dat deel aangewezen door loting, op de door Ons te bepalen wijze te houden.

Het is aan manschappen van hetzelfde corps vergund, binnen dertig dagen na de loting onderling van nummers te verwisselen.

Artikel 127. De eerste zinsnede wordt vervangen door twee zinsneden, luidende als volgt:

Aan den geestelijke, den bedienaar van de godsdienst en den zendeling-leeraar, alsmede aan den student in de godgeleerdheid en den zendeling-kweekeling, die aan eene inrichting van onderwijs tot geestelijke, tot bedienaar van de godsdienst of tot zendingleeraar wordt opgeleid, en aan den Roomsch-Katholieken ordebroeder, die tot eene binnen het Rijk gevestigde klooster-inrichting behoort, wordt door Ons, op zijne aanvraag, telkens voor één jaar, ontheffing van de werkelijke dienst verleend.

Bij algemeenen maatregel van bestuur worden de in de vorige zinsnede bedoelde inrichtingen van onderwijs aangewezen, en wordt tevens bepaald, wie voor de toepassing van bepaling van die zinsnede voor geestelijke, bedienaar van de godsdienst, zendingleeraar, student in de godgeleerdheid, zendeling-kweekeling of Roomsch-Katholieke ordebroeder wordt gehouden.

Tusschen *de tweede en derde zinsneden* van het ongewijzigd artikel wordt eene zinsnede ingevoegd, luidende als volgt:

Tot de bijzondere gevallen in de vorige zinsnede bedoeld, behoort het geval, dat de ingelijfde bij de militie geacht wordt onmisbaar te zijn in het gezin waartoe hij behoort of waarin hij is opgenomen. Zoolang dat gezin, ook zonder zijne aanwezigheid, in eigen onderhoud kan voorzien, wordt hij niet als onmisbaar beschouwd.

Artikel 136. Aan dit artikel worden drie zinsneden toegevoegd, luidende als volgt:

Aan den verlofganger der militie te land, die niet in verzuim is, wordt deze toestemming, wanneer zij gevraagd wordt en blijkt noodig te zijn ter zake van uitoefening van of opleiding tot landbouw, handel of nijverheid, in gewone tijden niet geweigerd.

Bij de toestemming kan de verlofganger worden vrijgesteld van de verplichting tot deelneming aan de oefeningen in art. 125 vermeld, tot het bijwonen van het bij art. 138 voorgescreven onderzoek en tot het komen in werkelijke dienst in geval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden.

Aan de toestemming kunnen overigens zoodanige voorwaarden worden verbonden als in het belang van de dienst noodig worden geoordeeld.

Artikel 156. Aan dit artikel worden drie zinsneden toegevoegd, luidende als volgt:

Aan de manschappen der zeemilitie, die zich met verlof bevinden en niet in verzuim zijn, wordt de in de eerste zinsnede bedoelde toestemming, wanneer zij gevraagd wordt en blijkt noodig te zijn ter zake van uitoefening van of opleiding tot landbouw, handel of nijverheid, in gewone tijden niet geweigerd.

Bij de toestemming kunnen die manschappen worden vrijgesteld van de verplichting tot deelneming aan de oefeningen vermeld in art. 153*bis*, — zooals dit luidt volgens artikel 2 der wet van den 20sten April 1895 (*Staatsblad* n°. 72) — en tot het komen in werkelijke dienst in geval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden.

Aan de toestemming kunnen overigens zoodanige voorwaarden worden verbonden als in het belang van de dienst noodig worden geoordeeld.

Artikel 165, zooals dit artikel luidt na de wijziging daarin gebracht door artikel 16 der wet van den 24sten April 1884 (*Staatsblad* n°. 70).

In de eerste zinsnede vervallen de woorden: „behoudens de bepaling van art. 70”.

Artikel 173, zesde zinsnede, zooals deze zinsnede luidt volgens artikel 1 der wet van den 20sten April 1895 (*Staatsblad* n°. 72).

De woorden: „ten aanzien van de personen in art. 175 bedoeld, noch” vervallen.

Artikel 174, zooals dit artikel luidt na de wijziging, daarin gebracht door artikel 20 der wet van den 24sten April 1884 (*Staatsblad* n°. 70).

Het artikel vervalt.

Artikelen 175, 176 en 177.

De artikelen vervallen.

Artikel 179 wordt gelezen als volgt:

Gedeputeerde Staten worden in het geneeskundig onderzoek bijgestaan door een burgerlijk geneeskundige en een officier van gezondheid.

De vijf laatste zinsneden van art. 44 zijn hierbij van toepassing.

Artikel 180. De aanhaling van art. 175 vervalt.

Artikel 181, zooals dit artikel luidt na de wijzigingen, daarin gebracht door artikel 10, 17°, der wet van den 15den April 1886 (*Staatsblad* n°. 64) en artikel 1 der wet van den 20sten April 1895 (*Staatsblad* n°. 72).

De bepaling, onder 4°. vermeld, vervalt.

Artikel 182. De aanhaling van art. 175 vervalt.

ARTIKEL 2.

In het eenig artikel der wet van den 22sten April 1864 (*Staatsblad* n°. 22) vervallen de woorden: „of aan die in art. 174 bevolen”.

Overgangsbepalingen.

ARTIKEL 3.

Achter artikel 190 der wet van den 19den Augustus 1861 (*Staatsblad* n°. 72), betrekkelijk de Nationale Militie, worden drie nieuwe artikelen ingevoegd, luidende als volgt:

Art. 190a. Vrijstelling wegens broederdienst wordt verleend, wanneer de broeder van den loteling vóór het in werking treden dezer wet:

1°. zijn vijfjarigen diensttijd heeft doen volbrengen of aanvullen door plaatsvervanging;

2°. een plaatsvervanger heeft gesteld, die in een der gevallen verkeert, omschreven in 1°., 4°., 5°. en 6°., van art. 50.

Art. 190b. Dienst als plaatsvervanger of nummerverwisselaar geldt niet tot vrijstelling van den broeder van hem, die als zoodanig optrad.

Art. 190c. De artt. 67, 68 en 73 blijven gelden ten aanzien van plaatsvervangers en nummerverwisselaars, vóór het in werking treden der tegenwoordige wet ingelijfd.

Ten aanzien van hen, die, als plaatsvervanger of als nummerverwisselaar toegelaten, niet op den bepaalden tijd ter inlijving bij de militie zijn opgekomen en omtrent wie vóór het in werking treden dezer wet geen uitspraak is gedaan, vervalt, voor zooveel de dienstplicht bij de militie aangaat, de overeenkomst, waarbij zij als plaatsvervanger of als nummerverwisselaar zijn gesteld.

Slotbepaling.

ARTIKEL 4.

Deze wet treedt in werking met 1 September 1898.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Oorlog,

De Minister van Marine,

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Overeenkomstig de toezegging gedaan in de Troonrede, waarmede de tegenwoordige zitting der Staten-Generaal werd geopend, bevat het hierbij aangeboden wetsontwerp voorstellen tot wijziging der militiewet, in dien zin, dat de bevoegdheid tot het stellen van plaatsvervangers en nummerververselaars uit die wet verdwijne.

Het ontwerp heeft ten doel het vaststellen en in toepassing brengen van het beginsel van den persoonlijken dienstplicht en behelst dan ook geen andere wijzigingen dan die, welke op de persoonlijke vervulling van dien dienst betrekking hebben of daarmede in rechtstreeksch verband staan. Wordt het voorgedragen ontwerp tot wet verheven, dan zal krachtig de hand worden geslagen aan de hervorming der levende strijdkrachten.

Intusschen zal door onverwijlde invoering van den verplichten persoonlijken dienst al dadelijk eene noodzakelijke verbetering der levende strijdkrachten zijn tot stand gebracht, welke aan elke hervorming op dat gebied ten grondslag moet strekken, onafhankelijk van de beginselen, waarop later het ontwerp voor de genoemde hervorming zal berusten. De ondergeteekenden zijn van meening dat het volgen van dezen weg op de zekerste en snelste wijze zal voeren tot het einddoel: de regeling van den verplichten krijgsveld, voorgeschreven in het tweede lid van artikel 181 der Grondwet.

De noodzakelijkheid van de afschaffing der dienstvervangende bij de militie is sedert eene lange reeks van jaren, ook in het openbaar, op tal van deugdelijke gronden betoogd. In geschriften en bladen, door schrijvers van naam en mannen van gezag, is aanhoudend en met klem van goede redenen die noodzakelijkheid bepleit. En niet minder is van de zijde der Regeering herhaaldelijk aangetoond, dat en om welke redenen de bevoegdheid tot dienstvervangende behoort te worden opgeheven. Het onderwerp is zóó vaak in den breede behandeld en toegelicht, dat dienaangaande moeilijk een nieuw gezichtspunt kan worden geopend en dat daarover niet kan worden gesproken zonder te vervallen in herhaling van wat te voren reeds meer dan eens werd gezegd en geschreven. Hoewel uit dien hoofde zou kunnen worden volstaan met verwijzing naar hetgeen voor de invoering van den verplichten persoonlijken dienst is aangevoerd in de vroeger (1) tusschen Regeering en Volksvertegenwoordiging gewisselde stukken, zoo hebben ondergeteekenden gemeend, niettemin hieronder in het kort te moeten uiteenzetten, waarom zij de afschaffing van de dienstvervangende bij de militie noodzakelijk achten.

Verbetering van het zedelijk en verstandelijk gehalte der militie is van uitnemend belang. Tot dusver zijn mannen van beschaving, kennis en verstandontwikkeling slechts in gering aantal in hare gelederen aanwezig. Dit kan geen bevreesding wekken, daar niet alleen vermogenden, maar zelfs velen wier geldmiddelen het noode toelaten, den militiedienst, waarvoor hunne zonen zijn aangewezen, aan een plaatsvervanger of nummerververselaar overdragen.

Van de gelegenheid, door de bestaande wet aan de lotelingen geopend, om

(1) Verg. de wetsontwerpen tot wijziging der militiewet in de zittingen van 1871—1872 en van 1872—1873 en dat tot regeling van den krijgsveld in de zitting van 1889—1890 aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal ingediend; de beraadslagingen over beide laatstvermelde wetsontwerpen, alsmede het Verslag der Staatscommissie, ingesteld bij Koninklijk Besluit van 10 Juni 1888, No. 26, tot voorbereiding der wettelijke regeling van den militairen dienstplicht.

zich van het persoonlijk vervullen van hunnen dienstplicht te ontslaan, wordt een ruim gebruik gemaakt. Nagenoeg een vijfde gedeelte van de militie bestaat uit plaatsvervangers en nummervwisselaars.

Vervanging in den dienst wordt den lotelingen gemakkelijk gemaakt door maatschappijen en zoogenaamde *commissionnairs*, die, in het bezorgen van plaatsvervangers en nummervwisselaars slechts geldelijk voordeel zoekende, in de keuze der personen niet altijd kiesch zijn, en evenmin in de middelen om deze over te halen; geen wonder derhalve, dat het gehalte van het meerendeel der manschappen die aldus worden aangeworven, te wenschen overlaat.

Nauwlettender toezicht bij de aanneming door strengere eischen zou in de practijk zeer moeilijk zijn, maar bovendien, zonder waarborg te verkrijgen dat het zedelijk gehalte zou verbeteren, ten gevolge hebben, dat de plaatsvervangers en nummervwisselaars in prijs stijgen, en dus de vervanging voor velen minder of moeilijker bereikbaar wordt; daardoor zou voor velen een last ontstaan of een bestaande last verzwaaard worden, zonder evenredige bevordering van het landsbelang en zou het privilege der dienstvervanging, slechts aan een kleiner deel der meergegoeden toegekend, des te stuitender worden.

Door de plaatsvervanging af te schaffen, maar de nummervwisseling te behouden, zou evenmin het beoogde doel worden bereikt. De nummervwisseling is het gemakkelijkste en minst kostbare middel van vervanging in den dienst. Daaraan is weinig aansprakelijkheid voor den optredenden persoon verbonden. Alleen de overweging, dat de dienst van een nummervwisselaar geen vrijstelling verzekert aan een opvolgenden broeder van den loteling, heeft belet, dat van dit middel meer dan tot dusver gebruik is gemaakt en is dus de oorzaak dat meermalen aan plaatsvervanging de voorkeur gegeven werd. Werd de plaatsvervanging afgeschaft en de nummervwisseling behouden, dan ware te verwachten, dat al de lotelingen van iedere lichting, die niet in persoon verlangden te dienen, zich daarvan, door het stellen van eenen nummervwisselaar, zouden vrijmaken.

Afschaffing der plaatsvervanging met behoud der nummervwisseling zou dan ook niet leiden tot afdoende verbetering van het zedelijk en intellectueel gehalte der militie. In stede van plaatsvervangers zouden personen van dat gehalte als nummervwisselaars optreden. Moest er tusschen de afschaffing van een der beide middelen van vervanging eene keuze worden gedaan, dan zou zelfs behoud der nummervwisseling niet verkieslijk zijn boven dat der plaatsvervanging, omdat aan den plaatsvervanger de eisch van geoeffendheid te stellen is, hetgeen ten aanzien van den loteling-nummervwisselaar kwalijk geschieden kan. Bovendien is behoud der nummervwisseling alleen mogelijk bij beperkte contingenten of bij dienstplicht met ongelijke oefening, en daardoor zou dus ongetwijfeld op het aan te nemen stelsel van legervorming worden geprejudicieerd.

Er bestaat slechts één afdoend middel om de militie aan hare bestemming te doen beantwoorden, namelijk: ook het meer ontwikkelde gedeelte der natie in de gelederen der militie op te nemen. Verlangt men toch, dat het leger steeds in staat zal wezen zijne taak naar behooren te vervullen, dan kunnen daarin de meer ontwikkelde elementen der bevolking niet gemist worden. De noodzakelijkheid van dat middel blijkt voldoende uit de wijze van samenstelling der meeste Europeesche legers, aan welke thans het bemiddelde en meest ontwikkelde gedeelte der bevolking evengoed zijn contingent levert als de meer behoeftigen en minder ontwikkelden en is dan ook gereedelijk te verklaren uit de veranderde wijze van oorlogvoeren, waarbij, in veel hooger mate dan vroeger, de persoonlijke eigenschappen van den soldaat op den voorgrond treden.

De invoering van den persoonlijke dienstplicht is in de tweede plaats hoogst gewenscht, omdat op die wijze de minst kostbare legerorganisatie is te verkrijgen, daar bij de volstrekt noodige uitbreiding van het leger het vereischte aantal officieren, onderofficieren en korporaals anders niet, of althans niet dan met zeer groote geldelijke opofferingen zou zijn te bekomen. Juist door de gelegenheid tot plaatsvervanging en nummervwisseling wordt thans het meerendeel van de mannen, die, ten gevolge van hunne meer zorgvuldige opleiding en hun grooteren aanleg tot het uitoefenen van gezag, de geschikte stof tot kadervorming opleveren, buiten het

leger gehouden. Waar tal van personen gevonden worden, geneigd om in de schutterijen eenen rang of graad te bekleeden, behoeft men niet te vreezen, dat de kadervorming in het leger op tegenzin van de zijde der dienstplichtigen zal stuiten. Het voorbeeld van Denemarken bewijst ten overvloede dat het volstrekt niet onmogelijk is bij de dienstplichtigen zooveel eerezucht en gevoel van eigenwaarde op te wekken, dat zij gaarne eene benoeming tot officier en onderofficier aanvaarden. De dienst duurt daar te lande voor het dienstplichtig kader veel langer dan voor het meerendeel der niet gegraduateerde dienstplichtigen. Toch wordt het door de meer ontwikkelden als eene oneer beschouwd geen graad of rang in het leger te kunnen bekomen.

Afschaffing van de dienstvervangings is voorts een eisch van sociale rechtvaardigheid. Voor de groote meerderheid bestaat feitelijk thans reeds de persoonlijke dienstplicht; wanneer nu het beginsel van gelijkheid voor de wet ook met opzicht tot de militaire verplichtingen in toepassing wordt gebracht, zal het rechtsgevoel des volks daardoor zeer zeker verhoogd worden.

Ongetwijfeld zal het bezit van rijkdommen steeds vele voordeelen blijven opleveren; maar het gaat toch niet aan dit feit als argument te bezigen tot bestrijding van eene hervorming, waarmede beoogd wordt om de plichten betreffende de landsverdediging gelijkelijk over armen en rijken te verdeelen. Te minder omdat elke waarborg wordt gemist, dat de plaatsvervanger de van hem gevorderde diensten even goed kan verrichten als de loteling voor wien hij optreedt en dus de vervanging wel strekt ten bate van sommige individuen, maar ten nadeele van het algemeen.

Het leggen van eenen onevenredig zwaren druk op de mingevoeden kan zeker ook niet hierdoor worden verdedigd, dat de armen meer belang hebben bij het doel, waarvoor de militielast wordt opgelegd; met veel meer grond kan het tegenovergestelde worden beweerd.

Zonder eenigen twijfel zal de afschaffing der dienstvervangings ook leiden tot betere onderlinge waardeering van de verschillende standen in de maatschappij. Rijken zullen wel is waar rijk en armen zullen arm blijven; maar beiden zullen met elkander in aanraking komen op een onzijdig gebied, in de vervulling van gemeenschappelijke plichten, op een leeftijd, waarop de ontvankelijkheid voor goede indrukken, de waardeering van goede eigenschappen wederzijds nog niet is weggenomen. Van de nauwere aanraking, waarin jongelieden uit de verschillende standen, gedurende eenigen tijd, met elkander zullen komen, is toenadering tusschen die standen te verwachten. Dienen jongelieden uit verschillende maatschappelijke standen nevens elkander in hetzelfde gelid, dan zal de militiedienst ook uit een geheel ander oogpunt worden beschouwd en het leger zelf veel meer zedelijke kracht erlangen. Het moet voorzeker als een voordeel worden aangemerkt, wanneer het leger, uit alle klassen des volks samengesteld, het beeld van het volk zuiver teruggeeft; wanneer het geheele volk door de nauwste banden met het leger verbonden, het als een deel van zich zelf beschouwt. De belangstelling voor het leger zal, door den dienst daarin gewekt, dat leger na tal van jaren nog ten goede komen.

Voorts zal de invoering van den persoonlijke dienstplicht binnen enkele jaren een gevoel van weerbaarheid en volkskracht wekken, dat een allerheilzaamsten invloed moet uitoefenen in de verschillende richtingen, waarin de nationale werkzaamheid zich openbaart.

Met recht kan wijders worden verwacht dat de afschaffing der dienstvervangings op het fysiek, moreel en intellectueel gehalte van de bevolking een gunstigen invloed zal hebben.

Heeft menig een de kennis van lezen en schrijven reeds nu alleen te danken aan den dienst bij de militie, het dienen met beschaafde jongelieden, die meer naar den geest ontwikkeld zijn, zal voor hen, die in dit opzicht op lagere trap staan, eene gelegenheid wezen tot vermeerdering van kennis en beschaving, — welke vermeerdering hun later, in het burgerlijk leven, van onberekenbaar nut zal zijn. Daarentegen zullen velen van hen, die nu vervangen worden en van hun jeugd af in zekere mate aan bevelen gewoon en later tot bevelen geroepen kunnen worden, voor hunne persoonlijke vorming winnen,

wanneer zij eenige maanden moeten gehoorzamen; terwijl zij die aan eene groote mate van persoonlijke vrijheid gewoon zijn, zich naar orde en tucht leeren schikken. Bovendien zijn stiptheid en netheid — kenmerken van den goeden soldaat — eigenschappen die in de burgermaatschappij voorzeker eveneens hare waarde hebben.

Ook meer fysieke ontwikkeling zal door den verplichten persoonlijke dienst, vooral in een levenstijdperk, waarin lichaams oefening en beweging in de vrije lucht eene heilzame uitwerking hebben, niet achterwege blijven, inzonderheid bij hen die anders door hunne maatschappelijke opleiding of wegens hun beroep, aan een zittend leven gebonden zijn. Voor hen, bij wie studie hoofdzak is, is het van groot belang wanneer voor hen een tijd lang, juist in het tijdperk hunner fysieke ontwikkeling, lichaams oefening op den voorgrond treedt.

Ten slotte zij er nog de aandacht op gevestigd, dat, vermits aan sommigen toegelaten wordt een ander in hunne plaats te stellen, de opvatting, welke de dienstplichtigen omtrent de beteekenis van de hun opgelegde taak moeten hebben, wordt verlaagd. Laat men geen dienstvervangings toe; moet hij die daartoe wordt aangewezen, den dienstplicht in persoon vervullen, dan is die plicht, het volbrengen van een persoonlijke dienst, eene *eevetaak*, waartoe ieder, de hoogste en de laagste, allen naar billijke regelen bestemd worden; dan staat het karakter van den dienstplicht zóó hoog, dat ieder zal leeren inzien dat hij zelf door eigen toewijding, door opoffering van zijn persoon en van zijne belangen, dien plicht moet volbrengen. Laat men daarentegen dienstvervangings toe, dan is het een plicht zonder hooger zedelijk motief: in de plaats van toewijding van den persoon aan den belangrijkste dienst dien de Staat van zijne zonen vergen kan, kweekt dienstvervangings den weersin, opgewekt door het dragen van een *last*.

Dienstplicht mag geen koopwaar zijn, mag niet beschouwd worden als een last, waaraan ieder die kan, zich het liefst moet onttrekken: die plicht moet in eere hersteld worden als eene edele roeping; als eene voorbereiding tot eene grootsche taak, — eene taak, die niet met eene kleiner of grooter somme gelds maar door persoonlijke toewijding, door inspanning van *eigen* kracht, door opoffering, zoo noodig, van lijf en leven wordt volbracht.

Uit al het vorenstaande blijkt, naar de ondergeteekenden vertrouwen genoegaam, dat zoowel maatschappelijke als bijzondere belangen door invoering van persoonlijke dienstplicht in hooge mate gebaat zullen worden. Dit leert trouwens de ervaring in alle landen van Europa. Met België en Engeland maakt Nederland alleen nog eene uitzondering op den regel, dat persoonlijke dienstvervulling de grondslag van elke legerhervorming behoort te zijn. In geen enkel land van Europa, waar hij is ingevoerd, zijn van den persoonlijke dienstplicht ernstige bezwaren ondervonden, zelfs niet daar waar de dienstplicht zelf, zooals in Duitschland, inderdaad van zeer bezwarenden aard is.

De considerans en artikel 1, ad art. 4 der militiewet, zijn zoodanig gesteld, dat in de wet zelve hare hoofdstrekking, namelijk de invoering van verplichten persoonlijke dienst, uitgedrukt en op den voorgrond geplaatst wordt. Wel wordt dit genoeg in het licht gesteld door de volgende bepalingen der wet, zooals die gewijzigd zouden worden, en zou uit dien hoofde kunnen worden volstaan met het bloot doen vervallen van art. 4 der bestaande wet, doch het wordt verkieslijk geacht, het beginsel in de wet zelve te stellen.

Artikel 1, ad artt. 39, 44, 56, 86, 87, 91 en 92 der militiewet. Bij opheffing van de bevoegdheid van dienstplichtigen om hun militiedienst door een plaatsvervanger of een nummervwisselaar te doen waarnemen, is het door den militieraad te doen houden van eene tweede zitting niet noodzakelijk en zal het voor de afdoening van zaken, waaromtrent ten dienenden dage niet dadelijk uitspraak kan geschieden, voldoende zijn, dat door dit college een dag worde bepaald, vóór het sluiten zijner zitting. Worden de hier genoemde artikelen gewijzigd zooals is voorgesteld, dan vervalt uit de wet het houden van eene tweede zitting door den militieraad en wordt aan dat college de bevoegdheid toegekend om voor de uitspraak omtrent zaken, welke ten dienenden dage niet konden worden afgedaan, een naderen dag vóór de slui-

ting van de zitting te bestemmen. Die maatregel zal het dubbele voordeel hebben, dat hij kan leiden tot vermindering zoowel van kosten voor het Rijk als van de verrichtingen voor de gemeentebesturen en anderen aan het houden eener tweede zitting verbonden, en dat meer ruimte van tijd verkregen wordt tusschen het tijdstip van den militieraad en de gewone aflevering ter inlijving van de lichte.

Artikel 1, ad art. 120 der militiewet. Volgens de in dit artikel voorgestelde bepaling worden de lotelingen, die aan zekere bij Koninklijk Besluit vast te stellen eischen van bekwaamheid voldoen, met betrekking tot hunne inlijving bij een bepaald korps en hunne plaatsing in een bepaald garnizoen, op één lijn gesteld met de vrijwilligers bij de militia. Hierin ligt eene aanmoediging voor allen om zich tot het voldoen aan deze eischen te bekwamen.

De tekst van art. 120 der bestaande wet is overigens gewijzigd in dien geest, dat daaruit stellig blijkt, dat voor de toepassing van den maatregel de belangen van den dienst beheerschend zijn. Bij de bestemming voor korps en garnizoen zal in de eerste plaats de geschiktheid van de hier bedoelde lotelingen voor het wapen hunner keuze moeten blijken; eerst daarna zal op de belangen van ieder hunner worden gelet.

Deze maatregel is reeds sedert meer dan 20 jaren in toepassing gebracht zonder ooit tot bezwaren voor den dienst te hebben geleid.

Artikel 1, ad art. 124 der militiewet, derde zinsnede. Ook de in deze zinsnede voorgestelde maatregel is niet nieuw.

Art. 67 van het Koninklijk Besluit van den 8sten Mei 1862 (*Staatsblad* n°. 46) behelst eene soortgelijke bepaling, ten gevolge waarvan het aan jongelieden, die bij de loting voor het blijvend gedeelte een laag nummer hebben getrokken, niettemin mogelijk is gemaakt na afloop van den eerste-oefeningstijd huiswaarts te keeren.

Bij dit ontwerp wordt voorgesteld, aan dezen maatregel wettelijke sanctie te verleenen niet alleen, maar dien ook uit te breiden. Tot nu toe is de hier bedoelde nummervervisseling alleen toegestaan aan de manschappen, mits zij behooren, wat de infanterie betreft, tot hetzelfde bataljon, en wat de vesting-artillerie betreft, tot dezelfde compagnie. Bij aanneming van het voorliggende ontwerp zou zij worden uitgebreid bij alle korpsen tot het geheele korps. Daardoor zal die verwisseling gemakkelijker en minder kostbaar worden.

Het beginsel van persoonlijken dienstplicht wordt door deze regeling niet aangetast. Door de afschaffing van de dienstvervanging toch wordt bereikt, dat ieder door het lot aangewezen en voor den dienst geschikte loteling wordt voorbereid tot de taak, welke hem bij de verdediging van den vaderlandschen grond kan worden opgedragen. Is dat doel bereikt, dan blijft slechts *arbeid* te doen over, een arbeid welke met de eigenlijke oefeningen feitelijk niets gemeen heeft: het betrekken van wachten, het uitoefenen van corveeën enz., zoodat het onverschillig is, wie dien arbeid vervult, indien hij slechts goed wordt uitgevoerd. Het landsbelang vordert alzoo in geen deele dat bepaalde personen daarvoor onder de wapenen blijven.

Artikel 1, ad art. 127 der militiewet. In beginsel is reeds bij de bestaande Militiewet aangenomen, dat rekening moet worden gehouden met de bezwaren tegen afbreking in de opleiding van geestelijken door den krijgsdienst. De daaromtrent vastgestelde bepalingen bleken in de practijk niet geheel voldoende, maar zoolang dienstvervanging was toegelaten, waren de bezwaren niet overwegend. Thans komt eene meer volledige voorziening billijk voor.

Volgens art. 127 der bestaande militiewet worden alleen zij gebaat die of reeds geestelijken zijn of die als studenten aan eene erkende inrichting van onderwijs tot den geestelijken stand worden opgeleid.

Die inrichtingen nu zijn genoemd in art. 68 van het Koninklijk Besluit van 8 Mei 1862 (*Staatsblad* n°. 46), aangevuld door de Koninklijke Besluiten van 10 Juni 1892 (*Staatsblad* n°. 137) en 19 September 1894 (*Staatsblad* n°. 154), onder het hoofd: *Als studenten in de godgeleerdheid*, en wel voor het Roomsche Katholiek Kerkgenootschap sub 3°.

Het mag evenwel een bekend feit heeten, dat de daar genoemde inrichtingen op dit oogenblik niet meer voldoende zijn. Een deel der dienstdoende

Rooms-katholieke geestelijkheid zoo in Nederland als in de overzeesche bezittingen wordt opgeleid in kloosters of op missie-scholen, die niet gerekend worden onder de „erkende inrichtingen”. Zoolang de studiën van deze personen duren, vallen zij onder de wet en is voor hen, zoo zij tot den dienst worden aangewezen en hun nummer aan de beurt van oproeping komt, de vrijdom van dienst alleen door het stellen van eenen plaatsvervanger te verkrijgen. Zijn zij eenmaal in het bezit van de hoedanigheid genoemd in vermeld art. 68 onder het hoofd „als geestelijken of bedienaren van de godsdienst” sub 3°., dan is art. 127 voldoende. In het geval van studiën niet.

Er is nog eene klasse van personen, voor wie voorziening wenschelijk is: het betreft de ordebroeders.

De ordebroeders zijn wel is waar geen geestelijken in de gewone beteekenis van het woord, want zij ontvangen geene wijding, maar zij leggen toch bindende geloften af en volgen tot het afleggen dier geloften eene bijzondere opleiding in hunne kloosters of gestichten tot het geven van onderwijs, tot ziekenverpleging enz. Er bestaat dus reden om hen voor de toepassing dezer wet met geestelijken gelijk te stellen.

Om aan de genoemde bezwaren te gemoet te komen, wordt wijziging voorgesteld van de eerste zinsnede van art. 127 der militiewet.

De redactie der nieuwe bepaling komt in het wezen der zaak overeen met die van art. 44, 10° en 11°, en art. 45, 3° en 4° van het tweede gewijzigde wetsontwerp tot „Regeling van den krijgsveld” in de zitting van 1890—1891 aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal ingediend (*Zie Gedrukte Stukken, Zitting 1890—1891, 36, n° 6*). Bij de redactie is echter thans ook rekening gehouden met het amendement-DONNER (*Zie Gedrukte Stukken, Zitting 1890—1891, 36, n° 35*).

Wel zijn destijds bij het afdeelingsonderzoek van het oorspronkelijk wetsontwerp in ruime mate bedenkingen geopperd, doch deze bedenkingen zijn bij die gelegenheid, naar het oordeel van de ondergeteekenden, of wederlegd of voldoende weersproken (*Zie Gedrukte Stukken, Zitting 1890—1891, 36, n° 1, bladz. 132—137*).

Door de bepalingen der tweede zinsnede van het nieuwe artikel 127 is de Regeering in staat maatregelen te nemen, waardoor misbruiken worden voorkomen en is wetswijziging onnoodig, indien mocht blijken dat de bestaande inrichtingen van onderwijs niet meer voldoen aan de bedoeling der wet of met nieuwe inrichtingen behooren te worden vermeerderd.

Ten aanzien van kostwinners is in de voorgestelde nieuwe zinsnede van art. 127 een andere vorm gekozen dan in vermelde wetsontwerpen. Eene opsomming van bepaalde gevallen, zooals in die ontwerpen geschiedde, heeft het euvel, dat steeds een aantal dienstplichtigen van de ontheffing zouden blijven uitgesloten die als kostwinner onmisbaar moeten worden geacht voor het gezin waartoe zij behooren of waarin zij zijn opgenomen. Met de thans voorgestelde bepaling wordt beoogd, alleen dan ontheffing te verleenen indien het gezin, door het gemis van den loteling, armlastig zou worden.

Het verleen van tijdelijke ontheffing van den werkelijken dienst strookt met den aard van het kostwinnerschap. Die heden kostwinner is, kan het morgen niet meer zijn; die vandaag geen kostwinner is, kan het morgen worden. De ontheffing kan worden verleend, hetzij bij de inlijving aan hen die op dat tijdstip kostwinner zijn, hetzij later aan reeds ingelijfd die inmiddels kostwinner werden, in beide gevallen voor zekeren tijd — bij het voortbestaan der reden van ontheffing telkens voor zekeren tijd te verlengen.

Artikel 1, ad artt. 136 en 156 der militiewet. De artikelen 136 en 156 stellen een verblijf buitenslands van den verlofganger der militie voor langer dan vier weken afhankelijk van de toestemming van den Minister van Oorlog of van den Minister van Marine. De bepaling dezer artikelen wordt door het uitvoerend gezag zeer mild toegepast.

Reeds spoedig na het in werking treden der militiewet heeft de Minister van Oorlog op de Commissarissen des Konings de bevoegdheid overgedragen, om aan verlofgangers, die zich voor hun bestaan of onderhoud voor hoogstens zes maanden naar een der aangrenzende vreemde Rijken — België of Duitschland — wenschen te begeven, daartoe, namens hem, de toestemming te verleenen, onder verplichting van te zorgen, dat hun adres buitenslands steeds

bij den burgemeester hunner woonplaats hier te lande bekend zij, en om op de eerste oproeping, hetzij voor inspectiën, hetzij tot opkomst in werkelijken dienst, onverwijld naar Nederland terug te keeren.

Tot verblijf in de overige Rijken van Europa wordt den verlofgangers de toestemming verleend rechtstreeks door den Minister van Oorlog, telkens voor één jaar, ook met vrijstelling van het bijwonen van het jaarlijksch onderzoek, doch overigens onder de zooeven vermelde verplichting.

Naar landen buiten Europa wordt den verlofganger de toestemming verleend, eveneens telkens voor een jaar, onder geen andere verplichting dan tot opkomst onder de wapenen in geval van mobilisatie; na het vierde dienstjaar zelfs onvoorwaardelijk en voor den duur van den nog overigen diensttijd. In vorenbedoelde gevallen wordt de toestemming verleend, indien de verlofganger niet in verzuim en niet tot werkelijken dienst geroepen is.

Bovendien wordt aan verlofgangers van de militie te land — plaatsvervangers en nummerververselaars uitgezonderd — die zich met hun gezin of met het gezin waartoe zij behooren, naar buiten Europa gelegen landen willen verplaatsen en die, wanneer zij alleen moesten achterblijven, wellicht hun middel van bestaan zouden verliezen, de toestemming tot landverhuizing niet geweigerd, mits zij niet in werkelijken dienst zijn opgeroepen. Van die toestemming moet evenwel gebruik worden gemaakt binnen den tijd van één maand na den datum, tegen welken zij is verstrekt geworden; ook zijn de miliciens daardoor vóór hun vertrek van geen hunner verplichtingen ten opzichte van de militie ontheven. Overigens wordt de vergunning tot deze uitwijking slechts verleend aan miliciens die hun vierde dienstjaar hebben volbracht.

Aldus de constante practijk.

Hoewel die uitvoering van het wettelijk voorschrift getuigt, zooals gezegd is, van eene hoogst milde opvatting, moet toch daarnevens worden erkend, dat voor eene koloniale en handeldrijvende Mogendheid bevordering der vestiging van personen van den dienstplichtingen leeftijd in de koloniën of in den vreemde wenschelijk is, terwijl het ook ter versterking van den band tusschen moederland en koloniën alleszins aanbeveling verdient de persoonlijke deelneming van hier te lande gevestigde personen aan het bestuur en den handel van Nederlandsch-Indië aan te moedigen. Uit dien hoofde wordt het raadzaam geacht eene vrijgeveige regeling op dit stuk in de wet zelve neer te leggen door daarin op te nemen eene bepaling, overeenkomende met die welke, door overneming door de Regeering van het amendement-DE BEAUFORT, het tweede lid van artikel 7 der „Wet op de reserve voor de landmacht” van den 2den Mei 1897 (*Staatsblad* n°. 119) uitmaakt, en aan die bepaling nog eene andere toe te voegen, waarbij buiten twijfel wordt gesteld, dat aan de toestemming tot verblijf buitenslands kan worden verbonden vrijstelling van het jaarlijksch onderzoek, van de herhalings-oefeningen en van opkomst onder de wapenen in geval van mobilisatie. Hiertoe strekken de eerste en de tweede zinsneden van de voorgestelde nieuwe artt. 136 en 156.

Het spreekt vanzelf dat ten deze tegen misbruik moet worden gewaakt door bindende voorwaarden. De laatste zinsnede van de beide voorgestelde artikelen schijnt hiertoe, in verband met de in de eerste zinsneden opgenomen bewoordingen: „en blijkt noodig te zijn”, voldoende.

Artikel 3. Het wordt niet wenschelijk geacht de bepalingen betrekkelijk de dienstvervanging bij de militie nog voor eene reeks van jaren te bestendigen ten aanzien van allen, die van de dienstvervanging hebben gebruik gemaakt. Raadzaam mag het heeten overgangsbepalingen vast te stellen alleen voor de gevallen, waarin dit in 's Rijks belang dringend wordt gevorderd of waarin gronden van billijkheid voor den maatregel kunnen worden aangevoerd.

Tot de laatstbedoelde gevallen behooren die, waarbij vrijstelling van den dienst voor derden werd verbonden aan den dienst van den plaatsvervanger. Vandaar de bepalingen onder de artikelen 190a en 190b van het ontwerp voorgesteld. De bepaling van artikel 190c, eerste lid, is daarentegen noodig in 's Rijks belang.

Voor het niet bestendigen van de bepalingen der artikelen 61—64, 176 en 177 der militiewet heeft de overweging gegolden, dat het doen voortduren dezer bepalingen aanleiding zou kunnen geven tot het indienststellen van

plaatsvervangers of nummervervisselaars nadat de dienstvervanging zou zijn afgeschafft. Zoodanige indienststelling ware met het stelsel der gewijzigde wet, waaruit de dienstvervanging vervalt, kwalijk te rijmen. Tegen het weglaten van overgangsbepalingen in dit opzicht bestaat te minder bezwaar omdat hierdoor de belangen der lotelingen niet worden geschaad. Voor zooveel 's Rijks dienst daardoor nadeel zou kunnen ondervinden, is dit nadeel wegens de zeldzaamheid der gevallen niet noemenswaardig.

Intusschen wordt voorziening noodig geacht ten aanzien van plaatsvervangers en nummervervisselaars, die niet te zijner tijd ter inlijving zijn opgekomen en, zoo zij worden ontdekt, krachtens art. 175, overeenkomstig art. 172 moeten worden behandeld en ingevolge art. 181, 4°. gearresteerd en voorloopig in verzeerde bewaring kunnen worden gehouden. Vandaar de bepaling van art. 190c, tweede lid, waardoor de positie van de hier bedoelde personen op eenvoudige wijze tot regelmaat zal kunnen worden gebracht en waardoor voor hen de gelegenheid ontstaat tot het verkrijgen van het bewijs, bedoeld in art. 8 der militiewet, noodig tot het aangaan van een huwelijk of van eene verbintenis tot uitoefening van de buitenlandsche zeevaart vóór 1 Januari van het jaar volgende op dat waarin zij het 40ste levensjaar volbrengen, of waaraan zij uit anderen hoofde behoefte kunnen hebben.

Artikel 4. Wegens verlenging opnieuw van den duur der werking van de wet van 4 April 1892 (*Staatsblad* n°. 56), houdende voorziening ter tijdelijke versterking van de nationale militie, zal, ingevolge de eerste zinsnede van art. 25 der militiewet, het register van inschrijving voor de lichting van 1899 op den 31sten Augustus 1898 voorgoed worden gesloten. Daarom eigent de op dezen datum volgende dag zich bijzonder voor het in werking treden der nieuwe wet. Gaat de nieuwe wet in op den voorgestelden datum, dan is, in verband met de loting voor het blijvend gedeelte der lichting van 1898, overeenkomstig art. 61 van het Koninklijk Besluit van 8 Mei 1862 (*Staatsblad* n°. 46) tusschen den 15den en den 20sten Juli 1898 gehouden, eene overgangsbepaling als die van art. 190d, voorgesteld in het gewijzigd wetsontwerp tot wijziging der militiewet op 17 Mei 1874 aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal ingezonden, overbodig.

De Minister van Oorlog,
ELAND.

De Minister van Marine,
RÖELL.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
H. GOEMAN BORGESIUS.

OPGAAF van den tekst van de artikelen der wet van den 19den Augustus 1861 (Staatsblad No. 72), **betrekkelijk de Nationale Militie**, zooals deze wet is gewijzigd bij de wetten van 1 Mei 1863 (Staatsblad No. 44); 22 April 1864 (Staatsblad No. 22); 3 Maart 1881 (Staatsblad No. 35), gewijzigd bij de wetten van 15 Januari 1886 (Staatsblad No. 6) en van 31 December 1887 (Staatsblad No. 265, art. 3); 11 Juli 1882 (Staatsblad No. 92, art. 18); 24 April 1884 (Staatsblad No. 70); 15 April 1886 (Staatsblad No. 64), gewijzigd bij de wet van 19 April 1886 (Staatsblad No. 92); 22 Juni 1893 (Staatsblad No. 91) en 20 April 1895 (Staatsblad No. 72), tijdelijk gewijzigd bij de wet van 4 April 1892 (Staatsblad No. 56), waarvan de duur der werking verlengd is laatstelijk bij de wet van 31 December 1897 (Staatsblad 288), (1) en zooals deze wordt voorgesteld in het ontwerp van wet, aangeboden bij Koninklijke Boodschap van den 24sten Januari 1898. (§)

HOOFDSTUK I.

Algemeene bepalingen.

Art. 1. [De sterkte der militie gaat het getal van 55 000 man niet te boven.] De militie wordt zooveel mogelijk uit vrijwilligers zamengesteld.

Bij gebrek aan genoegzame vrijwilligers voor de militie wordt zij voltallig gemaakt door loting uit de ingezetenen, [die hun 20ste jaar zijn ingetreden] *die voor de ligting van het volgend jaar zijn ingeschreven.*

2. Jaarlijks geschiedt eene ligting, het getal van 11 000 man niet te boven gaande.

De hoegrootheid van elke ligting en van het daarin door elke provincie te dragen aandeel wordt jaarlijks door Ons bepaald bij een in het Staatsblad te plaatsen besluit.

Dit aandeel wordt bepaald in evenredigheid tot het getal der in de provincien in het [vorig] *lopend* jaar voor de militie ingeschrevenen, voor zoover zij op den 31sten [December] *Augustus* van dat jaar in leven waren. Daarbij worden niet in rekening gebracht zij, die vóór hunne inschrijving bij de zee-magt, bij het leger hier te lande of bij het krijgsvolk in 's Rijks overzeesche bezittingen in dienst getreden zijn en zich nog daarin bevinden.

3. Het door elke gemeente in het aandeel der provincie te dragen gedeelte wordt door Gedeputeerde Staten bij een in het provinciaal blad te plaatsen besluit bepaald, in evenredigheid tot het getal der in de gemeente, in het [vorig] *lopend* jaar, voor de militie ingeschrevenen, voor zoover zij op den 31sten [December] *Augustus* van dat jaar in leven waren. Daarbij worden niet in rekening gebragt zij, die vóór hunne inschrijving bij de zeemagt, bij het leger hier te lande of bij het krijgsvolk in 's Rijks overzeesche bezittingen in dienst getreden zijn en zich nog daarin bevinden.

Ter bepaling van dat aandeel kunnen, zoo noodig, twee of meer gemeenten, voor elke ligting afzonderlijk, door Gedeputeerde Staten worden zamengevoegd.

4. (Het staat elk vrij, zijne dienst bij de militie, volgens de bepalingen dezer wet, door een ander te doen waarnemen.)

Een ieder, die tot de dienst bij de militie verplicht is, is gehouden zijn dienst in persoon te vervullen.

5. Een deel van elke ligting kan voor de dienst ter zee worden bestemd. Het wordt door Ons bepaald en bedraagt niet meer dan zes honderd man.

(1) De tijdelijke wijzigingen volgens eerstgenoemde wet, **geldig tot 1 Mei 1901** volgens de wet van 31 December 1897 (*Staatsblad No. 288*), zijn in den tekst der artikelen cursief gedrukt, terwijl het **tijdelijk** vervallene tusschen haakjes [] is geplaatst.

(§) **Datgene wat bij het ontwerp van wet wordt voorgesteld te laten vervallen is in rood gedrukt** en tusschen roode haakjes () geplaatst; de aanvullingen zijn met vetten letter gedrukt.

6. [Voor] *Behoudens de uitzonderingen bij de wet gemaakt, duurt de dienst voor de ingelijfden bij de militie te land [duurt de dienst vijf] zeven, voor die bij de militie ter zee [vier] vijf jaren.*

Is de Staat in oorlog of in andere buitengewone omstandigheden, zoo kan eene wet, jaarlijks te vernieuwen, hen tot langere dienst verplichten.

7. In elke provincie is een militieraad en eene militie-commissaris.

In zeer bevolkte of uitgestrekte provincien kunnen twee of meer militie-raden en militie-commissarissen zijn.

8. Hij, die op den 1sten Januarij van het jaar zijn 19de jaar was ingetreden, maar zijn 40ste niet had volbragt, wordt niet tot het aangaan van een huwelijk of van eene verbindtenis tot uitoefening van de buitenlandsche zeevaart toegelaten, dan na te hebben bewezen, tot op het tijdstip van de aangifte tot het aangaan van een huwelijk of van eene verbindtenis voor de buitenlandsche zeevaart, zijne pligten ten aanzien van de militie te hebben vervuld, of tot geene dienst bij de militie gehouden te zijn of geweest te zijn.

Op de bij de militie ingelijfden zijn bovendien de artt. 128, 129, 136, 156 en 157 toepasselijk.

9. Elk, die voor de militie is ingeschreven, en ieder, die daarbij is ingelijfd, kan, (behoudens de uitzondering in art. 74) overeenkomstig de daaromtrent bestaande voorschriften, tot eene vrijwillige verbindtenis voor den tijd van zes jaren of langer worden toegelaten bij de zeemagt, het corps mariniers hieronder begrepen, bij het leger hier te lande of bij het krijgsvolk, dienende in 's Rijks overzeesche bezittingen.

Hij, die bij het aangaan van zoodanige verbindtenis reeds bij de militie is ingelijfd, of daartoe later wordt opgeroepen, strekt altijd in mindering van het aandeel in de ligting, te dragen door de gemeente, binnen welke hij is ingeschreven.

10. (Met uitzondering van de overeenkomsten van vervanging in de dienst, zijn) Alle volgens deze wet over te leggen stukken zijn vrij van zegel-, registratie- en legalisatiekosten.

HOOFDSTUK II.

Van de vrijwilligers bij de militie.

Art. 11. Om vrijwilliger bij de militie te zijn, moet men ongehuwd of kinderloos weduwnaar en ingezeten wezen, voorts lichamelijk voor de dienst geschikt, ten minste 1,56 el lang, op den 1sten Januarij van het jaar der [optreding] *toelating* als vrijwilliger het [20ste] 19de jaar ingetreden zijn en het 35ste jaar niet volbragt hebben, tot op het tijdstip der [optreding] *toelating* aan zijne verplichtingen ten aanzien van de militie, zoover die te vervullen waren, voldaan en een goed zedelijk gedrag hebben geleid.

Het bezit van die vereischten, met uitzondering van de lichamelijke geschiktheid en van de gevorderde lengte, wordt bewezen door een getuigschrift van den burgemeester der woonplaats.

Dat getuigschrift is ingerigt in den door Ons te bepalen vorm.

Art. 12. Hij, die voor de militie is ingeschreven, wordt slechts als vrijwilliger toegelaten voor de gemeente, in welke hij ingeschreven is, tenzij hij geene verplichtingen ten aanzien van de militie meer te vervullen hebbe.

13. Hij, die bij de zeemagt, bij het leger hier te lande, of bij het krijgsvolk in 's Rijks overzeesche bezittingen heeft gediend, wordt niet als vrijwilliger bij de militie toegelaten, tenzij hij bij het verlaten van de dienst, behalve een bewijs van ontslag, van den bevelhebber, onder wien hij laatstelijk heeft gediend, een getuigschrift hebbe ontvangen, inhoudende, dat hij zich gedurende zijn dienstdag goed heeft gedragen,

Hij kan, heeft hij dit ontvangen, tot zijn veertigste jaar volbragt is, als vrijwilliger bij de militie worden toegelaten.

14. De vrijwilligers strekken in mindering van het aandeel in de ligting, te dragen door de gemeente, voor welke zij optreden.

HOOFDSTUK III.

Van de inschrijving voor de militie.

Art. 15. Jaarlijks worden voor de militie ingeschreven alle mannelijke ingezetenen, die op den 1sten Januarij van het jaar hun 19de jaar waren ingetreden.

Voor ingezetenen wordt gehouden:

1°. hij, wiens vader, of, is deze overleden, wiens moeder, of, zijn beiden overleden, wiens voogd ingezetenen is volgens de wet van den 28sten Julij 1850 (*Staatsblad No. 44*); (2)

2°. hij, die geen ouders of voogd hebbende, gedurende de laatste, aan het in de eerste zinsnede van dit artikel vermelde tijdstip voorafgaande, achttien maanden in Nederland verblijf hield;

3°. hij, van wiens ouders de langstlevende ingezetenen was, al is zijn voogd geen ingezetenen, mits hij binnen het Rijk verblijf houdt.

Voor ingezetenen wordt niet gehouden de vreemdeling, behoorende tot eenen Staat, waar de Nederlander niet aan de verpligte krijgsdienst is onderworpen, of waar ten aanzien der dienstplichtigheid het beginsel van wederkeerigheid is aangenomen.

16. De inschrijving geschiedt:

1°. van een ongehuwde in de gemeente, waar de vader, of, is deze overleden, de moeder, of, zijn beiden overleden, de voogd woont;

2°. van een gehuwde en van een weduwnaar in de gemeente waar hij woont;

3°. van hem, die geen vader, moeder of voogd heeft of door dezen is achtergelaten, of wiens voogd buiten 's lands gevestigd is, in de gemeente, waar hij woont;

4°. van den buiten 's lands wonenden zoon van een Nederlander, die ter zake van 's lands dienst in een vreemd land woont, in de gemeente, waar zijn vader of voogd het laatst in Nederland gewoond heeft.

17. Voor de militie wordt niet ingeschreven:

1°. de in een vreemd Rijk achtergebleven zoon van een ingezetenen, die geen Nederlander is;

2°. de in een vreemd Rijk verblijf houdende ouderlooze zoon van een vreemdeling, al is zijn voogd ingezetenen;

3°. de zoon van den Nederlander, die ter zake van 's lands dienst in 's Rijks overzeesche bezittingen of kolonien woont. (4)

18. Elk, die volgens art. 15 behoort te worden ingeschreven, is verpligt zich daartoe bij burgemeester en wethouders aan te geven tusschen den 1sten en den 31sten Januarij.

Bij ongesteldheid, afwezigheid of ontstentenis is zijn vader, of, is deze overleden, zijne moeder, of, zijn beiden overleden, zijn voogd tot het doen van die aangifte verpligt.

De wijze, waarop van het doen van de aangifte blijken moet, wordt door Ons bepaald.

19. Jaarlijks, in den loop der maand December, geschiedt, ten minste twee malen, door burgemeester en wethouders eene openbare kennisgeving, waarbij de verpligting tot het doen van de aangifte in de volgende maand Januarij wordt herinnerd.

20. Hij, die eerst na het intreden van zijn 19de jaar, doch vóór het volbrengen van zijn 20ste, ingezetenen wordt, is verpligt, zich, zoodra dit plaats

(2) De wet van 22 Juni 1893 (*Staatsblad No. 91*) bepaalt:

Art. 1. Voor zoover voor de toepassing der wet betrekkelijk de Nationale Militie, ter aanwijzing wie ingezetenen is of wie voor ingezetenen wordt gehouden, de bepalingen gelden, voorkomende in artikel 3, eerste, tweede en derde lid, der wet van 28 Julij 1850 (*Staatsblad No. 44*), gewijzigd bij de wet van 3 Mei 1851 (*Staatsblad No. 46*), blijven die bepalingen (3) daarvoor van kracht.

Art. 2. Deze wet treedt in werking op 1 Julij 1893.

(3) De hier bedoelde bepalingen luiden:

„Gevestigd of ingezetenen zijn, die binnen het Rijk in Europa hebben gewoond:

1°. gedurende de drie laatste jaren;

2°. gedurende achttien maanden na aan het bestuur hunner woonplaats het voornemen tot vestiging te hebben verklaard.

Nederlanders zijn gevestigd of ingezetenen, die gedurende de laatste achttien maanden hunne woonplaats binnen het Rijk in Europa hebben gehad.

Nederlanders, die ter zake van 's Lands dienst in een vreemd land wonen, worden voortdurend als ingezetenen beschouwd.”

(4) De slotbepaling is aan art. 17 toegevoegd door de wet van 1 Mei 1863 (*Staatsblad No. 44*), art. 1.

heeft, ter inschrijving aan te geven bij burgemeester en wethouders der gemeente, waar de inschrijving, volgens art. 16, moet geschieden.

Daarbij gelden de bepalingen der 2de en 3de zinsneden van art. 18.

Zijne inschrijving geschiedt in het register van het jaar, waartoe hij volgens zijnen leeftijd behoort.

21. Hij, wiens aangifte ter inschrijving verzuimd is, wordt door burgemeester en wethouders, zoo zij het ontdekken, ambtshalve ingeschreven. Zij geven daarvan terstond aan hem of aan zijn vader of voogd kennis.

22. Hij, die zich na den 31sten Januarij, doch vóór den 31sten [December] *Augustus* ter inschrijving aangeeft, wordt alsnog ingeschreven.

23. Hij, die te regt in eene gemeente is ingeschreven, blijft tot de voor de militie ingeschrevenen van die gemeente behooren, al verandert hij van woonplaats.

24. Behoudens de bepalingen in art. 18, zenden bestuurders van krankzinnigen-, doofstommen-, blinden- en bedelaarsgestichten, die der Kolonien van Weldadigheid, van Rijkswerkinrigtingen (5) en van gevangnissen jaarlijks, vóór den 10den Januarij, eene opgave van de daarin opgenomen jongelingen, die op den 1sten Januarij hun 19de jaar zijn ingetreden, aan Onzen commissaris in de provincie, in welke de inschrijving van die jongelingen voor de militie moet plaats hebben.

De opgave betreffende de gevangenen vermeldt het strafbaar feit (6), dat hun is ten laste gelegd of waarvoor zij veroordeeld zijn.

25. Het register van inschrijving wordt jaarlijks op den 31sten Januarij voorloopig en op den 31sten [December] *Augustus* voor goed gesloten, op beide dagen des namiddags ten 4 ure.

Na de sluiting, die op het register vermeld en door de onderteekening van den burgemeester en den secretaris bekrachtigd wordt, worden geene personen meer ingeschreven dan de in art. 20 bedoelde.

26. Het register wordt met eene daaruit opgemaakte alphabetische naamlijst vóór den 7den [Januarij] *September* van het jaar [, volgende op dat] der inschrijving, door den burgemeester gezonden aan Onzen commissaris in de provincie, die deze stukken onderzoekt, zoo noodig verbetert en vóór den 22sten [Januarij] *September* aan den burgemeester terugzendt.

Register en lijst worden daarna, uiterlijk den 27sten [Januarij] *September*, gedurende ten minste acht dagen, op de secretarie der gemeente voor elk ter lezing nedergelegd.

Van die nederlegging geschiedt openbare kennisgeving.

Tegen register en lijst kan binnen den tijd der nederlegging op de wijze, in art. 99 vermeld, bezwaar worden ingebracht bij Onzen commissaris in de provincie, die daaromtrent ten spoedigste eene uitspraak doet.

HOOFDSTUK IV.

Van de lotelingen.

§ 1. Van de loting.

Art. 27. De loting der [in het vorige] vóór den 1sten *September* van het jaar voor de militie ingeschrevenen geschiedt [jaarlijks] tusschen den 7den [Februarij] *October* en den 7den [Maart] *November*.

28. Onze commissaris in de provincie bepaalt de plaatsen, dagen en uren voor de loting.

Hiervan geschiedt in elke gemeente door burgemeester en wethouders, twee malen vóór den bepaalden dag, openbare kennisgeving.

Tusschen de eerste en tweede openbare kennisgeving moeten ten minste drie dagen verlopen en de tweede ten minste drie dagen vóór den dag der loting plaats hebben.

29. Van wege de gemeente, waar de loting plaats heeft, wordt zorg gedragen voor een daartoe geschikt vertrek.

(5) De woorden: „van Rijkswerkinrigtingen” zijn in art. 24, 1ste lid, tusschengevoegd door de wet van 15 April 1886 (*Staatsblad No. 64*), art. 10, 17°.

(6) In art. 24, 2de lid, is het woord „misdrijf” vervangen door „strafbaar feit” door de wet van 15 April 1886 (*Staatsblad No. 64*), art. 10, 17°.

30. De loting geschiedt ten overstaan van den militie-commissaris of van een van de militie-commissarissen in de provincie, voor elke gemeente afzonderlijk.

Gemeenten, krachtens de slotbepaling van art. 3 zamengevoegd, worden voor ééne gemeente gehouden.

De burgemeester of een lid van den raad van elke gemeente is tegenwoordig, wanneer er voor zijne gemeente wordt geloot.

De burgemeesters of raadsleden, die zich tot het bijwonen van de loting buiten hunne woonplaats begeven, genieten reis- en verblijfkosten uit 's Rijks kas, volgens het door Ons te bepalen bedrag.

De secretaris van den militieraad is tot bijstand van den militie-commissaris bij de loting tegenwoordig.

De militie-commissaris is bevoegd, tot handhaving der orde bij de loting, de sterke hand in te roepen.

31. Bij de loting zijn voorhanden de inschrijvingsregisters en alphabetische naamlijsten van al de gemeenten, waarvoor wordt geloot.

32. De militie-commissaris telt in het openbaar zoo veel nummers of loten voor, als het getal der ingeschrevenen bedraagt.

Hij doet die nummers vervolgens in eene bus, waarvan de vorm en de wijze van plaatsing door Ons worden voorgeschreven.

33. De ingeschrevenen, in alphabetische orde op te roepen, trekken zelve hunne nummers.

Voor den ingeschrevene, die niet is opgekomen, kan het nummer getrokken worden door zijn vader, moeder of voogd.

Is ook deze niet opgekomen, dan geschiedt het trekken door den burgemeester of het lid van den raad der gemeente, waar de loteling is ingeschreven. Nadat het getrokken nummer door den militie-commissaris overluid is voorgelezen, wordt het den loteling teruggegeven.

34. De opgekomen ingeschrevene wordt dadelijk na het trekken van zijn nummer gemeten en geeft de redenen van vrijstelling op, die hij meent te hebben.

Het opgeven van deze redenen kan door zijn vader, moeder of voogd geschieden, zoo deze tegenwoordig en de ingeschrevene niet opgekomen is.

De geslachts- en voornamen van iederen loteling, de dag, de maand, het jaar en de plaats zijner geboorte, zijn beroep, de namen zijner ouders of, zoo zijne ouders overleden zijn, die van zijnen voogd, de uitslag der loting, de lengte van den loteling en de opgegeven redenen van vrijstelling, worden in een daartoe bestemd lotingsregister vermeld. Elk getrokken nummer wordt onmiddellijk bij den naam van den loteling, wien het geldt, op de alphabetische lijst ingevuld.

35. Gedurende vijf dagen, te rekenen van den dag waarop de loting heeft plaats gehad, kunnen, tegen de wijze waarop zij is geschied, bij Gedeputeerde Staten bezwaren worden ingebracht door belanghebbende lotelingen, of door hun vader of voogd. De twee eerste zinsneden van art. 99 zijn hierbij van toepassing.

36. Gedeputeerde Staten onderzoeken de bij hen ingebragte bezwaren zonder uitstel en doen ten spoedigste eene uitspraak, met redenen omkleed, hetzij tot handhaving hetzij tot vernietiging van de plaats gehad hebbende loting, naar gelang eene gepleegde onregelmatigheid op den uitslag der loting al dan niet van invloed heeft kunnen zijn. Hunne uitspraak wordt terstond medege-deeld aan burgemeester en wethouders der betrokken gemeente, aan den militie-commissaris en aan hen die de bezwaren inbragten.

Strekt de uitspraak tot vernietiging van de loting, dan beveelt Onze commissaris in de provincie het houden eener nieuwe loting. Hierbij gelden de artt. 28—34.

37. Van de uitspraak van Gedeputeerde Staten kan gedurende vijf dagen, te rekenen van den dag waarop de uitspraak ter kennis van de belanghebbenden is gebragt, bij Ons in beroep worden gekomen door belanghebbende lotelingen, of door hun vader of voogd. Hierbij geldt art. 104.

De uitvoering van de uitspraak van Gedeputeerde Staten, waarvan bij Ons in beroep is gekomen, blijft tot aan Onze beslissing geschorst.

38. De kosten van de gedrukte registers, van de lengtematen en van hetgeen verder bij de loting noodig is, komen ten laste van 's Rijks kas.

§ 2. Van de naloting.

Art. 39. Ter naloting wordt toegelaten:

1°. hij die door verzuim van de betrokken overheid of van de in art. 24 bedoelde personen aan de gewone loting geen deel heeft genomen;

2°. hij die, nadat de in art. 28 bedoelde tijd der loting is verstreken, ingeschreven is volgens art. 20.

Is de ligting, waarvoor de sub 1°. bedoelde persoon volgens zijnen leeftijd had moeten loten, niet meer in dienst, dan loot hij niet na, maar wordt door den militieraad, of, zoo de zitting(en) van dien raad (zijn) is afgelopen, door Gedeputeerde Staten van de dienst vrijgesteld.

40. Het houden van eene naloting wordt bevolen door Onzen commissaris in de provincie.

41. De naloting geschiedt op de wijze, in de artt. 28—34 bepaald.

42. Nadat door of voor hem, die naloot, uit al de nummers, welke in de loting der betrokken gemeente en van het jaar, waarvoor de naloting geschiedt, zijn begrepen geweest, er een is uitgetrokken, worden op nieuw twee biljetten in de bus gedaan, ieder vermeldende hetzelfde nummer, dat getrokken is, doch van elkander onderscheiden door A. en B.

Daarvan wordt door of voor hem, die naloot, er wederom een uitgetrokken tot aanwijzing van de volgorde van oproeping. Het nummer, gemerkt A., wordt gerekend het laagste der beide gelijke nummers te zijn.

43. Tegen de wijze, waarop de naloting is geschied, kan bezwaar worden ingebracht bij Gedeputeerde Staten en van de uitspraak van Gedeputeerde Staten bij Ons in beroep worden gekomen. De artt. 35, 36 en 37 zijn hierbij van toepassing.

44. Hij, die nageloot heeft en redenen van vrijstelling meent te hebben, brengt die, zoo de zitting(en) van den militieraad (zijn) is afgelopen, in bij Gedeputeerde Staten van de provincie, binnen welke hij is ingeschreven.

Gedeputeerde Staten doen daaromtrent en in het algemeen omtrent het al of niet aanwijzen voor de dienst van hem, die nageloot heeft, ten spoedigste eene uitspraak. Verkeert hij in een der gevallen in art. 56 vermeld, dan wordt, voor zoover hij niet krachtens de laatste zinsnede van art. 39 van de dienst moet worden vrijgesteld, de behandeling van zijne zaak aangehouden tot na zijne invrijheidstelling of tot dat de tijd verstreken is, waarvoor hem het regt werd ontzegd om bij de gewapende magt of als militair geëmployeerde te dienen. (7)

Hunne uitspraak wordt terstond medegedeeld aan burgemeester en wethouders der gemeente, waartoe hij, wien de uitspraak geldt, behoort.

Strekt de uitspraak tot vrijstelling of uitsluiting van de dienst, dan geven burgemeester en wethouders daarvan dadelijk kennis aan den loteling, die dien ten gevolge zal worden opgeroepen, of, reeds ingelijfd zijnde, niet uit de dienst wordt ontslagen, of aan zijn vader of voogd.

Indien een geneeskundig onderzoek noodig is, worden Gedeputeerde Staten bijgestaan door een burgerlijk geneeskundige en een officier van gezondheid.

De burgerlijke geneeskundige wordt door Onzen commissaris in de provincie en de officier van gezondheid door den chef van de geneeskundige dienst van de zee- of van de landmagt aangewezen.

Zij leggen in handen van Onzen commissaris den in art. 81 bedoelden eed of belofte af.

Is geen officier van gezondheid beschikbaar, dan wijst Onze commissaris een tweeden burgerlijken geneeskundige aan.

Op de burgerlijke geneeskundigen is art. 82 van toepassing.

Gedeputeerde Staten zijn niet verpligt, in het doen van hunne uitspraak het gevoelen der burgerlijke en militaire geneeskundigen te volgen.

45. Tegen de uitspraak van den militieraad kan bezwaar worden ingebracht bij Gedeputeerde Staten, op de wijze en door de personen, in de artt. 97—99 bedoeld.

Van de uitspraak van Gedeputeerde Staten kan bij Ons in beroep worden gekomen. Hierbij gelden de artt. 103—105.

(7) De tweede volzin is aan deze zinsnede toegevoegd door de wet van 24 April 1884 (Staatsblad No. 70), art. 1.

46. Hij, die nageloot heeft en voor de dienst is aangewezen, wordt, indien het door hem getrokken nummer in de termen van oproeping valt, ingelijfd ten behoeve van de ligting [van het jaar, waarin] voor welke hij had moeten loten, of, is deze ligting niet meer in dienst, ten behoeve van de ligting van het jaar, waarin hij voor de dienst is aangewezen.

Is de ligting, in mindering waarvan hij komt, reeds afgeleverd, dan wordt, bij zijne inlijving, de houder van het hoogste van de voor die ligting in dienst gestelde nummers uit de gemeente, voor welke de naloting plaats had, ontslagen. (8)

HOOFDSTUK V.

Van vrijstelling van de dienst.

Art. 47. Vrijstelling van de dienst bij de militie wordt verleend aan den loteling:

- 1°. die kleiner is dan 1,55 el;
- 2°. die door ziekelijke gesteldheid of gebreken voor de krijgsmilitie ongeschikt is;
- 3°. die eenige wettige zoon is, onverschillig of de ouders in leven of overleden zijn;
- 4°. die vóór den 1sten Januarij van het jaar, waarin hij voor de militie werd ingeschreven, bij de zeemagt, bij het leger hier te lande of bij het krijgsvolk in 's Rijks overzeesche bezittingen in dienst is getreden en zich nog in dienst bevindt;
- 5°. die adelborst of kadet is op eene van 's Rijks militaire scholen;
- 6°. die van rijkswege of in eene van 's Rijks inrigtingen, hetzij voor de militaire geneeskundige dienst, hetzij tot militairen paardenarts wordt opgeleid;
- 7°. die vijf jaren in een lageren rang dan dien van officier bij de zeemagt, bij het leger hier te lande of bij het krijgsvolk in 's Rijks overzeesche bezittingen als vrijwilliger gediend heeft.

48. Vrijstelling van de dienst bij de militie wordt insgelijks aan een loteling verleend, wanneer zijn wettige broeder of halve broeder in een lageren rang dan dien van officier dient of gediend heeft, hetzij bij de militie, hetzij als vrijwilliger bij de zeemagt, bij het leger hier te lande of bij het krijgsvolk in 's Rijks overzeesche bezittingen.

49. De vrijstelling wordt zoo verleend, dat van een even getal broeders de helft en van een oneven de kleinere helft diene.

Eene bij deze wet gevoegde tabel wijst aan, hoe de vrijstelling wegens broederdienst wordt verleend, wanneer vier of meer zonen in een gezin aanwezig zijn.

Moet van twee of meer broeders, die in hetzelfde jaar geboren zijn, aan één of meer vrijstelling worden verleend, dan wordt, tenzij zij onderling anders overeenkomen, hij, die het laagste nummer heeft getrokken, voor de dienst aangewezen.

50. De vrijstelling wegens broederdienst wordt slechts verleend, wanneer de broeder:

- 1°. alsnog in dienst is;
- 2°. gedurende vijf jaren, hetzij bij de militie te land, hetzij als vrijwilliger bij de zeemagt, bij het leger hier te lande of bij het krijgsvolk in 's Rijks overzeesche bezittingen gediend heeft;
- 3°. gedurende vier jaren bij de zeemilitie gediend heeft;
- 4°. wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken, door de dienst bekomen, ontslagen of gedurende zijn diensttijd overleden is;
- 5°. na drie jaren te hebben gediend, wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken, niet door de dienst bekomen, is ontslagen;
- 6°. na drie jaren bij de militie te hebben gediend, ten gevolge van eene uitspraak van den militieraad of van Gedeputeerde Staten uit de dienst is ontslagen;

(8) Art. 46 wordt — behoudens de tijdelijke wijziging — aldus gelezen ingevolge de wet van 24 April 1884 (Staatsblad No. 70), art. 2.

(7°. [zijnen vijfjarigen diensttijd] *eenen diensttijd van ten minste vijf jaren* heeft doen volbrengen of aanvullen door plaatsvervangende of een plaatsvervanger heeft gesteld, die in een van de gevallen verkeert, omschreven sub. 1°. 4°. 5°. en 6°. van dit artikel.)

51. Als broederdienst komt niet in aanmerking:

1°. die vóór het voleindigen van het zestiende levensjaar;

2°. die van adelborst of kadet bij de zee- of landmagt;

3°. die van adjunct-administrateur of scheepsklerk bij de zeemagt;

4°. die van kweekeling voor de militaire geneeskundige dienst;

5°. die ter opleiding tot militairen paardenarts;

(6°. die van plaatsvervanger of nummervervisselaar:)

(7°. 6°. die van den loteling, welke krachtens art. 127, gedurende meer dan twee jaren van de werkelijke dienst ontheven is geweest;

(8°. 7°. die van den loteling, welke op het oogenblik, dat de militieraad omtrent zijnen broeder uitspraak doet, krachtens datzelfde artikel van de werkelijke dienst is ontheven.

52. Worden twee of meer broeders in hetzelfde jaar dienstplichtig, dan wordt alleen de helft van hun getal, of, is dit oneven, de kleinere helft voor de dienst aangewezen volgens den regel, gesteld in de laatste zinsnede van art. 49.

53. Om vrijstelling wegens eigen militaire dienst of die van broeders te verkrijgen, moet men overleggen een paspoort of ander bewijs van ontslag, of een uittreksel uit het stamboek of een bewijs van werkelijke dienst.

Ter bekoming van vrijstelling wegens broederdienst moet men bovendien overleggen een getuigschrift van den burgemeester, waaruit het getal zonen, tot het gezin behoorende, blijkt.

Vrijstelling als eenigen wettigen zoon wordt verleend op overlegging van een getuigschrift van den burgemeester, waaruit blijkt, dat men eenige wettige zoon is.

Deze getuigschriften zijn ingerigt in den door Ons te bepalen vorm.

54. Elke reden van vrijstelling moet bestaan op het tijdstip, waarop zij wordt aangevraagd.

Vrijstelling, aangevraagd wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken of wegens gemis aan lengte, wordt niet verleend, wanneer de loteling, die haar vraagt, niet voor den militieraad is verschenen, behoudens het geval, bedoeld in art. 89.

HOOFDSTUK VI.

Van uitsluiting van de dienst.

Art. 55. Tot de dienst bij de militie wordt niet toegelaten de loteling:

1°. die veroordeeld is tot de doodstraf, tot eene onteerende straf, tot kruiswagenstraf of tot de straf van cassatie met ontzetting van het regt om ooit weder bij de gewapende magt of als militair geëmployeerde te dienen, of die als eerlooze schelm weggejaagd of van den militairen stand of van de betrekking van militair geëmployeerde vervallen verklaard is, al heeft hij gratie verkregen; (9)

2°. die krachtens de wet van den 28sten Junij 1854 (*Staatsblad* No. 96) (10) of op grond van het Reglement van krijgstuicht voor het krijgsvolk te lande, met een briefje van ontslag uit de dienst bij de zee- of landmagt is weggezonden.

3°. die tot eene gevangenisstraf van één jaar of langer onherroepelijk is veroordeeld. (11)

(9) Art. 55, 1°, wordt aldus gelezen ingevolge de wet van 24 April 1884 (*Staatsblad* No. 70), art. 3.

(10) De disciplinaire straffen, vastgesteld bij het reglement van krijgstuicht of discipline voor het krijgsvolk te water, zoo als dit in 1879 in werking was, en bij de wet van 28 Juni 1854 (*Staatsblad* No. 96), zijn afgeschaft en door andere vervangen bij de wet van 14 November 1879 (*Staatsblad* No. 194), die in art. 11 bepaalt: „Aan het hoofd van het Departement van Marine wordt de bevoegdheid toegekend om schepelingen, die door herhaald wangedrag blijken ongevoelig te zijn voor disciplinaire straffen, hier te lande met een briefje van ontslag of een bijzonder gemerkt paspoort uit de dienst weg te zenden.”

(11) Aan art. 55 is nummer 3 toegevoegd door de wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* No. 64), art. 10, 17°.

56. Tot de dienst bij de militie wordt voorloopig niet toegelaten de loteling:
 1°. die zich in verzekerde bewaring (12) bevindt en omtrent wiens zaak, bij het sluiten van de (laatste) zitting van den militieraad, bij in kracht van gewijsde gegane uitspraak niet is beslist;

2°. die wegens een strafbaar feit (13) is veroordeeld en zich bij het sluiten van de (laatste) zitting van den militieraad nog in verzekerde bewaring (12) bevindt;

3°. wien tijdelijk het regt is ontzegd om bij de gewapende magt of als militair geëmployeerde te dienen, voor zoover de tijd, waarvoor de ontzegging is uitgesproken, bij het sluiten der (laatste) zitting van den militieraad niet is verstreken. (14)

57. Hij, die in een van de gevallen, in het voorgaande artikel bedoeld, heeft verkeerd, verschijnt binnen acht dagen nadat hij in vrijheid is gesteld of nadat de tijd is verstreken, waarvoor hem het regt werd ontzegd om bij de gewapende magt of als militair geëmployeerde te dienen, voor den burgemeester der gemeente, voor welke hij heeft geloot, en geeft de redenen van vrijstelling op, die hij vermeent te hebben. (15) Van dit verschijnen wordt hem een bewijs afgegeven.

De burgemeester geeft daarvan dadelijk kennis aan Onzen commissaris in de provincie, die den loteling ten spoedigste voor Gedeputeerde Staten doet verschijnen.

Gedeputeerde Staten doen omtrent het al of niet aanwijzen van den loteling voor de dienst ten spoedigste eene uitspraak.

De acht laatste zinsneden van art. 44 en art. 45 zijn hierbij van toepassing.

58. Is de loteling krachtens het voorgaand artikel bij de einduitspraak voor de dienst aangewezen, en zou het bij de loting voor hem getrokken nummer zijn opgeroepen geweest, dan wordt hij, welke ook zijn leeftijd zij, voor [vijf] zeven jaren ingelijfd.

Hij komt in mindering van de ligting [van het jaar, waarin] voor welke voor hem is geloot, of, is die ligting reeds ontslagen, in mindering van de ligting van het jaar, waarin hij voor de dienst is aangewezen.

Is de ligting, in mindering waarvan hij komt, reeds afgeleverd, dan wordt bij zijne inlijving de houder van het hoogste van de voor die ligting in dienst gestelde nummers uit de gemeente, waartoe hij behoort, ontslagen.

De loteling echter, bedoeld bij de eerste alinea van art. 56, zal, zoo hij werd vrijgesproken of van vervolging ontslagen, in elk geval worden gerekend te behooren tot de ligting [van het jaar, waarin] voor welke hij geloot heeft en met deze worden ontslagen. De dienst, alzoo door hem volbragt, wordt voor de toepassing van art. 50, sub 2°, voor vijfjarige dienst gerekend.

59. Indien het blijkt, dat een loteling, die in het geval van art. 55 verkeert, tot de dienst is aangewezen, of wanneer een tot de dienst verplicht loteling na zijne aanwijzing tot de dienst en vóór zijne inlijving bij de militie in dat geval is geraakt, dan wordt dit terstond ter kennis gebracht van Gedeputeerde Staten der provincie, binnen welke hij voor de militie is ingeschreven. (16)

Gedeputeerde Staten onderzoeken het geval en doen daaromtrent ten spoedigste eene uitspraak, en brengen die terstond ter kennis van burgemeester en wethouders der gemeente, waartoe hij, wien de uitspraak geldt, behoort.

Burgemeester en wethouders geven van de uitspraak dadelijk kennis aan den loteling, die ten gevolge daarvan zal worden opgeroepen, of aan zijn vader of voogd.

Van die uitspraak kan bij Ons in beroep worden gekomen. Hierbij gelden de artt. 103—105.

(12) In art. 56, 1e en 2de lid, is het woord „hechtenis” vervangen door: „verzekerde bewaring” door de wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* no. 64), art. 10, 17°.

(13) In art. 56, no. 2, is het woord „wanbedrijf” vervangen door: „een strafbaar feit” door de wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* no. 64), art. 10, 17°.

(14) Aan art. 56 is no. 3 als vierde zinsnede toegevoegd door de wet van 24 April 1884 (*Staatsblad* no. 70), art. 4.

(15) Het eerste lid der eerste zinsnede van art. 57 wordt aldus gelezen ingevolge de wet van 24 April 1884 (*Staatsblad* no. 70), art. 5.

(16) De eerste zinsnede van art. 59 wordt aldus gelezen ingevolge de wet van 24 April 1884 (*Staatsblad* no. 70), art. 6.

Is de loteling, in de eerste zinsnede van dit art. bedoeld, ingelijfd en wordt hij bij de einduitspraak van de dienst uitgesloten, dan wordt hij terstond daaruit weggezonden.

Geschiedt die wegzending vóór den 15den December van het jaar, [waarin] *waartoe de ligting behoort, voor welke* hij is ingelijfd, dan wordt de houder van het aan de beurt liggende hooger nummer der ligting van dat jaar en van de gemeente, voor welker aandeel hij is opgetreden, onverwijld ter inlijving opgeroepen. Is den houder van dat nummer tijdelijk het regt ontzegd om bij de gewapende magt of als militair geëmployeerde te dienen, dan wordt de oproeping uitgesteld tot na afloop van den tijd, waarvoor de ontzegging is uitgesproken. (17)

(HOOFDSTUK VII.)

(Van de vervanging.)

(Art. 60. Een loteling kan zijne dienst doen waarnemen door een plaatsvervanger.

Om plaatsvervanger bij de militia te zijn, moet men de vereischten bezitten, in de eerste zinsnede van art. 11 vermeld, en niet jonger dan 21 jaar wezen.

Ten aanzien van den plaatsvervanger geldt hetgeen in de tweede en derde zinsnede van art. 11 en in art. 13 omtrent den vrijwilliger is bepaald.

61. De loteling is gedurende één jaar voor zijn plaatsvervanger aansprakelijk, te rekenen van den dag waarop deze is ingelijfd.

Zoo de plaatsvervanger binnen dien tijd ontbreekt, dan stelt de loteling een nieuwen plaatsvervanger, of treedt zelf in de dienst op.

Het stellen van een nieuwen plaatsvervanger of het optreden wordt niet gevorderd, wanneer de plaatsvervanger wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken, door de dienst bekomen, ontslagen, of gedurende zijn diensttijd overleden is, of wel zich als vrijwilliger bij het krijgsvolk in 's Rijks overzeesche bezittingen heeft verbonden.

62. Onze commissaris in de provincie, tot wier aandeel in de ligting de vervangene behoort, zorgt, dat deze, wanneer hij er toe verplicht is, een nieuwen plaatsvervanger stelle of zelf in de dienst optrede.

Dit een of ander geschiedt binnen zestig dagen na den dag, waarop de vervangene van het ontbreken van den plaatsvervanger is verwittigd.

Is binnen dien tijd geen nieuwe plaatsvervanger voor den vervangene ingelijfd en is dezen laatste tijdelijk het regt ontzegd om bij de gewapende magt of als militair geëmployeerde te dienen, dan wordt zijne indienststelling aangehouden tot na afloop van den tijd, waarvoor de ontzegging is uitgesproken. (18)

63. Is een plaatsvervanger, die deserteert, binnen zestig dagen na zijne desertie vrijwillig teruggekeerd of aangehouden, dan behoeft in zijne plaats geen nieuwe plaatsvervanger te worden gesteld.

Kan echter de gedeserteerde plaatsvervanger, ten gevolge van een regterlijk vonnis, niet tot verdere dienst worden toegelaten, dan geldt de tweede zinsnede van art. 61.

64. Wordt een gedeserteerde plaatsvervanger weder in dienst gesteld, dan wordt de vervangene, die zelf in dienst optrad, of de reeds door hem gestelde nieuwe plaatsvervanger uit de dienst ontslagen.

65. Een loteling kan zijne dienst insgelijks doen waarnemen door een ander loteling, mits deze tot dezelfde ligting en dezelfde provincie behoore, op het tijdstip der nummervisseling niet verplicht zij te dienen en voor de krijgsdienst geschiktheid bezitte.

Ten aanzien van den nummervisselaar geldt hetgeen in de eerste zinsnede van art. 13 is bepaald.

66. De loteling, die met een ander van nummer heeft verwisseld, geniet den vrijdom van dienst, die aan den houder van dit nummer toekwam.

67. De nummervisseling wordt nietig en de loteling is dien ten gevolge

(17) De laatste volzin van de laatste zinsnede is daaraan toegevoegd door de wet van 24 April 1884 (*Staatsblad* no. 70), art. 6.

(18) De derde zinsnede is aan art. 62 toegevoegd door de wet van 24 April 1884 (*Staatsblad* no. 70), art. 7.

verplicht zelf in dienst te treden, wanneer de opgetreden nummerversisselaar:

- 1°. krachtens art. 68 uit de dienst wordt ontslagen;
- 2°. krachtens art. 117, binnen den daar gestelden termijn, uit de dienst wordt ontslagen.

68. Een ingelijfde plaatsvervanger of nummerversisselaar wordt, zoodra blijkt dat hij in strijd met de wet is aangenomen, uit de dienst ontslagen.

69. De loteling, die, volgens art. 46, 58, 115, 117 of 174 moet worden ingelijfd, is bevoegd, binnen dertig dagen na zijne oproeping of aanwijzing, een plaatsvervanger of nummerversisselaar te stellen.

70. Den loteling, die reeds bij de militie is ingelijfd, en hem, die volgens art. 165 zonder loting moet worden ingelijfd, kan door Ons, in bijzondere gevallen, het stellen van een plaatsvervanger worden vergund.

De kosten, vallende op het onderzoeken van den als plaatsvervanger aangeboden persoon, worden in dat geval door hem, wien de vervanging is vergund, gedragen.

71. Het onderzoeken van hen, die krachtens de beide voorgaande artikelen, als plaatsvervangers of nummerversisselaars worden aangeboden, geschiedt, zoo de zittingen van den militieraad zijn afgelopen, door Gedeputeerde Staten.

Gedeputeerde Staten worden in dat onderzoek bijgestaan door een burgerlijk geneeskundige en een officier van gezondheid.

De vijf laatste zinsneden van art. 44 zijn hierbij van toepassing.

72. Het stellen van een plaatsvervanger of nummerversisselaar geschiedt bij overeenkomst, die bij notariële acte wordt verleden.

Voor het opmaken, het verlijden en de uit te geven afschriften van de acte, wordt in het geheel, behalve de zegel- en registratiekosten, niet meer dan vier gulden in rekening gebragt.

De acte is aan een vast registratiereg van dertig gulden (19) voor elken dienstpligtige onderworpen.

73. De loteling, die de met zijn plaatsvervanger of nummerversisselaar gesloten overeenkomst niet naleeft, wordt, zoo die overeenkomst door een regterlijk vonnis, in kracht van gewijsde gegaan, is vernietigd, tegen ontslag van zijn plaatsvervanger of nummerversisselaar zelf in dienst gesteld.

Hij wordt daartoe onmiddellijk of, is hem tijdelijk het regt ontzegd om bij de gewapende magt of als militair geëmployeerde te dienen, zoodra de tijd, waarvoor de ontzegging is uitgesproken, verstreken is, opgeroepen, en voldoet hij niet aan die oproeping, dan zijn art. 172 en de twee eerste zinsneden van art. 173 van toepassing, doch geschiedt de inlijving slechts voor den nog onvervulden dienstd. (20)

Wordt de loteling voor de dienst ongeschikt bevonden, dan belet dit het ontslag van den plaatsvervanger of den nummerversisselaar niet.

74. Plaatsvervangers worden gedurende den tijd der aansprakelijkheid van de vervangenen niet als vrijwilligers bij de zeemagt of het korps mariniers toegelaten.

Worden zij bij het leger hier te lande als vrijwilligers aangenomen, dan ontheft dit de vervangenen van de in art. 61 bedoelde aansprakelijkheid.

75. Het is aan alle rijks-, provinciale- en gemeente-ambtenaren, die op eenigerlei wijze bij de uitvoering van de wet op de nationale militie betrokken zijn, en aan alle krijgslieden verboden, deel te nemen aan eene onderneming, het bezorgen van plaatsvervangers of nummerversisselaars ten doel hebbende, of daaruit eenige voordeelen te behalen. (21)

(19) Deze zinsnede aldus gewijzigd ingevolge de wet van 11 Juli 1882 (*Staatsblad* no. 92), art. 18.

(20) De tweede zinsnede van art. 73 wordt aldus gelezen ingevolge de wet van 24 April 1884 (*Staatsblad* no. 70), art. 8.

(21) Met dit artikel stond in verband art. 187, aanhef en 3°, der militiewet van 1861, luidende: „Met boete van f 50 tot f 200 wordt gestraft: 3°. „de ambtenaar, die in strijd handelt met art. 75.” Deze strafbepaling is niet gehandhaafd bij art. 10 sub 17° der wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* no. 64), omdat, zeide de Regeering: „Art. 187, 3°, vervalt door art. 376, 2°, Wetboek van Strafrecht.”

Het verbod van art. 75 kan, in verband met de bepaling van art. 376, aanhef en 2°, van het Wetboek van Strafrecht, geacht worden alleen nog betrekking te hebben op krijgslieden, die niet geroepen zijn ambtshalve werkzaam te zijn bij de keuring of de toelating van plaatsvervangers of nummerversisselaars.

HOOFDSTUK VIII.

Van den militieraad.

§ 1. Van de zamenstelling van den militieraad.

Art. 76. De milieraad is zamengesteld uit:
 een lid van de Provinciale Staten, niet tot de Gedeputeerde Staten behoorende, als voorzitter;
 een lid van den raad van eene van de onder het regtsgebied van den militieraad behorende gemeenten;
 een hoofdofficier van de landmagt, of, ingeval geen hoofdofficier beschikbaar is, een officier van minderen rang.

Aan den militieraad wordt een secretaris toegevoegd.

77. De voorzitter en de leden van den raad worden jaarlijks door Ons benoemd. Tevens wordt door Ons benoemd een lid der Provinciale Staten, niet tot de Gedeputeerde Staten behorende, om den voorzitter, een raadslid om het raadslid, en een officier om den hoofdofficier, in geval van ongesteldheid, afwezigheid of ontstentenis, te vervangen.

78. De secretaris wordt jaarlijks door Onzen commissaris in de provincie benoemd.

79. De militie-commissaris heeft zitting in den raad en eene raadgevende stem.

80. De militieraad wordt bijgestaan door een burgerlijk geneeskundige en een officier van gezondheid.

De burgerlijke geneeskundige wordt door den raad en de officier van gezondheid door den chef van de geneeskundige dienst van de zee- of van de landmagt aangewezen.

Is geen officier van gezondheid beschikbaar, dan wijst de militieraad een tweeden burgerlijken geneeskundige aan.

De burgerlijke geneeskundigen worden zooveel mogelijk dagelijks afgewisseld.

81. De burgerlijke geneeskundigen en de officieren van gezondheid leggen, eenmaal voor elke ligting, alvorens hunne werkzaamheden bij den militieraad aan te vangen, in handen van den voorzitter van den raad een eed of belofte af, volgens een daarvan door Ons te geven voorschrift.

82. De voorzitter en het burgerlijke lid van den militieraad en de in art. 80 bedoelde burgerlijke geneeskundigen genieten voor elke vergadering, die zij bijwonen, een door Ons te bepalen presentiegeld en de secretaris eene jaarlijksche bezoldiging.

Zij ontvangen voorts, zoo zij zich ter behandeling der zaken van den militieraad buiten hunne woonplaats moeten begeven, reis- en verblijfkosten uit 's Rijks kas, volgens het door Ons te bepalen bedrag.

§ 2. Van de werkzaamheden en de bevoegdheid van den militieraad.

Art. 83. Zoo Wij noodig achten, dat in eene provincie meer dan één militieraad zij, wordt het regtsgebied van elken van die raden door Ons bepaald.

84. De militieraad vergadert in de hoofdplaats der provincie, of, bestaat er in de provincie meer dan één militieraad, in de daartoe door Ons aan te wijzen gemeente.

Hij kan in meer dan ééne gemeente vergaderen, indien Wij dit noodig achten. Zijne vergaderingen worden in het openbaar gehouden.

De voorzitter van den militieraad is bevoegd tot handhaving van de orde bij de vergaderingen de sterke hand in te roepen, en, ingeval die orde op eenigerlei wijze wordt gestoord, hen, die dit doen, het vertrek te doen verlaten.

85. Van wege de gemeente, waar de militieraad vergadert, wordt zorg gedragen voor een daartoe geschikt vertrek, voor de noodige schrijfbehoeften en voor eene bewaarplaats van het archief, zoomede dat er in een afzonderlijk vertrek gelegenheid zij tot het geneeskundig onderzoek van de manschappen.

86. (De militieraad houdt twee zittingen.

De eerste wordt geopend den tweeden Maandag in [Maart] *December*, de andere den tweeden Maandag in [April] *Januarij*.

[Bij het invallen van eenen Christelijken feestdag op den tweeden Maandag in April wordt de tweede zitting den volgenden Dinsdag geopend.]

De zitting van den militieraad wordt geopend den tweeden Maandag in Maart. Tot het doen van uitspraak omtrent zaken, waarin ten dienenden dage geen uitspraak kan geschieden, bepaalt de militieraad een anderen dag vóór 15 April.

De werkzaamheden worden dagelijks gedurende ten minste zes uren, zoolang personen te onderzoeken of zaken te behandelen zijn, voortgezet, uitgezonderd op Zon- en algemeene Christelijke feestdagen.

87. Ten minste acht dagen vóór het openen van (eene) de zitting van den militieraad, geschiedt door burgemeester en wethouders van elke betrokken gemeente eene openbare kennisgeving, waarbij de tijd en de plaats der zitting worden vermeld.

Die tijd en plaats worden, ten minste drie dagen vóór het openen van de zitting, bovendien aan elken loteling bekend gemaakt.

Dit geschiedt door burgemeester en wethouders door middel van een aan zijne woning of aan die van zijn vader of voogd te bezorgen biljet.

De twee voorgaande zinsneden gelden ook in het geval, in de 2de zinsnede van art. 86 bedoeld, voor zooveel betreft den loteling, omtrent wien nog uitspraak moet worden gedaan, en de gemeente, waar deze voor de militie is ingeschreven.

Het niet ontvangen van dit biljet ontheft niet van de verplichting tot het verschijnen voor den militieraad of tot het indienen van de tot staving der redenen van vrijstelling gevorderde bewijsstukken.

88. Voor den militieraad moet verschijnen:

1°. de vrijwilliger voor de militie;

2°. de loteling, die vrijstelling verlangt wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken of gemis van de gevorderde lengte;

(3°. hij, die voor een loteling als plaatsvervanger of als nummervervisselaar verlangt op te treden.)

89. De loteling, die wegens ziekte of gebreken buiten staat is voor den raad te verschijnen, wordt onderzocht op de plaats, waar hij zich bevindt.

Dit geschiedt door een daartoe door den militieraad aan te wijzen burgerlijk geneeskundige en door den aan den raad toegevoegden officier van gezondheid, te zamen of afzonderlijk. De burgerlijke geneeskundige en de officier van gezondheid zenden elk eene door hem onderteekende, omstandige verklaring omtrent den toestand van den loteling aan den voorzitter van den raad.

De burgerlijke geneeskundige legt, indien hij den in art. 81 bedoelden eed of belofte nog niet heeft afgelegd, dien alsnog mondeling of schriftelijk in handen van den voorzitter af.

90. De loteling, die buiten de provincie, waarin hij voor de militie heeft geloot, verblijf houdt, kan, met goedvinden van Onzen commissaris in die provincie, verschijnen voor den militieraad, onder wiens regtsgebied hij verblijf houdt.

(91. In de eerste zitting van den militieraad wordt uitspraak gedaan omtrent: de verschenen vrijwilligers voor de militie; de lotelingen, die redenen van vrijstelling hebben ingediend; de lotelingen, in de artt. 55 en 56 bedoeld; alle overige lotelingen.)

(92. In de tweede zitting van den militieraad wordt uitspraak gedaan omtrent alle in de eerste zitting niet afgedane zaken en omtrent hen, die als plaatsvervanger of nummervervisselaar verlangen op te treden.)

93. Alle besluiten van den militieraad worden bij meerderheid van stemmen genomen.

De voorzitter en de leden onthouden zich van medestemmen over zaken, waarin personen, hun in bloed- of aanverwantschap, tot den derden graad ingesloten, bestaande, betrokken zijn.

Tot het doen van uitspraak in zoodanige zaken worden hunne plaatsvervangers opgeroepen.

94. Omtrent elken loteling wordt afzonderlijk eene uitspraak gedaan; zij luidt:

óf: vrijgesteld wegens (de redenen daarachter bij te voegen);

óf: tot de dienst aangewezen;

óf: voor altijd uitgesloten, volgens art. 55 der wet;

óf: voorloopig uitgesloten, volgens art. 56 der wet.

De uitspraak wordt in het lotingsregister achter den naam van den loteling, wien zij geldt, opgeteekend en elke uitspraak staande de zitting door de handteekening van den voorzitter gewaarmerkt.

(Verklaart de loteling een plaatsvervanger of nummervwisselaar te zullen stellen, dan wordt daarvan insgelijks achter zijn naam melding gemaakt.)

95. De militieraad is niet verplicht, in het doen van zijne uitspraken, het gevoelen van de geneeskundigen, die hem bijstaan, te volgen.

96. De voor den geregelden loop der werkzaamheden van den militieraad noodige voorschriften worden door Ons gegeven.

§ 3. Van het beroep van de uitspraken van den militieraad.

Art. 97. Gedurende tien dagen, te rekenen van den dag, waarop de militieraad eene uitspraak heeft gedaan, kunnen tegen die uitspraak bij Gedeputeerde Staten bezwaren worden ingebracht:

1°. door den loteling, omtrent wien de uitspraak is gedaan, of door zijn vader of voogd;

2°. door den loteling, wiens nummer ten gevolge van de uitspraak zou worden opgeroepen, of door zijn vader of voogd;

3°. door den reeds ingelijfd en loteling, die ten gevolge van de uitspraak niet uit de dienst zou worden ontslagen, of door zijn vader of voogd;

4°. door den betrokken militie-commissaris.

98. Geene bezwaren kunnen worden ingediend tegen eene uitspraak, waarbij:

1°. een loteling voor de dienst is aangewezen, zonder dat door hem eenige reden van vrijstelling was ingebracht;

2°. vrijstelling van dienst is verleend of geweigerd op grond van het niet of al bezitten van de gevorderde lengte;

(3°. een plaatsvervanger of nummervwisselaar, wegens gemis van de gevorderde vereischten, niet is toegelaten.)

99. De bezwaren worden bij Gedeputeerde Staten ingediend door middel van een door de noodige bewijsstukken gestaafd verzoekschrift op ongezegeld papier, onderteekend door hem, die ze inbrengt.

Deze brengt het verzoekschrift in, tegen bewijs van ontvangst, bij den burgemeester zijner woonplaats, die het terstond aan Gedeputeerde Staten opzendt.

De militie-commissaris dient zijne bezwaren in door een brief aan Gedeputeerde Staten.

100. Gedeputeerde Staten onderzoeken de bij hen ingebrachte bezwaren zonder uitstel en doen omtrent elke zaak afzonderlijk ten spoedigste eene uitspraak, met de redenen omkleed. Hunne uitspraak wordt terstond medegedeeld aan burgemeester en wethouders der gemeente, waartoe de loteling, wien de uitspraak geldt, behoort, en aan hem, die de bezwaren inbragt.

Strekt de uitspraak tot vrijstelling of uitsluiting van de dienst, dan geven burgemeester en wethouders daarvan dadelijk kennis aan den loteling, die dien ten gevolge zal worden opgeroepen, of aan zijn vader of voogd.

101. Ingeval de bezwaren zijn ingebracht op grond van het al of niet verleen van vrijstelling wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken, doen Gedeputeerde Staten geene uitspraak dan na den betrokken loteling voor zich te hebben doen verschijnen en geneeskundig onderzoeken.

Gedeputeerde Staten worden in dat onderzoek bijgestaan door een ander burgerlijk geneeskundige en een ander officier van gezondheid dan die den militieraad bij het doen van de uitspraak, waartegen bezwaar is ingebracht, hebben bijgestaan.

Daarbij geldt hetgeen in de vijf laatste zinsneden van art. 44 is bepaald.

Gedeputeerde Staten kunnen den loteling, die wegens ziekte of gebreken buiten staat is, voor hen te verschijnen, doen onderzoeken op de plaats waar hij zich bevindt.

Dit geschiedt op de in art. 89 voorgeschreven wijze.

102. Wanneer een loteling weigert aan de, krachtens art. 101, door Gedeputeerde Staten gedane oproeping te voldoen, wordt hij, op last van Onzen commissaris in de provincie, door den burgemeester zijner woonplaats onder verzekerd geleide naar Gedeputeerde Staten opgezonden.

103. Van de uitspraken van Gedeputeerde Staten, met uitzondering van die betreffende het al of niet verleen van vrijstelling wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken, kan gedurende tien dagen, te rekenen van den dag, waarop

de uitspraken ter kennis van de belanghebbenden zijn gebragt, bij Ons in beroep worden gekomen:

1°. door den loteling, wiens bezwaren door de uitspraak niet zijn weggenomen, of door zijn vader of voogd;

2°. door den loteling, wiens nummer ten gevolge van de uitspraak van Gedeputeerde Staten zou worden opgeroepen, of door zijn vader of voogd;

3°. door den reeds ingelijfden loteling, die ten gevolge van de uitspraak van Gedeputeerde Staten niet uit de dienst zou worden ontslagen, of door zijn vader of voogd;

4°. door Onzen commissaris in de provincie.

104. Onze beslissing, zoo spoedig mogelijk nadat het beroep is gedaan, bij een met redenen omkleed besluit, den Raad van State gehoord, te nemen, wordt gezonden aan Onzen commissaris in de provincie, die voor de uitvoering zorgt.

105. De uitvoering van de uitspraak, waartegen bezwaren zijn ingebracht, blijft tot aan de einduitspraak geschorst.

HOOFDSTUK IX.

Van den militiecommissaris.

Art. 106. De militie-commissaris wordt door Ons benoemd en ontslagen.

Niemand is tot militie-commissaris benoembaar dan die Nederlander, in het volle genot der burgerlijke en burgerschapsregten is en den leeftijd van dertig jaren heeft vervuld.

107. De militie-commissaris heeft den rang van luitenant-kolonel, tenzij hij een hooger rang als gepensionneerd officier mogt hebben.

Hij heeft zijne vaste woonplaats in de door Ons aan te wijzen gemeente.

108. Hij begeeft zich tot het onderzoeken van de met onbepaald verlof gezonden manschappen van de militie te land naar de daartoe aan te wijzen plaatsen.

Hij is bevoegd, tot handhaving van de orde, bij dat onderzoek de sterke hand in te roepen.

109. Bij ongesteldheid, afwezigheid of ontstentenis van den militie-commissaris wordt hij, zoodra noodig, vervangen door een door Onzen commissaris in de provincie aan te wijzen persoon.

110. De bevoegdheid en de werkzaamheden van den militie-commissaris worden door Ons, in overeenstemming met deze wet, geregeld.

HOOFDSTUK X.

Van het oproepen en het afleveren van de bij de militie in te lijven manschappen.

Art. 111. De voor de dienst aangewezen lotelingen worden tot het voltallig maken van het aandeel van elke gemeente in de ligting opgeroepen naar de volgorde der door of voor hen getrokken nummers, te beginnen met het laagste; met dien verstande, dat ten aanzien van hen, aan wie tijdelijk het regt is ontzegd om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen, de oproeping wordt uitgesteld tot na afloop van den tijd, waarvoor de ontzegging is uitgesproken. (22)

Elk loteling, in dat aandeel begrepen, en elk vrijwilliger voor de militie ontvangt, ten minste vijf dagen vóór den dag, waarop hij zal worden afgeleverd, door tusschenkomst van den burgemeester zijner woonplaats, van Onzen commissaris in de provincie een brief van oproeping, vermeldende den dag, het uur en de plaats voor de aflevering bepaald.

112. Behoudens de uitzonderingen bij de wet gemaakt, geschiedt jaarlijks tusschen 1 en 15 [Mei] Maart de aflevering van de [in dat jaar] tot de dienst aangewezen en in de ligting van het jaar begrepen lotelingen, (van hunne

(22) De eerste zinsnede van art. 111 wordt aldus gelezen ingevolge de wet van 24 April 1884 (Staatsblad no. 70), art. 9.

plaatsvervaarders of nummervervisselaars) en van de vrijwilligers voor de ligting van dat jaar. (23)

113. De aflevering geschiedt aan de daartoe door Ons aan te wijzen militaire autoriteit door of van wege Onzen commissaris in de provincie, die daarvoor dag, uur en plaats bepaalt.

114. De burgemeester van elke gemeente zorgt voor het verzamelen van de tot het aandeel zijner gemeente behoorende manschappen en voor hunne overbrenging naar de voor de aflevering bestemde plaats.

Algemeene voorschriften omtrent het verzamelen en de overbrenging worden door Onzen commissaris in de provincie gegeven.

115. Onze commissaris in de provincie zorgt, dat, ter vervulling van de plaatsen der manschappen, die op den 1sten Augustus van het jaar der aflevering aan het aandeel van elke gemeente in de ligting ontbreken, de houders van de aan de beurt liggende hoogere nummers onverwijld ter inlijving worden opgeroepen. Ten aanzien van hem, wien tijdelijk het regt is ontzegd om bij de gewapende magt of als militair geëmployeerde te dienen, wordt de oproeping uitgesteld tot na afloop van den tijd, waarvoor de ontzegging is uitgesproken. (24)

116. Wanneer een loteling binnen vier maanden na zijne aflevering blijkt voor de dienst ongeschikt te zijn, wordt zijne herkeuring bij Gedeputeerde Staten der provincie, voor welke hij heeft geloot, aangevraagd.

Binnen veertien dagen na die aanvraag doen Gedeputeerde Staten den loteling voor zich verschijnen en, is de herkeuring aangevraagd wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken, door geneeskundigen onderzoeken.

(Daarbij geldt hetgeen in de twee laatste zinsneden van art. 71 is bepaald.)

Gedeputeerde Staten worden in dat onderzoek bijgestaan door een burgerlijk geneeskundige en een officier van gezondheid.

De vijf laatste zinsneden van art. 44 zijn daarbij van toepassing.

Van de uitspraak van Gedeputeerde Staten, krachtens dit artikel te doen, is geen beroep toegelaten.

117. Indien de loteling, in het voorgaande artikel bedoeld, door Gedeputeerde Staten wordt afgekeurd, wordt hij uit den dienst ontslagen.

Geschiedt die afkeuring vóór den 15den December van het jaar, [waarin waartoe de ligting behoort, voor welke hij is ingelijfd, dan wordt de houder van het aan de beurt liggend hooger nummer der ligting van dat jaar en van de gemeente, voor welker aandeel hij is opgetreden, (of, was hij nummervervisselaar, de loteling, voor wien hij in de dienst was opgetreden,) onverwijld ter inlijving opgeroepen. Hierbij geldt het tweede lid van art. 115. (25)

118. Het ter inlijving of ter indienststelling bij de militie oproepen, het overbrengen en het afleveren van hen, die bij uitspraak van Gedeputeerde Staten of in hooger beroep tot de dienst zijn aangewezen, en in het algemeen van alle op een ander tijdstip dan dat in art. 112 bedoeld, bij de militie in te lijven of in dienst te stellen manschappen geschieden overeenkomstig de artt. 111, tweede zinsnede, 113 en 114. (26)

119. Zoodra de manschappen, die ter aflevering worden opgezonden, hunne woonplaats verlaten, komen de kosten van hunne reis, voeding en huisvesting en de reis- en verblijfkosten hunner geleiders ten laste van 's Rijks kas.

HOOFDSTUK XI.

Van de dienst, het verlof en het ontslag der bij de militie ingelijfden.

§ 1. Van de dienst.

Art. 120. De afgeleverde voor de militie te land bestemde manschappen

(23) Art. 112 wordt — behoudens de tijdelijke wijziging — aldus gelezen ingevolge de wet van 24 April 1884 (*Staatsblad* no. 70), art. 10.

(24) De tweede volzin is aan art. 115 toegevoegd door de wet van 24 April 1884 (*Staatsblad* No. 70), art. 11.

(25) De laatste volzin is aan de tweede zinsnede van art. 117 toegevoegd door de wet van 24 April 1884 (*Staatsblad* No. 70), art. 12.

(26) Art. 118 wordt aldus gelezen ingevolge de wet van 20 April 1895 (*Staatsblad* No. 72), art. 1.

worden, volgens de door Ons te geven voorschriften, bij de corpsen van het leger ingelijfd.

Vrijwilligers bij de militie te land en de lotelingen die aan bij Koninklijk besluit te stellen eischen van bekwaamheid voldoen, worden, voor zoover zij daartoe geschikt bevonden zijn en (er gelegenheid toe bestaat) dit met de belangen van den dienst is overeen te brengen, ingelijfd bij het corps en geplaatst in het garnizoen hunner keuze.

121. De bij de militie te land ingelijfd dienenden te gelijk met en op dezelfde wijze als de vrijwilligers bij het leger.

Voor zooveel er bij het Limburgsch Bondscontingent militie wordt ingedeeld, worden daartoe alleen manschappen genomen, afkomstig uit dat gedeelte van het hertogdom Limburg, waarop verpligtingen jegens het Duitsche Verbond rusten. (27)

De lotelingen en de vrijwilligers bij de militie te land mogen echter niet, dan met hunne toestemming, naar de kolonien en bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen gezonden worden.

122. De bij de militie te land ingelijfd worden tot eerste oefening gedurende het geheele eerste jaar van hun diensttijd onder de wapenen gehouden, tenzij Wij zulks niet noodig achten.

123. Behalve de ligting, die voor het eerst dient, kan steeds een zevende van het geheele bedrag der [vijf] jongste vijf ligtingen van de militie te land onder de wapenen worden gehouden of geroepen.

Dat zevende wordt zamengesteld uit de manschappen:

1°. die krachtens art. 165 zonder loting zijn ingelijfd en hun eerste dienstjaar hebben volbragt;

2°. die krachtens de artt. 171 en 173 zijn in dienst gesteld en hun eerste dienstjaar hebben volbragt, voor zooverre omtrent hen is beslist, dat zij gedurende twee of vijf jaren onder de wapenen zullen worden gehouden;

3°. die krachtens art. 177 in dienst zijn gesteld en hun eerste dienstjaar hebben volbragt;

(4°. 3°. die, na hun eerste dienstjaar te hebben volbragt, verlangen onder de wapenen te blijven of te worden geroepen.

124. Is het in het vorig artikel bedoelde zevende deel niet op de daar bepaalde wijze voltallig te maken, dan wordt het (in de hieronder volgende orde) aangevuld door de overige manschappen, die hun eerste dienstjaar en voorts door hen, die hun tweede dienstjaar hebben volbracht;

1°. door de niet voor hunne broeders opgetreden plaatsvervangers, die hun eerste dienstjaar hebben volbragt;

2°. door de overige manschappen, die hun eerste dienstjaar hebben volbragt;

3°. door de niet voor hunne broeders opgetreden plaatsvervangers, die hun tweede dienstjaar hebben volbragt;

4°. door de overige manschappen, die hun tweede dienstjaar hebben volbragt.)

Is slechts een deel van (eene van) deze (soorten) klasse van manschappen ter aanvulling noodig, dan wordt dat deel aangewezen door loting, op de door Ons te bepalen wijze te houden.

Het is aan manschappen van hetzelfde corps vergund, binnen dertig dagen na de loting, onderling van nummers te verwisselen.

125. [De militie te land komt] *De manschappen der militie te land die niet in werkelijke dienst zijn en hun vijfde dienstjaar niet hebben volbragt, komen in gewone tijden jaarlijks eenmaal te zamen om gedurende niet langer dan zes weken in den wapenhandel te worden geoefend, tenzij Wij het raadzaam mogten oordeelen, dat zamenkomen geheel of gedeeltelijk achterwege te laten.*

126. Aan de bij de militie te land ingelijfd, die verlangen na volbragten oefeningstijd minstens voor zes maanden onder de wapenen te blijven of te komen, zonder zich als vrijwilliger te verbinden, wordt zulks vergund.

127. (Aan de geestelijken en bedienaren van de godsdienst bij de erkende kerkgenootschappen en aan de studenten in de godgeleerdheid, die daartoe aan erkende inrigtingen van onderwijs worden opgeleid, wordt door Ons, op hunne aanvraag, telkens voor één jaar, ontheffing van de werkelijke dienst verleend.)

(27) Ten gevolge van de opheffing der hier bedoelde verpligtingen is het tweede lid van dit artikel als vervallen te beschouwen.

Aan den geestelijke, den bedienaar van de godsdienst en den zendeling-leeraar, alsmede aan een student in de godgeleerdheid en den zendelingkweekeling, die aan eene inrichting van onderwijs tot geestelijke, tot bedienaar van de godsdienst of tot zendelingleeraar wordt opgeleid, en aan een Roomsch-Katholiek Ordebroeder, die tot eene binnen het rijk gevestigde kloosterinrichting behoort, wordt door Ons, op zijne aanvraag, telkens voor één jaar, ontheffing van de werkelijke dienst verleend.

Bij algemeenen maatregel van bestuur worden de in de vorige zinsnede bedoelde inrichtingen van onderwijs aangewezen, en wordt tevens bepaald, wie voor de toepassing der bepaling van die zinsnede voor geestelijke, bedienaar van de godsdienst, zendelingleeraar, student in de godgeleerdheid, zendelingkweekeling of Roomsch-Katholiek Ordebroeder wordt gehouden.

Ook in andere bijzondere gevallen kan door Ons aan de overige bij de militie ingelijfden ontheffing van de werkelijke dienst worden toegekend. Van deze ontheffing wordt telkens mededeeling gedaan in de Staats-courant, met opgave van de redenen, die daartoe geleid hebben.

Tot de bijzondere gevallen in de vorige zinsnede bedoeld, behoort het geval, dat de ingelijfde bij de militie geacht wordt onmisbaar te zijn in het gezin, waartoe hij behoort of waarin hij is opgenomen. Zoolang dat gezin, ook zonder zijne aanwezigheid, in eigen onderhoud kan voorzien, wordt hij niet als onmisbaar beschouwt.

Wordt de ontheffing niet op nieuw verleend en heeft de ingelijfde nog niet, krachtens art. 122, zijn eersten oefeningstijd volbragt, dan is hij daartoe alsnog verplicht.

Indien, krachtens art. 51, ten gevolge der ontheffing, een broeder van den gene, aan wien zij verleend was, bij de militie was ingelijfd, dan wordt die broeder uit de militie ontslagen, zoodra de ontheffing niet wordt vernieuwd.

128. De bij de militie te land ingelijfden worden niet tot het aangaan van een huwelijk toegelaten zonder schriftelijke toestemming van wege Onzen Minister van Oorlog.

Die toestemming wordt in gewone tijden niet geweigerd aan hen, die hun vierde dienstjaar hebben volbragt.

129. De bij de militie te land ingelijfden worden niet tot het aangaan van eene verbintenis voor de buitenlandsche zeevaart toegelaten, zonder schriftelijke toestemming van wege Onzen Minister van Oorlog.

Die toestemming wordt in gewone tijden niet geweigerd aan de lotelingen, die reeds vóór hunne inlijving bij de militie hun beroep van de buitenlandsche zeevaart maakten en die zich overeenkomstig art. 150 voor de zeemilitie hebben aangeboden, doch daarbij niet hebben kunnen worden aangenomen. (28)

130. (29) Het Crimineel Wetboek en het Reglement van krijgstuicht voor het krijgsvolk te lande zijn op de manschappen der militie te land, die zich onder de wapenen bevinden, van toepassing, en, met opzigt tot de verschillende gevallen van desertie, op al de bij de militie te land ingelijfden.

Die manschappen worden geacht onder de wapenen te zijn:

1°. zoolang zij zich bij hun corps bevinden;

2°. gedurende den tijd, dien het in art. 138 bedoeld onderzoek duurt;

3°. in het algemeen, wanneer zij in uniform zijn gekleed.

§ 2. Van het verlof.

Art. 131. De bij de militie ingelijfden worden, wanneer zij niet meer krachtens de artt. 122, 123, 124 en 153 in werkelijke dienst behooren te blijven, met verlof huiswaarts gezonden.

(28) Art. 129, tweede zinsnede, aldus gewijzigd door de wet van 20 April 1895 (*Staatsblad* No. 72), art. 1.

(29) Vermits, volgens de eerste zinsnede van art. 9 der wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* No. 64), de militaire strafwetten en de bepalingen van militair strafrecht, in andere wetten voorkomende, van kracht zijn gebleven, behoudens de in dat artikel vermelde wijzigingen, is ook art. 130 der militiewet gehandhaafd.

Disciplinaire voorschriften zijn, ingevolge de slotbepaling van art. 3 der wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* No. 64), bij de invoering van het Wetboek van Strafrecht gehandhaafd gebleven.

132. De verlofganger geniet gedurende zijn verloftijd geene soldij, noch toelage uit 's Rijks kas.

133. Hij meldt zich binnen dertig dagen na den dag, waarop hem de verlofpas is uitgereikt, bij den burgemeester zijner woonplaats aan, ten einde deze zijn verlofpas voor gezien teekene.

134. De verlofganger, die zich in eene andere gemeente gaat vestigen, geeft daarvan kennis aan den burgemeester zijner woonplaats. Binnen dertig dagen na den dag, waarop hij komt in de gemeente, waarin hij zich vestigt, meldt hij zich aan bij den burgemeester dier gemeente, ten einde deze zijn verlofpas voor gezien teekene.

135. De burgemeester van elke gemeente houdt een afzonderlijk register van de in zijne gemeente gevestigde verlofgangers en teekent daarin aan wie van hen de gemeente hebben verlaten of overleden zijn.

136. De verlofganger van de militie te land mag zich zonder toestemming van Onzen Minister van Oorlog niet langer dan gedurende vier weken buiten 's lands begeven.

Aan den verlofganger der militie te land, die niet in verzuim is, wordt deze toestemming, wanneer zij gevraagd wordt en blijkt noodig te zijn ter zake van uitoefening van of opleiding tot landbouw, handel of nijverheid, in gewone tijden niet geweigerd.

Bij de toestemming kan de verlofganger worden vrijgesteld van de verplichting tot deelneming aan de oefeningen in art. 125 vermeld, tot het bijwonen van het bij art. 138 voorgeschreven onderzoek en tot het komen in werkelijke dienst in geval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden.

Aan de toestemming kunnen overigens zoodanige voorwaarden worden verbonden als in het belang van de dienst noodig worden geoordeeld.

137. De verlofganger, die art. 133, 134, 136 of 156 niet naleeft, wordt in werkelijke dienst geroepen en daarin gedurende ten hoogste twee maanden gehouden. De duur van deze dienst wordt bepaald door den Minister van Oorlog zoo de verlofganger tot de militie te land behoort, door den Minister van Marine zoo de verlofganger tot de zeemilitie behoort. (30)

138. De verlofgangers van de militie te land worden jaarlijks ten minste eenmaal op den door Ons te bepalen tijd door den militie-commissaris onderzocht.

139. Onze commissaris in de provincie bepaalt de plaatsen, dagen en uren, waarop het onderzoek zal plaats hebben.

Hiervan geschiedt in elke gemeente door burgemeester en wethouders, ten minsten tien dagen te voren, openbare kennisgeving.

140. De verlofganger verschijnt bij het onderzoek in uniform gekleed, en voorzien van de kleeding en uitrustingsstukken, hem bij zijn vertrek met verlof medegegeven, van zijn zakboekje en van zijn verlofpas.

141. (31) Behoudens het bepaalde in art. 130 kan een arrest van twee tot zes dagen, te ondergaan in de naastbij gelegen provooost of het naastbij zijnde huis van bewaring of arrest door den militie-commissaris worden opgelegd aan den verlofganger:

1°. die zonder geldige reden niet bij het onderzoek verschijnt;

2°. die, daarbij verschenen zijnde, zonder geldige reden, niet voorzien is van de in het voorgaand artikel vermelde voorwerpen;

3°. wiens kleeding- of uitrustingsstukken, bij het onderzoek niet in voldoende staat worden bevonden;

4°. die kleeding- of uitrustingsstukken, aan een ander behoorende, als de zijne vertoont.

142. Is de verlofganger, wien krachtens het voorgaand artikel arrest is opgelegd, bij het onderzoek tegenwoordig, dan kan hij dadelijk onder verzekerd geleide in arrest worden gebracht.

Is hij niet tegenwoordig en onderwerpt hij zich niet aan de hem opgelegde straf, dan wordt hij, op schriftelijke aanvraag van den militie-commissaris, te rigten aan den burgemeester der woonplaats van dien verlofganger, aange-

(30) Art. 137 aldus gewijzigd door de wet van 20 April 1895 (*Staatsblad* No. 72), art. 1.

(31) De strafbepalingen, in dit artikel vervat, zijn ingevolge art. 10, 17°, der wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* No. 64) van kracht gebleven.

houden en onder verzekerd geleide naar de naastbij gelegen provoost of het naastbij zijnde huis van bewaring of arrest overgebracht.

143. Onverminderd de straf, in art. 141 vermeld, is de verlofganger verplicht, op den daartoe door den militie-commissaris te bepalen tijd en plaats, en op de in art. 140 voorgeschreven wijze, voor hem te verschijnen om te worden onderzocht.

144. De verlofganger, die zich bij herhaling schuldig maakt aan het feit, sub 4°. van art. 141 bedoeld, of niet overeenkomstig art. 143 voor den militie-commissaris verschijnt, of, aldaar verschenen zijnde, in het geval verkeert sub 2°. en 3°. van art. 141 vermeld, wordt in werkelijke dienst geroepen en daarin gedurende ten hoogste drie maanden gehouden. De duur van deze dienst wordt door den Minister van Oorlog bepaald. (32)

145. (33) De verlofganger der militie, die niet voldoet aan eene oproeping voor de werkelijke dienst, wordt als deserteur behandeld.

§ 3. Van het ontslag.

146. Elk bij de militie te land ingelijfde ontvangt [vijf] *zeven* jaren na den dag zijner inlijving, een bewijs van ontslag uit de dienst. (34)

147. Is de Staat in oorlog of in andere buitengewone omstandigheden op den tijd, waarop den ingelijfde bij de militie het bewijs van ontslag moet worden uitgereikt, en wordt het door Ons noodig geacht, hem langer in dienst te houden, dan wordt de afgifte van dat bewijs geschorst, tot dat omtrent de bij de Staten-Generaal ingediende voordragt van wet, die hem tot langer dienst verplichten zou, beslist is.

148. Het bewijs van ontslag wordt gezonden aan den burgemeester der woonplaats van den ingelijfde en aan dezen door hem uitgereikt.

Bevindt de ingelijfde zich op het tijdstip van zijn ontslag in werkelijke dienst, dan wordt hem het bewijs door zijn bevelhebber uitgereikt.

HOOFDSTUK XII.

Van de zeemilitie in het bijzonder.

Art. 149. De zeemilitie wordt zamengesteld uit lotelingen en vrijwilligers voor de militie, die zich vrijwillig hebben aangemeld om bij de zeemilitie te dienen. (35)

150. Jaarlijks, in den loop der maand [Maart] *Januarij*, geschiedt door burgemeester en wethouders in elke gemeente eene openbare kennisgeving, waarbij de lotelingen, die verlangen bij de zeemilitie te dienen, worden uitgenoodigd, zich daartoe vóór den 1sten [April] *Februarij* bij hen aan te melden.

Burgemeester en wethouders zenden vóór den 10den [April] *Februarij* eene opgave van het getal der lotelingen, die zich vrijwillig voor de zeemilitie hebben aangemeld, aan Onzen commissaris in de provincie.

151. De voor de zeemilitie bestemde manschappen worden bij de aflevering, in art. 113 vermeld, aan eenen daarvoor aangewezen zeeofficier overgegeven.

152. De zeemilitie wordt bestemd tot bemanning van de verdedigingsvaartuigen voor de binnenlandsche dienst en langs de kusten.

Zij wordt niet naar de kolonien en bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen gezonden, tenzij, in geval van zeer buitengewone omstandigheden, eene nadere wet daartoe magtiging verleene.

153. De manschappen der zeemilitie worden tot eerste oefening gedurende het geheele eerste jaar van hun diensttijd in werkelijke dienst gehouden, tenzij Wij zulks niet noodig achten.

In geval van oorlog of andere buitengewone omstandigheden, kan de zeemilitie, hetzij geheel, hetzij ten deele, door Ons buitengewoon worden bijeengeroepen.

(32) Art. 144 aldus gewijzigd door de wet van 20 April 1895 (*Staatsblad* No. 72), art. 1.

(33) Zie de noot 29 bij art. 130.

(34) De tweede zinsnede van art. 146 is vervallen door de wet van 24 April 1884 (*Staatsblad* No. 70), art. 13.

(35) Zie de noot 46 bij art. 173.

Ten zelfden tijd roepen Wij de Staten-Generaal bijeen, opdat eene wet het samenblijven der zeemilitie, zooveel noodig, bepale.

153bis. De manschappen der zeemilitie, die hunne eerste oefening hebben volbragt en niet in werkelijke dienst zijn, komen in het derde dienstjaar eenmaal te zamen om gedurende niet langer dan zes weken te worden geoefend, tenzij Wij het raadzaam mogten oordeelen, dat zamenkomen geheel of gedeeltelijk achterwege te laten. (36)

154. Aan de manschappen der zeemilitie, die verlangen, na volbragten oefeningstijd in werkelijke dienst te blijven of te komen, zonder zich als vrijwilliger te verbinden, wordt zulks vergund.

155. (37) Het Crimineel Wetboek en het Reglement van krijgstucht voor het krijgsvolk te water, zoomede de wet van den 28sten Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 96) (38), zijn op de manschappen der zeemilitie, die zich in werkelijke dienst bevinden, van toepassing en, met opzigt tot de verschillende gevallen van desertie, op al de bij de zeemilitie ingelijfden.

Te hunnen aanzien gelden bij toepassing van straffen de regels voor het vaste corps matrozen bij de zeemagt.

De manschappen worden geacht in werkelijke dienst te zijn van het oogenblik af, dat zij zijn overgenomen door den daartoe aangewezen zeeofficier, tot dat zij met groot verlof van boord vertrekken.

156. De manschappen der zeemilitie, die zich met verlof bevinden, mogen zich zonder toestemming van Onzen Minister van Marine niet langer dan gedurende vier weken buiten 's lands begeven.

Hun wordt in gewone tijden vergunning tot uitoefening van de buitenlandse zeevaart en visscherij verleend.

Zonder die vergunning worden zij niet tot eene verbintenis tot uitoefening van de buitenlandse zeevaart toegelaten.

Aan de manschappen der zeemilitie, die zich met verlof bevinden en niet in verzuim zijn, wordt de in de eerste zinsnede bedoelde toestemming, wanneer zij gevraagd wordt en blijkt noodig te zijn ter zake van uitoefening van of opleiding tot landbouw, handel of nijverheid, in gewone tijden niet geweigerd.

Bij de toestemming kunnen die manschappen worden vrijgesteld van de verplichting tot deelneming aan de oefeningen vermeld in art. 153bis. — zooals dit luidt volgens art. 2 der wet van den 20sten April 1895 (*Staatsblad* n°. 72) — en tot het komen in werkelijke dienst in geval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden.

Aan de toestemming kunnen overigens zoodanige voorwaarden worden verbonden als in het belang van de dienst noodig worden geoordeeld.

157. De manschappen der zeemilitie worden niet tot het aangaan van een huwelijk toegelaten, zonder schriftelijke toestemming van Onzen Minister van Marine.

Die toestemming wordt in gewone tijden niet geweigerd aan hen, die hun derde dienstjaar hebben volbragt.

158. Elk bij de zeemilitie ingelijfde ontvangt [vier] vijf jaren na den dag zijner inlijving een bewijs van ontslag uit de dienst. (39)

159. Aan hem, die na volbragten dienstdtijd uit de zeemilitie is ontslagen en daarbij een bewijs van goed gedrag heeft bekomen, wordt, wanneer hij binnen één jaar na zijn ontslag eene vrijwillige verbintenis bij de vaste zeemagt aangaat, voor den graad, waarin hij is aangenomen, eene premie toegekend, de helft hooger dan die, voor de gewone vrijwilligers bepaald.

160. De loteling, die zijn dienstdtijd bij de zeemilitie heeft volbragt en een behoorlijk paspoort heeft bekomen, is in tijd van vrede van de dienst bij de schutterijen vrijgesteld.

(36) Art. 153bis ingevoegd door de wet van 20 April 1895 (*Staatsblad* No. 72), art. 2.

(37) Vermit, volgens het eerste lid van art. 9 der wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* No. 64), de militaire strafwetten en de bepalingen van militair strafrecht, in andere wetten voorkomende, van kracht zijn gebleven, behoudens de in dat artikel vermelde wijzigingen, is ook art. 155 der militiewet gehandhaafd.

Disciplinaire voorschriften zijn, ingevolge de slotbepaling van art. 3 der wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* No. 64), bij de invoering van het Wetboek van Strafrecht gehandhaafd gebleven.

(38) Zie de noot 10 bij art. 55.

(39) De tweede zinsnede van art. 158 is vervallen door de wet van 24 April 1884 (*Staatsblad* No. 70), art. 14.

De van hem in tijd van gevaar en oorlog te vorderen dienst wordt door de wet op de schutterijen geregeld.

HOOFDSTUK XIII.

Van het verzuim van inschrijving, van het niet verschijnen voor Gedeputeerde Staten, van het niet voldoen aan de oproeping ter inlijving en van vrijstelling, op valsche bewijsstukken verkregen.

Art. 161. Hij, wiens aangifte ter inschrijving voor de militie in het jaar en in de gemeente, waarin zij had moeten geschieden, verzuimd is, wordt, zoodra het wordt ontdekt, voor Gedeputeerde Staten der provincie, binnen welke de inschrijving had moeten plaats vinden, gebracht.

Gedeputeerde Staten onderzoeken het geval en doen daaromtrent ten spoedigste uitspraak.

Is den in de eerste zinsnede van dit artikel bedoelden persoon tijdelijk het regt ontzegd om bij de gewapende magt of als militair geëmployeerde te dienen, dan wordt de behandeling zijner zaak uitgesteld tot na afloop van den tijd, waarvoor de ontzegging is uitgesproken. (40)

162. Indien hij, wiens aangifte ter inschrijving verzuimd is, zoo deze had plaats gehad, vrijstelling van dienst had kunnen erlangen, kan die hem alsnog worden verleend, mits de reden van vrijstelling bij zijn verschijnen voor Gedeputeerde Staten nog besta.

163. Hij, die niet verkeert in het geval, in het voorgaand artikel bedoeld, wordt, is hij voor de dienst geschikt bevonden, daartoe zonder loting aangewezen.

164. Gedeputeerde Staten brengen hunne uitspraak terstond ter kennis van burgemeester en wethouders der gemeente, waartoe hij, wiens aangifte ter inschrijving is verzuimd, behoort.

Strekt die uitspraak tot vrijstelling of uitsluiting van de dienst, dan geven burgemeester en wethouders daarvan dadelijk kennis aan den loteling, die dien ten gevolge zal worden opgeroepen of, reeds ingelijfd zijnde, niet uit den dienst ontslagen, of aan zijn vader of voogd.

Van de uitspraak kan bij Ons in beroep worden gekomen. Hierbij gelden de artt. 103—105.

165. De in art. 161 bedoelde persoon, die bij de einduitspraak voor de dienst is aangewezen, wordt, (behoudens de bepaling van art. 70,) welke ook zijn leeftijd zij, voor [vijf] zeven jaren ingelijfd en gedurende de twee eerste jaren onder de wapenen gehouden.

Is hem na zijn aanwijzing tot de dienst tijdelijk het regt ontzegd om bij de gewapende magt of als militair geëmployeerde te dienen, dan wordt zijn inlijving uitgesteld tot na afloop van dien tijd, waarvoor de ontzegging is uitgesproken. (41)

Hij komt in mindering van de ligting [van het jaar, waarin] voor welke hij had moeten loten, of, is die ligting reeds ontslagen, in mindering van de ligting van het jaar, waarin hij voor de dienst is aangewezen.

Is de ligting, in mindering waarvan hij komt, reeds afgeleverd, dan wordt, bij zijne inlijving, de houder van het hoogste van de voor die ligting in dienst gestelde nummers uit de gemeente, waartoe hij behoort, ontslagen.

166. Op hem, die vroeger is ingeschreven dan in het jaar, waarin zijne inschrijving had moeten geschieden, zijn de artt. 161—165 niet van toepassing. Hij blijft behoreen tot de ligting van het jaar, waarvoor hij heeft geloot.

167. De in art. 57 bedoelde persoon, die verzuimt, binnen den in dat artikel vermelden tijd, voor den burgemeester te verschijnen of aan de oproeping om voor Gedeputeerde Staten te verschijnen te voldoen, wordt, zoodra het wordt ontdekt, voor die Staten gebracht. (42)

(40) De derde zinsnede is aan art. 161 toegevoegd door de wet van 24 April 1884 (*Staatsblad* No. 70), art. 15.

(41) De tweede zinsnede van art. 165 is ingelascht door de wet van 24 April 1884 (*Staatsblad* no. 70), art. 16.

(42) De eerste zinsnede van art. 167 aldus gewijzigd door de wet van 24 April 1884 (*Staatsblad* no. 70), art. 17.

Gedeputeerde Staten onderzoeken het geval en doen daaromtrent ten spoedigste uitspraak.

168. Indien de in het voorgaande artikel bedoelde persoon, ware hij binnen den gestelden tijd voor den burgemeester of Gedeputeerde Staten verschenen, vrijstelling van dienst had kunnen erlangen, dan kan hem die alsnog worden verleend, mits de reden van vrijstelling bij zijn verschijnen voor Gedeputeerde Staten nog besta. (43)

169. Hij, die niet verkeert in het geval, in het voorgaand artikel bedoeld, wordt, is hij voor de dienst geschikt bevonden, daartoe aangewezen.

170. Op de uitspraken, krachtens art. 167 te doen, is art. 164 van toepassing.

171. De in art. 167 bedoelde persoon, die bij einduitspraak voor de dienst is aangewezen, wordt, indien het voor hem getrokken nummer opgeroepen zou zijn geweest, welke ook zijn leeftijd zij, overeenkomstig art. 58 voor [vijf] *zeven* jaren ingelijfd.

De aldus ingelijfde wordt gedurende de twee eerste jaren onder de wapenen gehouden, tenzij blijke, dat omstandigheden, van zijn wil onafhankelijk, hem hebben belet voor den burgemeester of Gedeputeerde Staten te verschijnen.

172. De ter inlijving opgeroepen vrijwilliger voor de militie en hij, die ingevolge deze wet ter inlijving of ter indienststelling bij de militie is opgeroepen, wordt, zoo hij niet aan de oproeping heeft voldaan, zoodra hij wordt ontdekt, gebragt voor Gedeputeerde Staten der provincie, voor welker aandeel in de ligting hij moest worden ingelijfd of in dienst gesteld. (44)

Gedeputeerde Staten onderzoeken het geval en doen daaromtrent ten spoedigste eene uitspraak en brengen die terstond ter kennis van burgemeester en wethouders der gemeente, waartoe de achtergeblevene behoort.

Is den in de eerste zinsnede van dit artikel bedoelden persoon tijdelijk het regt ontzegd om bij de gewapende magt of als militair geëmployeerde te dienen, dan wordt de behandeling zijner zaak uitgesteld tot na afloop van den tijd, waarvoor de ontzegging is uitgesproken. (45)

173. Is hij voor de dienst geschikt bevonden, dan wordt hij, welke ook zijn leeftijd zij, voor [vijf] *zeven* jaren ingelijfd. (46)

De aldus ingelijfde wordt gedurende [dien ganschen tijd] *de eerste vijf jaren* onder de wapenen gehouden, tenzij Gedeputeerde Staten hebben beslist, dat omstandigheden, van zijnen wil onafhankelijk, hem hebben belet, aan de oproeping te voldoen.

Bij zijne inlijving wordt de houder van het nummer, dat ten gevolge van zijn achterblijven mogt zijn in dienst gesteld, daaruit ontslagen.

Is de ligting, waarvoor hij is opgeroepen geweest, reeds ontslagen, dan komt hij in mindering van de ligting van het jaar, waarin zijne inlijving geschiedt.

Is die ligting reeds afgeleverd, dan wordt bij zijne inlijving de houder van het hoogste van de voor die ligting in dienst gestelde nummers uit de gemeente, waartoe hij behoort, ontslagen.

Het bepaalde in de eerste zinsnede is niet toepasselijk (ten aanzien van personen in art. 175 bedoeld, noch) in de gevallen waarin de wet inlijving of indienststelling voor korter tijd voorschrijft dan in die zinsnede is aangeduid. In die gevallen is de tweede zinsnede toepasselijk, met dien verstande, dat de tijd, aldaar bedoeld, dien, voor welken de inlijving of indienststelling plaats had, niet kan overschrijden. (47)

(43) Art. 168 aldus gewijzigd door de wet van 24 April 1884 (*Staatsblad* no. 70), art. 18.

(44) Art. 172, eerste zinsnede, wordt aldus gelezen ingevolge de wet van 20 April 1895 (*Staatsblad* no. 72), art. 1.

(45) De derde zinsnede is aan art. 172 toegevoegd door de wet van 24 April 1884 (*Staatsblad* no. 70), art. 19.

(46) De wet van 22 April 1864 (*Staatsblad* no. 22) bepaalt:

Eenig artikel. „De loteling, die zich, overeenkomstig art. 150 der wet van den 19den Augustus 1861 (*Staatsblad* no. 72), heeft aangemeld of doen aanmelden om bij de zeemilitie te dienen, doch aan de oproeping, in art. 111, of aan die in art. 174 bevolen, niet heeft voldaan, en volgens art. 173 in dienst moet gesteld worden, kan voor (vier) *vijf* jaren bij de zeemilitie worden ingelijfd, tenzij het cijfer, in art. 5 als maximum bepaald, voltallig ware.

Hiervan is uitgezonderd de loteling, omtrent wien Gedeputeerde Staten hebben beslist, dat geene omstandigheden van zijn wil onafhankelijk hem hebben belet aan de oproeping te voldoen.”

(47) Aan art. 173 is de zesde zinsnede toegevoegd door de wet van 20 April 1895 (*Staatsblad* no. 72), art. 1.

(174. De loteling, die een plaatsvervanger of nummervervisselaar heeft gesteld, wordt, indien zijn plaatsvervanger of nummervervisselaar niet is opgekomen, terstond ter inlijving opgeroepen. Hierbij geldt het tweede lid van art. 115. (48)

175. De plaatsvervanger of nummervervisselaar, die niet ter inlijving is opgekomen op den in art. 111 bedoelden tijd, wordt overeenkomstig art. 172 behandeld.

176. Hebben omstandigheden, van zijn wil onafhankelijk, hem belet op te komen, is hij voor de dienst alsnog geschikt en is de ligting van het jaar, waarin hij had moeten optreden, nog niet ontslagen, dan wordt hij, indien de loteling, jegens wien hij zich had verbonden, dit verlangt, tegen ontslag van dezen of van den nader door dien loteling gestelden plaatsvervanger, in dienst gesteld en te gelijk met de manschappen van die ligting ontslagen.

177. Hij wordt, zoo hij niet is opgekomen, zonder dat omstandigheden, van zijn wil onafhankelijk, het hem hebben belet, is hij voor de dienst alsnog geschikt, voor [vijf] *zeven* jaren ingelijfd en gedurende [dien ganschen tijd] *de eerste vijf jaren* onder de wapenen gehouden.

Is de loteling, jegens wien hij zich had verbonden, of de nader door dezen gestelde plaatsvervanger nog in dienst, dan wordt deze bij zijne inlijving ontslagen.)

178. Hij, die door het overleggen van een valsch of vervalscht attest of bewijsstuk, een vrijstelling van de dienst heeft verkregen, wordt, na voorafgaande toepassing van de bepalingen van het Wetboek van Strafvordering en, is hem straf opgelegd, na die te hebben ondergaan, voor Gedeputeerde Staten der provincie, binnen welke hij is ingeschreven, gebragt.

Gedeputeerde Staten doen te zijnen opzigte ten spoedigste eene uitspraak tot aanwijzing voor of wel tot vrijstelling of uitsluiting van de dienst, en brengen die terstond ter kennis van burgemeester en wethouders der gemeente, waartoe hij behoort.

Is hij voor de dienst geschikt bevonden, dan wordt hij, welke ook zijn leeftijd zij, voor [vijf] *zeven* jaren ingelijfd en gedurende de twee eerste jaren onder de wapenen gehouden.

De inlijving geschiedt overigens overeenkomstig de tweede en derde zinsneden van art. 58.

179. (Voor het geneeskundig onderzoek gelden de twee laatste zinsneden van art. 58.) **Gedeputeerde Staten worden in het geneeskundig onderzoek bijgestaan door een burger geneeskundige of een officier van gezondheid.**

De vijf laatste zinsneden van art. 44 zijn hierbij van toepassing.

180. Op de uitspraken van Gedeputeerde Staten, krachtens de artt. 172, (175) en 178 te doen, zijn de artt. 103 en 104 toepasselijk.

De uitvoering dier uitspraken wordt door het beroep niet geschorst.

181. De ambtenaren, belast met het opsporen van strafbare feiten (49), en alle verdere beambten van politie (50) zijn belast met de opsporing van hen:

1°. die niet overeenkomstig art. 15 ter inschrijving zijn aangegeven;

2°. die niet overeenkomstig art. 57 voor den burgemeester of Gedeputeerde Staten zijn verschenen;

3°. die niet aan de ingevolge deze wet gedane oproeping ter inlijving of ter indienststelling bij de militia hebben voldaan;

(4°. die, als plaatsvervanger of nummervervisselaar toegelaten, niet ter inlijving zijn opgekomen op den in art. 111 bedoelden tijd. (51))

Deze nalatigen kunnen gearresteerd en voorloopig in verzekerde bewaring (52) gehouden worden.

(48) De tweede volzin is aan art. 174 toegevoegd door de wet van 24 April 1884 (*Staatsblad* no. 70), art. 20.

(49) In art 181, eerste lid, is het woord „misdrijven” vervangen door „strafbare feiten” door de wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* no. 64), art. 10, 17°.

(50) Art. 13 der wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* no. 64) bepaalt:

„De bij bijzondere wetten en verordeningen verleende bevoegdheid tot het opsporen van strafbare feiten blijft gehandhaafd, ook voor zoover tegen die feiten thans in het Wetboek van Strafrecht is voorzien.”

(51) Art. 181, 3° en 4°, aldus vastgesteld door de wet van 20 April 1895 (*Staatsblad* no. 72), art. 1.

(52) In art. 181, 2de lid, is het woord: „hechtenis” vervangen door: „verzekerde bewaring” door de wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* no. 64), art. 10, 17°.

182. Hebben de personen, in de artt. 161, 167, 172, (175) en 178 bedoeld, den leeftijd van veertig jaren volbragt, dan worden zij van de dienst vrijgesteld.

HOOFDSTUK XIV.

Strafbepalingen. (53)

Art. 183. (54) Met boete van ten minste vijftig cents (55) en ten hoogste f 100 wordt gestraft de overtreding van de artt. 18 en 24.

184. (54) Met boete van ten minste vijftig cents en ten hoogste f 100 of hechtenis van ten minste één dag en ten hoogste (56) ééne maand wordt gestraft:

1°. hij die niet overeenkomstig art. 57 voor den burgemeester of Gedeputeerde Staten is verschenen;

2°. hij, die niet aan de ingevolge de wet gedane oproeping ter inlijving of ter indienststelling bij de militia heeft voldaan. (57)

185. (58)

186. (58)

187. (59) Met boete van ten minste vijftig cents (60) en ten hoogste f 200 wordt gestraft:

1°. de ambtenaar van den burgerlijken stand, die in strijd handelt met art. 8, 128 of 157;

2°. de ambtenaar, belast met de monstering van scheepsofficieren en scheepsgezellen, of de schipper, die in strijd handelt met art. 8, 129 of de laatste zinsnede van art. 156. (61)

188. (61)

189. (61)

Overgangsbepalingen.

Art. 190. Hij, die bij het in werking treden van deze wet van de militia tijdelijk is vrijgesteld, wordt:

zoo hij zijn twintigste jaar heeft volbragt, voor altijd vrijgesteld;

zoo hij zijn twintigste jaar nog niet heeft volbragt en krachtens deze wet recht op vrijstelling heeft, voor altijd vrijgesteld, zoo hij het niet heeft, voor de dienst aangewezen, en, ingeval het hem in het vorig jaar ten deel gevallen nummer in de termen van oproeping is gevallen, ingelijfd.

190a. Vrijstelling wegens broederdienst wordt verleend, wanneer de broeder van den loteling vóór het in werking treden dezer wet:

1°. zijn vijfjarigen dienstdienst heeft doen volbrengen of aanvullen door plaatsvervangings;

2°. een plaatsvervanger heeft gesteld, die in een der gevallen verkeert, omschreven in 1°., 4°., 5°. en 6°. van art. 50.

190b. Dienst als plaatsvervanger of nummervervisselaar geldt niet tot vrijstelling van den broeder van hem, die als zoodanig optrad.

(53) De volgens deze wet strafbare feiten worden, ingevolge art. 11, 1ste lid, der wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* no. 64) als *overtredingen* beschouwd.

(54) De strafbepaling, in dit artikel vervat, is ingevolge art. 10, 17°, der wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* no. 64) van kracht gebleven.

(55) Art. 183 aldus gewijzigd door de wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* no. 64), art. 11, 4de lid. De strafvordering kan worden voorkomen door vrijwillige betaling van het maximum der boete, en van de kosten indien er reeds vervolging heeft plaats gehad. Zie art. 74, Wetboek van Strafrecht en art. 254, Wetboek van Strafvordering (*Staatsblad* no. 80 van 1886).

(56) De aanhef van art. 184 aldus gewijzigd door de wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* no. 64), art. 10, 17°, en art. 11, 3de en 4de lid.

(57) Art. 184, 2°, wordt aldus gelezen ingevolge de wet van 20 April 1895 (*Staatsblad* no. 72), art. 1.

(58) De artt. 185 en 186 zijn afgeschaft bij art. 3d der wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* no. 64).

(59) De strafbepalingen, in dit artikel, aanhef en 1° en 2°, vervat, zijn ingevolge art. 10, 17°, der wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* no. 64) van kracht gebleven.

(60) De aanhef van art. 187 aldus gewijzigd door de wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* no. 64), art. 11, 4de lid.

(61) Art. 187, 3° en de art. 188 en 189 zijn afgeschaft bij art. 3d der wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* no. 64).

190c. De artt. 67, 68 en 73 blijven gelden ten aanzien van plaatsvervangers en nummervwisselaars, vóór het in werking treden der tegenwoordige wet ingelijfd.

Ten aanzien van hen, die, als plaatsvervanger of als nummervwisselaar toegelaten, niet op den bepaalden tijd ter inlijving bij de militie zijn opgekomen en omtrent wie vóór het in werking treden dezer wet geen uitspraak is gedaan, vervalt, voor zooveel de dienstplicht bij de militie aangaat, de overeenkomst, waarbij zij als plaatsvervanger of als nummervwisselaar zijn gesteld.

(191. Deze wet treedt in werking met den 1sten Januarij 1862.)

SLOTBEPALING.

Deze wet treedt in werking met 1 September 1898.

WIJZIGING EN AANVULLING DER WET

van den 19den Augustus 1861 (Staatsblad n°. 72), zooals die wet thans luidt, en der wet van den 22sten April 1864 (Staatsblad n°. 22),

betrekkelijk de Nationale Militie.

VOORLOOPIG VERSLAG.

Het afdelingsonderzoek heeft aanleiding gegeven tot de volgende beschouwingen en opmerkingen.

Algemeene beschouwingen.

§ 1. De opportuniteit van de indiening dezer wetsvoordracht werd op verschillende gronden betwist.

Er waren leden, die verklaarden tegen het beginsel van persoonlijke vervulling van den militieplicht geen bezwaar te hebben, zooals zij getoond hadden bij de behandeling van het ontwerp-BERGANSIUS, maar die toch in de beweging ten gunste van de afschaffing der plaatsvervangende veel kunstmatigs vonden. Zij meenden, dat eene wet tot afschaffing der plaatsvervangende eene nationale wet behoort te zijn, wat zij niet wezen kan, zoolang tegen die afschaffing bij *éene* der staatkundige richtingen onoverkomelijke bezwaren bestaan. Om deze redenen werd de indiening van dit wetsontwerp praematuur geacht. Bij dit gevoelen sloten zich andere leden, die zich in beginsel met de afschaffing der plaatsvervangende niet konden vereenigen, aan.

Voorts werd aangevoerd, dat het niet op den weg lag van het tegenwoordige Ministerie thans met een zoo aggressief voorstel te komen; veeleer had men mogen verwachten, dat dit Kabinet maatregelen tot het aanbrengen van sociale hervormingen op den voorgrond zou hebben gesteld. Bij de jongste algemeene verkiezingen was van alle zijden op maatregelen van socialen aard aangedrongen, maar daarentegen over militaire vraagstukken weinig gesproken. Het voorstel kon te minder geacht worden op den weg van het Kabinet te liggen, waar tegen de afschaffing der plaatsvervangende ook bij vele aanhangers der staatkundige richting, waartoe het Ministerie behoort, bezwaar bestaat. Herinnerd werd, dat naar het gevoelen van den heer DE ROO VAN ALDERWERELT absolute afschaffing der plaatsvervangende niet liberaal en niet rechtvaardig was en groote schokken zou veroorzaken (*Handelingen* 1872—'73 bladz. 1773).

Van andere zijde werd het vermoeden geuit, dat de Regeering geen kans ziende om werkelijke sociale hervormingen tot stand te brengen, met de indiening van dit wetsontwerp zooveel haast gemaakt had om althans op iets te kunnen wijzen, wat onder het étiquet van sociale hervorming kan doorgaan.

Sommige leden, die niet gunstig voor het wetsontwerp gestemd waren, zagen een groot bezwaar in de bepaling van het in werking treden der nieuwe regeling op 1 September 1898, vijf dagen vóór dien, bestemd voor de inhuldiging van H. M. de Koningin. Waar die regeling voor een groot deel der bevolking hoogst onaangenaam is, zal de behandeling van het wetsontwerp in den aanstaanden zomer en het in werking treden op 1 September allicht een dissonant zijn in de nationale feestviering van die maand. Wordt het wetsontwerp niet aangenomen, dan is er kans op eene ministerieele crisis, misschien op eene ontbinding der Kamer. Daarom gaven deze leden in overweging de behandeling van het wetsontwerp, althans het in werking treden, tot na de inhuldiging te verdagen.

Tegen deze beschouwingen werd door andere leden het volgende ingebracht. Dat door dit Ministerie een voorstel tot invoering van persoonlijken dienst-

plicht ingediend wordt, kan waarlijk geene bevreesding wekken, waar dergelijk voorstel reeds twee malen door Ministers van dezelfde staatkundige richting gedaan werd.

Voorts zou, naar men meende, de omstandigheid, dat de afschaffing der plaatsvervangings bij ééne der staatkundige richtingen tegenkanting vindt, slechts dan eene reden kunnen zijn om de indiening van het wetsontwerp praematuur te noemen, wanneer er uitzicht was, dat die tegenkanting later niet meer zal bestaan. Maar van zoodanig uitzicht is niets bekend. Nu dit wetsontwerp in het werkplan der Regeering is opgenomen als voorbereiding voor de zoo noodige hervorming der levende strijdkrachten, gaat het niet aan het Ministerie in dit opzicht tot werkeloosheid te verplichten, alleen omdat de afschaffing der plaatsvervangings tegenstand ontmoet. Men hield zich verder overtuigd, dat in dien tegenstand door de groote meerderheid der bevolking niet gedeeld wordt, maar dat deze maatregel integendeel een werkelijk nationale zal blijken te zijn. Waar de invoering van den persoonlijken dienstplicht sedert geruimen tijd een onderwerp van strijd is tusschen de aanhangers van verschillende staatkundige richtingen, werd het overigens een goed werk geacht H. M. de Koningin bij het aanvaarden der Regeering van deze moeilijke zaak, die anders spoedig onder de oogen zou moeten worden gezien, te ontheffen. Bovendien werd de datum van 1 September voor het in werking treden der wet als aangewezen geacht, omdat het register van inschrijving voor de lichte van 1899 op 31 Augustus a. s. gesloten wordt.

§ 2. Tegen het voorstel der Regeering om zonder gelijktijdige hervorming der levende strijdkrachten, welke door haar noodig geacht en in uitzicht gesteld wordt, over het vraagstuk van den persoonlijken dienstplicht te beslissen, bestond bij een aantal leden bezwaar. De verklaring der Memorie van Toelichting, dat eene regeling van den verplichten krijgsdienst in het tweede lid van art. 181 der Grondwet wordt voorgeschreven, werd door sommigen onjuist geacht, in zooverre de bestaande militiewet reeds zulk eene regeling bevat, maar moet eene hervorming der levende strijdkrachten het einddoel zijn, waartoe de aanneming van dit wetsontwerp leidt, dan scheen het onmogelijk bij de behandeling daarvan de vraag, hoe het leger zal worden gevormd, buiten beschouwing te laten.

Het verband tusschen beide onderwerpen wordt in de considerans van het wetsontwerp ook uitdrukkelijk erkend; immers daar wordt gezegd, dat het noodzakelijk is de bevoegdheid tot dienstvervangings bij de *militie af te schaffen als voorbereiding van de hervorming der levende strijdkrachten*. Men voerde aan, dat de Regeering, die deze beoogde hervorming niet tegelijk voordraagt, daaraan in geen geval een argument voor de aanneming van dit wetsontwerp mag ontleenen, en achtte het afleggen eener verklaring omtrent die hervorming bij de onzekerheid, of de Wetgevende Macht, zooals zij thans is samengesteld, haar tot stand zal kunnen brengen, ongewenscht. Nu voert de Memorie van Toelichting wel verschillende gronden aan om te bewijzen, dat door de afschaffing der plaatsvervangings al dadelijk eene noodzakelijke verbetering der levende strijdkrachten zal worden aangebracht, maar al ware het juist, dat die afschaffing op zich zelve als eene verbetering is te beschouwen, dan blijft toch de vraag, welke gevolgen die afschaffing met zich zal brengen, van belang. Dient zij om te komen tot algemeenen dienstplicht of tot belangrijke uitbreiding van het leger, dan zou de maatregel, zelfs al ware hij op zich zelf wenschelijk, te duur gekocht zijn.

In verband hiermede werd de aandacht gevestigd op twee in de Memorie van Toelichting (bladz. 2) voorkomende verklaringen. Vooreerst wordt daar gesproken van de „volstrekt noodige uitbreiding van het leger”. In de tweede plaats wordt verklaard, dat het behoud der nummervervisseling alleen mogelijk is bij beperkte contingenten of bij dienstplicht met ongelijke oefening. Men leidde hieruit af, dat de Regeering wil komen tot algemeenen dienstplicht of in elk geval tot verhooging van contingent en dat zij van een stelsel van dienstplicht met ongelijke oefening niet weten wil. Het gevolg van de afschaffing der plaatsvervangings zal dus naar de bedoeling der Regeering zijn verzwaring van persoonlijken en geldelijke lasten. Hiertegen verklaarden verscheidene leden ten zeerste gekant te zijn. Zij wenschten het militarisme niet te bevorderen en achtten verhoor-

ging van contingent, veel meer nog algemeenen dienstplicht, onaannemelijk.

Anderen betoogden, dat de afschaffing van plaatsvervanging en nummervisseling bij aanneming van een stelstel van dienstplicht met ongelijke oefening, waarvan zij voorstanders waren, geenszins noodzakelijk en zelfs verkeerd zou zijn. Voert men nevens een klein leger van volledig geoefden eene volkswapening in, waarbij allen, die niet in het leger dienen, worden ingelijfd, dan kunnen bij die volkswapening de meer ontwikkelden goede diensten bewijzen en ook voor kader worden opgeleid. Bij zoodanige organisatie is het gewenscht, dat die meer ontwikkelden, wanneer zij bij de loting voor het leger worden aangewezen, zich door anderen kunnen doen vervangen. Men wees hierbij op het in Zwitserland geldende stelstel en ook op de denkbeelden, ontwikkeld door de heeren DE ROO VAN ALDERWERELT, REUTHER en VAN VLIJMEN. Opgemerkt werd dat, indien, zooals in de Memorie van Toelichting wordt gezegd, handhaving der nummervisseling alleen mogelijk is bij behoud van beperkte contingenten of bij dienstplicht met ongelijke oefening en door die handhaving ongetwijfeld op het aan te nemen stelstel van legervorming zou worden gepraejudicieerd, het evenzeer waar is, dat de thans voorgestelde afschaffing der nummervisseling een praepjudicie vormt ten aanzien van de aanneming van een stelstel van dienstplicht met ongelijke oefening.

Voorts verklaarden enkele leden, die tegen algemeenen dienstplicht en tegen een staand leger gekant waren en algemeenen weerplicht verlangden, dat, waar zij te goeder trouw met de Regeering wilden medewerken tot opheffing van het onrecht, dat huns inziens in de dienstvervanging gelegen is, zij bij de bestaande onzekerheid omtrent den weg, dien de Regeering ten aanzien van de hervorming der levende strijdkrachten wil inslaan, in eene moeilijke positie verkeerden. Versterking van het leger met elementen, tot de meer gegoede klassen behoorende, was voor hen onaannemelijk, indien het staande leger behouden blijft. Zij meenden, dat er dan meer gevaar zou bestaan voor gebruik van het leger in contra-revolutionairen zin, dat is met het doel om door de min gegoede klassen in den klassenstrijd wettig behaalde overwinningen te niet te doen.

Eindelijk waren sommigen van oordeel, dat het onmogelijk is een oordeel te vellen over de wenschelijkheid van afschaffing der plaatsvervanging, zoolang men niet weet, welk soort en hoeveel kader er noodig zal zijn; welke reserve er zal wezen en hoe men die zal inrichten, en welke krachten het pas ingesteld reservekader zal opleveren.

Hadden de leden, die deze verschillende beschouwingen in het midden brachten, bezwaar tegen eene beslissing omtrent de afschaffing der plaatsvervanging zonder gelijktijdige hervorming der levende strijdkrachten, zij wenschten, dat de Regeering althans de Kamer met hare plannen ten aanzien van legervorming en legerorganisatie in kennis zou stellen, en daarbij duidelijk zou mededeelen, in hoeverre volgens die plannen de persoonlijke en geldelijke lasten der ingezetenen zouden worden verzwaard.

Tegenover de vermelde bedenkingen werd door andere leden het volgende aangevoerd.

Dezerzijds werd op den voorgrond gesteld, dat de Regeering zeer verstandig gehandeld had door de quaestie van den persoonlijke dienstplicht af te scheiden van de hervorming der levende strijdkrachten. Omtrent deze hervorming bestaat zooveel verschil van gevoelen en zij is daarom zoo moeilijk tot stand brengen, dat het inderdaad een groot voordeel genoemd mag worden omtrent een belangrijk onderdeel vooraf eene beslissing te nemen. De ervaring leert, dat het moeilijker is eene hervorming tot stand te brengen, naarmate meer geschilpunten te gelijker tijd aan de beslissing der wetgevende macht worden onderworpen. Vandaar dan ook, dat men heeft afgezien van het voorstellen eener algemeene waterstaatswet; vandaar, dat in plaats van eene algemeene inkomstenbelasting, belastingen op het vermogen en op bedrijfs- en andere inkomsten zijn ingevoerd. Samenvoeging van de quaestie der afschaffing van plaatsvervanging met de geheele regeling van den verplichten krijgsveld is, zooals bij de behandeling van het ontwerp-BERGANSIUS bleek, inderdaad niet het middel om die afschaffing tot stand te brengen, en daarom kwam men er tegen op dat, nu te dezer zake een afzonderlijk voorstel gedaan wordt, wederom op eene ook dat punt omvattende regeling van de levende strijd-

krachten wordt aangedrongen. Men achtte afzonderlijke behandeling van die afschaffing zeer gewenscht, omdat zij op gronden van militairen en socialen aard in elk stelsel van legervorming aanbeveling verdient, en tevens omdat door afzonderlijke behandeling eene zuivere beslissing omtrent dit belangrijk vraagstuk wordt verkregen.

Geenszins kon men toegeven, dat blijkens de Memorie van Toelichting door de aanneming van dit wetsontwerp op de regeling der levende strijdkrachten zou worden vooruitgelopen. In de verklaring der Regeering betreffende de nummervisseling wordt uitdrukkelijk gezegd, dat de bedoeling is niet te praejudicieeren op het aan te nemen stelsel van legervorming. Het gaat dus niet aan te zeggen, dat de Regeering door dit wetsontwerp de invoering van algemeenen dienstplicht of verhooging van contingent zou willen bevorderen en dat dit voorstel tot verzwaring van lasten zou moeten leiden. De Kamer zal, indien dit voorstel aangenomen wordt, volkomen vrij blijven in hare beslissing omtrent de inrichting der levende strijdkrachten, welke zonder persoonlijke dienstplicht niet behoorlijk is tot stand te brengen.

Het verzoek om inlichtingen aangaande plannen der Regeering ter zake van de hervorming der levende strijdkrachten vond hij de voorstanders der afzonderlijke behandeling van het vraagstuk der plaatsvervangings weinig bijval.

Meerdere leden meenden zelfs tegen mededeeling van de voornemens der Regeering omtrent de hervorming der levende strijdkrachten te moeten waarschuwen. Uiteenzetting van plannen, die nog niet in den vorm van wetsontwerpen kunnen worden voorgedragen, had huns inziens steeds hare bedenkelijke zijde. Bepaaldelijk scheen dit ten deze het geval, omdat in menig opzicht de ervaring nog licht moet geven, alvorens bepaalde voorstellen tot hervorming gedaan kunnen worden. Hoe zal, om een enkel voorbeeld te noemen, de Regeering thans kunnen zeggen, of zij den oefeningstijd van acht maanden bij de infanterie en de vesting-artillerie zal bestendigen, waar die maatregel is ingevoerd bij wijze van proef en die proef nog niet is afgelopen?

Intusschen wenschten eenige leden, hoewel erkennend dat uit de Memorie van Toelichting niet bleek van een streven naar algemeenen dienstplicht of naar aanmerkelijke uitbreiding van het leger, waartegen zij, met het oog op de groote verzwaring van lasten die daarvan het gevolg moest zijn, overwegend bezwaar hadden, toch eene geruststellende verklaring van de Regeering te verkrijgen ten aanzien van de uitgaven, welke naar haar inzien uit de hervorming zouden voortvloeien. In de Memorie van Toelichting wordt wel gesproken van het verkrijgen der „minst kostbare legerorganisatie”, maar daaruit volgt nog niet, dat die minder kostbaar zou zijn dan de tegenwoordige. Gaarne zou men derhalve vernemen, of de inrichting van het leger die de Regeering wenscht, minder uitgaven zal vereischen dan thans noodig zijn. In elk geval zagen deze leden geene reden om in de considerans te vermelden dat de afschaffing der dienstvervangings noodig is „als voorbereiding van de hervorming der levende strijdkrachten”. Zij achtten het wenschelijk deze woorden te doen vervallen.

Sommige voorstanders van afzonderlijke behandeling der afschaffing der dienstvervangings meenden nu reeds bij de Regeering te moeten aandringen om na de aanneming van dit wetsontwerp met hare verdere voorstellen betreffende de levende strijdkrachten zooveel doenlijk spoed te maken. Bij eene partieele wijziging gelijk deze moet toch veel ongeregeld blijven, wat op den duur wijziging behoeft. Een enkel voorbeeld. De dienst bij de militia rust thans op het ingezetenschap. Bij afschaffing der dienstvervangings is het onmogelijk, dat vestiging buitenslands te baat genomen worde als middel om zich aan den dienstplicht te onttrekken. Daarom verdient het, naar men meende, de voorkeur de verplichting tot den dienst bij de militia te verbinden aan het Nederlanderschap. Daar hiervoor een zeer groot aantal artikelen der militiewet zouden moeten worden gewijzigd, kan deze verandering bij dit wetsontwerp bezwaarlijk worden voorgesteld, maar het kan noodig blijken, dat daarmede toch niet te lang gewacht wordt.

Waren er leden, die tegen dit wetsontwerp overwegend bezwaar hadden wegens de afscheiding der beslissing omtrent den dienstplicht van de hervorming der levende strijdkrachten, en anderen die deze afscheiding daarentegen toejuichten, er waren ook leden, die verklaarden wel aan gelijktijdige behan-

deling van de geheele hervorming der levende strijdkrachten de voorkeur te geven, maar die toch in die afscheiding geen voldoende reden zagen om hunne stem aan het wetsontwerp te onthouden. Sommige dezer leden vonden daartoe te minder aanleiding, nu de Regeering door de voorgestelde regeling der vrijstellingen getoond heeft rekening te houden met de bezwaren, welke bij verschillende kerkelijke gezindheden tegen onderwerping van geestelijken enz. aan den verplichten krijgtsdienst bestaan.

De afzonderlijke regeling van de afschaffing der plaatsvervangende geheel voor de verantwoording der Regeering latende, konden de laatstbedoelde leden in deze wijze van handelen berusten, omdat zij, in aansluiting aan de uiteenzetting, voorkomende in „*Ons Program*”, zich met het beginsel van persoonlijke dienstplicht konden vereenigen. Naar hun inzien was de afschaffing der dienstvervangende in geen geval tegen te houden, omdat zij om redenen van militairen aard noodig is, onverschillig welk stelsel van legervorming ook moge worden aangenomen. Voorts werd dezerzijds aangevoerd, dat op eene hervorming der levende strijdkrachten door dit Ministerie weinig uitzicht bestaat, zoodat er gene reden is, zich tegen dit wetsontwerp te verzetten op grond van de meeningen der tegenwoordige Regeering ten opzichte van die hervorming. Het mocht worden betwijfeld, of in het algemeen de denkbeelden van deskundigen over de meest wenschelijke inrichting van het leger reeds zoo ver gevorderd waren en of ten dezen aanzien de eenstemmigheid reeds zoo groot was, dat spoedig eene afdoende hervorming is te verwachten, en uit dien hoofde zou het bedenkelijk zijn thans tot invoering van persoonlijke dienstplicht over te gaan, indien zij uitsluitend moest worden beschouwd als voorbereiding tot verdere maatregelen. Deze twijfel leverde echter geen overwegend bezwaar op, waar het beginsel van persoonlijke dienstplicht op zich zelf juist moeten worden geacht en in elk stelsel van legervorming past.

§ 3. Over de vraag of, zooals de Regeering zegt, „door onverwijlde invoering van den verplichten persoonlijke dienst al dadelijk eene noodzakelijke verbetering der levende strijdkrachten zal zijn tot stand gebracht” had in alle afdelingen eene uitvoerige gedachtenwisseling plaats.

Enkele leden meenden, dat de afschaffing der plaatsvervangende niet is overeen te brengen met art. 181 der Grondwet, dat in de eerste plaats van vrijwillig dienenden en eerst daarna van dienstplichtigen spreekt. Plaatsvervangers zijn vrijwillig dienenden; de plaatsvervangende is niet anders dan de correctie van de loting. Door plaatsvervangende te verbieden beperkt men het aantal vrijwilligers, en handelt men in strijd met den geest der Grondwet, die wil, dat eerst wanneer vrijwilligers ontbreken, dienstplichtigen tot den krijgtsdienst worden geroepen. Ook werd door enkele anderen beweerd dat de Staat het recht mist den burger te dwingen gedurende zekeren tijd zijn beroep te laten varen om soldaat te worden. Herinnerd werd dat de conscriptie door Napoleon I was ingevoerd en dat hare afschaffing reeds door Koning Willem I was beloofd.

Deze gevoelens vonden weinig instemming. Waar de Grondwet alle Nederlanders, daartoe in staat, verplicht mede te werken tot handhaving der onafhankelijkheid van het Rijk en aan den wetgever opdraagt den verplichten krijgtsdienst te regelen, kon, naar men meende, het recht van den Staat om de ingezetenen tot krijgtsdienst te verplichten kwalijk betwist worden. Het conscriptiestelsel wordt zeker door de Grondwet niet uitgesloten. Evenmin verbiedt zij de afschaffing der plaatsvervangende. De Grondwet van 1848 bepaalde in art. 180, dat er is eene nationale militia, *zoo veel mogelijk* samen te stellen uit vrijwilligers. Maar de Grondwetgever van 1887 wilde den gewonen wetgever de meest mogelijke vrijheid laten in de regeling van den verplichten krijgtsdienst en art. 181 bepaalt thans enkel, dat de zee- en landmacht bestaat uit vrijwillig dienenden en uit dienstplichtigen. Aan deze bepaling zal de militia blijven voldoen, al wordt de plaatsvervangende afgeschaft.

De opmerking werd gemaakt, dat de quaestie der afschaffing van de plaatsvervangende in de eerste plaats van militairen aard is en dat die afschaffing derhalve allereerst moet steunen op overwegingen, aan de belangen van 's lands verdediging ontleend. Overwegingen van socialen aard, waarop in de Memorie van Toelichting veel nadruk wordt gelegd, mogen hier slechts eene secundaire rol vervullen. Hierop werd geantwoord, dat de militaire argumenten in de Memorie van Toelichting dan ook voorop gaan.

Naar het gevoelen van een aantal leden leverde die Memorie geenszins het bewijs, dat afschaffing der dienstvervangning in het belang van 's lands verdediging noodig is. Het is duidelijk, dat die afschaffing op zich zelve onze weerkracht niet geen enkelen soldaat versterkt. Volgens de Memorie van Toelichting zou evenwel door invoering van persoonlijken dienstplicht afdoende verbetering van het zedelijk en verstandelijk gehalte der militie verkregen worden.

Naar de meening van sommigen erkende de Regeering hiermede, dat het zedelijk gehalte der militie thans te wenschen overlaat. Bedoelt zij, dat het gebrek aan voldoende zedelijkheid reeds bestaat op het oogenblik, dat de lotelingen en plaatsvervangers in dienst komen, dan wel, dat dit gebrek ontstaat ten gevolge van het kazerneleven? En meent zij, dat de zedelijkheid van hen, die niet vervangen worden, niets te wenschen zou overlaten, indien deze slechts niet bedorven werden door het ongeveer een vijfde gedeelte der militie, dat uit plaatsvervangers en nummervwisselaars bestaat? Zal de zedelijkheid van het $\frac{4}{5}$ deel, dat zelf dient, verbeterd worden door afschaffing der plaatsvervangning, dan moet men aannemen dat de kringen dergenen, die zich thans doen vervangen, in zedelijkheid uitmunten boven die van hen, die geene plaatsvervangers kunnen stellen. Maar dit werd geenszins juist geacht. Op zedelijk gebied en in natuurlijk gezond verstand staan de minder gegoeden volstrekt niet bij meer gegoeden ten achter, en men meende daarom, dat de Regeering met de bewering, dat de opneming van meer ontwikkelden het zedelijk gehalte der militie zou verbeteren, een onverdienden blaam heeft geworpen op het minder bemiddeld gedeelte des volks. Ook betwistte men, dat, zooals de Regeering beweert, het gehalte van „het meerendeel” der plaatsvervangers en nummervwisselaars te wenschen zou overlaten en achtte men den blaam, in de Memorie van Toelichting op hen, alsmede op de tusschenpersonen geworpen, onverdiend. Plaatsvervangers worden niet toegelaten zonder bewijs van goed gedrag, en zoodanig bewijs pleegt door de burgemeesters niet lichtvaardig afgegeven te worden. Voorts is, naar men meende, het aantal plaatsvervangers en nummervwisselaars, dat gestraft of wegens wangedrag uit den dienst verwijderd wordt, betrekkelijk gering. Men verzocht aan de Regeering de cijfers van het aantal gestraften en verwijderden, waarop haar ongunstig oordeel moet steunen, aan de Kamer te willen mededeelen. Is het gehalte der plaatsvervangers niet voldoende, dan zou dit overigens nog geene reden zijn om de plaatsvervangning af te schaffen, maar alleen om voor de plaatsvervangers strengere eischen te stellen. Op die wijze kan men de plaatsvervangers weren, wier dienstneming uit een militair oogpunt niet gewenscht is.

Dat het intellectueel gehalte der militie door invoering van persoonlijken dienstplicht zou verbeteren, werd evenzeer betwist. Wie dit beweert, overschat, naar men meende, het getal en den invloed van de intellectueel hooger ontwikkelden, die de afschaffing der plaatsvervangning in het leger zou brengen. Het zijn voornamelijk landbouwers, winkeliers en personen uit dergelijke kringen, voor wier zonen plaatsvervangers worden gesteld, en geheel ten onrechte wordt dan ook de plaatsvervangning op bladz. 2 der Memorie van Toelichting als een privilege voor de meergegoeden aangeduid. In verband met dit punt verzocht men de Regeering eene opgave over te leggen omtrent de maatschappelijke positie van hen, die in de laatste drie jaren een plaatsvervanger stelden. Ook werd de meening geuit, dat het samenzijn in de kazerne van personen, die in zeer verschillende geldelijke omstandigheden verkeerden, op het moreel gehalte van de dienstplichtigen en op hunne onderlinge verhouding een minder goeden invloed zou hebben.

Voorts waren verscheidene leden van oordeel, dat voor behoorlijke samenstelling van het leger meer aankomt op fysieke dan op intellectueele ontwikkeling. In de Memorie van Toelichting wordt gezegd, dat, zooals ook zou blijken uit de samenstelling der meeste Europeesche legers, de meer ontwikkelde elementen niet gemist kunnen worden, nu bij de veranderde wijze van oorlogvoeren de persoonlijke eigenschappen van den soldaat meer dan vroeger op den voorgrond treden. De vraag is intusschen, welke persoonlijke eigenschappen van het meeste belang zijn. Naar de meening van deze leden moet voor gewone soldaten fysieke kracht en gehardheid tegen lichamelijke vermoenissen en ontberingen de hoofdeisch zijn. De krijgsdienst is vooral

een handwerk, en geschiktheid daarvoor wordt meer gevonden in de kringen, waaruit de plaatsvervangers voortkomen, dan bij hen, die zich met geestesarbeid onledig houden. Een flinke boerenzoon is voor het leger meer waard dan een tengere jongeling uit hooger stand. In fysieke geschiktheid staan de plaatsvervangers zeker boven het gros der lotelingen.

Het beroep op de samenstelling van de meeste Europeesche legers werd niet afdoende geacht, omdat in de meeste van die landen de algemeene dienstplicht bestaat en men rekening moet houden met het verschil van toestanden en met de geaardheid der verschillende volken. Wil men zich op het buitenland beroepen, dan lette men op Engeland, waar de persoonlijke vrijheid ook op militair gebied geëerbiedigd wordt.

Overigens werd aangevoerd dat, indien het te doen is om samenstelling van het leger uit de geschiktste elementen, afschaffing van de loting boven afschaffing van plaatsvervangingsverre de voorkeur verdient. Men zou dan kunnen komen tot aanwijzing der meest geschikten bij keuze. En dan zouden, naar de meening van één lid, bij voorkeur de meervermogende geschikten tot den dienst moeten worden opgeroepen, aangezien deze, zooals de Memorie van Toelichting zegt, meer belang hebben bij 's lands verdediging dan de mingevoeden, welke uiting evenwel naar het oordeel van anderen in strijd was met de idealistische strekking van die toelichting en dat Staatsstuk ontserde.

Het tweede argument van militaire aard, dat de Regeering aanvoert, betreft het verkrijgen van het vereischte aantal officieren, onderofficieren en korporaa's. In de Memorie van Toelichting wordt gezegd, dat dit aantal „bij de volstrekt noodige uitbreiding van het leger” zonder invoering van den persoonlijken dienstplicht niet of althans niet dan met zeer groote geldelijke opofferingen zou zijn te bekomen.

Opgemerkt werd dat van behoefte aan meer kader hier enkel sprake is in verband met eene volstrekt noodig genoemde uitbreiding van het leger. Men betoogde, dat dit argument eerst dan van beteekenis kon zijn, indien de noodzakelijkheid van uitbreiding van het leger door de Wetgevende Macht ware erkend. Het zou niet aangaan eerst meer kader te vormen dan noodig is en dan op grond van het meerdere kader uitbreiding van het aantal manschappen te eischen. Op dit oogenblik kan enkel de vraag zijn, of invoering van persoonlijken dienstplicht noodig is voor de nu bestaande behoefte aan kader. De Regeering beweert echter niet, dat thans in die behoefte niet kan worden voorzien, en men meende ook, dat hiervan, na de oprichting van het reservekader, eene instelling die volgens sommigen eene schoone toekomst te gemoet ging, en, ook toegepast op de niet-gegradueerden, de afschaffing der plaatsvervangingsoverbodig zou maken, geene sprake meer kon zijn. Kon dus voor het oogenblik aan dit argument geenerlei waarde worden toegekend, zoo werd bovendien betwijfeld, of de persoonlijke dienstplicht tot het verkrijgen van meer geschikte stof tot kader zou leiden, althans indien de dienstplichtigen niet verplicht worden eene benoeming tot officier, onderofficier of korporaal aan te nemen, hetgeen niet in de bedoeling der Regeering schijnt te liggen. De Memorie van Toelichting zegt, dat tal van personen gevonden worden, geneigd om in de schutterijen een rang of graad te bekleeden, maar dit werd weinig afdoende geacht. Immers het is geheel iets anders een rang of graad te bekleeden bij de schutterijen, die slechts een paar uren per week oefeningen hebben te houden van eenvoudigen aard, of den kaderdienst te vervullen bij de militia, die bestemd is om volledig geoefende soldaten te vormen. De meening, dat de invoering van den persoonlijken dienst zou leiden tot de minst kostbare legerorganisatie, werd daarom ongegrond geacht. Bovendien werd aangevoerd, dat het belang eener besparing in geld in elk geval niet opweegt tegen het bezwaar van de beperking der persoonlijke vrijheid, welke het verbod van plaatsvervangingsmedebrenge't. Met de bewering der Memorie van Toelichting, dat meer ontwikkelden grooteren aanleg hebben tot uitoefening van gezag, kon men zich overigens geenszins vereenigen.

Eenige leden waren van gevoelen, dat, naar het stelsel der Regeering, bij invoering van den persoonlijken dienstplicht, het reservekader behoort te vervallen. Behoort ieder, die tot den krijgsveld geroepen wordt, in persoon te dienen, dan gaat het niet aan de meer bemiddelden gelegenheid te geven om door middel van toetreding tot het reservekader aan den last van den dienst te ontkomen. Anderen waren van meening, dat het reservekader kon

worden bestendigd, mits ook aan minder ontwikkelden gelijksoortige voorrechten geschonken werden, door hun gelegenheid te geven als niet-gegradueerde vrijwilligers tot de reserve toe te treden.

Verder werd aangevoerd, dat afschaffing der plaatsvervanging geenszins noodig is, wanneer gezorgd werd voor oefening van hen, die niet in het leger dienen, met inbegrip van degenen, die zich doen vervangen. Men herinnerde hierbij andermaal aan de denkbeelden van de heeren DE ROO VAN ALDERWERELT en REUTHER. Enkele leden betoogden, dat volstaan zou kunnen worden met oproeping van buiten het leger blijvenden ter oefening in de nabijheid van de plaats hunner inwoning, zoodra gevaar voor oorlog ontstaat. Zekerheid voor volledige oefening zou dan wel niet bestaan, maar zulk eene oefening wordt evenmin verkregen, wanneer men den oefeningstijd voor de infanterie en vesting-artillerie tot acht maanden beperkt.

Eindelijk konden eenige leden zich niet vereenigen met het betoog der Memorie van Toelichting, dat bij afschaffing der plaatsvervanging de nummervisseling niet zou kunnen worden gehandhaafd. De loting leidt tot aanwijzing van minder geschikten, en tot vrijstelling van geschikten. Nummervisseling kan worden toegelaten ter correctie van de blinde aanwijzing van het lot. Terwijl enkelen de bevoegdheid tot nummervisseling onbeperkt, ook tusschen lotelingen, die niet tot dezelfde provincie behooren, wenschten toegelaten te zien, meenden anderen, dat zij desnoods beperkt zou kunnen worden, bijv. tot lotelingen, behoorende tot dezelfde gemeente of tot een bepaalden kleinen kring, onder zekere voorwaarden en met uitsluiting van tusschenpersonen. Bij de Regeering kon, naar men meende, tegen behoud der nummervisseling geen principieel bezwaar bestaan, waar zij zelve die wil toelaten bij de loting voor hen, die tot het blijvend gedeelte zullen behooren.

Vele andere leden waren daarentegen van oordeel, dat uit een militair oogpunt de invoering van den persoonlijken dienstplicht noodzakelijk moet genoemd worden. Tegenover de ingebrachte bedenkingen werd in de eerste plaats aangevoerd, dat inderdaad het zedelijk en verstandelijk peil van de militia door die invoering zal worden verhoogd. Men kon niet toestemmen, dat de Regeering een blaam legt op het minder bemiddelde deel der natie door aan te voeren, dat het leger zijne taak beter zal kunnen vervullen, wanneer ook de meer ontwikkelde elementen der bevolking in de gelederen zullen zijn opgenomen. Men achtte dit nauwlijks voor tegenspraak vatbaar en sprak zijne verwondering uit, dat dezelfde mingevoeden, voor wier opnemng in het kiezerskorps velen nog kort geleden zoo zeer beducht waren, thans op eenmaal geacht worden op zedelijk gebied en in natuurlijk gezond verstand wel tegen de meervermogens op te wegen. Het kazerneleven moge gevaar opleveren voor zedelijkheid en godsdienstzin, dit is in elk geval geene reden om de meer ontwikkelden bij uitzondering buiten de kazerne te houden. En al moet men zich van den zedelijken invloed der meer ontwikkelden geen overdreven voorstellingen maken, het voorbeeld van enkelen kan op zedelijk gebied een niet geringen invloed uitoefenen. Dat het gehalte van het meerendeel der plaatsvervangers te wenschen overlaat, viel, naar men meende niet te ontkennen. De eischen voor hunne toelating gesteld zijn waarlijk niet hoog. Een bewijs van goed gedrag is, wanneer niet stellige feiten het tegendeel bewijzen, zeer gemakkelijk te verkrijgen, maar levert voor het zedelijk gehalte van den persoon, dien het betreft, slechts geringe waarborgen op. Zeer zeker staat het peil van zedelijkheid en ontwikkeling van plaatsvervangers beneden dat der overige miliciens. Dit blijkt duidelijk uit de cijfers door de Regeering overgelegd bij de behandeling van het wetsontwerp-BERGANSIUS (Gedrukte stukken 1890—1891 — 36, n° 3; bijlagen K en L). Overlegging van opgaven omtrent de maatschappelijke positie van hen, die plaatsvervangers stelden en van gestraften en verwijderden, achtte men overbodig, omdat bij genoemd ontwerp daaromtrent voldoende gegevens zijn verstrekt. Bovendien geven cijfers omtrent de gestraften geen juist beeld van het levensgedrag der plaatsvervangers.

Dat die afschaffing tot verzwakking van de fysieke kracht der militia zou leiden, werd niet toegegeven. Ook bij de meer ontwikkelde klassen zijn velen te vinden, die fysiek goed ontwikkeld zijn: juist in deze kringen wordt tegenwoordig veel gedaan aan sport en gymnastiek. Wie fysiek niet genoeg ontwikkeld is, behoort voor den dienst te worden afgekeurd, en zijn in dit

opzicht de thans geldende eischen niet hoog genoeg, dan kunnen zij verzwaaard worden. Dat loting niet het middel is om tot de aanwijzing van alle meestgeschikten te komen, is juist, maar, waar niet allen behoeven te dienen, is geen billijker wijze van aanwijzing der dienstplichtigen te vinden en afschaffing der plaatsvervangning zal dan toch het gevolg hebben, dat alle klassen der maatschappij in het leger vertegenwoordigd zullen zijn. Daardoor zal de militie een meer nationaal karakter verkrijgen. Het leger zal ook daarom sterker worden door de toetreding van meer ontwikkelden omdat het bij de tegenwoordige wijze van oorlogvoeren niet alleen aankomt op de fysieke kracht en op de vaderlandsliefde, maar vooral op het overleg en het inzicht niet enkel van officieren, maar ook van minderen.

Voorts werd door velen groot gewicht gehecht aan het argument, dat de invoering van den persoonlijken dienstplicht noodig is om, zonder bovenmatige uitgaven, een in aantal en gehalte voldoende kader te verkrijgen. Reeds op dezen grond alleen zou, naar hunne meening, de voorgestelde maatregel uit een militair oogpunt volkomen gerechtvaardigd zijn. Bij de vorming van kader had men vooral aan onderofficieren en korporaals te denken; om deze in voldoende mate uit de militie te kunnen trekken, achtten de hierbedoelde leden afschaffing der dienstvervangning inderdaad onvermijdelijk, want de voor kader geschiktste stof blijft tegenwoordig grotendeels buiten het leger.

Verscheidene leden verklaarden verder, dat zij zich met stelsels als dat van generaal REUTHER niet konden vereenigen, omdat daarbij door een groot deel dergenen, die geroepen kunnen worden bij oorlog het land te verdedigen, geen voldoende oefening zou worden verkregen. Het denkbeeld om met militaire oefeningen eerst te beginnen, wanneer het gevaar voor oorlog dreigt, scheen hun geheel onhoudbaar wegens de snelle wijze van oorlogvoeren, waarop tegenwoordig gerekend moet worden. Men herinnerde, dat de uitslag van den jongsten Fransch-Duitschen oorlog beslist werd tusschen 15 Juli en 2 September 1870.

Behoud der nummervervisseling bij afschaffing der plaatsvervangning zou, naar men meende, allerminst wenschelijk zijn. De Regeering zegt terecht, dat dan zij, die zich nu doen vervangen, nummervervisselaars zullen stellen. Het doel van het wetsontwerp om meer ontwikkelde elementen in het leger te brengen zou niet worden bereikt. Nummervervisseling kan geene correctie zijn van de loting, omdat daarmede geenszins wordt gewaarborgd, dat minder geschikten door meer geschikten worden vervangen. Wil men minder geschikten weren, dan is dit beter te bereiken door bij de keuring hoogere eischen van fysieke geschiktheid te stellen.

§ 4. Ook tegen de argumenten van socialen en moreelen aard, welke in de Memorie van Toelichting ten gunste van het wetsontwerp worden aangevoerd, werden vele bedenkingen geopperd. Verscheidene leden achtten de argumenten over het algemeen weinig afdoende en noemden dit gedeelte der Memorie van Toelichting uiterst zwak.

Deze afkeuring betrof niet het minst de stelling, dat afschaffing der dienstvervangning een eisch van sociale rechtvaardigheid zou zijn. Door sommige leden werd betoogd, dat er slechts ééne rechtvaardigheid is, namelijk die, welke in den aanhef der Instituten van Keizer JUSTITIANUS op voortreffelijke wijze omschreven wordt als bestaande in den vasten en bestendigen wil om aan ieder zijn recht te verzekeren. Rechtvaardigheid is een rechtsbegrip; van „sociaal” is daarbij geen sprake. „Sociale” rechtvaardigheid was, naar de meening van deze leden, een groot woord, waarmede men in openbare vergaderingen toelichtingen kan uitlokken, doch dat in een ernstig Staatsstuk misplaatst is. Anderen voerden aan, dat afschaffing der plaatsvervangning door rechtvaardigheid zou worden geboden, indien het stellen van een plaatsvervanger de belangen van anderen benadeelde, maar dit is geenszins het geval. Plaatsvervangning bevordert niet alleen het belang van hem, die zich doet vervangen, maar ook dat van hem, die vrijwillig, om de daarvoor aangeboden belooning, den dienst overneemt. Voor hen, die de middelen missen om zich te doen vervangen, kan het onverschillig zijn, of anderen een plaatsvervanger nemen. Het feit, dat die gelegenheid aan anderen wordt ontnomen, kan voor hen slechts een gevoel van Schadenfreude opwekken, maar dit gevoel is zeker allerminst goed te keuren. Meent men, dat de omstandigheid, dat aan allen

ten dienste van 's lands verdediging dezelfde last wordt opgelegd, een gerechtvaardigd gevoel van verlichting zal geven, dan valt op te merken, dat ook bij aanneming van het wetsontwerp geene gelijkheid van druk zal ontstaan, daar dat ontwerp enkel aan meer bemiddelden de gelegenheid geeft tot plaatsing bij het wapen en het garnizoen hunner keuze en tot het ontgaan van indeeling bij het blijvend gedeelte. En onderstelt men, dat afschaffing der plaatsvervangings zal leiden tot betere behandeling der dienstplichtigen, hetgeen ook ten goede zou komen aan hen, die geene plaatsvervangers kunnen stellen, dan mag opgemerkt worden, dat het ook zonder afschaffing der plaatsvervangings mogelijk is in de behandeling der dienstplichtigen verbetering te brengen.

Met nadruk kwam men verder op tegen de bewering der Memorie van Toelichting, dat invoering van persoonlijken dienstplicht zou worden geëischt door het beginsel van gelijkheid voor de wet. Waar iedereen de bevoegdheid heeft een plaatsvervanger te stellen, — niet geheel juist zegt de Memorie van Toelichting op bladz. 4, dat dit „aan sommigen” wordt toegelaten — valt het niet te ontkennen, dat er thans volkomen gelijkheid voor de wet bestaat. Wel is waar kan in de practijk, ten gevolge van het bestaande verschil in goeideid, zich eenige ongelijkheid openbaren, maar het feit, dat aan het bezit voordeelen verbonden zijn, is nu eenmaal niet te veranderen. Het beginsel van gelijkheid voor de wet wordt echter niet geschonden door het verschil, dat uit bezit voortvloeit. Anders zouden ook de bepalingen, volgens welke geldboete bij wanbetaling door hechtenis wordt vervangen, evenzeer met de rechtsgelijkheid in strijd zijn. Gevraagd werd, of men ook die bepaling wil doen vervallen. Wil men ten aanzien der plaatsvervangings tot feitelijke gelijkheid komen, dan zouden alle verschillen ter zake van de woning, voeding en dienstpraestatie der dienstplichtigen en alle vrijstellingen moeten vervallen, hetgeen met dit ontwerp niet verkregen wordt, of zou bepaald moeten worden dat voor hen, die onvermogen zijn en voor wie persoonlijke vervulling van den dienstplicht bezwaar oplevert, op kosten van den Staat plaatsvervangers worden gesteld.

Van verschillende zijden werd voorts geprotesteerd tegen de op bladz. 2 der Memorie van Toelichting voorkomende stelling, dat de plaatsvervangings een privilege voor de meergegoeden zou zijn. Deze stelling is in lijnrechten strijd met de werkelijkheid. In alle klassen der maatschappij worden toestanden aangetroffen, die er toe leiden van de bevoegdheid tot dienstvervangings gebruik te maken. Niet alleen meergegoeden, maar ook kleine burgers, landbouwers en zelfs werklieden nemen voor hunne zoons plaatsvervangers, dikwijls met behulp van geleend geld. Men wees hierbij op de opgave betreffende de maatschappelijke positie van degenen, voor wie plaatsvervangers worden gesteld en van hunne ouders, overgelegd bij de behandeling van het ontwerp-BERGANSIUS (Gedrukte Stukken 1890—1891—36, n°. 3, bijlage O). Trouwens op bladz. 1 der Memorie van Toelichting van dit wetsontwerp erkent de Regeering zelve, dat niet alleen vermogenden, maar zelfs velen, wier geldmiddelen het noode toelaten, van de bevoegdheid tot dienstvervangings gebruik maken. Hoe kan zij kan beweren dat deze een privilege voor de meergegoeden zou zijn?

Dat de invoering van persoonlijken dienstplicht zou leiden tot betere onderlinge waardeering van de verschillende standen in de maatschappij, kan kwalijk verwacht worden. Die betere waardeering kan niet verkregen worden in den korten tijd, in den dienst of, zooals de Memorie van Toelichting zegt: „nevens elkander in hetzelfde gelid” doorgebracht, maar moet veeleer het gevolg zijn van samenwerking in de burgermaatschappij. Zal deze worden bevorderd wanneer de kommandotoon uit de kazerne in kantoor en werkplaats wordt overgebracht? Wanneer personen uit hooger en lageren stand gezamenlijk moeten dienen, kan ongelijke behandeling niet uitblijven; aan eerstbedoelden zullen allerlei voorrechten worden toegekend, terwijl zij zich door geld van allerlei lasten en corveeën zullen weten te ontslaan. Dat zal juist het tegendeel van toenadering tusschen de verschillende standen teweegbrengen. Thans worden de hoogere standen in het leger bijna enkel door officieren vertegenwoordigd. Dat deze hooger staan, beleedigt het standgevoel niet, maar ongelijkheid tusschen hen, die in gelederen dienen zal dit wel doen. Reeds is opgemerkt, dat in dit wetsontwerp sporen van bevoorrechtiging der meer ontwikkelden zijn waar te nemen. In Duitschland heeft de

persoonlijke dienstplicht ook geenszins tot toenadering van de verschillende standen geleid. Daar bemoeien de Einjährigen zich zeer weinig met de overige soldaten. Zij behoeven slechts 4 maanden in de kazerne te wonen. Buiten de kazerne gaan zij enkel met standgenooten om.

De Regeering verwacht van afschaffing van dienstvervanging grootere belangstelling in het leger. Aan die belangstelling ontbreekt het nu reeds volstrekt niet. De Wetgevende Macht is nooit karig geweest waar het gold in de behoeften van het leger te voorzien. De begroting van Oorlog is dan ook hier te lande betrekkelijk hoog opgevoerd. Het gevoel van weerbaarheid en volkskracht, dat volgens de Memorie van Toelichting door de invoering van den persoonlijken dienstplicht zou worden gewekt, kan intusschen, vooral bij een klein volk als het onze, eene bedenkelijke zijde hebben. Het kan leiden tot zelfoverschatting en chauvinisme, waarvoor wij ons vooral hebben te wachten.

Een gunstigen invloed op het fysiek, moreel en intellectueel gehalte van de bevolking zal de invoering van persoonlijken dienstplicht niet hebben. De ervaring leert, dat alleen zij, die tot de allerlaagste klassen behooren, door den dienst in het leger fysiek en intellectueel vooruitgaan. Alle anderen gaan door den dienst eer achteruit dan vooruit. Bovendien is het leger niet bestemd om de bevolking te verbeteren en te ontwikkelen. De lichaams oefening, die in den dienst op den voorgrond treedt, moge voor velen heilzaam zijn, de verplichte krijgsdienst mag niet beschouwd worden als een middel om de bevolking tot lichaams oefening te dwingen. De Regeering gaat hier uit van denkbeelden van Staatsvoogdij, die men volstrekt niet kon beamen.

De Memorie van Toelichting betoogt, dat de vervulling van den dienstplicht geen last, maar eene eerezaak moet zijn en dat dienstplicht geen koopwaar mag wezen. Men zag in deze beweringen geene steekhoudende argumenten, en achtte zulke opvattingen alleen verklaarbaar van een zuiver militair standpunt. Of dienstplicht als een lust of als een last wordt gevoeld, hangt voor een deel af van de geaardheid der bevolking, en men kan niet zeggen, dat ons volk tot dusverre veel voorliefde voor het militaire leven getoond heeft. Zeker zal degene, die door de verplichting tot dienen uit zijne zaken wordt gerukt of wiens voorbereidende studiën voor ambt of beroep daardoor op gevoelige wijze worden verstoord, den dienstplicht niet als een lust, maar wel degelijk als een last beschouwen. Waar de Regeering het verband tusschen persoonlijken dienstplicht en sociale rechtvaardigheid bespreekt, doet zij trouwens zelve uitkomen, dat het dienen een nadeel voor de ingezetenen is en hun een druk oplegt. Te zeggen, dat dienstplicht geene koopwaar mag zijn, is niet meer dan een woord. Is het inderdaad ongeoorloofd geld te geven ten einde eene verbintenis tot dienen te verkrijgen, dan zijn daarmede de bezoldiging van officieren, de werving van vrijwilligers voor het Nederlandsche en voor het Indische leger tevens veroordeeld. Ook het Indische leger immers is bestemd tot verdediging des Rijks, waartoe de koloniën behooren. Argumenten als deze geven aanleiding tot vrees voor militarisme. De gevolgen, welke een militaristische geest elders heeft opgeleverd, bevatten intusschen eene waarschuwing, welke niet licht mag worden geteld.

Werden de in de Memorie van Toelichting aangevoerde argumenten van maatschappelijken en moreelen aard door een aantal leden om deze redenen weinig afdoende geacht, tevens werd gewezen op onderscheidene in die toelichting niet aangeroerde nadeelen, welke de afschaffing der dienstvervanging met zich zou brengen.

Voor een groot deel der bevolking, ook voor minder vermogenden, ligt daarin eene zeer belangrijke beperking der persoonlijke vrijheid. De persoonlijke dienstplicht legt een onevenredigen, zwaren druk op alle dienstplichtigen, die gedwongen worden het bedrijf, de betrekking of het ambt, waarin zij reeds werkzaam zijn, op te geven, of wier studiën door het vervullen van den dienstplicht worden verstoord. Bevoegdheid tot plaatsvervanging geeft aan personen, voor wie de vervulling van den militieplicht wegens hun werkring of hunne studiën zeer bezwaarlijk zou zijn, gelegenheid om anderen voor wie zulke bezwaren niet bestaan, in hunne plaats te stellen en bevordert derhalve eene oeconomische verdeling van den maatschappelijken arbeid. Hare afschaffing zal daarentegen de maatschappij desorganiseren. Zij zal te weegbrengen dat de maatschappelijke loopbaan van velen door het verplicht verblijf in de kazerne wordt bedorven. Door gelegenheid te geven tot ver-

vroegden dienst of tot uitstel van dienst hadden deze nadeelen kunnen zijn verminderd, maar hierin wordt bij het wetsontwerp niet voorzien.

Voorts zullen ook minvermogenden de thans bestaande gelegenheid verliezen om iets te verdienen door den dienst voor anderen waar te nemen. Van die gelegenheid profiteeren thans ieder jaar meer dan 2000 ingezetenen en daarvoor wordt telken jare meer dan een millioen gulden besteed. Feitelijik wordt aldus door de gegoeden eene niet onbelangrijke belasting ten behoeve van de mingevoeden opgebracht, die door den voorgestelden maatregel zal vervallen. Vermeerdering van werkloosheid en bedeeing zal daarvan het gevolg zijn.

Eindelijk vergete men niet, dat de persoonlijke dienstplicht noodzakelijk moet leiden tot verzwaring van financieele lasten. De betrekkingen der meer gegoede dienstplichtigen zullen op hunner waardige verblijfplaatsen aandringen en het goede hart van ons volk zal zich daarin uiten, dat aan dien aandrang gevolg wordt gegeven. Dit zal aanzienlijke offers kosten.

Vele andere leden waren daarentegen van gevoelen, dat de invoering van den dienstplicht, die door alle staatkundige richtingen op ééne na wordt voorgestaan en een volkswensch mag genoemd worden, ook om redenen van maatschappelijken en moreelen aard hoogst gewenscht is. Tegenover de afkeuring, welke het aan die redenen gewijde gedeelte der Memorie van Toelichting bij anderen vond, werd dezerzijds gesteld, dat die Memorie een complex van argumenten bevat, waarvan het eene zwaarder kan wegen dan het andere, maar die toch alle ter zake dienende zijn. Te zamen genomen, vestigen zij, naar de meening dezer leden, ongetwijfeld den indruk, dat afschaffing der dienstvervanging uit een maatschappelijk en moreel oogpunt ten zeerste is aan te bevelen.

Met nadruk werd de meening betwist, dat de uitdrukking „sociale rechtvaardigheid” in een Staatsstuk misplaatst zou zijn. De Romeinen, bij wie het individualisme zeer sterk ontwikkeld was, mogen dat begrip niet gekend hebben, volgens de tegenwoordige rechtsopvatting moeten de belangen van alle maatschappelijke klassen zich in den Staat kunnen doen gelden. Sociale rechtvaardigheid is verzekering van ieders recht, toegepast op klassen en groepen, en een beroep op die rechtvaardigheid is in elk Staatsstuk op zijne plaats, maar vooral in deze Memorie van Toelichting. Wanneer het eenmaal noodig is, dat een deel des volks worde aangewezen om zich voor de verdediging van 's lands onafhankelijkheid voor te bereiden, dan moet daarbij gelet worden op de eischen der rechtvaardigheid, niet in den Romeinschen, maar in den hedendaagschen zin, en met die rechtvaardigheid is de bevoegdheid tot dienstvervanging niet overeen te brengen.

Dat de belangen van de niet-vervangers niet rechtstreeks worden geschaad, indien een plaatsvervanger stelt, is juist, maar dit is de vraag niet. De vraag is daarentegen, of het rechtvaardig is, dat sommigen tegen eene geldelijke opoffering — welke voor zeer vermogenden van zeer weinig beteekenis is — zich kunnen ontslaan van eene dure verplichting jegens den Staat en van een drukkenden last, terwijl zij, die, hoe oppassend en ijverig zij ook mogen zijn, nu eenmaal de middelen missen om een plaatsvervanger te bekostigen, gedwongen worden zelf te dienen. Een privilege in den zin, dat niet iedereen bevoegd zou zijn daarvan gebruik te maken, is de dienstvervanging niet, maar een feitelijk privilege is zij wel, in zooverre zij alleen mogelijk is voor hen, die bemiddeld genoeg zijn tot het stellen van een plaatsvervanger. Dit privilege wordt in de volkskringen, zonder onderscheid van staatkundige richting of godsdienstige gezindheid, gevoeld als een stuitend onrecht. De invoering van den persoonlijke dienstplicht zal het rechtsgevoel bevredigen en die bevrediging is iets geheel anders dan Schadenfreude. Het moge verder waar zijn, dat aan het bezit van geld steeds maatschappelijke voordeelen verbonden zullen zijn, hier geldt het een voorrecht, door den wetgever toegekend aan de meer gegoeden op een gebied, waar het bezit van middelen zich niet behoort te doen gelden. De wet is niet bij machte alle sociale onrechtvaardigheden op te heffen, maar dit is geene reden om een door den wetgever zelven in het leven geroepen voorrecht, dat naar het gevoelen van de meerderheid des volks geen recht van bestaan heeft, te bestendigen. Het is niet te ontkennen, dat niet enkel vermogenden van de be-

voegdheid tot plaatsvervangingsgebruik maken, maar het staat evenzeer vast, dat die bevoegdheid voor velen, enkel wegens het gemis van de noodige middelen, als niet bestaande moet worden aangemerkt. Daarom zegt de Regering te recht, dat bij toelating van dienstvervangings het beginsel van gelijkheid voor de wet niet naar behooren wordt toegepast. Bovendien, indien aan sommigen wordt vrijgelaten hunne plaats in de militie te doen vervullen door anderen, wier diensten voor den Staat niet dezelfde waarde hebben, kan dit voor het gehalte der militie niet dan nadeelig zijn. Of het vervangen van geldboete door hechtenis inbreuk maakt op het beginsel der gelijkheid voor de wet, en zoo ja, of dit middel van executie kan worden gemist, zijn vragen, die bij deze gelegenheid niet tot oplossing gebracht kunnen worden.

Dat de afschaffing der dienstvervangings tot betere onderlinge waardeering van de verschillende standen in de maatschappij zou leiden is betwist, op grond dat de rijkere zich in den dienst allerlei voorrechten zouden weten te verwerven en zich met geld van allerlei lasten en corveeën zouden weten te ontslaan. Tegen dergelijke ongelijke behandeling kan en behoort intusschen, naar men meende, van overheidswege te worden gewaakt en men verwachtte, dat dit ook geschieden zou. Overigens was men overtuigd, dat de vervulling van gemeenschappelijke plichten op nog jeugdigen leeftijd niet kan nalaten tot meer onderlinge waardeering te leiden. Wie met jongelieden uit andere klassen der samenleving op dezelfde schoolbanken heeft gezeten, weet dat bij ervaring.

Het ligt voor de hand, dat de belangstelling in het leger zal toenemen, wanneer het uit verschillende klassen zal zijn samengesteld. Er is gezegd, dat de Wetgevende Macht nooit karig geweest is in de voorziening in de behoeften van het leger, maar tevens is een schrikbeeld gemaakt van de geldelijke offers, die zullen moeten gebracht worden voor de verbetering der kazernes, wanneer het leger voor een deel uit meervermogenden zal zijn samengesteld. Blijkt hieruit niet, dat men zelf gevoelt, hoezeer de belangstelling in het leger zal vermeederen, wanneer het uit alle klassen der maatschappij zal zijn samengesteld?

De persoonlijke dienstplicht zal aan velen vermeederen van ontwikkeling verschaffen, en de meer ontwikkelden gewinnen aan orde, tucht en gehoorzaamheid. Ook uit een fysiek oogpunt zullen eenige maanden dienst voor hen, wier beroep hen aan een zittend leven bindt, veelal heilzaam zijn. Dit zijn bijkomende voordeelen van de invoering van den persoonlijke dienstplicht, waaraan men waarde kan hechten zonder daarom te vervallen in een stelsel van Staatsvoogdij. Zelfoverschatting en militarisme zijn bij een volk als het onze, dat tot chauvinisme volstrekt niet geneigd is, van den persoonlijke dienstplicht niet te vreezen. Plaatsvervangings kan passen in een stelsel van verovering, niet in ons stelsel van landsverdediging. Samenstelling van het leger uit alle klassen der maatschappij zal bovendien het chauvinisme eer tegengaan dan bevorderen. Wanneer beslist moet worden over de vraag van oorlog of vrede, zal het feit, dat familieleden en vrienden van allen, die geroepen worden tot die beslissing mede te werken, mede zullen moeten uitrekken, zeker tot bedachtzaamheid stemmen.

De krijgsveld dienstplicht moge een last zijn, hij behoort tevens beschouwd te worden als eene eerezaak en een plicht. Deelneming van ieder, die daartoe geroepen wordt, aan de verdediging des lands is een plicht, die ook in de Grondwet uiting gevonden heeft. Het mag niet toegelaten worden dat een plicht tegen betaling van geld aan een ander wordt overgedragen. Ieder burger behoort het eene eer te achten tot 's lands verdediging mede te werken. Maar als de krijgsveld dienstplicht eene zaak van plicht en eer en niet van geld is, dan is daarmee de dienstvervangings onherroepelijk veroordeeld, en kan niet toegelaten blijven dat sommigen bestemd worden om zoo noodig met hun bloed te betalen, wat anderen met geld afdoen. Met instemming beriep men zich op de volgende woorden, voorkomende in de toelichting van *Ons Program* (§ 236):

„Thans vloekt heel het platte land een instelling, die een deel onzer landsbevolking letterlijk demoraliseert, om ze straks, zelf naar ziel en lichaam bedorven, het gif dat ze inzogen in het stille dorpsleven te doen overbrengen. Vloekt de lagere klasse der bevolking een legerinrichting, die, noodzakelijk tot plaatsvervangings nopens, háár zonen bij voorkeur ten offer kiest. En heeft niet minder elk man van nobelen zin een woord van toorn en afkeuring op

de lippen voor een organisatie van onze levende strijdkrachten, die met menschen manoeuvreert, zonder „den mensch” in hen te eeren.

„Dat mag in geen geval langer.

„En het is uit dien hoofde, dat ook wij, op het voorbeeld van GROEN VAN PRINSTERER, en krachtens het anti-revolutionaire beginsel, dat allen menschenhandel, ook in zijn zwakste vormen, verfoeit, ons aansluiten bij den eisch, dat aan alle dienstvervangende een einde kome en hiermee de kanker worde uitgesneden, die tot dusver ons leger bedierf.”

Terecht wordt hier reeds het ethisch bezwaar tegen de plaatsvervangende als afdoende voorgesteld. Verscheidene leden verklaarden, dat naar hun inzien de beschouwing van den dienstplicht als persoonlijk plicht op zich zelve voldoende was om het voorstel der Regeering te rechtvaardigen.

Het bezwaar, dat de verplichte dienst velen aan hun maatschappelijken werkring onttrekt, of hun studietijd afbreekt, is niet geheel te loochenen. Maar het is toch niet overwegend, vooral niet bij een oefeningstijd, die niet langer gesteld wordt dan noodig is en bij behoud van de bestaande gelegenheid om door vrijwillige oefening in de wapenen dien tijd nog te verkorten. In elk geval bestaat dit bezwaar ook thans voor velen van hen, die niet bij machte zijn om zich te doen vervangen. Bovendien, indien erkend wordt, dat dienstvervulling moet beschouwd worden als een persoonlijk te vervullen plicht, dan mogen argumenten, ontleend aan den last, welke de nu eenmaal onmisbare oefening in den dienst oplegt, of aan eene oeconomische verdeling van den arbeid, van invoering van den persoonlijken dienstplicht niet weerhouden.

Dat velen, door zich als plaatsvervangers beschikbaar te stellen, iets kunnen verdienen, is juist. Maar in de eerste plaats dient niet uit het oog verloren te worden, dat de gelden, voor het verkrijgen van plaatsvervangers besteed, vaak beter gebruikt konden worden. Deze gelden zullen na afschaffing der dienstvervangende beschikbaar blijven voor de nijverheid, en die afschaffing zal dus de werkloosheid niet doen vermeederen. Dikwijls is het stellen van een plaatsvervanger eenvoudig het gevolg van een verkeerd begrip van fatsoen. Velen getroosten zich voor het stellen van een plaatsvervanger offers, die niet met hun inkomen zijn overeen te brengen. Voorts valt op te merken, dat slechts een deel dier gelden den plaatsvervangers ten goede komt. Een belangrijk deel blijft in de handen van tusschenpersonen. De middelen, die deze personen bezigen ten einde plaatsvervangers te verkrijgen, zijn ook dikwijls van bedenkelijken aard. De eerste kennismaking met agenten van maatschappijen tot dienstvervangende is niet zelden de eerste stap tot zedelijk bederf voor hen, die zich met hen inlaten. Ook wordt het door het aangaan van eene overeenkomst tot plaatsvervangende verdiende geld vaak voor verkeerde doeleinden gebruikt.

§ 5. De Regeering stelt voor in art. 120 der militiewet op te nemen, dat de lotelingen, die aan bij Koninklijk besluit te stellen eischen van bekwaamheid voldoen, voor zoover zij daartoe geschikt bevonden zijn en dit met de belangen van den dienst is overeen te brengen, worden ingelijfd bij het korps en geplaatst in het garnizoen hunner keuze. De Memorie van Toelichting zegt, dat deze maatregel reeds sedert meer dan 20 jaren in toepassing is gebracht zonder ooit tot bezwaren voor den dienst te hebben geleid. Hieruit volgt echter niet, dat hij ook na afschaffing der plaatsvervangende geene bezwaren zal opleveren. Tegenwoordig wordt de dienst bij de bereden wapens voor het meerendeel door plaatsvervangers en nummervwisselaars vervuld, en de toestand zal dus geheel anders worden, wanneer de plaatsvervangende en de nummervwisseling zal zijn afgeschaft. De vraag, op welke wijze beslist zal worden, welke dienstplichtigen tot den voor velen minder verkieslijken en langer durenden dienst bij de bereden wapens zullen worden aangewezen, verdient derhalve, in verband met de afschaffing der plaatsvervangende, nauwege-zette overweging.

Vele leden vreesden, dat de aanneming der voorgestelde regeling op bevoorrechtiging der meergegoeden zou uitloopen. Volgens sommigen was reeds in den eisch van het bezit van zekere bekwaamheid zoodanige bevoorrechtiging gelegen. Intusschen werd opgemerkt, dat ten deze veel afhing van de vraag, welke eischen van bekwaamheid gesteld worden. Eischt men bekwaamheden, die enkel kunnen verkregen worden door bezoek van middelbare scholen of

van scholen voor meer uitgebreid lager onderwijs, dan ware daarin zeker eene bevoorrechtiging voor de meergegoeden en tevens voor de bewoners der steden tegenover die van het platteland gelegen. Maar zulke eischen zijn waarschijnlijk niet bedoeld, daar de Memorie van Toelichting zegt, dat in de voorgestelde bepaling eene aanmoediging voor allen ligt om zich tot het voldoen aan de gestelde eischen te bekwamen. De Regeering had, naar de meening dezer leden, denkelijk het oog op eene bekwaamheid, welke allen in staat zijn te verwerven en welke dus verkregen kan worden door het bezoek van de gewone lagere school. Evenwel werd opgemerkt, dat ook dan het gevaar voor bevoorrechtiging niet is opgeheven. Immers blijft het gevaar bestaan, dat meerderen, die aan de eischen van bekwaamheid voldoen en de noodige geschiktheid bezitten, zich voor plaatsing bij een bepaald korps of bij een bepaald garnizoen kunnen aanmelden, dan daarbij geplaatst kunnen worden. De vraag, wie dan bij het korps hunner keuze zullen worden ingedeeld, blijft in dit geval aan de beslissing der militaire autoriteit overgelaten. Er waren leden, die meenden, dat de te stellen eischen vooral zoodanige kennis van het hanteeren der wapenen behooren te betreffen, als door vrijwillige oefeningen in den wapenhandel verkregen kunnen worden. Men meende, dat hierop veel meer gelet behoorde te worden dan op het bezit van bekwaamheden, die men zich door het bezoek eener school kan eigen maken. Evenwel werd hier tegen de bedenking ingebracht, dat ook op die wijze de bewoners van steden boven die van het platteland zouden worden bevoorreed.

In verband met deze beschouwingen werd opgemerkt, dat het bedoelde examen thans, blijkens het vermeldde op bladz. 623 van het *Recueil Militair* van 1897, omvat het schrijven van eene goed leesbare hand; de kennis van de gronden der spelling van de Nederlandsche taal, welke moet blijken uit een te vervaardigen opstel; de vier hoofdbewerkingen der rekenkunde, met geheele getallen; de kennis van het Nederlandsche stelsel van maten en gewichten; eenige bekendheid met de vaderlandsche geschiedenis en voldoende kennis der aardrijkskunde van Nederland. Sommige leden meenden dat dit examen verzaamd behoort te worden, omdat het anders allicht mogelijk zal zijn, dat ten gevolge van den toevloed van lotelingen, die het afleggen, de meer ontwikkelden toch niet bij het wapen en het garnizoen hunner keuze worden geplaatst, zoodat de naar het inzien dezer leden prijzenswaardige bedoeling van het artikel om aan meer ontwikkelden, voor wie het verblijf onder de wapenen, in verband met hun studiën of werkkring, bijzonder drukkend is, gelegenheid te geven den dienstplicht op de minst bezwarende wijze te vervullen, niet zou worden bereikt.

Nog werd betoegd, dat als voorwaarde om van de bepaling gebruik te maken ook gesteld behoorde te worden, dat men zich beschikbaar stelt voor het bekleeden van een graad. Anderen achtten dit onbillijk en in strijd met de bedoeling van het artikel.

Deze gedachtenwisseling gaf ten slotte aanleiding tot het verzoek, dat de Regeering omstandig zou mededeelen, welke eischen van bekwaamheid zij voornemens is na de aanneming van het wetsontwerp te stellen. Ook vroeg men, hoe gehandeld zal worden tegenover lotelingen, die op de keuze van garnizoen aanspraak hebben verkregen, indien het garnizoen, waar zij dienstegevolge dienen, naar eene andere gemeente wordt verplaatst.

Voorts werd opgemerkt dat de militaire autoriteit naar de voorgestelde regeling ten aanzien van hen, die het vereischte examen niet of niet met goeden uitslag afleggen, in de beslissing omtrent indeeling bij een bepaald wapen en aanwijzing van een garnizoen geheel vrij is. Waar nu de beslissing omtrent beide punten voor belanghebbenden van niet geringe beteekenis is, werd op het stellen van wettelijke waarborgen tegen willekeur en gunstbetoon aangedrongen. Door sommige leden werd, ten einde alle bevoorrechtiging te keeren, in overweging gegeven bij het lot omtrent de indeeling bij de verschillende korpsen te doen beslissen en daarbij nummervervisseling toe te laten; of wel aan hen, die bij de bereden wapens dienen, eene bijzondere belooning boven de gewone soldij toe te kennen.

Enkele leden waren van gevoelen, dat de voorgestelde wijziging niet past in het kader van het wetsontwerp en dat het de voorkeur verdiende art. 120 voorloopig ongewijzigd te laten.

De redactie der voorgestelde wijziging werd niet duidelijk geacht, in zoo-

verre zij twijfel overlaat omtrent de vraag, of alleen de lotelingen, dan wel ook de vrijwilligers aan de te stellen eischen van bekwaamheid moeten voldoen om in de termen der bepaling te vallen,

Aan de behandeling van het artikel werd eindelijk door leden, die tegen het wetsontwerp bezwaar hadden, de vraag vastgeknoopt, of het in de bedoeling der Regeering ligt aan lotelingen, die de vereischte bekwaamheden bezitten, soortgelijke voorrechten toe te kennen als de Einjährigen in Duitschland genieten. Zullen zij vrijheid hebben om buiten de kazerne te wonen? Zoo ja, zal dit niet van nadeeligen invloed zijn op de discipline? Of zullen alle lotelingen in de kazerne moeten verblijven? Zullen in dit geval aan de bedoelde jongelieden dezelfde voorrechten worden toegekend als aan onderofficieren? Zullen zij eigen menage hebben? Gaarne zou men omtrent deze punten worden ingelicht.

Nog werd gevraagd, of bepalingen, gelijk, naar men meende, nog bestaan, volgens welke voor de bereden wapens de voorkeur wordt gegeven aan hen, die binnen zekeren afstand van het garnizoen wonen, bij de aanneming van het wetsontwerp zullen worden bestendigd.

§ 6. De Regeering stelt, zich aansluitende aan de reeds bestaande practijk, voor om, wanneer ter aanvulling van het zoogenaamd blijvend gedeelte eene loting noodig is, voor manschappen van hetzelfde korps nummervervisseling toe te staan. Zij meent dit te kunnen doen zonder inbreuk te maken op het beginsel van persoonlijke dienstplicht, hetwelk slechts zou vorderen, dat ieder loteling voldoende geoefend wordt, maar niet dat hij ook deelneemt aan te verrichten arbeid, als het betrekken van wachten, het uitoefenen van corveeën, enz. De juistheid van dit gevoelen werd door verscheidene leden, waaronder zich ook voorstanders van het wetsontwerp bevonden, betwist. Deze leden betoogden, dat het toelaten van nummervervisseling voor het blijvend gedeelte strijdt met het beginsel van persoonlijke vervulling van den dienstplicht en met de gelijkheid, die, naar de eigen stelling der Regeering, bij de regeling van den verplichten krijgsveld in toepassing gebracht behoort te worden. De duur van het verblijf onder de wapenen is toch voor hen, die tot het blijvend gedeelte behooren, veelal aanmerkelijk langer. Het betrekken van wachten en het uitoefenen van corveeën moge arbeid zijn, het is dan toch militaire arbeid en dienstvervulling. Bovendien hebben zij, die tot het blijvend gedeelte behooren, ook op te treden in geval van verstoring der openbare orde. Naar het voorstel der Regeering zullen meergegoeden zich door betaling van geld kunnen onttrekken aan het vervullen van dienstverplichtingen en zullen de mingevoeden verplicht zijn het langst onder de wapenen te blijven en de minst aangename diensten te verrichten. De dienst van het blijvend gedeelte is ten opzichte van het betrekken van wachten ook zwaar. Immers door het vertrek van de niet tot het blijvend gedeelte behoorenden, dat uit niet meer manschappen dan $\frac{1}{7}$ van het bedrag van vijf lichtingen mag bestaan, wordt het aantal wachten niet verminderd. Bovendien werd door sommigen aangevoerd, dat de bedoelde nummervervisseling in den omvang, waarin de Regeering haar wil toestaan, kwalijk is overeen te brengen met de belangen van den dienst. Thans is zij beperkt bij de infanterie tot het bataljon en bij de vesting-artillerie tot de compagnie. In het vervolg zou zij tot het geheele korps worden uitgebreid. Daaruit zou echter althans bij die regimenten infanterie, die over onderscheiden garnizoenen verdeeld zijn, het gevaar ontstaan, dat in sommige garnizoenen te weinig manschappen overbleven, terwijl overplaatsingen van het eene garnizoen naar het andere op den noodigen samenhang in de compagnieën van nadeeligen invloed zouden zijn.

Ten einde de vermelde bezwaren te ontgaan werden verschillende denkbeelden geopperd.

Door sommigen werd aanbevolen het daarheen te leiden, dat het blijvend gedeelte geheel uit vrijwilligers werd samengesteld, zoodat de loting daarvoor en dus ook de nummervervisseling zou kunnen vervallen. Dit zou, naar men meende, mogelijk zijn door de vrijwilligers tot geen langeren dienst te verplichten dan voor het blijvend gedeelte noodig is. Gedurende den eigenlijken oefeningstijd zouden de lotelingen aan de oefeningen en aan den te verrichten arbeid gelijkelijk deelnemen. Maar na afloop van dien tijd zou die arbeid aan de bedoelde vrijwilligers, of zoo noodig aan daarvoor gehoord personeel, wor-

den opgedragen. De persoonlijke dienstplicht zou daardoor aanmerkelijk minder bezwarend worden en de dienst zou in aanzien slijgen en meer kans verkrijgen om werkelijk als eene eerezaak te worden beschouwd.

Tegen dit denkbeeld werd ingebracht, dat het, afgezien van andere bezwaren, in elk geval met groote uitgaven gepaard zou gaan. De leden, die het te berde brachten, antwoordden, dat dit bezwaar hun niet overwegend voorkwam, daar bij afschaffing der dienstvervangende een groote toevloed te verwachten was van personen, die zich tegen eene matige belooning tot den dienst bij het blijvend gedeelte zouden willen verbinden. Bovendien zou hetgeen daarvoor werd uitgegeven in elk geval ten bate van minder gegoeden komen, zoodat men tegen die uitgaven niet te zeer behoorde op te zien. Gaarne zou men hieromtrent het gevoelen der Regeering vernemen.

Door eenige leden werd het denkbeeld geopperd om, waar het blijvend gedeelte enkel arbeid heeft te verrichten, zooals de Memorie van Toelichting zegt, zooals het uitoefenen van corveeën, het schoonmaken van kazernes, enz., dien arbeid aan te besteden. Dit scheen ook daarom aanbevelenswaardig, omdat er voor hen, die tot het blijvend gedeelte behooren, niet genoeg te doen is, en dat gebrek aan werk op de manschappen een slechten invloed heeft. Hiertegen werd door anderen opgemerkt, dat de arbeid, die in de Memorie van Toelichting bedoeld wordt, toch militaire dienst is en dat die dienst, in het bijzonder het betrekken van wachten, voor uitbesteding niet vatbaar is. In elk geval is behoud van het blijvend gedeelte noodzakelijk met het oog op de bewaring van binnenlandsche rust en orde.

Door enkele andere leden werd in overweging gegeven de loting voor de aanvulling van het blijvend gedeelte te doen vervallen, maar in die aanvulling te voorzien door den last te verdeelen over allen, die aan die loting zouden hebben deel te nemen, en dus telkens een gedeelte van hen voor korten tijd, bijv. voor drie of vier weken, te doen opkomen. De omstandigheid, dat er voor het blijvend gedeelte niet genoeg te doen is, zou dan ook minder nadeelige gevolgen hebben.

Eenige anderen meenden, dat de voorgestelde regeling kon worden aangenomen, mits aan hen, die door bestemming tot het blijvend gedeelte een zwaarder dienst hebben te vervullen, ook eene bijzondere belooning werd verzekerd. Zij drongen aan op overneming van de artikelen 13 en 14 van het wetsontwerp-SEYFFARDT (Gedrukte Stukken 1892—1893—159). Op bladz. 16 der Memorie van Toelichting van dit ontwerp worden de hiervoor noodige uitgaven, indien de toelage op *f* 5 's maands werd gesteld, op een maximum van *f* 105.000 's jaars geschat. Tegen deze uitgaven kon, naar de meening dezer leden, geen overwegend bezwaar bestaan. Waar, na volbrachte oefening, arbeid in 's lands belang overblijft, achtten zij het toekennen van eene matige belooning voor dien arbeid niet meer dan billijk.

Sommige leden achtten het niet raadzaam, dat de tot nu toe gevolgde practijk in de wet werd vastgelegd. Bij de uitvoering zouden, gelijk ook uit het gezegde blijkt, zich vele bezwaren kunnen voordoen. Blijf de zaak als thans bij Koninklijk besluit geregeld, dan kon men sneller naar behoefte de regeling wijzigen.

Er waren ook leden, die de voorgestelde regeling verdedigden. Naar hun inzien moest oefening in den krijgsveld als het eigenlijke doel van den dienstplicht worden beschouwd. Is dat doel eenmaal bereikt, dan is er niets tegen aan min gegoeden de gelegenheid te geven iets te verdienen door overneming van den arbeid, waartoe anders meer gegoeden verplicht zouden zijn. Daardoor wordt niemand geschaad, maar worden daarentegen velen gebaat. Daardoor wordt ook de rechtvaardigheid niet geschonden, terwijl de belangen van 's lands defensie niet worden benadeeld.

Door sommige leden werd verder de meening geuit, dat het blijvend gedeelte voor aanmerkelijke inkrimping vatbaar is. Zij meenden, dat een groot aantal wachten en posten zonder bezwaar konden vervallen, zoodat de overblijvende wachtdienst door de vrijwilligers zou kunnen worden waargenomen. Gevraagd werd, hoe groot thans het blijvend gedeelte bij ieder der wapens is en gedurende welken tijd het bij de verschillende wapens in dienst pleegt te blijven.

De redactie van het voorgestelde art. 124 werd niet duidelijk geacht. In het tweede lid wordt gesproken van „deze klasse van manschappen”. Het

blijkt niet, of hier bedoeld zijn de in het eerste lid bedoelde „overige manschappen”, die hun tweede dienstjaar hebben volbracht, of ook zij, die hun eerste dienstjaar hebben volbracht. Verduidelijking der redactie werd aanbevolen.

§ 7. *Verscheidene leden hadden in beginsel bezwaar tegen de ontheffing van krijgsdienst voor personen die tot geestelijken enz. worden opgeleid. Zij achtten deze vrijstellingen, welke de Regeering, vooral ten behoeve der Roomsch-Katholieken, nog wil uitbreiden, in strijd met de beginselen van dit wetsontwerp. In de Memorie van Toelichting wordt op den voorgrond gesteld, dat rekening gehouden moet worden met de afbreking in de opleiding van geestelijken door den krijgsdienst. Maar indien dit voor aanstaande geestelijken in aanmerking moet genomen worden, dan is het onbillijk anderen, die tot rechtsgeleerden, kooplieden of andere beroepen worden opgeleid, ondanks het tijdelijk afbreken hunner studiën, in te lijven. Het is bedenkelijk al te zeer op gemoedsbezwaren te letten. Wanneer dergelijke bezwaren hier beslissend zijn, waarom wordt dan ook niet gerekend met de bezwaren van zoovelen, die er tegen opzien hunne zoons naar de kazerne te zenden? Indien de dienstplicht is een plicht en eene eeretaak, dan behooren ook aanstaande geestelijken het als een plicht en als eene eer te beschouwen persoonlijk den dienstplicht te vervullen. Het aan den dienst onttrekken van deze personen verdiende naar de meening van sommige leden ook afkeuring, omdat daarmede een geschikt middel vervalt om het zedelijk en verstandelijk gehalte van het leger te verhoogen en tevens om de onderlinge waardeering van de verschillende standen in de maatschappij te bevorderen. Voorts wordt het rechtsgevoel niet bevredigd, indien ten behoeve van geestelijken eene uitzondering wordt gemaakt, maar daarentegen leeken, die gemoedsbezwaren hebben, zooals de Doopsgezinden en de aanhangers der leer van Tolstoj, tot persoonlijke dienst verplicht worden. Daarbij komt, dat persoonlijke dienstvervulling aan de eigen ontwikkeling en opvoeding van aanstaande geestelijken zelve ten goede zal komen. Wel verre van door den dienst bedorven te worden, zullen zij daarin bekend worden met personen uit alle kringen der maatschappij en die bekendheid is voor hen van niet geringe waarde, waar zij later in hun ambt met allerlei soort van menschen in aanraking zullen komen. Ook in Duitschland, Frankrijk en Italië wordt aan aanstaande geestelijken en ordebroeders geene vrijstelling of ontheffing van dienst verleend. Sommigen dezer leden gaven toe, dat het moeilijk aangaat geestelijke personen de wapenen te doen dragen, maar hierin ware naar hun inzien te voorzien door hen in te deelen hij den hospitaal- en ambulancedienst. Overigens werd opgemerkt, dat het verleen van ontheffing voor anderen nadeelig is; wel worden in de plaats van hen, die ontheffing verkregen, geene andere lotelingen ingelijfd, maar de ontheffingen vermeederen toch de kansen der werkelijk dienenden om voor het blijvend gedeelte te worden aangewezen. Bovendien zou de uitbreiding der ontheffingen er toe kunnen leiden, dat het contingent op een hooger cijfer moest worden gebracht.*

Andere leden konden zich met deze beschouwingen geenszins vereenigen. Betoogd werd, dat de vrijstelling van aanstaande geestelijken en ordebroeders, welke voor hen na de afschaffing der plaatsvervanging van nog grootere beteekenis zal zijn dan thans, nu zij althans een ander in hunne plaats kunnen stellen, ter eerbiediging van de godsdienstvrijheid en van de gemoedsbezwaren van velen gevorderd mag worden. De ware verdraagzaamheid, zoo werd gezegd, bestaat hierin, dat men zijne eigen opvatting omtrent gemoedsbezwaren niet aan andersdenkenden opdringt, maar zich op hun standpunt tracht te plaatsen en hunne godsdienstige opvattingen, ook al deelt men die niet, eerbiedigt. Door sommigen werd hulde gebracht aan de Regeering voor hetgeen zij ten behoeve der Roomsch-Katholieken heeft voorgesteld. Men erkende dat zij in dit opzicht gedaan heeft wat in haar vermogen was ten einde de bestrijding van dit wetsontwerp te ontdoen van het specifiek Roomsch-Katholiek karakter, dat zij anders zou moeten dragen. Het is in strijd met de leer der Katholieke Kerk, dat geestelijken wapenen dragen; hen daartoe te dwingen zou zijn eene daad van geloofsvervolging, van onverdraagzaamheid, waarvan men met voldoening constateerde, dat de Regeering zich onthouden heeft. Dank zij de bedoelde vrijstellingen zullen de Roomsch-Katholieken zich even-

tueel bij de aanneming van het wetsontwerp nederleggen, terwijl zij, indien geene vrijstellingen voor geestelijke personen werden verleend, niet rusten zouden, voordat die vrijstellingen werden toegekend. Er waren trouwens ook voorstanders van den persoonlijken dienstplicht, die verklaarden tegen het wetsontwerp te zullen stemmen, indien daaruit de vrijstellingen voor geestelijken enz. wegvielen. Of de vrijstellingen ver genoeg reiken, is een andere vraag, op zich zelve te beantwoorden.

Door andere leden werd aangevoerd, dat de Staat niet het recht heeft de dienaren der Kerk tot den krijgdiens te verplichten, tenzij die Kerk daarin zelve toestemt. Men meende dat de Kerk is te beschouwen als een publiek-rechtelijk lichaam, onafhankelijk van de overheid bestaande. Binnen haren kring was zij soeverein en alleen zij had te beslissen, of hare dienaren verplicht zullen zijn den krijgdiens te vervullen. Om den Staat het recht te geven over den dienste der geestelijken personen te beschikken, moet dus eene overeenkomst met de Kerk voorafgaan. Ook werd aangevoerd, dat het in dienste stellen van aanstaande predikanten niet is overeen te brengen met den geest van art. 171 der Grondwet. Immers zijn bij dit artikel zekere uitkeeringen aan de kerkelijke gezindheden verzekerd. Verplicht nu de Staat aanstaande predikanten om te dienen, dan zal een van de voordeelen aan die betrekking verbonden vervallen en het aantal van hen, die dien werkkring kiezen, derhalve verminderen. Daardoor zou het reeds bestaande aantal vacatures in de Nederlandsche Hervormde Kerk nog toenemen en diensvolgens zou de Staat minder uitkeeringen ingevolge art. 171 der Grondwet hebben te doen. Door indienststelling van personen, die tot predikant bij de genoemde gezindte worden opgeleid, zou dus de Staat zich zelven ontslaan van een deel der verplichting, hem bij art. 171 der Grondwet opgelegd en dus oorzaak zijn, dat het artikel voor dat deel als niet bestaande zou worden beschouwd. Dit werd door deze leden niet geoorloofd geacht.

Ook werd ten gunste van de vrijstelling van geestelijken enz. nog aangevoerd, dat men in oorlogstijd minder dan ooit de gemeenten van hunne geestelijke hulp mag berooven.

Deze beschouwingen lokten tegenspraak uit. Dat de Staat niet het recht zou hebben dienaren der Kerk tot den krijgdiens te verplichten, werd onjuist geacht. Men meende, dat die stelling met de Grondwet in lijnrechten strijd was. Ook oordeelde men, dat het opleggen van dienstplicht aan aanstaande predikanten onmogelijk kan strijden met art. 171 der Grondwet, omdat dit artikel enkel de financieele verhouding van den Staat tegenover onderscheidene kerkelijke gezindten regelt. Voorts werd aangevoerd, dat indien geestelijke personen vrijgesteld moeten worden, omdat de gemeenten in oorlogstijd hunnen bijstand moeilijk kunnen missen, om dezelfde reden ook geneesheeren van den dienste ontheven behooren te worden.

Eenige leden meenden, dat aan de bezwaren tegen de voorgestelde ontheffingen van geestelijken enz. kon worden te gemoet gekomen door de bepaling dat de ontheffing niet zal verleend worden, tenzij de belanghebbende bewijst voldoende geschiktheid en bekwaamheid te bezitten om bij den geneeskundigen dienste, de intendance of de administratie, of wel als aalmoezenier in tijd van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden de dan noodige dienste te verrichten. De eischen van geschiktheid en bekwaamheid zouden dan bij algemeenen maatregel van bestuur vastgesteld moeten worden. Degenen, aan wie ontheffing is verleend, zouden in geval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden worden opgeroepen om bij een der genoemde dienstvakken dienste te doen. Naar aanleiding van dit betoog werd de opmerking gemaakt, dat het geopperde denkbeeld ter sprake kan komen bij de behandeling van de definitieve regeling der levende strijdkrachten, omdat daarbij ook de vraag zal zijn te behandelen, welke dienste gevergd zullen worden van hen, die niet tot het leger behooren. Gevraagd werd, of de Regeering voor het opleggen van verplichtingen als de bedoelde aan hen, die ontheffing van dienste verkregen hebben, gestemd was. Sommige leden achtten het stellen van de genoemde voorwaarden onnoodig, daar met name de Roomsche-Katholieke geestelijken en ordebroeders zich zouden beijveren vrijwillig hunne dienste aan te bieden als aalmoezeniers en voor verpleging van gewonden. Hierop werd weder geantwoord, dat juist daarom het stellen der voorwaarden voor de Roomsche-Katholieken niet bezwarend kon

worden geacht, terwijl dit toch zijn nut kon hebben voor het mogelijke geval, dat door vrijwillige aanbieding van diensten niet voldoende in de behoefte zou worden voorzien.

Bestond er principieel verschil van gevoelen omtrent de ontheffingen van geestelijke personen van den krijgsdienst, ook omtrent de bijzonderheden der voorgestelde regeling openbaarde zich verschil van meening.

In de eerste plaats werd de klacht vernomen, dat de Regeering de vrijstellingen voor de Roomsch-Katholieken verder uitbreidde dan voor de andere kerkgenootschappen. Eenige leden meenden, dat de verschillende kerkgenootschappen ten deze gelijke rechten behooren te verkrijgen; op dien grond konden zij zich vereenigen met het verleenen van ontheffing aan de leeraren der Protestantische kerkgenootschappen, nu eerbiediging van de gemoedsbezwaren der Roomsch-Katholieken het vrijstellen van de geestelijken dier gezindte rechtvaardigt. Hiertegen werd aangevoerd, dat ontheffing niet behoort gevraagd te worden, opdat gelijkstelling van kerkgenootschappen worde verkregen, maar alleen om, voor zoover het belang van den Staat het niet belet, rekening te houden met de gemoedsbezwaren van de aanhangers van elke godsdienstige gezindte.

Door sommigen werd in verband met den genoemden eisch van gelijkheid, door anderen afgescheiden daarvan, aangedrongen op ontheffing voor de Protestanten, die opgeleid worden tot diaconen-ziekenverplegers. Aangevoerd werd, dat, waar de bestemming tot ziekenverpleging blijkens de Memorie van Toelichting een der motieven voor vrijstelling van ordebroeders is, de billijkheid deze ook eischt voor diaconen. Voorts ondersteunden verscheidene leden het verzoek van de Synode der Nederlandsche Hervormde kerk, in het bijzonder voor zoover het betreft ontheffing van dienst voor gymnasiasten, die, blijkens het volgen van den cursus in het Hebreeusch, zich voorbereiden tot student in de theologie. Anderen meenden dat deze ontheffing tot misbruiken aanleiding zou kunnen geven.

Voorts werd geklaagd, dat niet gelet is op de gemoedsbezwaren van Doopsgezinden en Tolstofanen. Er werd op gewezen, dat dergelijke personen in andere landen den dienst kunnen afkopen of worden ingelijfd bij de reserve. De vraag werd gedaan, of men althans voor de Doopsgezinden niet kon bepalen, dat hunne kerkelijke gemeente bevoegd zal zijn voor hen plaatsvervangers te stellen. Hiertegen werd opgemerkt, dat, voor zoover men wist, van de zijde der Doopsgezinden zelve geen bezwaar tegen de afschaffing der plaatsvervanging is gemaakt.

Eenige leden drongen aan op ontheffing van onderwijzers, in het belang van den goeden gang van zaken in de scholen. Zij meenden dat anders het onderwijs op de lagere scholen zou worden gedeseorganiseerd. Geantwoord werd, dat eenig uitstel van dienst voor hen, gelijk voor anderen, in aanmerking kon komen, maar dat in den gang van zaken bij het onderwijs geene reden tot hunne vrijstelling gelegen was; leidt de afschaffing der plaatsvervanging tot een tekort aan onderwijzers, dan is daarin door verhooging van jaarwedden wel te voorzien.

Ten aanzien van de vrijstelling van de ordebroeders werd in de eerste plaats naar het motief der Regeering voor deze ontheffing gevraagd. Op blad. 6 der Memorie van Toelichting wordt eerst vermeld, dat zij bindende geloften afleggen en dan dat zij tot het afleggen dier geloften eene bijzondere opleiding in hunne kloosters of gestichten tot het geven van onderwijs tot ziekenverpleger enz. verkrijgen. Is nu het motief gelegen in het afleggen van bindende geloften? Of berust de ontheffing op de opleiding, die zij ontvangen? In het laatste geval zou de consequentie er toe moeten leiden allen, die tot het geven van onderwijs en tot ziekenverpleging opgeleid worden, vrij te stellen. Sommigen zagen niet in, waarom ordebroeders niet persoonlijk hun plicht jegens het vaderland zouden kunnen vervullen. Wilde men hen van den dienst ontheffen, dan ware hun in elk geval voor de ontheffing betaling van eene zekere som gelds op te leggen. Verder werd de vrees geuit, dat deze ontheffing tot willekeur aanleiding geven zou, al wordt bij Koninklijk besluit bepaald, wie voor ordebroeder gehouden wordt. Men verzocht, dat de Regeering nader zou mededeelen, aan welke vereischten men zal moeten voldoen om als ordebroeder te worden beschouwd. Door een der leden werd betoogd,

dat er drie soorten van ordebroeders zijn: 1°. de leden van monniken-orden; 2°. de quasi-regularen, die niet voor het geheele leven bindende geloften doen; 3°. leekbroeders, die diensten bewijzen in kerken en kloosters. Gevraagd werd, of de Regeering aan al deze categorieën van ordebroeders ontheffing wil toestaan.

Verscheidene leden waren van meening, dat de vrijstelling van ordebroeders wenschelijk is, omdat het niet aangaat personen, die bestemd zijn tot een van de wereld afgezonderd leven, tot den krijgsdienst te verplichten.

De voorgestelde bepaling verzekert ontheffing aan den student der godgeleerdheid en den zendeling-kweekeling, die aan eene inrichting van onderwijs tot geestelijke, tot bedienaar van den godsdienst of tot zendeling-leeraar wordt opgeleid. Eenige leden meenden dat beperking tot binnen het Rijk gevestigde inrichtingen van onderwijs wenschelijk is ten einde gevaar voor ontduiking te keeren. Naar aanleiding hiervan werd opgemerkt, dat volgens het tweede lid van het artikel de inrichtingen van het onderwijs, bij welke men moet worden opgeleid om aanspraak op ontheffing te erlangen, bij algemeenen maatregel van bestuur zullen worden aangewezen.

Eindelijk werd gevraagd, hoeveel percent van elke lichte gerekend kunnen worden krachtens het voorgestelde eerste lid van art. 127 ontheffing te zullen erlangen,

Een aantal leden hadden bezwaar tegen het voorstel der Regeering omtrent de ontheffing van kostwinners. De voorgestelde bepaling zou, naar men meende, tot veel willekeur aanleiding geven. Door eenige leden werd aangevoerd, dat de militaire autoriteit bij de toepassing der bepaling wel zou moeten afgaan op de inlichtingen van burgemeesters, en dat de eene burgemeester veel gemakkelijker zal zijn in de beslissing, of iemand als kostwinner kan worden aangemerkt, dan de andere.

Hierlegen werd opgemerkt, dat de burgemeesters ten deze wel niet te gemakkelijk zullen zijn, omdat er anders uit de gemeente vele reclames tegen hunne handelwijze zouden komen. Geantwoord werd, dat zoodanige reclames niet zouden ontbreken, indien in de plaats van den als kostwinner beschouwde een ander uit de gemeente moest worden ingelijfd, maar dit is alleen bij eigenlijke vrijstellingen, niet bij ontheffingen het geval.

Andere leden betoogden, dat het gevaar voor willekeur gelegen is in de vaagheid der uitdrukkingen, welke het artikel bezigt ten einde aan te duiden, wie als kostwinner zal worden beschouwd. Hoe is het mogelijk te beoordeelen, of een gezin, bij afwezigheid van den ingelijfde, nog in eigen onderhoud zal kunnen voorzien? Zal de toestand van dien aard moeten zijn, dat op bedeeeling van een kerkelijk armbestuur gerekend kan worden? Of moet het vertrek van den ingelijfde aanleiding geven tot den toestand van volstrekte behoefte aan onderstand, welke voor bedeeeling door een burgerlijk bestuur gevorderd wordt? Moet de bepaling in strengen zin worden opgevat, dan vreesde men, dat de kostwinners van slechter conditie zullen worden, dan naar de bestaande wet het geval is. Door eenigen werd de voorkeur gegeven aan de bepalingen omtrent kostwinners, voorkomende in het ontwerp-BERGANSIUS. Ook werd gevraagd of ten aanzien van het inkomen, dat het gezin buiten den kostwinner zou moeten hebben om geacht te worden hem te kunnen missen, niet de loonstandaard der kieswet als maatstaf zou kunnen worden aangenomen, waartegen echter werd aangevoerd dat het niet wenschelijk is ook deze wet aan de kieswet en de wet op het personeel vast te leggen.

Voorts waren enkele leden van meening, dat het beter in het kader van het wetsontwerp zou passen eene schadeloosstelling te geven aan het gezin, dat door de indienstelling van den kostwinner benadeeld wordt, waarvoor regelen waren te stellen bijv. naar de huurwaarde der woning. Anderen achtten het onlogisch, eerst, door inlijving van den kostwinner, de wond te slaan en die dan later weder te verzachten.

Eindelijk werd de opmerking gemaakt, dat de ontheffing alleen zal verleend worden, indien het gezin door het gemis van den loteling armalstig zou worden. Zoolang het gezin — zegt de voorgestelde bepaling zelve — „ook zonder zijne aanwezigheid in eigen onderhoud kan voorzien, wordt hij niet als onmisbaar beschouwd”. Hieruit volgt intusschen, dat, wanneer het gezin ondanks de aanwezigheid van den kostwinner ondersteuning geniet en die kostwinner tot den dienst wordt opgeroepen, hem geene ontheffing zal worden verleend,

niettegenstaande het arme gezin door zijn vertrek toch ten zeerste wordt benadeeld. Dit werd onbillijk geacht.

Het voorstel der Regeering vond ook verdedigers. Aangevoerd werd, dat de ontheffing van kostwinners door de sociale rechtvaardigheid wordt geëischt, daar het niet aangaat, dat de Staat een gezin tot den bedelstaf brengt en naar het armbestuur drijft door den kostwinner bij de militie te doen dienen. Verder werd betoogd, dat de voorgestelde regeling boven den bestaanden toestand de voorkeur verdient. Het bestaande art. 127 geeft ook wel gelegenheid tot ontheffing voor kostwinners, maar de toepassing is zeer moeilijk. Gevraagd werd, aan hoeveel kostwinners thans ingevolge het tweede lid van het artikel jaarlijks ontheffing wordt verleend.

Met betrekking tot de redactie der bepaling werd in overweging gegeven om in plaats van: „onmisbaar in het gezin”, te lezen: „onmisbaar voor het gezin”. De kostwinner kan voor het gezin onmisbaar wezen zonder met het gezin te wonen.

Door verscheidene leden werd aangedrongen om, vooral waar nu regelen worden gesteld ten behoeve van de vrijstelling van kostwinners, die van eenige zoons uit de militiewet te doen vervallen. Het hoofdmotief voor de vrijstelling van eenige zoons vervalt toch, wanneer gezorgd wordt voor het verleen van ontheffing aan kostwinners. Deze vrijstelling, welke voor anderen bezwarend is, omdat voor elken vrijgestelden eenigen zoon een ander in dienst moet treden, werkt zeer ongelijk. Zoo is voor minvermogene lieden, die een klein gezin hebben met één zoon, het gemis van een zoon veel minder bezwaarlijk dan voor hen, die een talrijk gezin met verschillende zoons hebben. Ook werd de meening geuit, dat deze vrijstelling afkeuring verdient, omdat zij het Neo-Malthusianisme bevordert. Gevraagd werd, hoeveel eenige zoons in den laatsten tijd in elk der verschillende provinciën jaarlijks zijn vrijgesteld.

Door anderen werd hiertegen opgemerkt, dat de opheffing dezer vrijstelling niet in het kader van dit wetsontwerp valt. De vrijstelling der eenige zoons houdt ook verband met het stelsel der militiewet om, bij een oneven aantal, slechts de kleinere helft der zoons uit hetzelfde gezin tot den dienst te verplichten. Dit betoog lokte de tegenwerping uit, dat de wet tevens in dien zin gewijzigd behoorde te worden, dat voortaan de grootste helft van een oneven aantal broeders tot den dienst worde verplicht.

§ 8. Van verschillende zijden werden inlichtingen gevraagd omtrent de gevolgen welke de veranderde samenstelling der militie, waartoe aanneming van dit wetsontwerp zal leiden, zal of behoort te hebben.

In de eerste plaats werd de vraag gesteld, of alle lotelingen verplicht zullen worden in de kazerne te wonen en of in dit geval maatregelen genomen zullen worden tot verbetering van de inrichting der kazernes tot verheffing van het moreel der soldaten en tot wering van dronkenschap en onzedelijkheid. Vele leden, die de vraag, of alle lotelingen in de kazernes behooren te wonen, in bevestigenden zin meenden te moeten beantwoorden, waren van oordeel, dat maatregelen tot verbetering van de inrichting der kazernes en tot bestrijding der onzedelijkheid evenzeer noodig zijn, indien de zonen van meer gegoeden daarin wél, als indien zij daarin niet worden opgenomen. Verbetering van het kazerneleven mag niet geëischt worden op grond van de afschaffing der plaatsvervangung. In de laatste jaren zijn vele verbeteringen tot stand gekomen: de inrichting der nieuwe kazernes is alleszins voldoende. Wellicht moet in de richting van verbetering van het kazerneleven nog meer worden gedaan, doch dan ten behoeve van allen. In die richting ligt dan ook het denkbeeld om nevens de cantine gelegenheid tot studie te geven. Worden daarvoor lokalen ingericht, dan kan de een daar de voorbereiding tot zijne eigenlijke levenstaak voortzetten, en vindt de ander er gelegenheid tot voorbereiding en studie op militair gebied.

Deze zienswijze werd bestreden door een der leden, die van oordeel was, dat de kosten veel te hoog zouden worden opgevoerd, indien men de kazernes wilde inrichten met het oog op de behoeften van hen, die door hunne opvoeding en omgeving aan hooge eischen van comfort gewend zijn. Hij meende, dat het ook om andere redenen de voorkeur zou verdienen de zoodanigen af te zonderen van de overige dienstplichtigen.

Enkele leden wenschten te vernemen, of en hoe de Regeering zich voorstelde de maatschappelijke positie van den officiersstand te verheffen, hetgeen huns inziens noodig was, wanneer men jongelieden uit de gegoede klassen in de kazerne bracht. Bij gebreke van maatregelen in dien geest zou de discipline gevaar loopen.

Voorts werd door verscheidene leden betoogd, dat in de wet bepalingen behooren te worden opgenomen omtrent vervroeging en uitstel van dienst. Op die wijze zoude de druk van den dienstplicht voor hen, die zich bekwamen voor een lange voorbereiding eischend ambt of beroep eenigermate verzacht kunnen worden, zonder dat daarmede aan den geest van het wetsontwerp te kort wordt gedaan. Men wees hierbij op de bepalingen van bedoelde strekking, voorkomende in het ontwerp—BERGANSIUS en herinnerde, dat ook in het voorstel van den Minister VAN LIMBURG STIRUM tot wijziging der Militiewet (Gedrukte stukken 1872—1873, 115) eene bepaling omtrent uitstel van eersten oefeningstijd was opgenomen. Ook werd de vraag gedaan of niet tot bekorting van den dienst voor zich met voorbereidende studiën bezig houdende jongelieden iets gedaan kan worden. Men wees hierbij op de positie der Einjährigen in het Duitsche leger.

De proef met den verkorten oefeningstijd bij de infanterie en vesting-artillerie zal de Regeering zeker ook na de aanneming van dit wetsontwerp blijven voortzetten. Kan echter de oefeningstijd voor die lotelingen, die blijken reeds na korter tijd dan 8 maanden voldoende geoefend te zijn, niet nog worden bekort? Zullen de bepalingen betreffende de vrijwillige oefeningen in den wapenhandel, vastgesteld bij beschikking van den Minister van Oorlog van 9 October 1894 (*Recueil Militair*, bladz. 369) worden bestendigd?

Verder zou men gaarne vernemen, of de Regeering zich voorstelt het reservekader op den tegenwoordigen voet te handhaven. Er bestond eenige twijfel omtrent de vraag, welken invloed eene verbintenis voor dat kader op den dienst bij de militia heeft. Art. 6, 2de lid, van de wet van 2 Mei 1897 bepaalt, dat ook over den tijd, dat de tot het reservepersoneel behoorende vrijwilliger met onbepaald verlof is, hij geacht wordt als vrijwilliger te dienen bij het leger hier te lande. Deze bepaling is in de wet opgenomen met de uitdrukkelijke bedoeling om uit te maken dat de reservist ook voor de toepassing van de artt. 47 en 48 der militiewet als vrijwilliger is te beschouwen (Zie het Voorloopig Verslag en de Memorie van Antwoord ad art. 6: Gedrukte stukken 1896—1897, 133 en *Handelingen* 1896—1897 bladz. 1237.). Intusschen schijnt art. 9 van het Koninklijk besluit van 21 Mei (*Recueil Militair* bladz. 203) van eene andere opvatting uit te gaan, daar volgens dit artikel de vrijwilliger bij het reservekader, die bij de militia wordt ingelijfd, met den dag zijner inlijving ontheven is van zijne vrijwillige verbintenis en alzoo gehouden is zijn dienst bij de militia te volbrengen. Gaarne zou men nadere inlichtingen ontvangen over de positie van den vrijwilliger bij het reservekader, wiens tijd is aangebroken om bij de militia te worden ingelijfd, in het bijzonder ook over de vraag, of het dienen als vrijwilliger bij het reservekader aanspraak geeft op vrijstelling wegens broederdienst.

Naar het oordeel van verscheidene leden behoorde verder plaatsvervangende door een broeder toegestaan te blijven. Deze bevoegdheid zal in vele gevallen eene hardheid wegnemen en is niet in strijd met de beginselen, welke voor de afschaffing der dienstvervangende worden aangevoerd. Welke van twee of meer broeders dient, is uit een militair en sociaal oogpunt onverschillig. Het bestaande en niet ter wijziging voorgedragen art. 49, § 3, van de militiewet gaat eigenlijk van hetzelfde denkbeeld uit en hetzelfde geldt van art. 124, 1°, der bestaande wet.

§ 9. De aandacht der Regeering werd gevestigd op eenige artikelen der militiewet, welke in het wetsontwerp niet worden genoemd, doch waarvan wijziging in verband met dat wetsontwerp noodig of wenschelijk werd geacht.

In art. 1 der militiewet wordt bepaald, dat de militia zooveel mogelijk uit vrijwilligers wordt samengesteld. Eenige leden betoogden, dat ook plaatsvervangende als vrijwilligers zijn te beschouwen en dat daarom, bij afschaffing der plaatsvervangende, deze bepaling niet ongewijzigd kon blijven. Dat bleef intusschen niet onweersproken.

Enkele leden wenschten, dat het artikel ook gewijzigd zou worden ten einde

den militieplicht niet langer te doen berusten op het ingezetenschap. Zij vreesden, dat anders, als men persoonlijk zal moeten dienen, velen zich door tijdelijke vestiging buitenslands aan den dienstplicht zouden onttrekken. Anderen achtten dit gevaar niet groot, omdat het niet zoo gemakkelijk gaat het hoofdverblijf naar het buitenland over te brengen. Hierbij werd ook gewezen op de bepaling van art. 8 der militiewet.

In art. 2 wordt het contingent bepaald op hoogstens 11.000 man. Enkele leden meenden dat, wanneer de qualiteit van het leger door de invoering van den persoonlijken dienst verbeterd wordt, het contingent bijv. tot 8000 man verlaagd behoort te worden.

Volgens art. 14 strekken de vrijwilligers in mindering van het aandeel in de lichte, te dragen door de gemeente, voor welke zij optreden. De opmerking werd gemaakt, dat deze bepaling in kleine gemeenten gelegenheid geeft de ingezetenen aan de persoonlijke vervulling van den dienstplicht te onttrekken, al is de plaatsvervangende afgeschaft. Dit kan worden verkregen door het aangaan van overeenkomsten, waarbij zoovele personen als het aandeel der gemeente in de lichte bedraagt, zich verbinden als vrijwilliger op te treden. Tegen deze ontduiking van de afschaffing der plaatsvervangende behoort naar de meening van verscheidene leden door wijziging van het artikel gewaakt te worden.

Enkele leden wenschten daarentegen aan de gemeenten het recht te geven tot heffing eener weerbelasting, ten einde haar de gelegenheid te verschaffen hare ingezetenen door het stellen van vrijwilligers van den dienst vrij te koopen.

De wensch werd geuit om art. 47, 3°, in dien zin te wijzigen, dat ook de eenige onwettige, maar erkende zoon werd vrijgesteld. In art. 48 zou dan tevens eene gelijksoortige wijziging moeten worden aangebracht.

In verband met de uitbreiding der vrijstellingen werd door enkelen in overweging gegeven in art. 51, 7°, de woorden: „gedurende meer dan twee jaren”, te vervangen door: „voor de tweede maal”.

Met betrekking tot art. 149 werd gevraagd, of de Regeering zich bij de invoering van den persoonlijken dienstplicht niet de bevoegdheid moet voorbehouden om voor kader geschikte elementen bij de zeemilitie in te deelen, ook al heeft de loteling zich niet voor de zeemilitie opgegeven. Thans krijgt men voor de zeemilitie veelal jongelieden, die voor kader niet geschikt zijn, en nu de oefeningstijd bij de landmacht korter geworden is, is het te voorzien, dat het aantal dergenen, die zich voor de zeemilitie aanmelden, verminderen zal.

Enkele leden betreurden, dat de Regeering van deze gelegenheid geen gebruik had gemaakt tot wijziging van verschillende bepaling der militiewet, die bij voortdurend tot administratieve geschillen aanleiding geven.

De artikelen van het wetsontwerp.

Art. 4. Sommige leden meenden, dat dit artikel vervallen kon. De afschaffing der plaatsvervangende volgt toch uit andere artikelen der wet. Anderen achtten het daarentegen gewenscht het beginsel in de wet op te nemen.

Voorts werd gevraagd, of het met het oog op de bij art. 124 toegestane nummervervisseling niet noodig is te lezen: „Een ieder, die tot de dienst bij de militie verplicht is, is, behoudens het bepaalde bij art. 124, gehouden zijn dienst in persoon waar te nemen.”

Art. 86. De wet van 4 April 1892 (*Staatsblad* n°. 56), waarvan de werking, laatstelijk bij de wet van 31 December 1897 (*Staatsblad* n°. 268), is verlengd tot 1 Mei 1901, heeft in verschillende artikelen van de militiewet „tijdelijk” eenige „aanvullingen en wijzigingen aangebracht” en bepaald, dat „deze aanvullingen en wijzigingen niet langer gelden dan tot 1 Mei 1895 (1901) met welk tijdstip alle bij de wet gewijzigde wettelijke bepalingen weder in werking treden.” Er bestaan ten gevolge van deze uit een legislatief oogpunt bedenkelijke tijdelijke wijzigingen, op dit oogenblik twee teksten der wet, een, die tot 1 Mei 1901 geldt, en een, die na dat tijdstip van kracht zal zijn. Nu wordt in het hoofd van ART. 1 van het in behandeling zijnde wetsontwerp gezegd, dat „de hierna te noemen artikelen der wet betrekkelijk de Nationale Militie worden gewijzigd en aangevuld als volgt.” De meening werd uitgesproken dat bij deze redactie de *beide* teksten der wet door aanneming van het

wetsontwerp gewijzigd zullen worden. De Regeering schijnt hierop intusschen niet bedacht te zijn geweest. Immers het kan niet hare bedoeling zijn verandering te brengen in de regeling der wet van 1892, volgens welke de zitting van den militieraad wordt geopend den tweeden Maandag in December. Naar de voorgestelde wijziging van art. 86 zou voortaan, ook vóór 1 Mei 1901, de zitting van den militieraad geopend worden den tweeden Maandag in Maart. Men achtte het noodig het wetsontwerp zoo te wijzigen, dat ook met de tijdelijk aangebrachte wijzigingen rekening wordt gehouden.

Artt. 136° en 156. Bepaald wordt, dat de toestemming tot verblijf buitenslands aan verlofgangers niet wordt geweigerd „wanneer zij gevraagd wordt en blijkt noodig te zijn ter zake van uitoefening van of opleiding tot landbouw, handel of nijverheid.” Deze redactie werd door vele leden te beperkt geacht. Men wenschte, dat zij ook toepasselijk zou worden gemaakt voor arbeiders, die buitenslands werk kunnen vinden, voor landverhuizers, voor allen die opgeleid worden voor een ambt, beroep of bedrijf of eenig vak van wetenschap of kunst. Naar het gevoelen van sommigen kon elke beperking uit de bepaling vervallen.

De verlofgangers bij het verleenen van toestemming tot verblijf buitenslands ook in geval van oorlog van de verplichting tot opkomst onder de wapenen te ontslaan, ging naar het inzien van verscheidene leden te ver. Het vaderland kan dan hunne diensten niet missen en men achtte het verkeerd de militaire autoriteit te machtigen om hen zelfs voor dit geval van de verplichting tot dienstpraestatie te ontslaan. Althans kon dit zeker niet toegestaan worden voor verlofgangers, die in Europa blijven. Bij de snellere middelen van verkeer is er stellig geen voldoende grond om ook voor verlofgangers, die in Europa blijven, zoodanige toestemming te verleenen.

Art. 3. De artt. 190*a*, 190*b* en 190*c* bevatten overgangsbepalingen, welke naar de meening van sommige leden niet in het korps der militiewet behoo- ren opgenomen te worden, omdat zij uitsluitend in verband staan met de in dit wetsontwerp vervatte wijzigingen. Aanneming van **art. 3** in den voorgestelden vorm zou ook tot onduidelijkheid aanleiding geven. Immers de uitdrukkingen „dezer wet”, in art. 190*a*, en „der tegenwoordige wet”, in art. 190*c*, zouden dan slaan op de militiewet, in plaats van op de thans aanhangige wijzigingswet. Waarom hier niet de datum van het in werking treden genoemd?

Eenige leden waren van meening, dat in art. 190*a* meer gevallen moeten worden aangewezen, waarin wegens het stellen van een plaatsvervanger alsnog op vrijstelling wegens broederdienst aanspraak kan worden gemaakt. Er waren huns inziens redenen van billijkheid om allen, die bij de invoering der wet een plaatsvervanger hebben gesteld, in dezelfde positie te plaatsen en alleen voor hen, die eerst na de invoering een plaatsvervanger zouden willen stellen, de gelegenheid af te snijden.

Voorts werd gevraagd, of niet eene overgangsbepaling gemaakt behoort te worden om hun, die dit jaar voor de militie zijn ingeschreven, alsnog de gelegenheid te geven van de gunstige bepalingen betreffende het reservekader gebruik te maken. Anders zou naar het inzien van eenige leden aan de nieuwe regeling in zekeren zin terugwerkende kracht worden gegeven. Andere leden waren van oordeel, dat hier van een verkregen recht geen sprake kon zijn.

Aldus vastgesteld 24 Maart 1898.

NOLENS.
VEEGENS.
HELDT.
RINK.
FOKKER.

WIJZIGING EN AANVULLING DER WET

van den 19den Augustus 1861 (Staatsblad n°. 72), betrekkelijk de Nationale Militie, zooals die wet thans luidt, alsmede wijziging der wet van den 22sten April 1864 (Staatsblad n°. 22), en van de wet van 4 April 1892, (Staatsblad n°. 56), waarvan de duur der werking laatstelijk bij de wet van 31 December 1897 (Staatsblad n°. 288) is verlengd.

Memorie van Antwoord.

§ 1. Een debat over de opportuniteit van de indiening dezer wetsvoordracht schijnt weinig vruchtbaar. Het wetsontwerp is ingediend zoodra de voorbereiding was afgelopen, niet om, zooals blijkens het Verslag van zekere zijde wordt vermoed, „althans op iets te kunnen wijzen, wat onder het etiket van sociale hervorming kan doorgaan”, maar omdat de Regeering zich niet verantwoord zou achten, indien zij harerzijds meewerkte om deze in het belang der defensie noodige hervorming nog langer uit te stellen.

De opmerking, dat tegen de afschaffing der plaatsvervanging en nummerverwisseling ééne der staatkundige richtingen onoverkomelijk bezwaar heeft, betreft niet de opportuniteit der indiening, maar de indiening zelve. Immers — onoverkomelijke bezwaren van eene politieke richting verdwijnen niet in enkele maanden, zelfs niet in enkele jaren.

Maar bovendien moet het nog blijken of werkelijk ééne staatkundige *richting* als zoodanig tegen het ontwerp onoverkomelijke bezwaren heeft. Wat in § 7 van het Voorloopig Verslag wordt gezegd, zou het tegendeel doen vermoeden.

Dat de datum voor het in werking treden der nieuwe regeling niet goed gekozen zou zijn kan de Regeering evenmin inzien. Terecht wordt aan het slot van de § opgemerkt, dat de datum van 1 September is gekozen, omdat het register van inschrijving voor de lichte van 1899 op 31 Augustus a. s. voorgoed gesloten wordt, zooals trouwens in de toelichting van art. 4 uitdrukkelijk werd vermeld. Een jaar uitstel zou de Regeering niet gerechtvaardigd achten.

Het in werking treden der wet op 1 September a. s. zal geen dissonant zijn in de nationale feestviering, indien het waar is — en de Regeering is van die waarheid overtuigd — dat deze hervorming door de groote meerderheid van het volk wordt verlangd. Te minder, nu in het Verslag wordt verklaard, dat „dank zij de vrijstellingen de Roomsche-Katholieken zich eventueel bij de aanname van het wetsontwerp (zullen) neerleggen”.

§ 2. De Regeering stelt er prijs op nog eens uiteen te zetten waarom zij, ofschoon zelve niet alleen van de wenschelijkheid maar ook van de noodzakelijkheid van eene volledige reorganisatie onzer levende strijdkrachten ten volle overtuigd, zich bij dit wetsontwerp bepaald heeft tot afschaffing van plaatsvervanging en nummerverwisseling.

De ingeslagen weg schijnt haar zoo niet de eenig mogelijke dan toch de meest zekere om tot zoo dringend noodzakelijke verbetering te komen. Er zou geen of althans veel minder aanleiding bestaan om niet alles wat tot hervorming noodig is in eens voor te dragen, indien er eenstemmigheid bestond omtrent de invoering van den persoonlijken dienstplicht. Nu dat echter niet het geval is, ware het te vreezen, dat er leden zouden zijn, die zich verplicht achten om tegen de geheele reorganisatie te stemmen, omdat zij in beginsel zijn tegen afschaffing van plaatsvervanging en nummerverwisseling, en anderen, die ondanks hunne voorliefde voor persoonlijken dienstplicht toch zouden meenen hnnne stem tegen te moeten uitbrengen, omdat zij bezwaren hebben tegen de voorgestelde organisatie — met andere woorden, dat door eene combinatie van heterogene minderheden niets tot stand zou komen. De ervaring, bij de

behandeling van het wetsontwerp-BERGANSIUS opgedaan, was voor de Regeering een richtsnoer hoe in deze moest worden gehandeld. Eerst nadat over den persoonlijken dienstplicht afzonderlijk eene beslissing zal zijn genomen, zal het mogelijk zijn ook over de andere punten, de legerhervorming betreffende, eene zuivere beslissing uit te lokken.

Slechts dan zou de Regeering, ondanks alle bezwaren, er niet voor teruggedeinsd zijn een anderen weg in te slaan en in één wet alles wat verbetering behoeft saam te vatten, indien óf de invoering van persoonlijken dienstplicht op zichzelf een nadeel of althans geen verbetering zou zijn, óf bij het doen van nadere voorstellen van legerhervorming op dit beginsel allicht zou moeten worden teruggekomen.

Maar noch het een, noch het ander is het geval. Op de gronden, reeds in de Memorie van Toelichting aangevoerd en in deze Memorie van Antwoord nog nader ontwikkeld, zijn de ondergeteekenden vast overtuigd, dat door de afschaffing der plaatsvervangings al dadelijk eene noodzakelijke verbetering van de levende strijdkrachten zal worden aangebracht, en terecht is ook in het Voorloopig Verslag betoogd, dat die afschaffing op gronden van militairen en sociaal aard „in elk stelsel van legervorming” aanbeveling verdient.

Geenszins kan worden toegegeven dat persoonlijke dienstplicht niet zou passen „bij een stelsel van dienstplicht met ongelijke oefening”. Geheel afgescheiden van de vraag of een dergelijk stelsel wenschelijk zou zijn, komt het ondergeteekenden voor dat ook bij een dergelijk stelsel plaatsvervangings zou moeten worden uitgesloten. Het tegendeel wordt in het Voorloopig Verslag wel beweerd, maar niet met argumenten gestaafd.

Ondergeteekenden kunnen ook niet voldoen aan den wensch van die leden, die er prijs op zouden stellen althans reeds nu met de verdere plannen der Regeering ten aanzien van legerorganisatie en legervorming in kennis te worden gesteld. Zij zijn het eens met die leden, welke betoogden, dat uiteenzetting van plannen, die nog niet in den vorm van wetsontwerpen kunnen worden voorgedragen, altijd hare bedenkelijke zijde heeft. En terecht wordt er bijgevoegd, dat de Regeering zelfs niet in staat zou zijn hare definitieve plannen volledig te ontwikkelen, zoolang de proef met den oefeningstijd van acht maanden — eene proef voornamelijk met het oog op eventueele legerhervorming genomen — nog niet is afgelopen.

De Regeering kan ook volstrekt niet inzien; dat over de afschaffing van plaatsvervangings en nummervervisseling geen beslissing zou kunnen worden genomen, geheel afgescheiden van latere plannen van legerorganisatie en legervorming. Omtrent die latere plannen — de Regeering wenscht dit hier nog eens uitdrukkelijk te herhalen — blijft de Kamer volkomen vrij. Door thans tot invoering van persoonlijken dienstplicht te besluiten, wordt omtrent het aan te nemen stelsel van legervorming niets gepraejudicieerd. Wordt dit ontwerp tot wet verheven dan zullen de Ministers, die nadere plannen van legervorming aan het oordeel der Kamer onderwerpen, zich tot verdediging van den inhoud dier voorstellen niet kunnen of mogen beroepen op de aanneming van dit ontwerp als bewijs, dat de Kamer reeds een eersten stap heeft gedaan en nu ook zedelijk verplicht is op dien weg voort te gaan. Trouwens, het spreekt vanzelf dat de Kamer, door dit ontwerp aan te nemen, in de verste verte niet gebonden kan zijn aan plannen, die zij nog niet eens kent. Ook uit dat oogpunt zou het verkeerd zijn die nadere plannen nu reeds te ontwikkelen. Wel zou de Kamer ook dan nog niet gebonden zijn, maar zoolang die plannen nog niet bekend zijn, kan daarvan allerminst sprake wezen.

Gaarne wil echter de Regeering de verklaring afleggen dat na het tot stand komen van deze wet, met de nadere voorstellen betreffende de levende strijdkrachten bekwame spoed zal worden betracht. En tot geruststelling van die leden, die vreezen dat opdrijving van het oorlogsbudget in de bedoeling ligt, voegt zij daaraan nog de verklaring toe, dat besparing van kosten, voor zoover het belang der defensie dit maar eenigszins toelaat, zeer zeker zal worden nagestreefd.

Aan eene toezegging dat het oorlogsbudget in de naaste toekomst lager zal worden, zou, nu de Regeering alsnog bezwaar moet maken hare plannen te ontwikkelen, niet de minste waarde worden gehecht, maar mochten eventueele voorstellen worden ingediend, waarbij met de financieele draagkracht der bevolking niet voldoende rekening is gehouden, dan zou zeker de Volksvertegen-

woordiging niet in gebreke blijven aan dergelijke Regeering een tot hiertoe en niet verder toe te roepen.

Uit het standpunt, hierboven uiteengezet, volgt tevens, dat de woorden van de considerans: „als voorbereiding voor de hervorming der levende strijdkrachten” geenszins de beteekenis hebben van het aanleggen van eenigen band met betrekking tot nadere plannen en dat daarmede alleen wordt te kennen gegeven, dat hiermede de rij der hervormingen in zake de levende strijdkrachten niet gesloten is en dat het de plicht is van de Regeering, nadere voorstellen met betrekking tot legerorganisatie en legervorming met gepasten spoed in gereedheid te brengen.

§ 3. Met betrekking tot de uitvoerige gedachtenwisseling, welke in alle afdelingen plaats had over de zienswijze der Regeering dat „door onverwijld invoering van den verplichten persoonlijken dienst al dadelijk eene noodzakelijke verbetering der levende strijdkrachten zal zijn tot stand gebracht”, is aan de ondergeteekenden de taak gemakkelijk gemaakt door de vele leden van de Kamer, die niet in gebreke zijn gebleven de ten deze geopperde bedenkingen te weerleggen. Uit de omstandigheid dat bij de tegenspraak van deze leden voor het meerendeel argumenten zijn gebezigd, welke overeenstemmen met de motieven in de Memorie van Toelichting neergelegd, volgt reeds, dat het door hen aangevoerde de volle instemming heeft van de ondergeteekenden. Niettemin wenschen zij naar aanleiding van de gerezen bedenkingen nog een en ander in het midden te brengen.

De meening van enkele leden dat afschaffing der plaatsvervangende niet is overeen te brengen met art. 181 der Grondwet, dat in de eerste plaats van vrijwillig dienenden en eerst daarna van dienstplichtigen spreekt, berust op de indentificeering van plaatsvervangers en vrijwilligers. Door plaatsvervangende te verbieden — aldus luidt het in het Verslag — beperkt men het aantal vrijwilligers en handelt men in strijd met den geest der Grondwet, die wil, dat eerst wanneer de vrijwilligers ontbreken, dienstplichtigen tot den krijgsveld dien worden geroepen. De ondergeteekenden meenen naar aanleiding van die redeneering tweërlei opmerking te moeten maken. Vooreerst, dat het grondwettig voorschrift, dat de nationale militie zooveel mogelijk uit vrijwilligers moet worden saamgesteld, vervat in art. 180 der Grondwet van 1848, niet meer bestaat. Ten tweede: dat de gelijkstelling van plaatsvervangers met vrijwilligers niet opgaat. Zoo heeft het ook, zelfs reeds onder vigueur der vorige Grondwet, de wetgever van 1861 begrepen, want artikel 1 der wet op de nationale militie bepaalt, dat de militie zooveel mogelijk uit vrijwilligers wordt samengesteld en dat bij gebrek aan genoegzame vrijwilligers voor de militie deze wordt voltallig gemaakt door loting uit de ingezetenen, die hun 20ste jaar zijn ingetreden. Diezelfde wet wijdt aan de door haar bedoelde vrijwilligers bij de militie een afzonderlijk hoofdstuk (Hoofdstuk II) en houdt steeds hare bepalingen betrekkelijk deze vrijwilligers gescheiden van die nopens de plaatsvervangers. Ook mag worden verwezen naar artikel 9, waar aan den plaatsvervanger wordt veroorloofd, behoudens de uitzondering in art. 74, eene vrijwillige verbintenis aan te gaan. Overigens is het onbewezen, dat men, door de plaatsvervangende te verbieden, het aantal vrijwilligers beperkt. Tot nog toe werd altijd het tegendeel vernomen. Derhalve: plaatsvervangers zijn geen vrijwilligers in den zin van de Grondwet of van de gewone wet en afschaffing der plaatsvervangende, wel verre van in strijd te zijn met den geest der Grondwet, is bevorderlijk aan de naleving van het grondwettig voorschrift, dat alle Nederlanders, daartoe in staat, verplicht zijn mede te werken tot handhaving der onafhankelijkheid van het Rijk.

Tegenover de bewering van enkele andere leden, dat de Staat het recht zou missen den burger te dwingen gedurende zekeren tijd zijn beroep te laten varen om soldaat te worden, en de herinnering van die leden aan de belofte van Koning Willem I tot afschaffing van de door Napoleon ingevoerde conscriptie, wordt in het Verslag er op gewezen, dat waar de Grondwet aan den wetgever opdraagt den verplichten krijgsveld dien te regelen, het recht van den Staat om de ingezetenen tot krijgsveld dien te verplichten kwalijk kan worden betwist en dat conscriptie zeker door de Grondwet niet wordt uitgesloten. De ondergeteekenden wenschen hieraan nog toe te voegen, dat de Grondwet, onder vigueur waarvan de militiewet tot stand kwam, inschrijving voor de

militie in den zin van conscriptie gebod, en tevens, dat de vraag of de Staat de ingezetenen tot krijgsdienst verplichten kan, wel verband houdt met de afschaffing al dan niet van de militie, doch niet met de afschaffing van de dienstvervangning bij de militie, bij welke de niet-vervangers door den Staat verplicht worden te dienen.

Naar het gevoelen van een aantal leden werd geenszins het bewijs geleverd dat afschaffing der dienstvervangning in het belang van 's lands verdediging noodig is. Zij ontkenden, dat door invoering van persoonlijken dienstplicht afdoende verbetering van het zedelijk en verstandelijk gehalte der militie zou worden verkregen. Wel hebben vele andere leden daartegen reeds ten krachtigste geprotesteerd, maar dit ontslaat ondergeteekenden niet van hun plicht om nog eens kortelijk uiteen te zetten waarom zij invoering van persoonlijken dienstplicht dringend noodig achten; zij zullen daarbij de bedenkingen van het Verslag op den voet volgen.

Hoe uit het feit, dat de Regeering van de afschaffing der plaatsvervangning en de opneming van meer ontwikkelden in het leger afdoende verbetering van het zedelijk en verstandelijk gehalte van de militie verwacht, wordt afgeleid dat een blaam wordt geworpen op het minder bemiddeld gedeelte des volks, is niet duidelijk.

Waar in de Memorie van Toelichting wordt gezegd, dat verbetering van het zedelijk en verstandelijk gehalte der militie van uitnemend belang is, wordt daaraan toegevoegd, dat tot dusverre mannen van beschaving, kennis en verstandontwikkeling slechts in gering getal in hare gelederen aanwezig zijn, en worden daarbij tevens de redenen vermeld waarom het gehalte van het meerendeel der plaatsvervangers te wenschen overlaat. Bijna algeheel gemis in de militie aan mannen van hooger ontwikkeling en gebrek aan voldoende zedelijkheid bij het meerendeel der plaatsvervangers golden daar dus als bewegredenen, doch van de lotelingen die zich niet konden doen vervangen, werd met geen woord gerept. Vergelijking ten opzichte van de zedelijkheid van de kringen dergenen, die zich thans doen vervangen, met hen die geen plaatsvervanger kunnen stellen, is niet geschied; ook overigens had geenerlei vergelijking plaats tusschen beide kringen.

De Regeering blijft echter volhouden — en het was haar aangenaam te zien dat dit gevoelen door vele leden wordt beaamd — dat zeer zeker het peil van zedelijkheid en ontwikkeling van plaatsvervangers beneden dat der overige miliciens staat, hetwelk o. a. duidelijk blijkt uit de cijfers van Regeeringswege overgelegd bij de behandeling van het wetsontwerp-BERGANSIUS. De ondergeteekenden kunnen verzekeren dat het verschil in peil in beide opzichten thans nog even groot is als toen. De bijlagen A en B dezer Memorie van Antwoord dienen om deze verzekering te staven. Staan de plaatsvervangers, zooals uit bijlage B is af te leiden, intellectueel ten achteren bij de militieplichtigen die zich niet kunnen doen vervangen, zij staan in dit opzicht ver beneden de vervangers, van wie veilig mag worden aangenomen dat allen kunnen lezen en schrijven. En naast deze cijfers, spreken ook de feiten in het nadeel van de vervangers. Stof voor het militiekader wordt onder de vervangers in zeer geringe mate aangetroffen; miliciens-onderofficieren-plaatsvervangers zijn uiterst zeldzaam.

Wordt er derhalve in de Memorie van Toelichting geen blaam geworpen op de minvermogende burgers in Nederland, over het bezorgen van plaatsvervangers kan over het algemeen het oordeel niet gunstig luiden. Ondergeteekenden nemen de vrijheid in herinnering te brengen wat te dezen aanzien in het Regeeringsantwoord op het Verslag over het ontwerp-BERGANSIUS werd geschreven. Men kan daar lezen:

„Plaatsvervangning levert velen een middel van bestaan op en daarenboven eene gelegenheid om zich een klein kapitaal te verwerven, waarvan niet weinigen een nuttig gebruik maken”, zoo luidt verder eene van de in het Verslag geopperde bedenkingen. De vraag rijst, op welken grond deze bewering, waarbij de dienstvervangning uit een philanthropisch oogpunt wordt verdedigd, rust. Bekend is het toch, dat een zeer groot gedeelte der gelden, voor plaatsvervangers betaald, in handen blijft van de remplaçantenleveranciers en van hunne handlangers of wel terechtkomt in de zakken van aandeelhouders in maatschappijen tot het verschaffen van plaatsvervangers, van zaakwaarnemers en andere personen die daarin eene bate vinden, en dat het overigens, behoudens

zeldzame uitzonderingen, verkwest of verbrast wordt. Dat geldt strekt alzoo voor een deel *ten verdere* van anderen. Maar al ware het anders, zou dan dit voordeel mogen opwegen tegen de groote schade die de dienstvervangng aanbrengt?"

Het is aan de ondergeteekenden niet bekend, dat zich sedert den tijd, waarop dit oordeel werd uitgesproken, omstandigheden hebben voorgedaan, welke thans anders zouden doen oordeelen.

Hoe juist in het Verslag de waarde van het getuigschrift model n°. 14 werd aangeslagen, waar gezegd wordt: „een bewijs van goed gedrag is, wanneer niet stellige feiten het tegendeel bewijzen, zeer gemakkelijk te verkrijgen, maar levert voor het zedelijk gehalte van den persoon, dien het betreft, slechts geringe waarborgen op”, blijkt onder anderen hieruit, dat indertijd de burgermeester van eene der grootste gemeenten van ons land, een hoogst achtenswaardig man die jaren lang zijn ambt bekleedde, gehoord over de uitreiking van een bewijs van goed zedelijk gedrag, verklaarde: „in den regel behoo- ren, en dit is van algemeene bekendheid, personen, die zich voor plaatsvervangers aanmelden, niet tot de gezeten burgers; zij zijn dikwerf reeds als milicien of plaatsvervanger in dienst geweest en hebben veelal een alles behalve onberispelijk leven geleid.” (1)

Dat het intellectueel gehalte der militie door invoering van den persoonlijke dienstplicht zal verbeteren, kan, naar de ondergeteekenden meenen, niet op goede gronden worden betwist. Reeds bloote raadpleging van bijlage B, uit welke op onwidersprekelijke wijze volgt dat de lotelingen, die zich niet kunnen doen vervangen, de plaatsvervangers en nummervwisselaars in verstandelijke ontwikkeling te boven gaan, verhandt elken twijfel aan die verbetering. Al zijn het ook voor een groot deel landbouwers, winkeliers en personen uit dergelijke kringen, voor wier zonen plaatsvervangers worden gesteld, dan doet deze omstandigheid geenszins te kort aan de gevolgtrekking waartoe raadpleging der genoemde bijlage leiden moet, want de lotelingen uit die kringen staan, wat intellectueele ontwikkeling aangaat, voorzeker niet ten achteren bij de lotelingen die onvermogen zijn om zich te doen vervangen. Overlegging van eene opgave omtrent de maatschappelijke positie van hen, die in de laatste drie jaren een plaatsvervanger stelden, mag ook uit dien hoofde overbodig worden geacht. Ook de bewering, dat het samenzijn in de kazerne van personen, die in zeer verschillende geldelijke omstandigheden verkeerden, op het moreel gehalte van de dienstplichtigen en op hunne onderlinge verhouding een minder goeden invloed zou hebben, kan geenszins worden toegegeven. Men bedenke, dat men hier niet met enkele groote verschillen, maar met eene reeks van overgangen van de eene naar de andere klasse, te doen heeft. Er is inderdaad, ook met het oog op de ervaring in andere Rijken opgedaan, geene reden om te vreezen, dat de onderlinge verhouding in den dienst te wenschen zal overlaten. Men mag integendeel, zooals nog nader in § 4 zal worden aangetoond, verwachten, dat de eenheid van verplichting de toenadering der verschillende klassen tot elkander zal bevorderen en dat het onderling verkeer in het leger, gelijk doorgaans, op de minder ontwikkelden een beschavenden invloed zal uitoefenen.

Verscheidene leden waren van oordeel, dat het voor behoorlijke samenstelling van het leger meer aankomt op fysieke dan op intellectueele ontwikkeling en dat fysieke ontwikkeling meer gevonden wordt in de kringen waaruit de plaatsvervangers voortkomen dan bij hen, die zich met geestesarbeid onledig houden.

„Een flinke boerenzoon” — wordt in het Verslag gezegd — „is voor het leger meer waard dan een tengere jongeling uit hooger stand.” Vooreerst dient hiertegen te worden opgemerkt, dat niet mag worden aangenomen, dat jongelieden uit hooger stand *per se* tenger zijn, en evenmin, dat het de „flinke boerenzons” zijn, die in den regel als plaatsvervanger dienst doen. In de tweede plaats, dat niet alleen de fysieke, maar ook de intellectueele ontwikkeling gewicht in de schaal legt. Bovendien kan hier alleen sprake zijn

(1) Het gold toen de uitreiking van een bewijs van goed zedelijk gedrag aan een 37-jarigen plaatsvervanger, aan wien kort te voren vergunning was verleend tot het houden van een bordeel, welk bordeel, tijdens hij onder de wapenen was, op zijn naam door eene publieke vrouw, met wie hij in concubinago leefde, werd voortgezet.

van jongelieden die, al zijn ze tender, fysiek geschikt zijn, want anders worden zij niet tot dienst verplicht. Twijfel aan meer fysieke ontwikkeling der plaatsvervangers is echter vooral geoorloofd, als men in aanmerking neemt, dat deze voortkomen uit de lagere en laagste standen; uit kringen, waar men wel is waar meer aan de lucht en aan zwaar werk gewoon is, maar waar men in den regel door minder goede voeding en verpleging, zoomede door mindere zorg voor het lichamelijk welzijn, ook minder weerstandsvermogen aantreft dan in de kringen der beter gevoede en verpleegde jongelieden die zich doen vervangen en bij wie in de laatste jaren ook lichaamsoefening veel meer dan vroeger tot haar recht komt. En dat de jongelieden uit de middelklassen en uit de hogere standen intellectueel de minderen zouden zijn van de boerenzoons, zal wel niemand beweren. Ten slotte zou de geuite bewering alleen dan ter zake dienende kunnen zijn, indien door afschaffing van de dienstvervanging flinke boerenzoons uit het leger gehouden en vervangen werden door tendere jongelingen uit hooger stand. Doch uit de vroeger verstrekte opgaven blijkt juist het tegendeel, namelijk dat door de dienstvervanging de flinke boerenzoons en de jongelingen uit de middelklassen van het volk buiten de militie blijven en hunne plaats doen innemen door mannen uit de lagere volksklassen, ver bij hen in ontwikkeling achterstaande. Voor zooverre voor gewone soldaten fysieke kracht en gehardheid tegen lichamelijke vermoeienissen en ontberingen de hoofdeisch zijn, bestaat er geen genoegzame grond om aan te nemen dat de jongelieden uit de meer ontwikkelde klassen niet aan dien eisch zouden beantwoorden, vooral in oorlogstijd wanneer het evenveel op moreele als op fysieke kracht aankomt. De meening dat geschiktheid voor den krijgsveld meer gevonden wordt in de kringen, waaruit de plaatsvervangers voortkomen, dan bij hen, die zich met den geestesarbeid onledig houden, kan door de ondergeteekenden evenmin worden onderschreven. Bij de hedendaagsche krijgsveld moeten bij den soldaat vóór alles kennis en intelligentie worden op prijs gesteld, omdat het behalve op goeden wil aankomt op natuurlijk oordeel; wie het vlugst van bevattingsvermogen is, zijn het spoedigst te vormen. Het lijdt geen tegenspraak dat natuurlijk oordeel en vlugheid van bevattingsvermogen het meest worden aangetroffen bij den best onderwezene. Immers doel van het onderwijs is vorming van oordeel en ontwikkeling van het bevattingsvermogen. In den troep kan men steeds waarnemen dat enkele jongelieden, wier oordeel en bevattingsvermogen grooter zijn dan van anderen, op hun omgeving van nuttigen invloed zijn, omdat, waar zij voorgaan, de anderen gemakkelijk volgen.

Meenen de ondergeteekenden met het vorenstaande te kunnen volstaan tot wederlegging van de beschouwingen van verschillende leden over de individueele geschiktheid van vervangers en vervangenen, zij wenschen, in verband met die beschouwingen, de bijzondere aandacht er op te vestigen, dat bij de hedendaagsche krijgsveld veel meer dan vroeger, kennis en zelfstandigheid ook bij iederen individu van het leger geëischt worden; tal van omstandigheden komen voor, waarin de soldaat naar eigen oordeel moet handelen; vandaar de noodzakelijkheid, dat ook het meer ontwikkelde gedeelte eener natie in de gelederen harer strijdkrachten krachtig zij vertegenwoordigd. Die meer ontwikkelde mannen werken door hun gezonder oordeel, door hun vlugger bevattingsvermogen, de bevelvoerenden in de hand en strekken tevens tot steun en leiding voor de minderen; zij oefenen door hun gedrag en voorbeeld een gunstigen invloed; hunne ontwikkeling werkt voordeelig op kader en officieren; want beiden zullen daardoor des te meer doordrongen worden van het besef, dat het voor hen noodzakelijk is volkomen op de hoogte te zijn van hunne taak, willen zij ook op deze meer ontwikkelde soldaten een moreel overwicht behouden en hun vertrouwen inboezemen.

Op dit standpunt plaatste zich ook de Staatscommissie tot voorbereiding der wettelijke regeling van den militairen dienstplicht, waar zij in haar verslag de voordeelen van den persoonlijken dienstplicht schetst uit een zuiver militair oogpunt.

„In het hedendaagsche gevecht” — zoo leest men op bladz. 21 van het verslag — „dwingt de vreeselijke uitwerking der nieuwe vuurwapenen de gesloten orde reeds op grooten afstand van den vijand prijs te geven, waardoor de leiding en de aanvoering zooveel moeilijker zijn geworden dan vroeger, terwijl juist door diezelfde vuuruitwerking de verliezen aan officieren en minder kader op

bepaalde punten zoo groot kunnen worden, dat de manschappen op het gevechtsveld bij oogenblikken geheel aan zichzelf zijn overgelaten en dan genoodzaakt zijn volgens eigen oordeel te handelen. Daarom is het van hooge waarde, indien zich onder de soldaten een aantal personen bevinden, die tot het intellectueel meer ontwikkelde deel van het volk behooren; vooral in die oogenblikken zullen zij hunne kameraden kunnen leiden en ten voorbeeld strekken."

Door sommige leden werd ook nog het denkbeeld in overweging gegeven om tot samenstelling van het leger uit de geschiktste elementen, liever de loting dan de plaatsvervangende af te schaffen. Zij die dat denkbeeld aanprezen zagen blijkbaar over het hoofd, dat loting wel niet het middel is om tot de aanwijzing van alle meestgeschikten te komen, maar, waar niet allen behoeven te dienen, is geen billijker manier van aanwijzing der dienstplichtigen te vinden en afschaffing der plaatsvervangende zal dan toch het gevolg hebben, dat alle klassen der maatschappij in het leger vertegenwoordigd zullen zijn.

Aangenaam was het den ondergeteekenden te mogen vernemen, dat door vele leden groot gewicht werd gehecht aan het argument, dat de invoering van den persoonlijke dienstplicht noodig is om, zonder bovenmatige uitgaven, een in aantal en gehalte voldoende kader te verkrijgen en dat die leden op dezen grond alleen den voorgestelde maatregel uit een militair oogpunt volkomen gerechtvaardigd achtten. Een leger, waarin alle standen der maatschappij schouder aan schouder staan, heeft veel meer inwendige kracht en staat uit een moreel oogpunt veel hooger dan een leger, waarin nagenoeg alle goede en ontwikkelde elementen des volks worden gemist. Het is dan ook niet alleen de grootere individuele geschiktheid der vervangenden, welke als oorzaak der superioriteit van de legers met persoonlijke dienstplicht moet worden beschouwd, maar vooral de over het algemeen hoogere trap van kennis, beschaving en eergevoel in deze legers en ook de daaruit voortvloeiende gewijzigde verhouding tusschen de officieren en den troep. Op de gewichtige rol welke in dat leger vervuld wordt door het kader van inferieuren rang is zoo even, bij de bespreking der individuele geschiktheid van hen die zich thans doen vervangen, gewezen. Tot het verkrijgen van zulk kader kan de medewerking van de meest ontwikkelde klassen der maatschappij niet langer worden ontbeerd.

De behoefte aan zulk een kader doet zich gevoelen in elk stelsel van hendaagsche legervorming. De uitgesproken meening, dat in de behoefte voldoende is voorzien door de oprichting van het reservekader, welke instelling volgens sommigen een schoone toekomst tegemoet gaat, en, ook toegepast op de niet gegradeerden, de afschaffing der plaatsvervangende zou overbodig maken, berust op lossen grond. Immers het reservekader zal zonder invoering van den persoonlijke dienstplicht wel iets helpen om in den kadernood voor onze weermacht te voorzien, doch op verre na niet in voldoende mate, omdat er voor hen, wier geldelijke middelen het stellen van een plaatsvervanger of nummervervisselaar toelaten, slechts een moreele drang bestaat om zich voor het reservekader te verbinden. Doch zoodra is niet de gelegenheid tot dienstvervangende weggenomen of zeer velen van hen, welke door het lot kunnen worden aangewezen om te dienen — en dat zijn allen die geen reden tot vrijstelling hebben —, zullen trachten de voordeelen, aan het vrijwillig dienen verbonden, deelachtig te worden.

Het gevoelen van eenige leden, dat bij invoering van den persoonlijke dienstplicht het reservekader behoort te vervallen, kunnen de ondergeteekenden niet deelen. Al behoort ieder, die tot den krijgsveld geroepen wordt, in persoon te dienen, dan blijft het toch aanbevelenswaardig om, ook wegens den korten oefeningstijd der militie, daarnaast kadervorming uit de meest ontwikkelde onzer jongelingen te bevorderen. Waar in het Verslag gesproken wordt van toetreding tot het reservekader als een middel om aan den last van den dienst te ontkomen, wordt uit het oog verloren, dat de vrijwilligers voor het reservekader hunne kans op vrijloting voor de militie vrijwillig prijs geven.

Wat door voorstanders van stelsels als dat van generaal REUTHER tot aanprijzing daarvan werd ter sprake gebracht, is elders in het Verslag door onderscheidene leden weerlegd op eene wijze, waaraan de ondergeteekenden niets hebben toe te voegen, zoodat zij meenen ter zake te kunnen volstaan

met die voorstanders te verwijzen naar § 4 van het Verslag (1ste gedeelte) over het wetsontwerp-BERGANSIUS, in welke § zulke stelsels op goede gronden werden bestreden.

§ 4. Al is de Regeering ten volle overtuigd, dat bij de hervorming, die thans wordt voorgesteld, de militaire belangen op den voorgrond staan en moeten staan, dit neemt toch niet weg, dat naar hare overtuiging de voorgestelde maatregel ook uit anderen hoofde gunstig zal werken. De redenen, die uit een sociaal oogpunt voor de invoering van persoonlijke dienstplicht pleiten, zijn in de Memorie van Toelichting uitvoerig ontwikkeld; daarbij zijn door ondergeteekenden verschillende uitdrukkingen gebezigd, die tot bedenking aanleiding hebben gegeven. Dat geen enkele van die bedenkingen juist is, zal dezerzijds niet worden beweerd, maar wel moet ernstig worden geprotesteerd tegen de daaruit getrokken conclusie, dat de voorgestelde regeling niet gerechtvaardigd zou zijn. Met genoegen hebben dan ook ondergeteekenden gezien dat „vele leden” er op hebben gewezen, dat „de Memorie een complex van argumenten bevat, waarvan het eene zwaarder kan wegen dan het andere, maar die toch alle ter zake dienende zijn en te zamen ongetwijfeld den indruk vestigen dat afschaffing der dienstvervangung uit een maatschappelijk en moreel oogpunt ten zeerste is aan te bevelen.”

Naar de meening van de ondergeteekenden staat het vast, dat — ook al ware uit militair oogpunt eene voldoende defensie te bereiken bij eene regeling, die het aan de zonen der meergegoeden mogelijk maakt zich aan de verdediging van het vaderland te onttrekken — dit toch uit een sociaal en moreel oogpunt niet te rechtvaardigen zou zijn.

Voor geld moge zeer veel te koop zijn, de plicht om het vaderland te verdedigen moet niet kunnen worden afgekocht. Dergelijke afkoop kan niet anders dan demoraliseerend werken; hij spot met de heilige overtuiging van ons volk dat in de ure des gevaars niet alleen de armen maar eveneens de rijken moeten kunnen worden opgeroepen om het grondgebied tegen vreemde indringers te verdedigen; hij beleedigt het rechtsgevoel, dat zich verzet tegen een privilege, hetwelk toewijding en vaderlandsliefde ondergeschikt maakt aan geldelijke voorrechten.

Met recht is beweerd, dat formeel allen bevoegd zijn een plaatsvervanger aan te wijzen en zich bij voorbaat te verzekeren dat in tijd van oorlog een ander voor hen zal gaan vechten. In werkelijkheid echter is die bevoegdheid voor de groote meerderheid der lotelingen fictief, omdat de persoonlijke dienstvervulling slechts voor eene belangrijke som gelds kan worden afgekocht en de meesten daarover niet de beschikking hebben of verkrijgen kunnen.

In dien zin kan wel degelijk van een privilege worden gesproken. En wat thans van allen zal worden verlangd bestaat feitelijk reeds voor hen, die tot de minvermogenden moeten worden gerekend en geen meervermogene vrienden of beschermers hebben, bereid hun het afkoopgeld voor te schieten.

Er is op gewezen, dat de statistiek aantoonde, dat het niet uitsluitend rijke burgers zijn, die hunne zonen vrijkopen, dat er ook onder hen, die een plaatsvervanger aanwijzen, verscheidene lotelingen zijn, behoorende tot standen en kringen, waar weinig kapitaal wordt aangetroffen. Het feit valt niet te ontkennen, maar wat bewijst het? Alleen dit, dat onder de bestaande regeling velen zich groote opoffering getroosten en zelfs tegen het maken van schulden niet opzien om van den dienst af te komen — soms alleen om een quaestie van zoogenaamd fatsoen, soms ook op grond van motieven, die geene afkeuring verdienen. Maar dit neemt niet weg, dat die allen toch nog tot de meer bevoorrechten behooren, want de groote meerderheid is niet in staat om zelfs de helft op te brengen van hetgeen voor afkoop wordt geëischt, al maken ook de omstandigheden het persoonlijk dienen voor hen het meest bezwaarlijk.

Tot hen die aan afkoop niet kunnen denken behoort — om van de proletariërs niet te spreken — de geheele klasse van werklieden en ambachtslieden. Onder de kleine burgerij zijn er wel die voor een plaatsvervanger zorgen, maar in den regel niet dan met groote opoffering. Hoe hooger men komt op de maatschappelijke ladder, des te kleiner wordt naar verhouding de geldelijke opoffering, die men zich moet getroosten om van den dienstplicht vrij te komen. Voor den rijke vertegenwoordigt de geheele afkoopsom, waardoor

hij de zekerheid verkrijgt, dat zijn zoon — indien deze zulks wenschen mocht — rustig aan het hoekje van den haard kan blijven zitten als het vaderland moet worden verdedigd, niet meer dan de uitgave van enkele stuivers voor een werkmán.

Dergelijke ongelijkheid is niet te verdedigen met de opmerking, dat nu eenmaal niet te veranderen is aan het feit, dat aan het bezit van geld voordeelen zijn verbonden. Terecht wordt daartegen in het Voorloopig Verslag door vele andere leden opgemerkt: „Hier geldt het een voorrecht op een gebied, waar het bezit van middelen zich niet behoort te doen gelden. De wet is niet bij machte alle sociale onrechtvaardigheden op te heffen, maar dit is geen reden om een door den wetgever zelven in het leven geroepen voorrecht, dat naar het gevoelen van de meerderheid des volks geen reden van bestaan heeft, te bestendigen”.

Door hen, die niet wilden toegeven dat de instelling der plaatsvervangning in strijd is met rechtsgelijkheid, werd gevraagd, of in den gedachtengang der Regeering ook niet de bepalingen, volgens welke geldboete bij wanbetaling door hechtenis wordt vervangen, behooren te vervallen.

Het antwoord is dat de gevallen volstrekt niet indientiek zijn. Vooreerst niet, omdat niemand verplicht is, de strafwet te overtreden. Ten tweede niet omdat bedoelde bepalingen alleen ten doel hebben te voorkomen, dat hij, niet de betaling van zekere geldsom als straf is opgelegd, zich eenvoudig door niet-betaling aan die straf zou kunnen onttrekken. En ten derde niet, omdat de boete tot een minimum van f0.50 kan dalen en de rechter bij het opleggen der boete met het inkomen der delinquenten rekening kan houden. De vraag kan ongetwijfeld gedaan worden of, ten einde volkomen rechtsgelijkheid te waarborgen, het maximum der boete niet hooger zou moeten worden vastgesteld dan thans het geval is, en of niet voor die gevallen, dat de veroordeelde niet in staat is, zelfs het minimum der boete te betalen, de executie nog anders zou kunnen worden geregeld, — maar in geen geval kan op goeden grond worden volgehouden, dat de Regeering, omdat zij nog geen voorstel heeft gedaan met betrekking tot dit geheel heterogene onderwerp, ook geen recht zou hebben een voorstel te doen om aan het onrecht der plaatsvervangning een einde te maken. Aangenomen — en men mag dat gerust aannemen — dat er nog veel meer onrechtvaardigheden in onze wetgeving zijn aan te wijzen, dan kan dit toch nimmer eene reden zijn, om nu ook maar de onrechtvaardigheid, waarvan de afschaffing wordt voorgesteld, te blijven sanctionneeren.

Of zal men misschien, door thans van allen te verlangen wat reeds aan de groote meerderheid is opgelegd, weder onbillijk worden tegenover de meergegoeden, die het meest van de dienstvervangning profiteeren? Zal men misschien hun, die zich tot heden konden vrijkopen, een onevenredig zwaren last opleggen?

Met zoovele woorden wordt het door de tegenstanders van het wetsontwerp beweerd, maar op gronden, die, naar het wil voorkomen, den toets niet kunnen doorstaan.

Men vreest, dat velen door de verplichting tot dienen uit hunne zaken worden gerukt of bij de voorbereidende studiën voor ambt of beroep gevoelig zullen worden gestoord.

Die mogelijkheid is natuurlijk niet te ontkennen, maar wel moet worden betwist, dat dit bezwaar meer geldt voor de hooger dan voor de lager geplaatsten, voor wie de persoonlijke dienstplicht nu reeds bestaat. Het is in het algemeen onjuist, dat b.v. van iemand, die om te gaan dienen eenige maanden zijne studiën moet afbreken, een zwaarder offer wordt gevergd dan van een werkmán, die door zijne dienstvervulling zijne betrekking verliest en ook de verdere opleiding in zijn vak tijdelijk moet staken.

Maar bovendien is de Regeering bij het ontwerpen van haar wetsontwerp uitgegaan van de gedachte, dat het haar plicht is om, wanneer het belang van de defensie het gedooft, wel degelijk met bijzondere maatschappelijke omstandigheden en verhoudingen rekening te houden en van de dienstplichtigen ook niet meer te vergen, dan werkelijk noodig wordt geacht en door de rechtvaardigheid wordt geboden.

Daarom is eene bepaling opgenomen, volgens welke ontheffing van dienst kunnen verkrijgen zij die voor het gezin niet kunnen worden gemist, wier afwezigheid in naasten kring tot armoede aanleiding zou geven.

Maar om dezelfde redenen zijn ook maatregelen genomen om het afbreken

van studiën tot een minimum van tijd te beperken en tevens bepalingen voorgesteld om het zich vestigen in het buitenland voor handel en industrie zoo weinig mogelijk te belemmeren.

Daarom is de Regeering zelfs zoover gegaan ook de gelegenheid open te laten om dienstruiling toe te laten voor het zoogenaamde blijvend gedeelte.

En nu is het zeker een opmerkelijk feit, dat blijkens het Voorloopig Verslag dezelfde leden, die zoo kras ontkennen dat persoonlijke dienstplicht door rechtsgelijkheid of sociale rechtvaardigheid wordt gevorderd, aan den eenen kant der Regeering verwijten dat zij, onder de leus van gelijk recht voor allen, aan de meergegoeden, die zich nu vrijkopen, een zwaren last wil opleggen en aan den anderen kant er haar een grief van maken, dat zij de gelijkheid nog niet verder heeft doorgevoerd en aan een deel der lotelingen nog de vrijheid wil laten tot plaatsing bij het garnizoen hunner keuze en tot het ontgaan van indeeling bij het blijvend gedeelte.

Bij de behandeling van de andere paragrafen van het Verslag zal er gelegenheid genoeg zijn die speciale bepalingen te verdedigen. Hier ter plaatse mag er echter op gewezen worden, dat de tegenstand tegen die bepalingen al heel vreemd is van de zijde van hen, die er zelfs geen bezwaar in zien om de in elk geval meest stuitende ongelijkheid — den afkoop van den plicht om persoonlijk mee te werken tot 's lands verdediging — bij voortdurend te bestendigen. Men had mogen verwachten, dat de geneigdheid der Regeering om, in plaats van eene theorie zonder noodzaak tot uiterste consequenties te willen doorvoeren, met bijzondere omstandigheden rekening te houden, bij hen althans eenige waardeering zou hebben gevonden.

De verdere bedenkingen, in § 4 van het Voorloopig Verslag aangevoerd, zijn reeds door de voorstanders van het ontwerp zoo grondig weerlegd, dat de ondergeteekenden er slechts weinig hebben bij te voegen. Het aangegeven denkbeeld, dat men, om aan het bezwaar van rechtsongelijkheid te gemoet te komen, zou kunnen bepalen, dat voor hen, die onvermogen zijn, op kosten van den Staat plaatsvervangers zullen worden gesteld, zou èn onuitvoerbaar èn geheel in strijd zijn met het stelsel der wet, ja feitelijk hierop neerkomen, dat juist niet zouden dienen al diegenen, die volgens de wet tot dienen verplicht zijn.

Verder is in de Memorie van Toelichting betoogd, dat aan de invoering van persoonlijken dienstplicht nog verschillende voordeelen verbonden zijn, als daar zijn meerdere waardeering en toenadering tusschen de verschillende standen in de groote maatschappij, grootere belangstelling in het leger, een gunstige invloed op het fysiek, moreel en intellectueel gehalte der bevolking, enz.

Nu heeft men het echter doen voorkomen alsof de Regeering op die gronden de afschaffing der plaatsvervangende had voorgesteld. Dit is geenszins het geval. Het zijn slechts bijkomende voordeelen, waaraan men meer of minder waarde kan hechten, maar welke voor hen, die deze voordeelen niet geringschatten, den voorgestelden maatregel nog meer aannemelijk maken.

Als bewijs hoezeer de Regeering in dezen wordt misverstaan, mag worden gewezen op de volgende zinsneden van het Verslag:

„Bovendien is het leger niet bestemd om de bevolking te verbeteren en te ontwikkelen. De lichaams oefening, die in den dienst op den voorgrond treedt, moge voor velen heilzaam zijn, de verplichte krijgsveld dienst mag niet beschouwd worden als een middel om de bevolking tot lichaams oefening te dwingen. De Regeering gaat hier uit van denkbepalingen van Staatsvoogdij, die men volstrekt niet kon beamen.”

Alleen dan zou dergelijk verwijt eenige reden van bestaan hebben, indien de Regeering had gezegd: de persoonlijke dienstplicht moet worden ingevoerd, want het is een geschikt middel om de bevolking fysiek, moreel en intellectueel vooruit te doen gaan. Maar op dat standpunt heeft de Regeering zich niet geplaatst. Zij heeft afschaffing van plaatsvervangende en nummervervisseling voorgesteld, omdat zij dit in het belang van de defensie noodig acht. De bijvoeging dat daardoor ook meer ontwikkelden zullen gewinnen aan orde, tucht en gehoorzaamheid, dat de oefeningen heilzaam zullen werken op het fysiek van hen, die anders een zittend leven leiden, enz., enz., — dat alles heeft met denkbepalingen van Staatsvoogdij niets te maken. Het is niets anders dan het constateeren van feiten, die wel weersproken maar niet weerlegd zijn.

De Regeering blijft ook volhouden dat van het te zamen dienen meer onder-

linge waardeering tusschen de verschillende standen te wachten is. Gemis van waardeering is in den regel hiervan het gevolg dat men elkander niet kent. Van dat beginsel is men ook uitgegaan bij de wet op Kamers van arbeid, in welke Kamers patroons en werklieden als gelijkgerechtigden zullen samen-zitten. Trouwens overal ziet men in de practijk de juistheid van de boven ontwikkelde stelling bevestigd. De meergegoeden, die eenigen tijd te midden der werklieden op eene fabriek hebben gearheid, zien niet meer laag op het fabrieksvolk neer; de werklieden zullen, naarmate zij nauwer met meer bevoorrechte burgers in aanraking komen, ook van hen de goede hoedanigheden meer waardeeren.

Te ontkennen is het niet, dat in plaats van waardeering verbittering zou worden gewekt, indien, zooals sommige leden vreesden, rijken en armen wel samen zouden dienen maar eerstgenoemden in den dienst op allerlei wijze zouden worden bevoordeeld. Terecht is echter daartegen aangevoerd dat van overheidswege tegen dergelijke bevoorrechtiging streng behoort te worden gemaakt. Geschiedde dit niet, dan zouden de militaire autoriteiten zich aan plichtverzuim schuldig maken.

En tegenover al de voordeelen, waartoe ook nog behoort dat er een nauwere band zal komen tusschen leger en volk, staan geen nadeelen van eenige betekenis.

Indien het waar ware, dat onder de nieuwe regeling meer geld dan vroeger moet worden uitgegeven voor betere inrichting der kazernes, de verblijfplaatsen der miliciens, dan zou dit althans een bewijs zijn, dat onder de tegenwoordige régime in de kringen, die thans bij goede kazernes geen direct belang hebben, de belangstelling voor het leger niet voldoende is geweest. Maar de onderstelling is bovendien onjuist, omdat de kazerneering gedurende de laatste jaren zeer is verbeterd en thans over het geheel reeds aan billijke eischen voldoet.

Ten slotte wordt in het Voorloopig Verslag gewezen op het nadeel, dat de gelegenheid voor minvermogenen om eenig geld te verdienen door den dienst van anderen waar te nemen zal ophouden. Van die gelegenheid, wordt gezegd, profiteeren thans jaarlijks 2000 personen; ongeveer een millioen gulden 's jaars wordt elk jaar voor afkoop van dienstplicht besteed, en als dat niet meer mogelijk is zullen er ontstaan: vermeerdering van werkeloosheid en vermeerdering van bedeeden.

Het hier aan de dienstvervangende toegekend voordeel is grootendeels, om niet te zeggen geheel, denkbeeldig. Het geld, dat voortaan niet aan plaatsvervangers wordt besteed, zal eene andere bestemming vinden, en waarom zal die bestemming uit den aard der zaak minder gewenscht zijn met het oog op de belangen der arbeiders? Daarbij komt, dat volgens het ontwerp dienststruiling voor het blijvend gedeelte mogelijk blijft, en dat die dienststruiling weer voor velen eene bron van inkomst kan zijn. Neemt men nu daarbij in aanmerking dat blijkens de ervaring een deel van het geld voor plaatsvervangende wordt verkocht of althans slecht wordt besteed en een ander deel in handen blijft van tusschenpersonen, terwijl bij de overblijvende dienststruiling de tusschenpersonen zeer goed kunnen worden gemist, dan is het zeer de vraag, of zelfs uit dat beperkt standpunt de positie van die minvermogenen, wien het alleen te doen is om er eenig geld aan te verdienen, ongunstiger zal worden. Bovendien zullen wellicht velen van hen, die nu plaatsvervanger worden, zich laten aanwerven voor het Indische leger of voor het Korps Mariniers. En of het geld voor dienstneming komt uit die kassen dan wel uit de beurzen van meergegoede ingezetenen, zal voor de belanghebbenden wel onverschillig zijn.

§ 5. Het voorstel om de bepaling van het tweede lid van art. 120 uit te breiden in dien zin, dat behalve de vrijwilligers bij de militie, ook de lotelingen, die aan bij Koninklijk besluit te stellen eischen van bekwaamheid voldoen, voor zoover zij daartoe geschikt bevonden zijn en dit met de belangen van den dienst is overeen te brengen, worden ingelijfd bij het korps en geplaatst in het garnizoen hunner keuze, heeft van de zijde der Kamer bedenkingen doen rijzen.

Eene eerste bedenking luidt, dat uit de omstandigheid dat deze maatregel reeds sedert meer dan 20 jaren in toepassing is gebracht zonder ooit tot bezwaren voor den dienst te hebben geleid, niet volgt, dat hij ook na afschaffing

der plaatsvervangings geen bezwaren zal opleveren. Tegenwoordig wordt de dienst bij de bereden wapens voor het meerendeel door plaatsvervangers en nummervervisselaars vervuld, en de toestand zal dus geheel anders worden, wanneer de plaatsvervangings en de nummervervisseling zullen zijn afgeschaft. De vraag op welke wijze beslist zal worden, welke dienstplichtigen tot den voor velen minder verkieslijken en langer durenden dienst bij de bereden wapens zullen worden aangewezen vordert derhalve, in verband met de afschaffing der plaatsvervangings, nauwgezette overweging.

Tegen deze bedenking zij in de eerste plaats opgemerkt, dat de regeling van de toewijzing van de dienstplichtigen aan de verschillende korpsen steeds nauwgezet overwogen werd. Uit de voorschriften betrekkelijk de indeeling der lichting voor 1898, vervat in de ministerieele beschikking van 22 December 1897, VIIde afd. n^o, 26. (1) blijkt, hoe vele en velerlei de vereischten zijn waarop bij de indeeling reeds thans behoort te worden gelet. Die vereischten zijn gegrond op het belang van den dienst, dat alle andere belangen en derhalve ook de bijzondere belangen van de dienstplichtigen beheerscht. Hierin ontstaat geen verandering door de persoonlijke dienstvervulling van hen die zich anders zouden doen vervangen. Vermits volgens de voorgestelde bepaling indeeling van den dienstplichtige bij het korps of plaatsing in het garnizoen zijner keuze alleen geschiedt „indien” dit met de belangen van den dienst is overeen te brengen, zal de maatregel ook na afschaffing der plaatsvervangings geen bezwaren opleveren voor den dienst. Intusschen ligt het in de bedoeling — en die bedoeling is door de in de Nota van Wijzigingen voorgestelde aanvulling van het artikel uitgedrukt — om den maatregel anders toe te passen dan voorheen en daarbij rekening te houden met de invoering van den verplichten persoonlijke dienst. In overeenstemming met de leden, die meenden, dat de te stellen eischen vooral zoodanige kennis van het hanteeren der wapenen behooren te betreffen, als door vrijwillige oefeningen in den wapenhandel verkregen kunnen worden en dat hierop veel meer gelet behoorde te worden dan op het bezit van bekwaamheden, die men zich door het bezoek eener school kan eigen maken, bestaat het voornemen militaire bekwaamheid te vorderen. Met dezen eisch vervalt de grond voor de door vele leden gekoesterde vrees, dat de aanneming der voorgestelde regeling zou uitloopen op bevoorrechtiging der meergegoeden. Immers het voorbereidend militair onderricht is kosteloos en wordt gegeven overal waar deelnemers in genoegzaam aantal zich daarvoor aanmelden.

Wordt in verband met de invoering van den persoonlijke dienstplicht, de kans op eigen gekozen korps of garnizoen afhankelijk gesteld van zekeren graad van militaire geoefendheid en niet meer — gelijk tot nu toe geschiedde — van een examen loopende over schoolkennis, dan worden daardoor o. a. tot deelneming aan het voorbereidend onderricht geprikkeld vele jongelieden, die, behorende tot de eenvoudigste burgerklasse, niet voldoen aan de eischen om tot het reserviekader te kunnen toetreden, doch bij het trekken van een dienstplichtig nummer gaarne de keus hebben van korps of garnizoen. En het is een gelukkig samentreffen, dat, gelijk hier het geval is, voorbereiding tot het erlangen dier keuze in zekeren zin in zich sluit voorbereiding tot het verwerven van een graad, omdat zij, die aan het eerste waarde hechten, veelal ook juist diegenen zullen zijn, die voor het bekleeden van een graad voldoende geschiktheid bezitten. Het voorbereidend militair onderricht zal dan in het algemeen ten doel moeten hebben, door locale oefening de bekendheid te bevorderen met de eenvoudigste militaire exercitiën, terwijl het tevens moet leeren kennen de algemeene plichten van den soldaat; het moet bovendien strekken om hen, die de verbintenis wenschen aan te gaan als vrijwilliger voor het reserviekader, in de gelegenheid te stellen zich de voor die verbintenis gevorderde bedrevenheid in de behandeling van het geweer eigen te maken en voorts tot opleiding van toekomstige militieplichtigen, die zich tijdens hun verblijf onder de wapenen wenschen toe te leggen op het erlangen van een graad. Door de bestemming van het onderricht aldus te omschrijven, wordt niet alleen reeds dadelijk in hoofdtrekken aangegeven in welke richting de oefeningen behooren te worden geleid, maar blijkt bovendien, dat het in de be-

(1) Zie Recueil Militair 1897.

doeling ligt het weerbare gedeelte der mannelijke bevolking op practische en voor het Rijk weinig kostbare wijze in de gelegenheid te stellen om buiten den troep, althans de gronden der soldatengeoefendheid aan te leeren, opdat ook de jongeren, die eerst later, en zij, die wellicht nimmer in het leger zullen worden geoefend, voor het minst eenigermate voorbereid kunnen zijn op de vervulling der verplichting, omschreven in artikel 180 der Grondwet.

Indien voorts van de zijde der militaire onderwijzers wordt begonnen om, waar mogelijk, aanraking te zoeken met het schoolonderwijs in de gymnastiek, dan zal op den duur ook van laatstbedoeld onderwijs, meer dan tot nu toe het geval was, medewerking te verwachten zijn voor de militaire volksopleiding, hetgeen, ook in verband met het bovenvermelde, eene gewenschte zaak is.

Wordt eindelijk het voorbereidend militair onderricht doeltreffend geregeld, dan zal, wanneer in den troep van den aanvang af de noodige aandacht wordt geschonken aan de verdere opleiding van hen, die met vrucht aan bedoeld onderricht hebben deelgenomen, in niet geringe mate kunnen worden te gemoet gekomen aan het bezwaar, dat voor de kaderopleiding uit de militie, maar vooral voor de oefening van dat kader in den verworven graad zou kunnen voortvloeien uit een tot 8 maanden verkorten eerste-oefeningstijd.

Opleiding van reserve-aanvoerders uit de militie toch zal steeds wenschelijk blijven. Niet alleen omdat slechts op die wijze doelmatig partij wordt getrokken van alle in de militie aanwezige krachten en wijl uitzicht op bevordering een doelmatige prikkel is voor het meest bruikbare deel der miliciens, maar vooral ook omdat het reservekader op den duur wel zal voorzien in de behoefte aan reserve-aanvoerders van hooger graad, doch — in verband met den omvang dier behoefte — vermoedelijk niet afdoende in het benodigd aantal reserve-korporaals. Daarom zal opleiding van kader uit de militie, ook in het vervolg, eenigermate de uitkomsten der vorming van vrijwillig reservekader behooren aan te vullen en om daartoe te geraken kan, gelijk hierboven reeds werd gezegd, een doeltreffend gebruik van de vruchten der locale voorbereidende opleiding een krachtige steun zijn, zonder dat het daarom noodig zal zijn om, zooals in het Verslag werd betoogd, als voorwaarde voor de keuze van korps of garnizoen te doen gelden, dat men zich beschikbaar stelt voor het bekleeden van een graad.

Op de vraag hoe gehandeld zal worden tegenover lotelingen, die op de keuze van garnizoen aanspraak hebben verkregen, indien het garnizoen waar zij diensgevolge dienen, naar eene andere gemeente wordt verplaatst, kan worden geantwoord, dat verplaatsing van garnizoen zelden plaats vindt en bedoeld geval zich dus zelden zal voordoen. In dit zeldzaam geval zal worden te rade gegaan met de belangen van den dienst en die van andere miliciens, welke belangen in den regel wel zullen gedoogen dat de loteling blijve in het garnizoen zijner keuze.

De reden, in het Verslag opgegeven, om aan te dringen op het stellen van wettelijke waarborgen tegen willekeur en gunstbetoon van de zijde der militaire autoriteit met de indeeling belast, bestaat ook thans. Evenwel heeft de tegenwoordige regeling tot nu toe tot geene rechtmatige klachten aanleiding gegeven en bovendien is in het duister gelaten welke wettelijke waarborgen hier zijn bedoeld. Door sommige leden werd, ten einde alle bevoorrechtiging te keeren, in overweging gegeven bij het lot omtrent de indeeling bij de verschillende korpsen te doen beslissen en daarbij nummervwisseling toe te laten; of wel aan hen, die bij de bereiden wapens dienen, eene bijzondere belooning boven de gewone soldij toe te kennen.

Wat die loting betreft zij opgemerkt, dat eene loting welke zich zou uitstrekken tegelijkertijd over alle tot den dienst aangewezenen en voor den dienst werkelijk geschikte dienstplichtigen, wegens de daaraan in de practijk verbonden moeilijkheden, onmogelijk is uit te voeren, daargelaten nog, dat van die loting zouden moeten worden buitengesloten de dienstplichtigen welke om verschillende redenen na de algemeene inlijving moeten worden in dienst gesteld. Doch al ware het anders en kon dergelijke allen omvattende loting vóór of staande de inlijving worden bewerkstelligd, dan zouden de uitkomsten van zulk eene loting zóó geweldig kunnen indruischen tegen de belangen van den dienst dat alleen reeds uit dien hoofde daarvan moet worden afgezien. Immers de loting laat zich aan de eischen van dienst niet gelegen liggen. Zij kan aanwijzen: no. 1, een telegrafist voor de veld-artillerie; no. 2, een onderwijzer van

kleine gestalte voor de cavalerie; no. 3, een stevigen boerenzoon die met paarden weet om te gaan voor de pontonniers; no. 4, een bevaren schipper voor de hospitaalsoldaten; no. 5, een kantoorklerk voor de genietroepen, enz.

Bij de voorstelling welke men zich maakt van willekeur en gunstbetoon bij de indeeling, worden veelal over het hoofd gezien de op dit stuk bestaande bepalingen welke voor die willekeur en dat gunstbetoon weinig ruimte laten. Art. 53 van het Koninklijk besluit van 8 Mei 1862 (*Staatsblad* no. 46) schrijft o.a. voor:

„De afgeleverde voor de militie te land bestemde manschappen worden ingelijfd bij de korpsen, voor welke zij door hun lichaamsgestel en hunne lengte, het meest geschikt zijn.

„Alvorens de manschappen worden ingelijfd bij andere korpsen dan die der gewone infanterie worden zij geneeskundig onderzocht.

„Voor de grenadiers in het bijzonder worden manschappen bestemd van een goed voorkomen en eene groote gestalte; bij voorkeur voor de bereden korpsen zij, die gewoon zijn met paarden om te gaan; voor het korps pontonniers, schippers, veerlieden en scheepstimmerlieden; voor het korps genietroepen, aardewerkers, timmerlieden, metselaars, smeden en mandenmakers.”

Haalt men zich voor den geest de bijzondere voorschriften welke met betrekking tot de indeeling nog door den Minister van Oorlog worden uitgevaardigd, dan wordt duidelijk, dat aan de militaire autoriteit met de indeeling belast, de handen in de meeste gevallen gebonden zijn en men dus van willekeur of gunstbetoon van die militaire autoriteit weinig te vreezen heeft.

Wat betreft het aangegeven denkbeeld om aan hen, die bij de bereden wapens dienen, eene bijzondere belooning boven de gewone soldij toe te kennen, daarentrent zij medegedeeld, dat het in de bedoeling van den eerstondergeteekende ligt, bij de eerstvolgende begroting voor te stellen, om de soldijen voor de miliciens van de onbereden wapens op 10 cents vast te stellen voor de eerste 8 maanden, en op 13 cents voor de volgende maanden, hetzij deze worden besteed voor eerste-oefening, hetzij voor diensten bij het blijvend gedeelte, en die soldijen voor de bereden wapens vast te stellen op respectievelijk 15 en 20 cents per dag. ¹⁾

In verband met het voorafgaande komt het niet ondienstig voor hier de aandacht er op te vestigen, dat de regeling nopens de indeeling in andere Rijken met de onze overeenkomt; dat overal de belangen van den dienst allesbeheerschend zijn en dat nergens het begrip van loting op dit stuk ingang heeft kunnen vinden.

Zoo wordt in Duitschland bij de indeeling van de dienstplichtigen over de verschillende wapens gelet op lengte, lichamelijke en verstandelijke ontwikkeling en burgerlijk beroep. De militaire voorzitter der Ersatz-Kommission doet de voordracht tot indeeling bij de verschillende wapensoorten, terwijl de militaire voorzitter der Ober-Ersatz-Kommission beslist over de geschiktheid voor elk wapen en verder de manschappen verdeelt over de verschillende wapensoorten en troependeelen. Van deze beslissing en indeeling bestaat geen hooger beroep.

In Frankrijk geeft telken jare, eenige weken vóór de indeeling, de Minister van Oorlog aan de Commandanten der Legerkorpsen instructiën voor de indeeling bij de verschillende wapensoorten. Deze instructiën behelzen bepalingen betreffende lengte en lichaamsbouw voor elk wapen en de vereischten voor de technische wapens. Met de indeeling is belast de „Commandant du bureau de recrutement” (hoofdofficier), die daarbij zooveel mogelijk rekening houdt met de aanwijzingen hem verstrekt door het militair lid (generaal of hoofdofficier) van den „conseil de revision”. Ook verdeelt hij de dienstplichtigen, die door verstandelijke ontwikkeling in aanmerking komen voor opleiding tot een graad, gelijkmatig over de verschillende onderdeelen.

In België is voor elk wapen een bepaalde lichaamslengte vastgesteld. Officieren van gezondheid onderzoeken den lichaamsbouw ten opzichte van de geschiktheid voor elk wapen. Officieren van de verschillende wapens, voorzien van de gegevens door de officieren van gezondheid verzameld, doen hunne keuze uit de in te lijven lotelingen. Deze keuze geschiedt in eene bepaalde:

¹⁾ Met deze wijziging houdt verder verband het voornemen om de soldij voor de *vrijwilligers* bij de infanterie op 13 cents vast te stellen.

volgorde: 1°. pontonniers, 2°. vuurwerkers, 3°. genie, 4°. grenadiers, enz. De militaire bevelhebber in de provincie controleert deze keuzen, wijzigt die zoo noodig en doet eindelijk de definitieve toewijzing.

In Denemarken eindelijk is de dienstplicht-commissaris (gepensionneerd hoofdofficier) voorzitter van den dienstplichtraad, waarin tevens zitting hebben 2 officieren, 1 van de landmacht en 1 van de zeemacht, en 3 burgerleden, zooveel mogelijk gemeenteraadsleden. Deze burgerleden lichten de militaire leden in omtrent maatschappelijke positie, burgerlijk beroep, enz. van een dienstplichtige, ten einde hierop te kunnen letten bij de aanwijzing voor de wapensoorten. Rekening houdende met de voor elk wapen vastgestelde lengtemaat en met de in den dienstplichtraad verzamelde gegevens, verricht de dienstplicht-commissaris de verdeeling over de wapens, korpsen en dienstvakken.

Vorenstaande gegevens mogen alzoo leiden tot geruststelling van de leden die zich in deze bezorgd maakten en bij hen vertrouwen wekken in de doeltreffende voorschriften bij ons omtrent de indeeling van dienstplichtigen uitgevaardigd en uit te vaardigen.

Hoewel de redactie der voorgestelde wijziging voldoende duidelijk wordt geacht, wordt tot wegneming van den gerezen twijfel eene andere redactie aangeboden.

Ter beantwoording van de vraag, aan de behandeling van het artikel vastgeknoopt door leden, die tegen het ontwerp bezwaar hadden, moge dienen, dat in de bedoeling der Regeering niet anders ligt dan in het artikel te lezen staat, namelijk om de lotelingen, die de vereischte bekwaamheden bezitten, voor zoover zij daartoe geschikt bevonden zijn en dit met de belangen van den dienst is overeen te brengen, in te lijven bij het korps en te plaatsen in het garnizoen hunner keuze.

Op de vraag, of bepalingen zooals, naar men meende, nog bestaan, volgens welke voor de bereden wapens de voorkeur wordt gegeven aan hen, die binnen zekeren afstand van het garnizoen wonen, bij de aanneming van het wetsontwerp zullen worden bestendigd, kan slechts worden geantwoord, dat zulke bepalingen niet bestaan.

§ 6. In zooverre met de voorgestelde wijziging van art. 124 der militiewet beoogd wordt wettelijken grondslag te verleen aan eene bepaling als die van art. 67 van het Koninklijk besluit van 8 Mei 1862 (*Staatsblad* n. 46), achtten sommige leden het niet raadzaam, dat de tot nu toe gevolgde practijk in de wet werd vastgelegd. Bij de uitvoering zouden, gelijk ook uit het in het Verslag gezegde blijkt, zich vele bezwaren kunnen voordoen. Blijf de zaak als thans bij Koninklijk besluit geregeld, dan kon men sneller naar behoefte de regeling wijzigen.

Ofschoon er geen overwegend bezwaar tegen bestaat om de bepaling betrekkelijk het onderling verwisselen van nummers voor het blijvend gedeelte uit het wetsontwerp weg te laten, waardoor de bestaande practijk in dit opzicht zou blijven bestendigd zonder dat de wetgever daarin ware gemoeid, verdient het, naar de meening van de ondergeteekenden, de voorkeur den waarborg voor het behoud dezer nummerruiling bij de wet te vestigen nu er, gelijk uit het Verslag blijkt, verschil van gevoelen bestaat over de vraag, of bij afschaffing der dienstvervanging bij de militia deze ruiling van nummers nog wel als geoorloofd mag worden beschouwd.

De redenen waarom door de voorgestelde regeling het beginsel van den persoonlijke dienstplicht niet wordt aangetast, zijn in de Memorie van Toelichting vermeld. Met genoegen mochten ondergeteekenden vernemen, dat er leden waren die de regeling op gelijke gronden verdedigden. Hieraan zij nog toegevoegd, dat een zoogenaamd blijvend gedeelte alleen noodig is bij een korten oefeningstijd. Tot vergelijking met andere Rijken komt in dit opzicht slechts Denemarken in aanmerking. Daar te lande wordt bij het einde van den eerste-oefeningstijd bij ieder wapen het bij de wet vastgestelde getal kader-adspiranten, voor zoover zich geen genoegzaam aantal geschikten daartoe vrijwillig aanmeldt, uitgezocht en tot verdere oefening in dienst gehouden. Evenzoo is er een zeker bij de wet bepaald getal der ingelijfde manschappen verplicht na afloop van den eerste-oefeningstijd tot verdere oefening gedurende een bepaald tijdvak onder de wapenen te blijven. In de eerste plaats komen daarvoor de soldaten in aanmerking die niet voldoende geoefend zijn,

waarbij voor de infanterie het schieten als hoofdfactor geldt. Tusschen de overige soldaten beslist het lot. *Het ruilen van het daarbij getrokken nummer kan worden toegestaan*, maar bij die wapens welke in hun jaarlijksch contingent een bepaald aantal handwerkslieden behoeven, geschieden het loten en ruilen van nummer slechts in de groepen, in welke de manschappen met het oog op die omstandigheid zijn ingedeeld. Alzoo is zelfs in Denemarken, waar voor de vervulling van den dienstplicht het beginsel van den persoonlijken dienstplicht streng is doorgevoerd, waar plaatsvervang. noch nummervisseling bestaat, niettemin ruiling van nummers voor het blijvend gedeelte toegelaten. (1)

Over de bezwaren, in verband met het blijvend gedeelte te berde gebracht, zij nog aangeteekend, dat ingeval van storing der openbare orde van betekenis ook de niet voor het blijvend gedeelte aangewezen miliciens naar gelang van de behoefte onder de wapenen behooren te worden opgeroepen, dat na het vertrek met groot-verlof van de niet tot het blijvend gedeelte behoorenden het aantal wachten, waar het kan, zal worden verminderd; en dat de bedoelde nummervisseling in den omvang, waarin de Regeering haar wil toestaan, zeer wel is overeen te brengen met de belangen van den dienst, omdat tijdelijke overplaatsing van het eene garnizoen naar het andere, indien ze bij uitzondering daarvan het gevolg mocht wezen, op den noodigen samenhang in de compagnieën geen nadeeligen invloed zou uitoefenen.

Waar in het Verslag verschillende denkbeelden worden vermeld om de gopperde bezwaren te ontgaan, wenschte men het gevoelen der Regeering te vernemen over het denkbeeld om het blijvend gedeelte geheel uit vrijwilligers samen te stellen, zoodat de loting daarvoor en dus ook de nummervisseling zou kunnen vervallen. Dit zou, naar men meende, mogelijk zijn door de vrijwilligers tot geen langeren dienst te verplichten dan voor het blijvend gedeelte noodig is.

De eerst-ondergeteekende verklaart gaarne bereid te zijn middelen aan te wenden om het aantal vrijwilligers te doen toenemen. Tot die middelen rekent hij te behooren, de zorg dat de kazernen voortdurend in goeden toestand verkeerden ook in dien zin, dat deze den militair een gezellig thuis aanbieden door gelegenheid tot ontspanning, verpoozing en studie, en ook het reeds bij § 5 medegeedeelde voornemen om de soldij voor de vrijwilligers bij de infanterie op 13 cents per dag te brengen. Hij deelt echter niet in het gevoelen van de leden, dat bij afschaffing van de dienstvervang. een groote toevloed te verwachten is van personen, die zich tegen matige belooning tot den dienst bij het blijvend gedeelte zouden willen verbinden. Hij betwijfelt of zelfs bij ruime belooning velen zich voor zoo korten tijd als vrijwilliger zouden willen verbinden, ook in aanmerking genomen dat alleen in militairen dienst oefenden daartoe zouden kunnen optreden. Een ander middel ligt evenwel onder zijn bereik, dat hij dan ook wenscht aan te grijpen, namelijk: vermindering van den tijd voor welken, ingevolge de bepaling van art. 126 der militiewet, de bij de militia te land ingelijfden na volbrachten oefeningstijd onder de wapenen kunnen blijven of komen zonder zich als vrijwilliger te verbinden. De in dit wetsartikel voorgeschreven minimale termijn van 6 maanden ware te bekorten tot 4 maanden. De Nota van Wijzigingen behelst een daartoe strekkend voorstel.

Een ander krachtig middel tot tegemoetkoming aan de bezwaren tegen het blijvend gedeelte is gelegen in vermindering van het aantal manschappen daarvoor onder de wapenen te houden. Nu reeds mag hij verklaren, dat het in zijn voornemen ligt, de sterkte van het blijvend gedeelte bij de infanterie met ruim 800 man te verminderen en dat hij bereids maatregelen heeft voorbereid om, door afschaffing van posten bij korpscommandanten en anderen, die vermindering nog aanzienlijk (met ruim 350 man) uit te breiden. Bovendien wordt door hem overwogen om, in overeenstemming in zooverre met een door enkele leden aangegeven denkbeeld, waar mogelijk, in de aanvulling van het blijvend gedeelte te voorzien door den last daarvan zoodanig te verdeelen, dat het blijvend gedeelte uit twee portieën worde gevormd, welke de eene na de andere onder de wapenen worden gehouden of geroepen. Door

(1) Zie „Verslagen, Rapporten en Memoriën omtrent militaire onderwerpen, uitgegeven door het Departement van Oorlog”, XXste Deel, blad. 177.

aldus den last van het blijvend gedeelte over meer manschappen te verdeelen, zal worden verkregen dat bij de onbereden korpsen de ingelijfdcn, die daarvoor worden aangewezen, slechts 4 maanden langer onder de wapenen blijven dan degenen die dadelijk na afloop van den oefeningstijd met groot-verlof vertrekken. De duur van het verblijf onder de wapenen zal daardoor kleiner verschil opleveren dan thans het geval is en de nummervwisseling zal dan voor meerderen bereikbaar zijn. Verzekering eener bijzondere belooning aan hen die voor het blijvend gedeelte worden bestemd ligt niet in zijne bedoeling. Bij de vele uitgaven voor 's Lands defensie gevorderd, acht hij zulk eene bijzondere belooning niet raadzaam. Daarentegen komt hem, zooals in § 5 werd vermeld, eene soldijverhooging voor hen, die tot eerste-oefening of voor het blijvend gedeelte langer dan 8 maanden onder de wapenen zijn, billijk voor.

Wat pleit tegen verwezenlijking van het denkbeeld om dienstverrichtingen van het blijvend gedeelte aan te besteden, is in het Verslag aangetoond.

De vraag: hoe groot thans het blijvend gedeelte bij ieder der wapens is en gedurende welken tijd het bij de verschillende wapens in dienst pleegt te blijven? vindt hare beantwoording in bijlage C.

De opmerking over onduidelijkheid van het voorgestelde art. 124 is juist. Eene drukfout is oorzaak, dat in het tweede lid gesproken wordt van „deze klasse van manschappen” in plaats van „deze klassen van manschappen”. In de Nota van Wijzigingen wordt eene andere redactie voorgesteld, ter verduidelijking en tevens tot het openen van de gelegenheid voor nummervwisseling na den tijd, binnen welken van de bevoegdheid tot nummervwisseling moet worden gebruik gemaakt.

§ 7. Met voldoening mochten de ondergeteekenden uit deze paragraaf van het Verslag ontwaren, dat de voorgestelde uitbreiding van ontheffing van den werkelijken dienst voor de in de eerste zinsnede van artikel 127 genoemde personen geleid heeft tot de verklaring, dat ook de meest besliste tegenstanders van den persoonlijke dienstplicht zich, dank zij de voorgestelde ontheffingen, eventueel bij de aanneming van het wetsontwerp zullen nederleggen.

Erkenkelijk voor de betuiging dat de Regeering gedaan heeft wat in haar vermogen was ten einde de bestrijding van dit wetsontwerp te ontdoen van alles wat zelfs den schijn kon hebben van onverdraagzaamheid tegen eenig geloof of kerkgenootschap, mogen de ondergeteekenden evenwel niet nalaten te doen opmerken, dat zij ten deze niet anders hebben verricht dan wat door hen plichtmatig werd geacht. Wat zij deden is in de Memorie van Toelichting uiteengezet, en huns inziens, met voldoende duidelijkheid. Nu echter principieel bezwaar werd gemaakt tegen de ontheffing van krijgsveld van personen die tot geestelijken enz. worden opgeleid, wenschen de ondergeteekenden nog eens te doen uitkomen wat zij voorstelden. Hun voorstel strekt niet tot *invoering* van de ontheffingen van den werkelijken dienst voor personen enz., maar slechts om in de *bestaande* ontheffingen enkele wijzigingen te brengen en er eenige uitbreiding aan te geven waar zij dit noodzakelijk achten juist wegens de invoering van den verplichten persoonlijke dienst. Meer niets.

Dit voorstel past geheel in het kader van het wetsontwerp, dat ten doel heeft — het zij hier herhaald — het vaststellen en in toepassing brengen van het beginsel van den persoonlijke dienstplicht en dan ook geen andere wijzigingen behelst dan die, welke op de persoonlijke vervulling van dien dienst betrekking hebben of daarmede in rechtstreeksch verband staan. Nu kan men in deze dat rechtstreeksch verband betwisten; men kan meenen dat de voorgestelde uitbreiding te ver gaat, of dat zij niet ver genoeg reikt — en die meeningen zijn dan ook verkondigd — maar het principieel bezwaar tegen de bestaande ontheffingen ligt buiten dit ontwerp.

Wanneer de ondergeteekenden zich dan ook veroorloven iets in het midden te brengen naar aanleiding van de in verband met art. 171 der Grondwet gemaakte opmerkingen, dan geschiedt dit alleen om te wijzen op eene kleine omissie. Door de leden, die tot de gevolgtrekking kwamen, dat in het daarbij bedoelde geval het aantal vacatures in de Nederlandsche Hervormde Kerk nog zou toenemen, en diensvolgens de Staat minder uitkeeringen ingevolge art. 171 der Grondwet zou hebben te doen, wordt voorbijgezien dat de Rijkstraktementen bij de Kerk niet aan de titularissen persoonlijk worden toegekend, maar aan de

standplaats zijn verbonden. Is er geen predikant, dan geschiedt de betaling als *vacatuurgeld*.

Het door eenige leden geopperde denkbeeld om tot het erlangen van ontheffing van werkelijken dienst door geestelijken enz. als voorwaarde te stellen, dat belanghebbenden bewijzen voldoende geschiktheid te bezitten om bij den geneeskundigen dienst, de intendance of de administratie, of wel als aalmoezenier in tijd van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden de dan noodige diensten te verrichten, en om tevens de eischen van geschiktheid en bekwaamheid bij algemeenen maatregel van bestuur vast te stellen, dat denkbeeld kan, zooals terecht werd opgemerkt, ter sprake komen bij de behandeling van de definitieve regeling der levende strijdkrachten. De Regeering zal zich dan hebben bezig te houden met de vraag, of er voldoende aanleiding is om ook degenen, aan wie ontheffing is verleend, ingeval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden op te roepen, ten einde bij een der genoemde dienstvakken dienst te doen.

Waar zich ook omtrent de bijzonderheden der voorgestelde ontheffing van geestelijke personen verschil van meening openbaarde, werd in de eerste plaats de klacht vernomen, dat de Regeering de vrijstellingen voor de Rooms-Katholieken verder uitbreidde dan voor de andere kerkgenootschappen en werd door eenige leden de meening voorgestaan, dat de verschillende kerkgenootschappen ten deze gelijke rechten behooren te verkrijgen. In verband met dezen eisch van gelijkheid werd door sommigen — door anderen afgescheiden daarvan — aangedrongen op ontheffing voor de Protestanten, die opgeleid worden tot diaconen-verplegers. Aangevoerd werd daarbij dat, waar de bestemming tot ziekenverpleging blijkens de Memorie van Toelichting een der motieven voor vrijstelling van ordebroeders is, de billijkheid deze ook eischt voor diaconen.

Ondergeteekenden veroorloven zich daartegen te doen opmerken, dat niet de bestemming tot ziekenverpleging het motief voor vrijstelling van ordebroeders is. De grond voor de ontheffing van de ordebroeders is hierin gelegen — deze verklaring moge tevens dienen in antwoord op de verder gedane vraag naar het eigenlijk motief voor deze ontheffing — dat de hier bedoelde personen, hoewel in den kanoniek zin geen geestelijken, *clerici* maar *regulares*, echter gehouden zijn tot een geestelijk leven, met welks eischen en eigenaardigheden de krijgsveld dienst niet is overeen te brengen, en dat de tijd waarin zij tot dienst zouden worden verplicht, juist valt in de jaren, waarin zij in den regel hunne eigenaardige geestelijke vorming beginnen.

Op het verzoek van de Algemeene Synodale Commissie der Nederlandsche Hervormde Kerk, door verscheidene leden der Kamer ondersteund, in het bijzonder voor zoover het betreft ontheffing van dienst voor gymnasiasten, die, blijkens het volgen van den cursus in het Hebrëeuwsch, zich voorbereiden tot student in de theologie, is de Inspecteur der Gymnasia gehoord. In overeenstemming met diens advies zijn de ondergeteekenden voornemens eventueel, na aanneming van het aanhangig wetsontwerp, te bevorderen, dat in den in artikel 127 bedoelden algemeenen maatregel van bestuur eene bepaling worde opgenomen, krachtens welke de leerlingen der 5de en 6de klasse van het gymnasium, van wie het door eene verklaring van den rector blijkt, dat zij het stellige voornemen hebben zich aan de Universiteit aan de studie der theologie te wijden, als studenten in de godgeleerdheid worden beschouwd.

De vraag, of men althans voor de Doopsgezinden niet kon bepalen, dat hunne kerkelijke gemeente bevoegd zal zijn voor hen plaatsvervangers te stellen, klinkt vreemd bij de behandeling van een wetsontwerp dat ten doel heeft het middel van dienstvervanging te doen ophouden, te meer waar volgens het Verslag van de zijde der Doopsgezinden zelve geen bezwaar tegen de afschaffing der plaatsvervanging is gemaakt.

Voor ontheffing van onderwijzers, waarop bij het Verslag werd aangedrongen in het belang van den goeden gang van zaken in de scholen, gelden niet gelijke gronden als voor geestelijke personen. Die ontheffing van verre strekking, en tegenover anderen die ook moeilijk kunnen worden gemist niet te rechtvaardigen, zou in strijd met het Staatsbelang zijn.

Op de vraag omtrent de categorieën van ordebroeders aan wie de ontheffing zal worden toegestaan, antwoorden de ondergeteekenden, dat onder orde-

broeders slechts te verstaan zijn zij, die geloften tot gehoorzaamheid, armoede en kuisheid hebben afgelegd. Dit karakter van de ordebroeders is, in verband met de omstandigheid dat bij algemeenen maatregel van bestuur zal worden bepaald wie voor ordebroeder gehouden wordt, voldoende als grondslag voor eene behoorlijke toepassing der ontheffing van Roomsch-Katholieke ordebroeders.

Hoeveel percent van elke lichting kunnen gerekend worden krachtens het voorgestelde eerste lid van art. 127 ontheffing te zullen erlangen? Deze vraag, waarmede in het Verslag de bespreking dezer soort van ontheffingen wordt besloten, is niet stellig te beantwoorden. Bij de behandeling van het wetsontwerp-BERGANSIUS werd van de zijde der Regeering te kennen gegeven, dat jaarlijks 65 in te lijven lotelingen krachtens het eerste lid van art. 127 der militiewet tijdelijk van den werkelijken dienst ontheven werden, en werd het aantal ordebroeders op gemiddeld 30 per jaar geschat, zoodat toen het aantal studenten in de godgeleerdheid en Roomsch-Katholieke ordebroeders op 100 kon worden geraamd. Volgens die opgaven zou het gezamenlijk getal van de ontheffingen voor geestelijken enz. nog nauwelijks 1 pct. der lichting bedragen. Dat de toenmalige Regeering met hare raming de waarheid zeer nabij kwam, meenen de ondergeteekenden te mogen besluiten uit verkregen inlichtingen, waaruit blijkt, dat het jaarlijks getal benoodigde plaatsvervangers voor Roomsch-Katholieke studenten in de godgeleerdheid en ordebroeders gemiddeld zou bedragen 60, zoodat het getal ontheffingen van dienst voor deze categorie op hetzelfde cijfer zou neerkomen.

De leden, die vreesden dat de bepaling omtrent de ontheffing van kostwinners tot veel willekeur aanleiding zou geven, en ook de leden, die aanvoerden dat de militaire autoriteit bij de toepassing der bepaling wel zou moeten afgaan op de inlichtingen van burgemeesters, en dat de eene burgemeester veel gemakkelijker zal zijn in de beslissing, of iemand als kostwinner kan worden aangemerkt, dan de andere, hebben over het hoofd gezien dat de beslissing ten deze noch aan de militaire autoriteit, noch aan de burgemeesters staat, maar dat de ontheffing wordt verleend bij Koninklijk besluit, natuurlijk op voordracht van de hoofden der bij de zaak betrokken Departementen van Algemeen Bestuur, terwijl van die ontheffing telkens mededeeling wordt gedaan in de *Staatscourant*, met opgave van de redenen, die daartoe hebben geleid.

De beoordeeling, of een gezin, bij afwezigheid van een ingelijfde, nog in eigen onderhoud zal kunnen voorzien, wordt, zooals uit het vorenstaande blijkt, overgelaten aan de hoofden der Departementen van Algemeen Bestuur, die zich daarbij zullen laten leiden door de inlichtingen nopens den toestand van het gezin door de burgemeesters, en e. g. door andere autoriteiten of personen verstrekt. Die toestand moet aanleiding geven tot behoefte aan onderstand, onverschillig of deze door het Burgerlijk armbestuur dan wel door een andere erkende instelling van liefdadigheid wordt verstrekt. De vrees, dat de kostwinners, zoo de bepaling streng wordt opgevat, van slechter conditie zullen worden, dan naar de bestaande wet het geval is, mag onverklaarbaar heeten, wanneer men in aanmerking neemt dat volgens de bestaande wet de kostwinner niet wordt vrijgesteld van den dienst of ontheven van den werkelijken dienst. Dat de bepalingen omtrent kostwinners, voorkomende in het ontwerp-BERGANSIUS de voorkeur zouden verdienen boven die van het tegenwoordig ontwerp, kan niet worden toegegeven. Het ontwerp-BERGANSIUS hield eene opsomming in van bepaalde toestanden en categorieën. Aan zoodanige vermelding is steeds het euvel verbonden, dat zij leidt tot ontheffing van lotelingen, die eigenlijk daarvoor niet in aanmerking moesten komen en tot inlijving van anderen, die in het geheel niet kunnen worden gemist. Hoe beperkter de opsomming, des te grooter wordt het aantal der ten onrechte verstokenen van de ontheffing; hoe uitgebreider de opsomming, des te grooter wordt het aantal der ten onrechte onthevenen, zonder dat het gelukt op de eene of andere manier allen, voor wie zij werkelijk noodig is, de ontheffing deelachtig te doen worden.

Op de vraag, of ten aanzien van het inkomen, dat het gezin buiten den kostwinner zou moeten hebben om geacht te worden hem te kunnen missen, niet de loonstandaard der kieswet als maatstaf zou kunnen worden aangenomen, werd geantwoord, dat het niet wenschelijk is ook deze wet aan de kieswet en de wet op het personeel vast te leggen. Aan deze bedenking hebben

de ondergeteekenden nog toe te voegen, dat een vaste maatstaf hun onraadzaam voorkomt en dat zij meenen, dat elk geval op zichzelf zal zijn te beoordeelen.

Enkele leden hebben de meening geuit, dat schadeloosstelling aan het gezin waarvan de kostwinner wordt in dienst gesteld, beter in het kader van het wetsontwerp zou passen dan de tijdelijke ontheffing van werkelijken dienst van den kostwinner. De ondergeteekenden kunnen dit niet toestemmen. Die schadeloosstelling zou feitelijk neerkomen op het geven van onderstand vanwege den Staat en past niet in het stelsel van dit ontwerp.

Uit de toelichting werd afgeleid, dat den kostwinner van het gezin dat ondersteuning geniet geen ontheffing zal worden verleend. Met die gevolgtrekking kunnen de ondergeteekenden niet medegaan in elk geval belet de voorgestelde bepaling de ontheffing niet.

Ter beantwoording van de vraag, aan hoeveel kostwinners thans ingevolge het tweede lid van het artikel jaarlijks ontheffing wordt verleend, diene, dat tot nu toe aan niet één loteling op dezen grond ontheffing is verleend, met het oog op de geschiedenis van het vervallen der vrijstelling als kostwinner.

Aan de voorgestelde wijziging van de redactie der bepaling wordt gevolg gegeven.

De aandrang van verscheidene leden om, vooral waar nu regelen worden gesteld ten behoeve van de vrijstelling van kostwinners, die van eenige zoons uit de militiewet te doen vervallen, leidt de ondergeteekenden tot de opmerking dat ten onrechte gesproken werd van „vrijstelling” van kostwinners, waar het geldt „ontheffing van den werkelijken dienst”, welke uit den aard der zaak in den regel voor niet langer dan één jaar zal worden verleend, met het oog op mogelijke verandering in den toestand van de bij de zaak betrokken personen. Het vraagpunt der vrijstelling ligt, zooals andere leden terecht deden opmerken, te ver buiten het kader van het wetsontwerp om daarbij te worden behandeld. De gevraagde opgaven betrekkelijk de vrijstelling van eenige zoons zal men aantreffen in bijlage D. Men zij bij het raadplegen daarvan er op bedacht, dat het aantal vrijgestelden geen juiste maatstaf van beoordeeling is. Immers er zijn daaronder die wegens gemis aan de vereischte lengte of wegens lichamelijke ongeschiktheid voor den dienst afgekeurd zouden zijn geworden, ware ook om eene van die redenen vrijstelling gevraagd.

§ 8. Met betrekking tot de vragen over en in verband met de kazerneering gesteld, kan de eerst-ondergeteekende geheel instemmen met de vele leden, die — van meening dat alle lotelingen in de kazernes moeten wonen — van oordeel waren, dat maatregelen tot verbetering van de inrichting der kazernes en tot bestrijding der onzedelijkheid evenzeer noodig zijn, indien de zonen van meergegoeden daarin wel, als indien zij daarin niet worden opgenomen. Insgelijks kan hij al wat door die leden dienaangaande verder werd in het midden gebracht zonder voorbehoud onderschrijven, wat reeds is af te leiden uit hetgeen hiervoren bij de bespreking van het blijvend gedeelte door hem nopens de inrichting van de kazernes is medegedeeld.

Verheffing van de maatschappelijke positie van den officiersstand, omdat jongelieden uit de goeode klasse in de kazerne komen, wordt niet noodig geacht. De Nederlandsche officier staat in ontwikkeling, beschaving en stand hoog genoeg om geen gevaar te duchten voor de discipline wegens het verblijf in de kazerne van bedoelde jongelieden.

Vervroeging van den aanvang van den dienstplicht is niet wel mogelijk, zoolang door loting in het 20ste levensjaar wordt beslist, wie al dan niet dienstplichtig zal zijn. Bovendien bestaat thans het Reservekader, waardoor de in het Verslag bedoelde jongelieden hunnen dienst kunnen vervullen zowel vóór als na den dienstplichtigen leeftijd. Uit dien hoofde achten de ondergeteekenden de door verscheidene leden aangewezen voorziening, welke tot eene ongewenschte uitbreiding van het ontwerp zou leiden, onnoodig. In verband met de verwijzing in het Verslag naar de bepaling omtrent uitstel van eerste-oefeningstijd in het wetsontwerp van den Minister van *Limburg Stirum* opgenomen, zij herinnerd, dat destijds de groote meerderheid der leden, die aan het onderzoek in de afdelingen deelnamen, die bepaling verderfelijc en ongerijmd achtte. Wat tot bekorting van den werkelijken dienst voor zich met voorbereidende studiën bezig houdende jongelieden kon worden gedaan, is geschied door de instelling van het Reservekader.

De proef met den verkorten oefeningstijd bij de infanterie en vesting-artillerie zal niet alleen worden voortgezet, maar ook zooveel doenlijk tot de overige onbereden korpsen worden uitgebreid. Of ook in een ander opzicht nog verder kan worden gegaan, wordt op het oogenblik onderzocht. Daartoe zijn de chefs van de bereden wapens en de Inspecteur der Genie uitgenoodigd om na te gaan, of en in hoeverre het verblijf onder de wapenen zou kunnen worden verkort voor de ingelijfdcn bij die wapens die, hetzij tot eerste-oefening, hetzij voor het blijvend gedeelte in werkelijken dienst worden gehouden. De bepalingen betrekkelijk de vrijwillige oefening in den wapenhandel zullen, zooals hiervoren reeds werd gezegd, worden bestendigd en uitgebreid, vooral in verband met den verkorten oefeningstijd.

Het ligt in de bedoeling om, zooals hiervoren onder § 3 reeds te verstaan gegeven werd, het Reservekader op den tegenwoordigen voet te handhaven, hetgeen natuurlijk niet uitsluit het invoeren van verbeteringen door de practijk gewenscht.

De verbintenis voor dat kader heeft op den dienst bij de militia gelijken invloed als elke andere vrijwillige verbintenis.

De bepaling van art. 6, 2de lid, van de wet van 2 Mei 1897 (*Staatsblad* n°. 119), dat ook voor den tijd, dat de tot het reserve-personeel behoorende vrijwilliger met onbepaald verlof is, hij geacht wordt als vrijwilliger te dienen bij het leger hier te lande, heeft aan de onzekerheid, welke in dit opzicht bestond, een einde gemaakt.

Deze bepaling is in de wet opgenomen met de uitdrukkelijke bedoeling om uit te maken, dat de reservist, ook al was hij met onbepaald verlof, mede voor de toepassing van de artt. 47 en 48 der militiewet als vrijwilliger is te beschouwen. Is dus de vrijwilliger van het reservekader in dienst getreden vóór den 1sten Januari van het jaar, waarin hij voor de militia werd ingeschreven, en bevindt hij zich nog in dienst wanneer omtrent zijnen dienstplicht bij de militia uitspraak moet worden gedaan, dan kan hem op grond van art. 47, 4°, der militiewet vrijstelling van den dienst bij de militia worden verleend. Evenzoo kan op grond van de artt. 48, 49 en 50 der militiewet vrijstelling van den dienst bij de militia worden verleend aan een of twee broeders van den vrijwilliger van het reservekader indien deze tijdens de uitspraak omtrent den broeder verkeert in een der gevallen in art. 50, onder 1°, 2°, 4° en 5° vermeld. Art. 9 van het Koninklijk besluit van 21 Mei 1897, no. 44 (*Rec. Mil. bladz.* 203) doet hieraan niet te kort, omdat bij dit artikel is bepaald, dat de vrijwilliger van het reservekader, die bij de militia wordt ingelijfd, met den dag zijner inlijving is ontheven van zijne vrijwillige verbintenis en alzoo gehouden is zijnen dienst bij de militia te volbrengen. Immers van inlijving bij de militia van den vrijwilliger van het reservekader kan slechts sprake zijn ingeval deze niet van den dienst bij de militia werd vrijgesteld, hetzij omdat hij niet verkeerde in de termen van art. 47, 4°, der militiewet, hetzij omdat hij zijne aanspraak op die vrijstelling niet naar behooren deed gelden.

Ook met het oog op de bepalingen der militiewet betrekkelijk vrijstelling wegens broederdienst en op die van art. 52 wordt behoud van plaatsvervangng door een broeder, bij afschaffing van de dienstvervangng niet raadzaam geoordeeld.

§ 9. In deze paragraaf van het Verslag wordt de aandacht der Regeering gevestigd op eenige artikelen der militiewet, welke in het wetsontwerp niet werden genoemd, doch waarvan wijziging in verband met dat wetsontwerp noodig of wenschelijk werd geacht.

Van al de daar ter plaatse behandelde artikelen kan in het algemeen worden gezegd, dat zij niet in het wetsontwerp zijn begrepen omdat zij op de persoonlijke vervulling van den dienstplicht geen betrekking hebben, noch daarmede in rechtstreeksch verband staan. Over de besproken artikelen valt in het bijzonder nog het volgende op te merken.

Het betoog van eenige leden, dat ook plaatsvervangers als vrijwilligers zijn te beschouwen en dat daarom, bij afschaffing der plaatsvervangng, de bepaling van art. 1 over de samenstelling der militia zooveel mogelijk uit vrijwilligers, niet ongewijzigd kon blijven, vindt geen steun in de wet. Deze bevat, zooals reeds in § 3 werd gezegd, zoowel voor de vrijwilligers bij de militia, als voor de vervangng een afzonderlijk hoofdstuk, heeft overigens voor elk der beide

categorieën van ingelijfd en onderscheidt voortdurend scherp tusschen plaatsvervangens en vrijwilligers bij de militie.

Art. 180 der Grondwet schrijft voor, dat alle Nederlanders, daartoe in staat, verplicht zijn mede te werken tot handhaving der onafhankelijkheid van het Rijk en tot verdediging van zijn grondgebied. Komt het dus tot eene wettelijke regeling van den verplichten krijgsdienst in dien zin, dan zal de dienstplicht niet langer berusten op het ingezetenschap. Wie meenen mocht dezen nieuwen grondslag, als terloops te kunnen vestigen in Art. 1 der militiewet, heeft zich geen voldoende rekenschap gegeven van de moeilijkheden aan de oplossing van dit netelig vraagstuk verbonden. De onderstelling dat velen van hen die zich thans doen vervangen zich door tijdelijke vestiging buitenslands aan den dienstplicht zouden onttrekken, zouden de ondergeteekenden niet gaarne voor hunne rekening willen nemen.

De meening van enkele leden dat, wanneer de qualiteit van het leger door de invoering van den persoonlijken dienst verbeterd wordt, de sterkte van het contingent, van welke in art. 2 het maximum op 11.000 is bepaald, bijv. tot 8000 man verlaagd behoort te worden, moet bevreemden, ook wegens de tegenstrijdigheid welke er in gelegen is om, waar die verbetering wordt betwifteld, haar tegelijkertijd zóó hoog aan te slaan dat zij zou opwegen tegen vermindering van het contingent met meer dan $\frac{1}{4}$.

Heffing eener weerbelasting door de gemeenten, ten einde haar de gelegenheid te verschaffen hare ingezetenen door het stellen van vrijwilligers van den dienst vrij te koopen, zou met het karakter van dit wetsontwerp volslagen in strijd zijn. Reeds uit dien hoofde kan de wensch in dit opzicht kenbaar gemaakt, verder buiten bespreking blijven.

In de vrijstellingen wijziging te brengen bij dit ontwerp wordt ongeraden geoordeeld. Ter vervulling van den in het Verslag geuiten wensch om art. 47, 3°, in dien zin te wijzigen, dat ook de eenige onwettige, maar erkende zoon werd vrijgesteld en om dan tevens in art. 48 eene gelijksoortige wijziging aan te brengen, dient derhalve eene betere gelegenheid te worden afgewacht.

Aan misverstand moet het zeker worden toegeschreven dat enkelen in overweging gaven, in verband met de uitbreiding der „vrijstellingen”, in art. 51, 7°, de woorden: „gedurende meer dan twee jaren”, te vervangen door: „voor de tweede maal”. Immers de vrijstellingen zijn niet uitgebreid, wel de ontheffingen van den werkelijken dienst. Wat de aangeprezen wijziging betreft, zou daardoor eene beperking aan de vrijstellingen worden gegeven, waarvoor geen grond bestaat en waartoe de ondergeteekenden overigens, wegens de zoo even vermelde reden, thans niet wenschen mede te werken.

Op de vraag, met betrekking tot art. 149 gedaan, of de Regeering zich bij de invoering van den persoonlijken dienstplicht niet de bevoegdheid moet voorbehouden om voor kader geschikte elementen bij de zeemilitie in te deelen, ook al heeft de loteling zich niet voor de zeemilitie opgegeven, diene het volgende.

Hoewel het mogelijk is, dat voor den vervolge zich minder jongelieden voor den dienst bij de zeemilitie zullen aanmelden dan tegenwoordig, komt het den tweeden-ondergeteekende, ook met het oog op het thans minder benoodigd contingent niet noodzakelijk voor reeds nu wijziging te brengen in artikel 149 der militiewet.

De belangen van den algemeenen dienst laten niet toe uit de zeemilitie kader te trekken. Zelfs al zou, door tevens artikel 152 der wet te wijzigen, het militiekader op buitengaats varende schepen kunnen worden geplaatst, dan nog zou het, om eene juiste verhouding te behouden tusschen het aantal *kwartiermeesters* in Oost-Indië, en dat, binnenslands benoodigd, niet mogelijk zijn de bestaande formatie van deze qualiteit te verminderen; terwijl om kader bij andere qualiteiten te vormen de oefeningstijd te kort is. Hierbij zij aangeteekend, dat reeds nu van de zeemilitie wordt partij getrokken om te voorzien in het te kort aan hofmeesters, koks, ziekenverplegers, enz. (ongegradueerden).

Mocht wijziging van artikel 149 noodzakelijk worden ter verkrijging van het benoodigde aantal zeemiliciens, dan zoude het aanbeveling verdienen deze wijziging gepaard te doen gaan met eene uitgebreide herziening van Hoofdstuk XII der Militiewet („Van de zeemilitie in het bijzonder”) en zou dan mede

kunnen worden overwogen, de zeemilitie alleen uit de zeevarenden en de kustbevolking te trekken.

Waar alzoo bij wijziging van artikel 149 meer veranderingen noodig zouden zijn en blijkens het voorkomende in de tweede alinea van de Memorie van Toelichting het wetsontwerp ten doel heeft het vaststellen en in toepassing brengen van den persoonlijken dienstplicht en dan ook geen andere wijzigingen bevat dan die, welke daarop betrekking hebben en daarmede in rechtstreeksch verband staan, komt het den tweeden-ondergeteekende gewenscht voor meergenoemd artikel nu onveranderd te laten en wijziging daarvan, indien zulks dan noodig zal blijken, voor te stellen wanneer eene herziening van de regeling der levende strijdkrachten aanhangig kan worden gemaakt.

Wijziging van verschillende bepalingen der militiewet, die bij voortduring tot administratieve geschillen aanleiding geven, lag bij dit ontwerp niet op den weg der Regeering. Deze veel omvattende taak moest zij daarom laten rusten.

De artikelen van het wetsontwerp.

Art. 4. De reden waarom het gewenscht mag heeten het beginsel van verplichten persoonlijken dienst in de wet zelve te stellen is in de toelichting op het artikel vermeld.

In de redactie van het artikel is eene kleine wijziging gebracht.

Art. 86. De ondergeteekenden zijn geenszins de meening toegedaan dat, wegens den aanhef van art. 1 van het wetsontwerp, de redactie, zoowel van de militiewet, als van de zoogenaamde noodwet, door aanneming van het wetsontwerp gewijzigd zullen worden. Zij konden op wijziging van de beide teksten der wet dus niet bedacht zijn. Maar wel stond het van den aanvang af bij hen vast, dat aanneming van de op de artt. 86 en 112 der militiewet voorgestelde wijziging en het vervallen van art. 50, 7°., de noodzakelijkheid doen ontstaan te gelegener tijd de dusgenoemde noodwet daarmede in overeenstemming te brengen.

De bedoeling was om, als het ontwerp wet zou zijn geworden, als gevolg hiervan in de wet van 1892 de noodige *tijdelijke* wijzigingen voor te stellen. In het ontwerp is, juist om de zaak niet noodeloos verder te compliceren, van de „wet betrekkelijk de Nationale Militie” gesproken, ten einde daarmede alleen aan te duiden de niet *tijdelijk* gewijzigde wet van 1861.

Niettemin wenschen de ondergeteekenden door een vijftal artikelen, opgenomen in de Nota van Wijzigingen (1), te gemoet te komen aan de opmerkingen ad Art. 86 en ad Art. 3 van het ontwerp.

Door de nieuw voorgestelde artt. 5 en 6 wordt de zaak van de noodwet nu reeds in het reine gebracht en behoeft de Kamer eventueel voor de eenvoudige wijziging van die wet alleen niet vóór 1 September e. k. bijeen te komen.

Het bepaalde onder letter *y* van art. 1 der noodwet moet vervallen, omdat het artikel, waarop het betrekking heeft, in zijn geheel vervalt. In het bepaalde onder de letters *k*, *n* en *o* van eerstgenoemd artikel wordt voor den duur van de werking der noodwet opnieuw voorzien bij het voorgestelde art. 6.

Artt. 136 en 156. Zooals in de Memorie van Toelichting is vermeld, komt de bepaling, waarvan de redactie door vele leden te beperkt werd geacht, overeen met die, welke, als gevolg van het amendement-DE BEAUFORT, thans uitmaakt het tweede lid van artikel 7 der „Wet op de reserve voor de landmacht”. Het komt niet wenschelijk voor, in deze recente wetsbepaling verandering te brengen. Ook uitbreiding der bepaling in den in het Verslag aangeduiden zin komt hun ongewenscht voor, wijl het artikel voldoende bevoegdheid laat om voor de in het Verslag bedoelde gevallen toestemming tot verblijf in het buitenland te verleen, wanneer de belangen van den dienst zich tegen die toestemming niet verzetten.

De leden, die bedenking hadden tegen de bepaling der tweede zinsnede, dat den verlofganger, bij het erlangen van de toestemming tot verblijf in het buitenland tevens vrijstelling kan worden verleend van de verplichting om

(1) Zie Bijlage E.

in geval van oorlog onder de wapenen te komen, hebben daarbij niet geheel in het oog gehouden, dat het hier niet geldt eene aanspraak of een recht van den verlofganger op zoodanige vrijstelling, doch eene aan den Minister geschenken bevoegdheid tot het verleenen van deze vrijstelling. Uitteraard zal die Minister bij de toepassing het Staatsbelang niet achter stellen voor een particulier belang, Veilig mag worden aangenomen, dat die vrijstelling slechts zal worden verleend, evenals ook nu geschiedt, in de gevallen waarin zij niet kan achterwege blijven, namelijk aan hen die met verlof vertoeven in de Koloniën of bezittingen van het Rijk of in andere verre gewesten.

Art. 3. Aan de opmerking betrekkelijk den vorm van *art. 3* is gevolg gegeven.

Welke gevallen volgens eenige leden nog in *art. 190a* zijn te noemen, waarin wegens het stellen van een plaatsvervanger alsnog op vrijstelling wegens broederdienst aanspraak kan worden gemaakt, kunnen de ondergeteekenden niet bevroeden. Naar hun inzien is in allen deele billijkheid betracht, zoodat allen, die bij de invoering der wet een plaatsvervanger hebben gesteld, in dezelfde positie worden geplaatst en alleen voor hen, die eerst na de invoering een plaatsvervanger zouden willen stellen, de gelegenheid hiertoe wordt afgesneden.

Zij, die dit jaar voor de militie zijn ingeschreven, kunnen tot eene verbintenis voor het reservekader worden toegelaten. Daarvoor is geen overgangsbepaling noodig. Wordt in het Verslag bedoeld, dat voor deze ingeschrevenen de bepaling van het hiervoren in § 8 besproken *art. 9* van het Koninklijk besluit van 21 Mei 1897, n° 44, buiten toepassing zou behooren te worden gelaten, dan zij opgemerkt, dat, dus doende, een voor den dienst bij de militie aangewezen van de loting voor het blijvend gedeelte zou worden vrijgesteld ten nadeele van derden. De ondergeteekenden, hoewel met andere leden van de Kamer van oordeel, dat hier van een verkregen recht geen sprake kan zijn, zullen niettemin hunne bijzondere aandacht op deze aangelegenheid gevestigd houden en zijn bereid te zijner tijd in ernstige overweging te nemen op welke wijze aan de belangen van de hier bedoelde jongelieden langs anderen weg zou kunnen worden gemoet gekomen.

's Gravenhage, den 16den April 1898.

De Minister van Oorlog,
ELAND.

De Minister van Marine,
RÖELL.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
H. GOEMAN BORGESIOUS.

BILLAG A. Jijies jed de neres jed nev ziamd eb chsregruce nolsreony eb nev THOINREVO

NUMERIEKE OPGAAF van de ingelijfden bij de militie te land, die met een briefje van ontslag zijn weggezonden van 1891—1897.

	1891.	1892.	1893.	1894.	1895.	1896.	1897.
Plaatsvervangers	26	18	18	20	14	16	16
Nummervwisselaars	5	2	1	7	1	4	1
Andere miliciens	3	2	0	7	6	6	5
Totaal	34	20	19	34	21	26	32

N.B. Gemiddeld genomen waren er driemaal zooveel andere miliciens onder de wapenen als plaatsvervangers en nummervwisselaars te zamen. Voor eene vergelijking behoort dus voor laatsbedoelde categorie het aantal briefjes van ontslag driemaal zoo groot te worden berekend.

OVERZICHT van de procenten aangaande de kennis van het lezen en het schrijven van ingelijden bij de militie te land van 1885—1897.

LICHTINGEN.	LOTELINGEN.				NUMMERVERWISSELAARS.				PLAATSEVERVANGERS.			
	kunnen			Totaal ingelijden.	kunnen			Totaal ingelijden.	kunnen			Totaal ingelijden.
	lezen en schrijven.	alleen lezen.	lezen noch schrijven.		lezen en schrijven.	alleen lezen.	lezen noch schrijven.		lezen en schrijven.	alleen lezen.	lezen noch schrijven.	
1885	88.92	1.8	9.28	8973	83.43	2.79	13.78	682	82.80	2.04	15.16	1767
1886	91.03	1.4	7.57	8404	85.77	1.15	13.08	696	85.51	1.45	13.04	1719
1887	90.96	1.6	7.44	8275	86.53	1.85	11.62	757	85.88	1.90	12.22	1686
1888	92.09	1.5	6.41	8741	88.13	1.34	10.53	674	87.28	1.37	11.35	1383
1889	91.95	1.37	6.68	8581	91.49	0.62	7.89	616	89.17	1.00	9.83	1505
1890	92.25	1.41	6.33	8844	87.35	1.60	11.05	688	87.14	1.84	10.42	1411
1891	93.10	1.18	5.71	8888	91.70	0.73	7.57	687	87.76	1.31	10.92	1373
1892	94.44	0.87	4.68	8941	89.52	1.85	8.63	649	89.65	1.64	8.70	1218
1893	94.28	0.97	4.75	9209	90.37	1.47	8.16	613	88.20	1.42	10.38	1195
1894	94.99	0.66	4.35	9144	89.56	2.69	7.75	632	88.99	2.57	8.44	1244
1895	95.75	0.66	3.59	9016	93.43	0.84	5.73	715	88.74	1.06	10.20	1323
1896	95.64	0.61	3.75	9154	90.07	2.63	7.30	685	89.40	1.27	9.33	1415
1897	96.25	0.61	3.14	9177	92.03	1.20	6.77	753	91.03	1.13	7.84	1416

BIJLAGE C.

OPGAAF van de sterkte van het blijvend gedeelte bij de verschillende korpsen van het leger in de jaren 1890—1897.

STERKTE VAN HET BLIJVEND GEDEELTE

BIJ DE	in 1890.		in 1891.		in 1892.		in 1893.		in 1894.		in 1895.		in 1896.		in 1897.	
	man.	maand.	man.	maand.	man.	maand.	man.	maand.	man.	maand.	man.	maand.	man.	maand.	man.	maand.
Infanterie	a) 4350	4 1/3	c) 4220	4 4/5	4370	2 1/2	4495	4 1/2	4985	4 1/2	d) 4740	5 1/2	e) 4840	5 1/2	f) 4940	5 1/2
Vesting-Artillerie	1060	5	1020	5	1020	3 1/2	980	3 1/2	940	3 1/2	965	4	985	4	1015	4
Torpedisten	60	4 1/3	60	4 1/2	60	3 1/2	60	3 1/2	60	3 1/2	60	3 1/2	60	3 1/2	60	3 1/2
Pontonniers	85	4 1/3	85	4 1/2	85	3 1/2	85	3 1/2	85	3 1/2	85	3 1/2	85	3 1/2	85	3 1/2
Genietroepen	110	2 1/2	110	2 1/2	110	1 1/2	110	2 1/2	90	2 1/2	90	2 1/2	90	2 1/2	90	2 1/2
Hospitaalsoldaten	100	2 1/2	100	2 1/2	100	1 1/2	100	2 1/2	90	2 1/2	90	2 1/2	90	2 1/2	90	2 1/2
Totaal onbereden korpsen	5765	—	5595	—	5745	—	5830	—	6250	—	6030	—	6150	—	6280	—
Bereden korpsen	b) 1031	12	b) 1054	12	b) 1145	12	b) 1107	12	b) 1166	12	b) 1194	12	b) 1096	12	b) 1130	12
Totaal	6796	—	6649	—	6890	—	6937	—	7416	—	7224	—	7246	—	7410	—

a) hiervan { 25 man 2 1/3 maand.
1295 " 3 maanden.

b) bereden artillerie 12 maanden, cavalerie na 1 October naar gelang er voldoende vrijwilligers zijn.

c) hiervan { 2050 man 3 maanden.
1460 " 4 1/3 maand.
710 " 4 4/5 "

d) hiervan { 2040 man 4 1/2 maand.
2700 " 5 1/2 "

e) hiervan { 2140 man 4 1/2 maand.
2700 " 5 1/2 "

f) hiervan { 2240 man 4 1/2 maand.
2700 " 5 1/2 "

BIJLAGE D.
NUMERIEKE OPGAAF van hen die als eenige wettige zoons werden vrijgesteld in de verschillende
provinciën van de lichtenngen voor 1888—1897.

PROVINCIEËN.	LICHTINGEN.									
	1888.	1889.	1890.	1891.	1892.	1893.	1894.	1895.	1896.	1897.
Noordbrabant.....	533	534	562	554	559	522	540	496	612	559
Gelderland.....	536	506	567	540	540	558	561	552	538	610
Zuidholland.....	947	940	891	947	1103	1032	1115	968	1048	1043
Noordholland.....	889	846	862	907	961	952	1023	1002	1021	1134
Zeeland.....	191	197	214	193	227	227	224	242	182	189
Utrecht.....	221	220	221	209	211	250	233	220	245	247
Friesland.....	409	389	416	416	422	424	419	389	456	430
Overijssel.....	363	352	357	362	370	412	370	356	382	380
Groningen.....	321	312	308	313	348	356	318	323	331	374
Drenthe.....	143	151	145	155	163	154	174	184	160	177
Limburg.....	223	231	214	218	232	251	262	274	249	241
Totaal.....	4776	4678	4757	4814	5136	5138	5239	5006	5224	5384

BIJLAGE E.

NOTA VAN WIJZIGINGEN.

In **Artikel 1** wordt de tekst voor art. 4 der wet betrekkelijk de Nationale Militie vervangen door den volgende:

Een ieder, die tot de dienst bij de militie wordt verplicht, is, overeenkomstig de bepalingen dezer wet, gehouden zijne dienst in persoon waar te nemen.

In **Artikel 1** wordt de tekst voor art. 120, tweede zinsnede der wet betrekkelijk de Nationale Militie vervangen door den volgende:

Vrijwilligers bij de Militie te land, zoomede de lotelingen die aan bij Koninklijk besluit te stellen eischen van militaire bekwaamheid voldoen, worden, voor zoover zij daartoe geschikt bevonden zijn en dit met de belangen van de dienst is overeen te brengen, ingelijfd bij het corps en geplaatst in het garnizoen hunner keuze.

In **Artikel 1** wordt de tekst voor art. 124 der wet betrekkelijk de Nationale Militie vervangen door den volgende:

Is het in het voorgaande artikel bedoelde zevende deel niet op de daar bepaalde wijze voltallig te maken, dan wordt het in de hieronder volgende orde aangevuld:

1°. door de manschappen van de jongste ligting;

2°. door de manschappen van de onmiddellijk daaraan voorafgaande ligting.

Is slechts een deel van de ligting ter aanvulling noodig, dan wordt dat deel aangewezen door loting, op de door Ons te bepalen wijze te houden.

Het is aan manschappen van hetzelfde corps vergund binnen dertig dagen na de loting onderling van nummers te verwisselen. Na dien tijd kan de nummervwisseling worden toegestaan door den kommandant van het corps.

In **Artikel 1** wordt na den tekst voor art. 124 der wet betrekkelijk de Nationale Militie ingevoegd:

Art. 126. In plaats van „zes” wordt gelezen: „vier”.

In **Artikel 1** worden in den tekst van de nieuwe zinsnede, in te voegen tusschen de tweede en derde zinsneden van het ongewijzigd art. 127 der wet betrekkelijk de Nationale Militie, de woorden: „in het gezin” vervangen door: „voor het gezin”.

Het woord „*Overgangsbepalingen*” en het **Artikel 3** worden vervangen door de volgende vijf artikelen:

Artikel 3.

Vrijstelling van den dienst bij de militie wegens broederdienst wordt verleend, wanneer de wettige broeder of wettige halfbroeder van den loteling vóór het in werking treden der tegenwoordige wet:

1°. zijnen vijfjarigen dienstdtijd bij de militie heeft doen volbrengen of aanvullen door plaatsvervangings;

2°. een plaatsvervanger bij de militie heeft gesteld, die:

- a. alsnog in dienst is;
- b. wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken, door den dienst bekomen, ontslagen of gedurende zijn dienstdienst overleden is;
- c. na drie jaren te hebben gediend, wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken, niet door den dienst bekomen, is ontslagen;
- d. na drie jaren te hebben gediend, ten gevolge van eene uitspraak van den militieraad of van Gedeputeerde Staten of van Onze beslissing uit den dienst is ontslagen.

Ten aanzien van het aanvragen van bovenbedoelde vrijstelling, het bewijzen van het recht daarop en het verleenen van die vrijstelling, gelden de bepalingen der wet betrekkelijk de Nationale Militie, welke toepasselijk zijn in de gevallen waarin aanspraak wordt gemaakt op vrijstelling van den dienst bij de militie op grond van artikel 48 dier wet.

Dienst als plaatsvervanger of als nummervervisselaar bij de militie geldt niet tot vrijstelling van den wettigen broeder of wettigen halfbroeder van hem, die als zoodanig optrad, al heeft deze laatste eene verbintenis aangegaan als bedoeld in artikel 9 der wet betrekkelijk de Nationale Militie.

Artikel 4.

Ten aanzien van hen, die, als plaatsvervanger of als nummervervisselaar toegelaten, niet op den bepaalden tijd ter inlijving bij de militie zijn opgekomen en omtrent wie vóór het in werking treden der tegenwoordige wet geen uitspraak is gedaan, vervalt, voor zooveel den dienstplicht bij de militie aangaat, de overeenkomst, waarbij zij als plaatsvervanger of als nummervervisselaar zijn gesteld.

Artikel 5.

In artikel 1 der wet van 4 April 1892 (*Staatsblad* n°. 56), houdende voorziening ter tijdelijke versterking van de nationale militie, — waarvan de duur der werking laatstelijk bij de wet van 31 December 1897 (*Staatsblad* n°. 288) tot 1°. Mei 1901 is verlengd — vervalt het bepaalde onder de letters *k*, *n*, *o* en *ij*.

Artikel 6.

Gedurende de werking van de wet in het voorgaand artikel genoemd, wordt:

1°. in artikel 86 der wet betrekkelijk de Nationale Militie, zooals het gewijzigd is bij artikel 1 der tegenwoordige wet:

a. in de eerste zinsnede in plaats van: „Maart”, gelezen: „December”;

b. in de tweede zinsnede in plaats van: „April”, gelezen: „Februari”;

2°. artikel 112 der wet betrekkelijk de Nationale Militie, zooals het gewijzigd is bij artikel 1 der tegenwoordige wet, gelezen als volgt:

„Behoudens de uitzonderingen bij de wet gemaakt, geschiedt jaarlijks tusschen 1 en 15 Maart de aflevering van de tot de dienst aangewezen en in de ligting van het jaar begrepen lotelingen en van de vrijwilligers voor de ligting van dat jaar.”

3°. in artikel 3 der tegenwoordige wet onder 1°. in plaats van: „zijn vijftienjarigen dienstdienst”, gelezen: „eenen dienstdienst van ten minste vijf jaren”.

Overgangsbepaling.

Artikel 7.

De artikelen 67, 68 en 73 der wet betrekkelijk de Nationale Militie blijven, ongedacht het bepaalde daaromtrent bij artikel 1 der tegenwoordige wet, gelden ten aanzien van plaatsvervangers en nummervervisselaars, vóór het in werking treden der tegenwoordige wet ingelijfd.

In het ontwerp van wet wordt in plaats van: „Artikel 4” gelezen: „Artikel 8.”

BEGROOTING VAN UITGAVEN TEN BEHOEVE VAN DE VOLTOOIING VAN HET VESTINGSTELSEL, DIENST 1899.

ONTWERP VAN WET.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, saluut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat, ingevolge de wet van 3 December 1874 (*Staatsblad* n° 193), houdende bepalingen omtrent het beheer der gelden bestemd tot voltooiing van het vestingstelsel eene afzonderlijke begrooting van de uitgaven voor dit onderwerp, voor den dienst van 1899, bij de wet behoort te worden vastgesteld;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

ARTIKEL 1. De begrooting van uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel, aangewezen bij de wet van 18 April 1874 (*Staatsblad* n° 64), wordt voor den dienst van 1899 vastgesteld als volgt:

Artikel 1. Jaarwedden, toelagen en daggelden voor tijdelijk in dienst zijnde civiele ingenieurs, opzichters en teekenaars, toelagen voor officieren en opzichters der genie, reis- en verblijfkosten, bureel- en lokaalbehoefden, aankoop van instrumenten, kaarten en verdere benodigdheden *f* 70 000.

Art. 2. Nieuwe werken met al hetgeen geacht kan worden daartoe te behooren; herstellen, veranderen en verbeteren van bestaande werken met den aankleve daarvan; aankoop en onteigening van perceelen; kosten van exploten en processen; afkoop van rechten; kosten en ongelden betrekkelijk koop- en andere overeenkomsten; het doen van grondboringen, waterpassingen, opmetingen, enz.; een en ander voor de navermelde werken ter verbetering van de *Nieuwe Hollandsche Waterlinie*:

1°. verbeteren van inundatiewerken in de geheele linie;

2°. verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang, aan werken in de geheele linie *f* 31 100

Art. 3. Nieuwe werken met al hetgeen geacht worden daartoe te behooren; herstellen, veranderen en verbeteren van bestaande werken met den aankleve daarvan; aankoop en onteigening van perceelen; kosten van exploten en processen; afkoop van rechten; kosten en ongelden betrekkelijk koop- en andere overeenkomsten; het doen van grondboringen, waterpassingen, opmetingen, enz.; een en ander voor de navermelde werken ter verbetering van de *Stelling van den Helder*:

1°. verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang, aan werken in de geheele stelling;

2°. aanschaffen en opstellen van eene electrische lamp voor de torpedo-versperring in het Schulpengat en het opstellen van een electrisch zoeklicht c. a. op het fort Kijkduin;

3°. maken van overdekte opstellingen voor de afstandsmeting in de open kustbatterijen *f* 47 700.

Art. 4. Nieuwe werken met al hetgeen geacht worden daartoe te behooren; herstellen, veranderen en verbeteren van bestaande werken met den aankleve daarvan; aankoop en onteigening van perceelen; kosten van

exploten en processen; afkoop van rechten; kosten en ongelden betrekkelijk koop- en andere overeenkomsten; het doen van grondboringen, waterpassingen, opmetingen, enz.; een en ander voor de navermelde werken ter verbetering van de *Stelling van Amsterdam*:

1°. onteigening van gronden en uitvoering van voorbereidende werkzaamheden voor verschillende werken in de stelling;

2°. maken van aardwerken, zandophoogingen, metsel- en betonwerken, enz., voor verschillende werken in de stelling;

3°. maken van bomvrije gebouwen met toebehooren in verschillende werken in de stelling;

4°. maken van pantseringen voor verschillende werken in de stelling;

5°. ophoogen en maken van wegen en inundatiekaden en maken van bruggen en steigers;

6°. inrichten en verbeteren van inundatiemiddelen;

7°. maken van loodsen, munitie- en buskruitmagazijnen;

8°. aanleg van beplantingen;

9°. verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de geheele stelling, waaronder de levering van inrichtingen voor de optische seingemeenschap;

10°. maken van werken ten behoeve van de duinwatervoorziening;

11°. onteigening van gronden en verdere werken ten behoeve van het inrichten van graandepots en sectorparken *f* 770 750.

Art. 5. Nieuwe werken met al hetgeen kan geacht worden daartoe te behooren; herstellen, veranderen en verbeteren van bestaande werken met den aanleve daarvan; aankoop en onteigening van perceelen; kosten van exploten en processen; afkoop van rechten; kosten en ongelden betrekkelijk koop- en andere overeenkomsten; het doen van grondboringen, waterpassingen, opmetingen, enz.; een en ander voor de navermelde werken ter verbetering van de *Stelling van 't Hollandsch Diep en het Volkerak*:

verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de positiën van *Willemstad* en *Ooltgensplaat* *f* 1 300.

Art. 6. Nieuwe werken met al hetgeen kan geacht worden daartoe te behooren; herstellen, verbeteren en veranderen van bestaande werken met den aanleve daarvan; aankoop en onteigening van perceelen; kosten van exploten en processen; afkoop van rechten; kosten en ongelden betrekkelijk koop- en andere overeenkomsten; het doen van grondboringen, waterpassingen, opmetingen, enz.; een en ander voor de navermelde werken ter verbetering van de *Stelling van de Monden der Maas en van het Haringvliet*:

verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de stelling *f* 3 800.

Art. 7. Telegraphische en telephonische verbinding van verdedigingswerken en posten *f* 60 000.

Art. 8. Materieel der genie voor het in staat van verdediging brengen der werken in verschillende stellingen *f* 18 000.

Art. 9. Doen van opmetingen, waterpassingen, grondboringen, enz., in de verschillende liniën en vestingen, alwaar, ingevolge de wet van 18 April 1874 (*Staatsblad* n°. 64), werken tot voltooiing van het vestingstelsel aangelegd of verbeterd moeten worden en voor welke in de voorgaande artikels geene gelden zijn uitgetrokken *f* 2 000

Art. 10. Tegemoetkoming aan C. BASTIAANSEN te *Uithoorn*, wegens vergoeding voor verrichte levering en werkzaamheden in de jaren 1894 en 1895 *f* 1 250.

Art. 11. Onvoorziene uitgaven *f* 50 000. Totaal *f* 1 055 900.

een millioen vijf en vijftig duizend negenhonderd gulden.

ART. 2. Tot dekking der uitgaven, begrepen in de bij art. 1 dezer wet vastgestelde begrooting, wordt aangewezen:

a. de som van *een millioen een en twintig duizend gulden*, beschikbaar gesteld bij het VIIIste hoofdstuk der begrooting van Staatsuitgaven voor het dienstjaar 1899;

b. het vermoedelijk batig slot der rekening van ontvang en uitgaaf wegens de begrooting ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel voor den dienst van 1898;

c. de toevallige baten, welke gedurende het jaar 1899 uit den aanleg der vestingwerken kunnen voortvloeien.

ART. 3. Wanneer het bedrag uitgetrokken bij een der *artt.* 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 en 9 van art. 1 dezer wet ontoereikend wordt bevonden, kan het, met inachtneming van het voorschrift van het tweede lid van art. 24 der wet van den 5den October 1841 (*Staatsblad* n°. 40), door overschrijving uit *art.* 11 van hetzelfde art. 1 worden aangevuld,

ART. 4. Op *art.* 11 van art. 1 dezer wet worden aangewezen de tot het dienstjaar 1899 behorende uitgaven, de voltooiing van het vestingstelsel betreffende, die hare omschrijving niet vinden in een der andere *artt.* van genoemd art. en moeten dienen ter voorziening in behoeften, die in den loop van dat dienstjaar onverwacht opkomen.

Die uitgaven worden, voor elke soort afzonderlijk, in de rekening gebracht en omschreven.

Lasten en bevelen dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de band zullen houden.

Gegeven

De Minister van Oorlog,

MEMORIE VAN TOELICHTING.

De in de onderwerpelijke ontwerp-vestingbegrooting aangevraagde gelden zijn weder voor een groot deel bestemd om voort te gaan met aan de verschillende bestaande aardwerken der Stelling van Amsterdam een permanent karakter te geven.

Behalve een bedrag van f484,000 voor den verderen opbouw in de forten *Liebrug* en *Penningsveer*, waarvoor op de vestingbegrooting voor den dienst van 1898 door de Staten-Generaal eene som van f25,000 als 1ste termijn werd toegestaan, zijn in deze begrooting gelden uitgetrokken om over te gaan tot het maken van de vereischte gebouwen c. a. in de forten van *Zuidwijkermeer*, *den Ham*, *Krommeniedijk*, *Marken binnen* en *Edam*.

Na de voltooiing van de gebouwen in de vier eerstgenoemde forten zullen dan, met uitzondering van het bestaande fort *de Liede* — waarvan het ontwerp voor het inrichten der gebouwen en aardwerken overeenkomstig de eischen van den tegenwoordigen tijd nog niet is vastgesteld — alle werken op het noordwestelijk front der stelling voor eene krachtdadige verdediging geschikt zijn.

Vermits het in de bedoeling ligt, evenals voor de forten *Liebrug* en *Penningsveer*, voor de uitvoering van de werkzaamheden op de bedoelde vijf forten het eerste jaar alleen de funderingsputten te doen ontgraven, wordt op de onderwerpelijke begrooting daarvoor als 1ste termijn niet meer dan f80,000 aangevraagd.

Verder wenschte de ondergeteekende thans te beginnen met het inrichten van groepdepots en sectorparken voor het opleggen van het artillerie- en geniematerieel in de stelling. Eene som van f40,000 is uitgetrokken om een aanvang te kunnen maken met de werkzaamheden, aan die oprichting verbonden, waartoe in de eerste plaats behoort het in orde brengen van te onteigenen en Rijksterreinen en voorts het bouwen van woningen en van enkele loodsen en het verplaatsen van voorhanden loodsen. Wijders is een post van f22,600 gesteld voor het, ten behoeve van het confectioneer van munitie, uitbreiden van eenige bestaande projectielenloodsen.

Voorts is in art. 4 — behalve een bedrag van f7000 voor het inrichten en verbeteren van inundatiemiddelen, een bedrag van f10,000 voor verbeteringen van ondergeschikt belang en een bedrag van f2150 voor den aanleg

b. het vermoedelijk batig slot der rekening van ontvang en uitgaaf wegens de begrooting ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel voor den dienst van 1898;

c. de toevallige baten, welke gedurende het jaar 1899 uit den aanleg der vestingwerken kunnen voortvloeien.

ART. 3. Wanneer het bedrag uitgetrokken bij een der *artt.* 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 en 9 van art. 1 dezer wet ontoereikend wordt bevonden, kan het, met inachtneming van het voorschrift van het tweede lid van art. 24 der wet van den 5den October 1841 (*Staatsblad* n°. 40), door overschrijving uit *art.* 11 van hetzelfde art. 1 worden aangevuld,

ART. 4. Op *art.* 11 van art. 1 dezer wet worden aangewezen de tot het dienstjaar 1899 behorende uitgaven, de voltooiing van het vestingstelsel betreffende, die hare omschrijving niet vinden in een der andere *artt.* van genoemd art. en moeten dienen ter voorziening in behoeften, die in den loop van dat dienstjaar onverwacht opkomen.

Die uitgaven worden, voor elke soort afzonderlijk, in de rekening gebracht en omschreven.

Lasten en bevelen dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de band zullen houden.

Gegeven

De Minister van Oorlog,

MEMORIE VAN TOELICHTING.

De in de onderwerpelijke ontwerp-vestingbegrooting aangevraagde gelden zijn weder voor een groot deel bestemd om voort te gaan met aan de verschillende bestaande aardwerken der Stelling van Amsterdam een permanent karakter te geven.

Behalve een bedrag van f484,000 voor den verderen opbouw in de forten *Liebrug* en *Penningsveer*, waarvoor op de vestingbegrooting voor den dienst van 1898 door de Staten-Generaal eene som van f25,000 als 1ste termijn werd toegestaan, zijn in deze begrooting gelden uitgetrokken om over te gaan tot het maken van de vereischte gebouwen c. a. in de forten van *Zuidwijkermeer*, *den Ham*, *Krommeniedijk*, *Marken binnen* en *Edam*.

Na de voltooiing van de gebouwen in de vier eerstgenoemde forten zullen dan, met uitzondering van het bestaande fort *de Liede* — waarvan het ontwerp voor het inrichten der gebouwen en aardwerken overeenkomstig de eischen van den tegenwoordigen tijd nog niet is vastgesteld — alle werken op het noordwestelijk front der stelling voor eene krachtdadige verdediging geschikt zijn.

Vermits het in de bedoeling ligt, evenals voor de forten *Liebrug* en *Penningsveer*, voor de uitvoering van de werkzaamheden op de bedoelde vijf forten het eerste jaar alleen de fundeeringssputten te doen ontgraven, wordt op de onderwerpelijke begrooting daarvoor als 1ste termijn niet meer dan f80,000 aangevraagd.

Verder wenschte de ondergeteekende thans te beginnen met het inrichten van groepdepots en sectorparken voor het opleggen van het artillerie- en geniematerieel in de stelling. Eene som van f40,000 is uitgetrokken om een aanvang te kunnen maken met de werkzaamheden, aan die oprichting verbonden, waartoe in de eerste plaats behoort het in orde brengen van te onteigenen en Rijksterreinen en voorts het bouwen van woningen en van enkele loodsen en het verplaatsen van voorhanden loodsen. Wijders is een post van f22,600 gesteld voor het, ten behoeve van het confectioneer van munitie, uitbreiden van eenige bestaande projectielenloodsen.

Voorts is in art. 4 — behalve een bedrag van f7000 voor het inrichten en verbeteren van inundatiemiddelen, een bedrag van f10,000 voor verbeteringen van ondergeschikt belang en een bedrag van f2150 voor den aanleg

van beplantingen — eene som van f106,000 opgenomen voor onteigening en voor het maken van een gemeenschapsweg van nabij den Steenen paal aan den Assendelftschen dijk tot den Noorderweg in den Zuidwijkermeerpolder en van een slaperdijk bezuiden den Butteroorderweg, tusschen de Knolledammervaart en de oostelijke kade van den Markerpolder, voor het drooghouden van de Zuidoostelijke strook van den Starnmeerpolder. In laatstgenoemde som zijn mede de bedragen begrepen, noodig voor het oostwaarts verlengen van den aangelegden weg in den polder Wormer, Jisp en Neck op den berm van den zuidelijken dijk van het Noordhollandsch kanaal, voor het verbeteren van den harden weg achter de inundatiekade van Nauernasche Vaart, langs Krommeniedijk tot den Dam, en voor het doen van voorzieningen aan wegen en bruggen in den Beemster, ter beperking van de daarin te stellen inundatie.

Onder verwijzing naar den toelichtenden staat, zij voorts, omtrent de overige artikelen der onderwerpelijke begrooting, voor zoover deze toelichting behoeven, het volgende aangeteekend:

Artt. 2, 3, 5 en 6. De op deze artikelen uitgetrokken sommen, onderscheidenlijk ten bedrage van f31,100, f47,700, f1300 en f3800, strekken uitsluitend tot het doen van verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan inudatiemiddelen en aan verschillende werken in de desbetreffende verdedigingsstellingen, waarbij in het in artikel 3 uitgetrokken bedrag van f47,700 begrepen zijn: eene som van f24,800 voor het maken van gedekte opstellingen voor de afstandmeting in de open kustbatterijen in de Stelling van den Helder en eene som van f19,500 voor het aanschaffen en opstellen van eene elektrische lamp voor de verlichting van de torpedoversperring in het Schulpengat en voor het opstellen van een zoeklicht op het landfront van het fort Kijkduin.

Art. 7. Telegraphische en telephonische verbindingen van verdedigingswerken. In het op artikel 7 aangevraagde bedrag is de som van f47,000 begrepen, die, zooals in de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer betreffende de vestingbegrooting voor den dienst van 1898 werd medegedeeld, nog voor de voltooiing van de oorlogstelegraafverbindingen in de stelling van Amsterdam vereischt wordt.

Van het overblijvend bedrag ad f13,000 is f10,000 bestemd voor het aanbrengen van wijzigingen in het oorlogstelegraafnet der Nieuwe Hollandsche Waterlinie en f3000 voor het doen van kleine voorzieningen aan de oorlogstelegraafverbindingen in de verschillende verdedigingsstellingen.

Art. 8. Materieel der Genie. Van het op dit artikel uitgetrokken bedrag is f6950 bestemd voor de aanschaffing van draagbaar spoorwegmaterieel voor de Nieuwe Hollandsche Waterlinie; f6650 voor het aanschaffen van materieel tot het in staat van verdediging brengen van verschillende werken en het doen van kleine voorzieningen aan geniemateriaal; f2400 voor het aanschaffen van gereedschappen, materieel en springmiddelen voor brugvernieling; en f2000 voor de aanschaffing van materieel voor het onbruikbaar maken in oorlogstijd van vuurtorens en kapen, welke aanschaffing gezamenlijk door de Departementen van Marine en Oorlog wordt tot stand gebracht en waarvoor de 1ste termijn bereids bij de begrooting voor den dienst van 1898 werd toegestaan.

Art. 10. Aangezien de ondergeteekende bij nadere overweging van het op 31 Maart 1897 vastgestelde advies van de Commissie uit de Tweede Kamer, en in verband met hetgeen, in de vergadering van 18 December 1897, door het lid dier Kamer, den heer DE RAM, is kenbaar gemaakt, bereid is aan C. BASTIAANSEN, te Uithoorn, alsnog eene vergoeding toe te kennen, is daarvoor eene som van f1250 op dit artikel uitgetrokken.

De Minister van Oorlog,
ELAND.

BEREKENING DER MIDDELEN TOT DEKKING VAN HET BEDRAG
DEZER BEGROOTING.

De middelen tot dekking der uitgaven, ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel, dienst 1899, zijn aldus te berekenen:

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1875 is toegestaan *f* 3 000 000,00. De uitgaven bedragen *f* 2 222 762,40. Bleef dus beschikbaar op 1875 *f* 777 237,60.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1876 is toegestaan *f* 2 700 000,00. De middelen over 1876 bedroegen dus *f* 3 477 237,60. De uitgaven bedragen *f* 1 650 843,17⁵. Bleef dus beschikbaar op 1876 *f* 1 826 394,42⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1877 is toegestaan *f* 2 610 000,00. De middelen over 1877 bedroegen dus *f* 4 436 394,42⁵. De uitgaven bedragen *f* 2 918 549,17. Op 1877 bleef alzoo beschikbaar *f* 1 517 845,25⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1878 is toegestaan *f* 1 880 000,00. De middelen over 1878 bedroegen dus *f* 3 397 845,25⁵. De uitgaven bedragen *f* 2 551 431,23⁵. Op 1878 bleef alzoo beschikbaar *f* 846 414,02.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1879 is toegestaan *f* 2 897 000,00. De middelen over 1879 bedroegen dus *f* 3 743 414,02. De uitgaven bedragen *f* 1 929 480,20⁵. Op 1879 bleef alzoo beschikbaar *f* 1 813 933,81⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting over 1880 is toegestaan *f* 2 540 000,00. De middelen over 1880 bedroegen dus *f* 4 353 933,81⁵. De uitgaven bedragen *f* 2 347 958,73. Op 1880 bleef alzoo beschikbaar *f* 2 005 975,08⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1881 is toegestaan *f* 1 400 000,00. De middelen voor 1881 bedroegen dus *f* 3 405 975,08⁵. De uitgaven bedragen *f* 2 122 872,39. Op 1881 bleef alzoo beschikbaar *f* 1 283 102,69⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1882 is toegestaan *f* 1 987 000,00. De middelen over 1882 bedroegen dus *f* 3 270 102,69⁵. De uitgaven bedragen *f* 2 109 195,98. Op 1882 bleef alzoo beschikbaar *f* 1 160 906,71⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1883 is toegestaan *f* 2 591 400,00. De middelen over 1883 bedroegen dus *f* 3 752 306,71⁵. De uitgaven bedragen *f* 2 231 978,38⁵. Op 1883 bleef alzoo beschikbaar *f* 1 520 328,33.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1884 is toegestaan *f* 1 446 600,00. De middelen over 1884 bedroegen dus *f* 2 966 928,33. De uitgaven bedragen *f* 1 548 626,91⁵. Op 1884 bleef alzoo beschikbaar *f* 1 418 301,41⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1885 is toegestaan *f* 1 663 900,00. De middelen over 1885 bedroegen dus *f* 3 082 201,41⁵. De uitgaven bedragen *f* 2 520 036,98. Op 1885 bleef alzoo beschikbaar *f* 562 164,43⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1886 is toegestaan *f* 1 912 970,00. De middelen over 1886 bedroegen dus *f* 2 475 134,43⁵. De uitgaven bedragen *f* 1 608 463,01⁵. Op 1886 bleef alzoo beschikbaar *f* 866 671,42.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1887 is toegestaan *f* 1 677 780,00. De middelen over 1887 bedroegen dus *f* 2 544 451,42. De uitgaven bedragen *f* 1 525 921,85⁵. Op 1887 bleef alzoo beschikbaar *f* 1 018 529,56⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1888 is toegestaan *f* 1 026 000,00. De middelen over 1888 bedroegen dus *f* 2 044 529,56⁵. De uitgaven bedragen *f* 888 815,50⁵. Op 1888 bleef alzoo beschikbaar *f* 1 155 714,06.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1889 is toegestaan *f* 928 500,00. De middelen over 1889 bedroegen dus *f* 2 084 214,06. De uitgaven bedragen *f* 1 337 882,93. Op 1889 bleef alzoo beschikbaar *f* 746 331,13.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1890 is toegestaan *f* 977 500,00 en bij de wet tot verhooging van dit hoofdstuk *f* 350 000,00. De middelen over 1890 bedroegen dus *f* 2 073 831,13. De uitgaven bedragen *f* 1 858 302,62⁵. Op 1890 bleef alzoo beschikbaar *f* 215 528,50⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1891 is toegestaan *f* 1 422 000,00 en bij de wet tot verhooging van dit hoofdstuk *f* 630 000,00. De middelen over 1891 bedroegen dus *f* 2 267 528,50⁵. De uitgaven bedragen *f* 1 931 110,74. Op 1891 bleef alzoo beschikbaar *f* 336 417,76⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1892 is toegestaan *f* 1 300 000,00 en bij de wet tot verhooging van dit hoofdstuk *f* 75 000,00. De middelen over 1892 bedroegen dus *f* 1 711 417,76⁵. De uitgaven bedragen *f* 1 374 870,72⁵. Op 1892 bleef alzoo beschikbaar *f* 336 547,04.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1893 is toegestaan *f* 1 904 000,00. De middelen over 1893 bedroegen dus *f* 2 240 547,04. De uitgaven bedragen *f* 1 787 102,31. Op 1893 bleef dus beschikbaar *f* 453 444,73.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1894 is toegestaan *f* 1 591 000,00. De middelen over 1894 bedroegen dus *f* 2 044 444,73. De uitgaven bedragen *f* 1 660 534,19⁵. Op 1894 bleef alzoo beschikbaar *f* 383 910,53⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1895 is toegestaan *f* 1 125 000,00. Bate wegens bijdrage door den Haarlemmermeerpolder in de kosten van het maken van eene dubbele schutsluis, een gedeelte Slaperdijk, zandophoogingen voor een fort, enz., in den Haarlemmermeerpolder bij Aalsmeer *f* 42 500,00. De middelen over 1895 bedroegen dus *f* 1 551 410,53⁵. De uitgaven bedragen *f* 1 107 491,52. Op 1895 bleef alzoo beschikbaar *f* 443 919,01⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1896 is toegestaan *f* 797 000,00. De middelen over 1896 bedroegen dus *f* 1 240 919,01⁵. De uitgaven bedragen *f* 760 007,87⁵. Op 1896 bleef alzoo beschikbaar *f* 480 911,14.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1897 is toegestaan *f* 1 050 000,00. De middelen over 1897 bedroegen dus *f* 1 530 911,14. Blijkens den staat der uitgaven over 1897, als bijlage bij het ontwerp dezer begrooting voor 1899 gevoegd, zullen de uitgaven over 1897 ongeveer bedragen *f* 1 169 353,00. Op 1897 blijft dus vermoedelijk beschikbaar *f* 361 558,14.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1898 is toegestaan *f* 1 100 000,00. Bij het ontwerp van wet tot verhooging van dit hoofdstuk is aangevraagd *f* 9 000,00. De middelen over 1898 worden dus geschat te bedragen *f* 1 470 558,14. De uitgaven over dit jaar zullen niet hooger zijn dan *f* 1 435 658,14. Over 1898 blijft dus vermoedelijk nog beschikbaar *f* 34 900,00.

Bij de Staatsbegrooting, VIIIste hoofdstuk, voor 1899 wordt ter bestrijding der uitgaven voor de voltooiing van het vestingstelsel gevraagd *f* 1 021 000,00. De middelen over 1899 kunnen dus worden geraamd op het bedrag van *f* 1 055 900,00.

TOELICHTENDE STAAT, *betreffende het geheele bedrag van de kosten der werken, welke zijn begrepen in de begrooting van uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel, dienst 1899.*

Art. 2. Nieuwe Hollandsche Waterlinie:

1. Verbeteren van inundatiemiddelen in de geheele linie. Besteed in 1882 *f* 95.750; in 1883 *f* 450; in 1884 *f* 600; in 1885 *f* 26.320; in 1886 *f* 51.610; in 1887 *f* 650; in 1888 *f* 22.040; in 1889 *f* 23.770; in 1890 *f* 4.284; in 1891 *f* 14.055; in 1892 *f* 7.420; in 1893 *f* 50.200; in 1894 *f* 37.910; in 1895 *f* 20.040; in 1896 *f* 43.694; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1897 *f* 2.315; in 1898 *f* 8.500; wordt thans aangevraagd *f* 8.300.

2. Verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de geheele linie. Besteed in 1882 *f* 43.600; in 1883 *f* 120.810; in 1884 *f* 118.320; in 1885 *f* 82.000; in 1886 *f* 76.730; in 1888 *f* 2.870; in 1889 *f* 4.830; in 1890 *f* 10906; in 1891 *f* 11.625; in 1892 *f* 16.160; in 1893 *f* 15.520; in 1894 *f* 27.310; in 1895 *f* 34.400; in 1896 *f* 29.174; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1897 *f* 16.660; in 1898 *f* 12.300; wordt thans aangevraagd *f* 22.800. Totaal wordt thans aangevraagd *f* 31.100.

Art. 3. Stelling van den Helder:

1. Verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de geheele linie. Besteed in 1883 *f* 2.940; in 1884 *f* 10.600; in 1885 *f* 360; in 1886 *f* 4.060; in 1887 *f* 6.760; in 1888 *f* 19.330; in 1889 *f* 21.945; in 1890 *f* 38.450; in

1891 f15.990; in 1892 f12.530; in 1893 f10.450; in 1894 f29.230; in 1895 f25.560; in 1896 f13.242; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1897 f6.060; 1898 f7.700; wordt thans aangevraagd f3.400.

2. Aanschaffen en opstellen van eene elektrische lamp voor de torpedo-versperring in het Schulpengat en het opstellen van een electrisch zoeklicht e. a. op het fort Kijkduin. Wordt thans aangevraagd f19.500.

3. Maken van gedekte opstellingen voor de afstandmeting in de open kustbatterijen. Wordt thans aangevraagd f24.800. Totaal wordt thans aangevraagd f47.700.

Art. 4. Stelling van Amsterdam.

1. Onteigening van gronden en uitvoering van voorbereidende werkzaamheden voor verschillende werken in de Stelling. Besteed in 1883 f1.800; in 1884 f90.220; in 1885 f239.700; in 1886 f162.400; in 1887 f48.600; in 1888 f113.270; in 1889 f213.332; in 1890 f127.750; in 1891 f66.660; in 1892 f27.240; in 1893 f290.710; in 1894 f123.910; in 1895 f74.310; in 1896 f43.750; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1897 f15.910; in 1898 f10.000; wordt thans aangevraagd f13.000.

2. Maken van aardwerken, zandophoogingen, metsel- en betonwerken, enz. voor verschillende werken in de Stelling. Besteed in 1885 f383.230; in 1886 f160.520; in 1887 f759.450; in 1888 f311.220; in 1889 f465.800; in 1890 f534.000; in 1891 f667.690; in 1892 f448.930; in 1893 f383.550; in 1894 f312.370; in 1895 f254.400; in 1896 f120.955; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1897 f54.560; 1898 f12.885; wordt thans aangevraagd: Memorie.

3. Maken van bomvrije gebouwen met toebehooren in de verschillende werken in de Stelling. Zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1897 f861.610; 1898 f1.057.960; wordt thans aangevraagd f564.000.

4. Maken van pantseringen voor verschillende werken in de Stelling. Wordt thans aangevraagd; Memorie.

5. Ophoogen en maken van wegen en inundatiekaden en maken van bruggen en steigers. Besteed in 1890 f100; in 1891 f95.660; in 1892 f154.830; in 1893 f62.240; in 1894 f42.780; in 1895 f194.320; in 1896 f169.224; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1897 f24.560; in 1898 f37.980; wordt thans aangevraagd f93.000.

6. Inrichten en verbeteren van inundatiemiddelen. Besteed in 1887 f9.390; in 1888 f134.740; in 1889 f70.580; in 1890 f362.860; in 1891 212.200; in 1892 f98.510; in 1893 f161.410; in 1894 f121.710; in 1895 f26.960; in 1896 f8; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1897 f990; in 1898 f12.035; wordt thans aangevraagd f7.000.

7. Maken van loodsen, munitie- en buskruitmagazijnen. Besteed in 1891 f54.590; in 1892 f11.750; in 1893 f58.830; in 1894 f227.900; in 1895 f131.830; in 1896 f82.277; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1898 f8.300; wordt thans aangevraagd f22.600.

8. Aanleg van beplantingen. Besteed in 1890 f11.950; in 1891 f10.285; in 1892 f42.580; in 1893 f6.400; in 1894 f2.860; in 1895 f3.785; in 1896 f2.050; zal vermoedelijk besteed worden voor den dienst van 1897 f1.650; wordt thans aangevraagd f2.150.

9. Verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de geheele Stelling, waaronder de levering van inrichting voor de optische seingemeenschap. Besteed in 1892 f3.990; in 1893 f30.970; in 1894 30.150; in 1895 f10.485; in 1896 f5.063; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1897 f25.680; in 1898 f10.000; wordt thans aangevraagd f10.000.

10. Maken van werken ten behoeve van de drinkwatervoorziening. Zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1898 f30.000; wordt thans aangevraagd: Memorie.

11. Onteigening van gronden en verdere werken ten behoeve van het inrichten van groepdepots en sectorparken. Wordt thans aangevraagd f59.000. Totaal wordt thans aangevraagd f770.750.

Art. 5. Stelling van 't Hollandsch Diep en het Volkerak.

Verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de positiën van Willemstad en Ooltgensplaat. Besteed in 1888 *f*10.200; in 1889 *f*2.700; in 1890 *f*53.420; in 1891 *f*29.535; in 1892 *f*17.300; in 1893 *f*1.230; in 1894 *f*7.880; in 1895 *f*12.915; in 1896 *f*10.123; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1897 *f*2.588; in 1898 *f*1.500; wordt thans aangevraagd *f*1.300.

Art. 6. Stelling van de Monden der Maas en het Haringvliet.

Verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de Stelling. Besteed in 1884 *f*5.210; in 1885 *f*26.000; in 1886 *f*3.100; in 1887 *f*200; in 1888 *f*11.650; in 1889 *f*29.510; in 1890 *f*30.240; in 1891 *f*7.495; in 1892 *f*24.300; in 1893 *f*8.200; in 1894 *f*12.230; in 1895 *f*10.760; in 1896 *f*9.162; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst 1897 *f*10.600; in 1898 *f*3.000; wordt thans aangevraagd *f*3.800.

Art. 7. Telegraphische en telephonische verbindingen van verdedigingswerken en posten. Besteed in 1887 2.380; in 1889 *f*16.470; in 1890 *f*17.980; in 1891 *f*46.870; in 1893 *f*72.620; in 1894 *f*118.920; in 1895 *f*28.510; in 1896 *f*75.292; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1897 *f*46.545; in 1898 *f*47.000; wordt thans aangevraagd *f*60.000.

Art. 8. Materieel der genie voor het in staat van verdediging brengen der werken in verschillende stellingen. Besteed in 1887 *f*14.190; in 1888 *f*40.000; in 1889 *f*44.250; in 1890 *f*48.310; in 1891 *f*39.665; in 1892 *f*24.210; in 1893 *f*91.670; in 1894 *f*72.720; in 1895 *f*33.330; in 1896 *f*21.160; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1897 *f*11.770; in 1898 *f*18.000; wordt thans aangevraagd *f*18.000.

VERZAMELING.

Art. 2. Nieuwe Hollandse Waterlinie. Wordt thans aangevraagd *f*31.100.

Art. 3. Stelling van den Helder. Wordt thans aangevraagd *f*47.700.

Art. 4. Stelling van Amsterdam. Wordt thans aangevraagd *f*770.750.

Art. 5. Stelling van 't Hollandsch Diep en het Volkerak. Wordt thans aangevraagd *f*1.300.

Art. 6. Stelling van de Monden der Maas en het Haringvliet. Wordt thans aangevraagd *f*3.800.

Art. 7. Telegraphische en telephonische verbinding van verdedigingswerken en posten. Wordt thans aangevraagd *f*60.000.

Art. 8. Materieel der genie. Wordt thans aangevraagd *f*18.000.

Komt bij: de bedragen der artikelen in de vestingbegrooting, dienst 1899, als: artikel 1 wordt thans aangevraagd *f*70.000; artikel 9 wordt thans aangevraagd *f*2.000; artikel 10 wordt thans aangevraagd *f*1.250; artikel 11 wordt thans aangevraagd *f*50.000.

Totaal wordt thans aangevraagd *f*1.055.900.

STAATSBEGROOTING VOOR HET DIENSTJAAR 1899.

VIIIste HOOFDSTUK.

ONTWERP VAN WET.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, saluut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat, volgens de artikelen 123 en 124 der Grondwet, de algemeene begrooting jaarlijks moet worden vastgesteld;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

ARTIKEL 1.

Het VIIIste hoofdstuk der begrooting van Staatsuitgaven voor het dienstjaar 1899, betreffende het *Departement van Oorlog*, wordt vastgesteld als volgt:

Iste AFDEELING.

Kosten van het Departement.

Art. 1. Traktement van den Minister *f* 12.000.

Art. 2. Traktementen van den secretaris-generaal en van de verdere ambtenaren, alsmede toelagen, door officieren, onderofficieren en mindere militairen genoten, ter zake hunner plaatsing of detachering bij het Departement *f* 131.550.

Art. 3. Bureel- en lokaalbehoeften, drukwerk en kleine uitgaven bij het Departement *f* 19.000.

Totaal Iste Afdeeling *f* 162.550.

IIde AFDEELING.

Traktementen en toelagen, mitsgaders schadeloosstelling voor uniformverandering en voor verlies van bagage, voor het aanschaffen en het verlies van dienstparden en voor verhuiskosten bij verplaatsing van den grooten staf, den generalen staf, de intendance en de provinciale en plaatselijke staven.

Art. 4. Groote staf *f* 47.600.

Art. 5. Generale staf *f* 74.800.

Art. 6. Intendance *f* 54.000.

Art. 7. Provinciale en plaatselijke staven *f* 71.100.

Totaal IIde Afdeeling *f* 247.500.

IIIde AFDEELING.

Traktementen, toelagen en schadeloosstelling voor uniformverandering en voor verlies van bagage, voor het aanschaffen en het verlies van dienstvaarden en voor verhuiskosten bij verplaatsing van de staven der verschillende wapens en van de officieren der wapenkorpsen, vergoeding voor onderhoud van rijwielen van officieren van den staf der genie en van opzichters van fortificatiën, tegemoetkoming aan reserve-officieren voor eerste aanschaffing van uniform en daggelden van militaire nachters.

Art. 8. Infanterie f 1.623.395.

Art. 9. Cavalerie f 270.500.

Art. 10. Artillerie f 992.750.

Art. 11. Genie f 274.200.

Art. 12. Gratificatiën en kosten van vervoer van officieren, die bij het leger in Nederlandsch-Indië worden gedetacheerd Memorie.

Totaal IIIde Afdeeling f 3.160.845.

IVde AFDEELING.

Soldijen en verdere kosten van de verschillende staven, diensten en wapenkorpsen, in de IIde, de IIIde en Vde afdeelingen vermeld, met uitzondering van de kosten, in die afdeelingen en in de IXde en XIIde afdeelingen omschreven, doch met inbegrip van de kosten van instructeurs beneden den rang van officier bij de schutterijen en vereenigingen tot vrijwillige oefening in den wapenhandel en van vrijwilligers voor het reserve-kader.

Art. 13. Soldijen, daggelden en jaarwedden van onderofficieren en soldaten bij de wapenkorpsen, daaronder begrepen:
 gratificatiën aan diegenen hunner, die wegens lichaamsgebreken, zonder aanspraak op verdere verzorging, uit den dienst worden ontslagen;
 toelage voor de muziek bij de korpsen infanterie;
 schadeloosstelling voor schutterlijke diensten bij gemis van garnizoen;
 vergoedingen aan opzichters bij den vestingtelegraafdienst, aan militaire wielrijders, aan buitengewone opzichters van fortificatiën en aan reserve-vesting-telegrafisten f 2671.197.

Art. 14. Kleeding en uitrusting voor onderofficieren en soldaten bij de wapenkorpsen, daaronder begrepen:
 aanschaffing, aanmaak en onderhoud van jassen en mantels, ten gebruike van schildwachten, en van regenjassen, regenbroeken, regenhoeden en ijswanten voor torpedisten en pontonniers;
 aanschaffing van zwaluwnesten voor tamboers en hoornblazers en van onderscheidingsteekenen voor langdurigen dienst voor onderofficieren en soldaten;
 na te laten schuld in de rekening wegens uitrusting en reserve, door gepasporteerde, gedeserteerde of overleden onderofficieren en soldaten, na aftrek van na te laten schuld van gemelde gepasporteerden en gedeserteerden, die bij terugkomst weder op rekening wordt gesteld, en van nagelaten tegoed, hetwelk niet mag worden uitbetaald;
 van pas maken van uit de magazijnen afgegeven gedragen kleedingstukken, en begrafeniskosten van overleden militairen f 1.409.287.

Art. 15. Scheren en haarsnijden van de soldaten;
 reinigen van lijfgoederen, borstrokken, werkbroeken en werk- of stalkielen van ongehuwde soldaten, en
 aanschaffen van benoodigheden tot het lenig houden van het schoeisel f 201.200.

Art. 16. Werfkosten, na aftrek van de sommen, welke bij vervroegd ontslag uit den dienst of bij overgang bij de troepen in de overzeesche bezittingen, wegens te veel genoten premie, worden gestort, benevens premiën aan miliciens-sergeanten en aan miliciens-korporaals, bij aanstelling in die graden f 72.670.

Art. 17. Voeding en verzorging van paarden, daaronder begrepen:

daggelden en toelagen voor geëmployeerden bij fourage-magazijnen; gereed-
schappen en verdere behoeften bij die magazijnen; ligstroom en ander strooisel;
stal- en manegebehoefte;
voertuigen en onderhoud daarvan voor den dienst bij het Remontedepot;
kosten van het onderricht aan de rij- en hoefsmidschool;
kosten van geneeskundige behandeling van paarden door burger-veeartsen, en
kosten, vallende op het nemen van maatregelen tot voorkoming of wering
van besmettelijke ziekten onder de paarden, met inbegrip van vergoeding
voor onteigende paarden van officieren en voor verbrande of vernietigde
goederen van officieren, onderofficieren en soldaten, en voor het weghalen en
ingraven van gestorven en afgemaakte paarden *f* 1.344.370.

Art. 18. Huisvesting en voeding van personeel en stalling van paarden,
daaronder begrepen:

huisvesting van officieren, huisvesting en voeding van onderofficieren en solda-
ten en stalling van paarden bij de ingezetenen en verdere kantonnementskosten;
drinkwater voor personeel, paarden en ander vee;

kachels voor de militaire wachten en voor de lokalen, bewoond door onge-
huwde onderofficieren en soldaten en brandstoffen voor de militaire wachten,
voor de soldatenkamers en voor het verwarmen van bad- en waschwater;

verlichting van kazerneploinen, van militaire wachten, van soldatenkamers
en keukens, van ploinen bij en van de toegangen tot de kazernen en van
kamp- en andere terreinen;

kleine geriefelijkheden voor de soldatenkamers;

schrijfbehoeften voor de commandanten van militaire wachten;

in gereedheid brengen en houden en ontruimen van kampterreinen, bivaks
en dergelijke;

benooidigheden in de arrestkamers, en

koffie en melk ten dienste van militaire wachten *f* 220.200.

Art. 19. Herstellen en onderhouden van wapenen en ledergoed; van trommen,
hoorns en trompetten en van paardetuig, met uitzondering van het paardetuig
bij de korpsen artillerie, doch met inbegrip van het paardetuig in gebruik bij
officieren van gezondheid, kwartiermeesters en andere officieren, die -- hoe-
wel niet tot het houden van dienstpaarden gerechtigd -- diensten te paard
moeten verrichten *f* 84.800.

Art. 20. Oefeningen en onderwijs, daaronder begrepen de kosten van:

schieten en richten met draagbare vuurwapenen, van schietschijven, richt-
bokken en andere dergelijke benooidigheden en van schrijfbehoeften, bij een
en ander noodig;

voorbereidend militair onderricht;

oefeningen bij het reservekader;

vaandels, standaards, richtvlaggen, exercitielijnen, stokken voor sergeanten- en
korporaals-tamboer, oefeningstrommen en andere dergelijke benooidigheden;
oefening in het paardrijden van onbereden officieren in garnizoenen waar
geene cavalerie- of bereden artilleriekorpsen gevestigd zijn;

bijwonen door officieren, onderofficieren en soldaten van wedstrijden in het
schieten, de gymnastiek, het schermen en andere militaire oefeningen;

benooidigheden, tot het onbruikbaar maken van telegraaflijnen en spoor-
wegen door de cavalerie;

aanschaffing en onderhoud van rijwielen;

exercitie- en dienstreglementen, kosteloos te verstrekken aan onderofficie-
ren en soldaten;

militair onderwijs (na aftrek van het aandeel in de kosten, dat uit het Iste
hoofdstuk der begrooting van *Nederlandsch-Indië* wordt betaald), als:

wetenschappelijk onderwijs aan officieren en soldaten;

schoolonderwijs;

onderwijs in de kennis van exercitie- en dienstreglementen, schermen, gym-
nastiek, voltige, zwemmen, schaatsenrijden, dansen, muziek en andere voor
militairen noodige en nuttige vakken;

beloningen aan onderwijzers en prijzen aan leerlingen in de vakken, in
deze bedoeld;

prijzen bij het schijfschieten met draagbare vuurwapenen;

practische oefeningen der officieren;
 subsidiën toe te kennen aan de Militaire Sportvereniging te 's Gravenhage voor prijzen, uit te loven voor hindernisrijden van leden dier vereeniging en aan den officiers-schermbond;
 onderhoud der korpsboekerijen;
 nasporingen en studiën op het gebied der Nederlandsche krijgsgeschiedenis, en bijwonen door officieren van enkele lessen aan de Universiteiten en aan de Polytechnische School f 109.340;

Art. 21. Bureel- en andere administratiekosten, waaronder belooningen voor bedienden bij de bureaux van den chef van den generalen staf en van den hoofdintendant f 123.334.

Art. 22. Kosten, vallende op het voor oefening kampeeren van troepen, op het houden van veldoefeningen, kadermanoeuvres en oefeningen in den strategischen velddienst, op het voor oefening bezetten van forten en versterkte plaatsen, — daaronder begrepen geldelijke tegemoetkomingen aan officieren van de schutterij, aan militaire wielrijders, aan opzichters van den vestingtelegraafdienst en aan buitengewone opzichters van fortificatiën, die aan het kampeeren en de oefeningen in deze bedoeld deelnemen — op den postduivendienst, waaronder begrepen afkoopsom wegens uitschotten in het belang van dien dienst door het bestuur van den Nederlandschen Postduivenbond, en op het deelnemen aan het kampeeren en aan de oefeningen door personeel van de Koloniale Reserve f 115.700.

Art. 23. Remonte, daaronder begrepen reis- en verblijfkosten voor den aankoop van paarden en van de militaire leden der provinciale keurings-commissien f 237.590.

Totaal IVde Afdeling f 6.589.688.

Vde AFDEELING.

Geneeskundige dienst.

Art. 24. Traktementen, bureelkosten, toelagen, schadeloosstelling voor het aanschaffen en het verlies van dienstvaarden, voor het verlies van bagage en voor verhuiskosten bij verplaatsing van de officieren van gezondheid, de paardenartsen en de militaire apothekers, met uitzondering van die bij de Koninklijke Militaire Academie ingedeeld, benevens vergoeding voor onderhoud van rijwielen van officieren van gezondheid in uitgebreide garnizoensplaatsen;

traktementen en daggelden van de ambtenaren en geëmployeerden bij het bureau van den inspecteur van den geneeskundigen dienst en bij 's Rijks magazijn van geneesmiddelen;

traktementen, toelagen en schadeloosstelling voor verhuiskosten bij verplaatsing van de officieren-administrateurs, mitsgaders traktementen, toelagen en daggelden van de administrateurs (adjudanten-onderofficieren) en verdere geëmployeerden bij de militaire hospitalen, alsmede gratificatiën te verleenen aan de met lichaamsgebreken ontslagen wordende hospitaalgeëmployeerden, en begrafeniskosten;

premiën voor tot officier van gezondheid benoemd wordende artsen;

traktementen der reserve-officieren van gezondheid, en

kosten, vallende op het onderricht van geëmployeerden in de kookkunst f 606.740.

Art. 25. Kosten, vallende op het verplegen van zieken, daaronder begrepen alle zoodanige personen als op machtiging van het Departement van Oorlog in de ziekeninrichtingen worden opgenomen, vervoerkosten voor ouders, voogden en echtgenooten van militairen, die in voormelde inrichtingen zijn opgenomen, alsmede kosten, vallende op de verpleging in gemeentelijke of particuliere ziekeninrichtingen van aan besmettelijke ziekten lijdende vrouwen en kinderen van militairen, die in eene kazerne of in een ander gebouw, bestemd tot militaire doeleinden, zijn gehuisvest, met uitzondering van de kosten van brood, vleesch en andere levensmiddelen, voor zoover die uit de militaire bakkerijen, militaire slachterijen en militaire magazijnen van levensmiddelen worden verstrekt f 149.050.

Art. 26. Vergoeding aan officieren van gezondheid van de zeemacht en aan

burger-geneesheeren voor specialiteits- en andere geneeskundige behandeling van militairen en andere personen, die aanspraak hebben op geneeskundige verzorging voor rekening van het Departement van Oorlog, zoomede van hunne huisgezinnen en aan apothekers van de zeemacht en aan burger-apothekers bij ontstentenis van militaire apothekers f 12.000.

Art. 27. Kosten, vallende op het aanschaffen van geneesmiddelen, brancards, chirurgicale, orthopaedische, pharmaceutische en andere behoeften, voor militairen en andere personen, die aanspraak hebben op geneeskundige verzorging voor rekening van het Departement van Oorlog, zoomede voor hunne huisgezinnen; daaronder begrepen de uitgaven voor 's Rijks magazijn van geneesmiddelen;

kosten wegens aankoop en onderhoud van ligging, kleeding, meubelen, stellingen en rakken en onderhoud der wandelplaatsen voor de zieken, voor den dienst der militaire ziekeninrichtingen, en

advertentiekosten betreffende den geneeskundigen dienst in het algemeen f 101.960.

Totaal Vde Afdeeling f 869.750.

Vide AFDEELING.

Studie en onderwijs.

Art. 28. Traktementen van den directeur en officieren-leeraren, toelagen voor officieren, traktementen en remuneratiën voor burgerleeraren, kosten voor het gebruik van een laboratorium en verdere kosten van de Hoogere Krijgsschool, met uitzondering van de kosten van brood, vleesch en andere levensmiddelen, voor zoover die uit de militaire bakkerijen, militaire slachterijen en militaire magazijnen van levensmiddelen worden verstrekt, na aftrek van het aandeel, dat uit het Iste hoofdstuk der begrooting van *Nederlandsch-Indië* wordt betaald f 24.473.

Art. 29. Traktementen, toelagen, soldijen, daggelden, schadeloosstelling voor uniformverandering en voor verlies van bagage, voor het aanschaffen en het verlies van dienstvaard en voor verhuiskosten bij verplaatsing, mitsgaders verdere kosten der Koninklijke Militaire Academie, met uitzondering van de kosten van brood, vleesch en andere levensmiddelen, voor zoover die uit de militaire bakkerijen, militaire slachterijen en militaire magazijnen van levensmiddelen worden verstrekt en van ledergoed, paardetuig en nachtlegerooverwerpen, voor zoover die worden verstrekt uit de centrale en garnizoensmagazijnen van militaire kleeding en uitrusting, na aftrek van het aandeel dat uit het Iste hoofdstuk der begrooting van *Nederlandsch-Indië* wordt betaald f 200.662.

Art. 30. Traktementen, toelagen, soldijen, daggelden, schadeloosstelling voor uniformverandering en voor verlies van bagage, voor het aanschaffen en het verlies van dienstvaard en voor verhuiskosten bij verplaatsing, mitsgaders verdere kosten van de Cadettenschool, met uitzondering van de kosten van brood, vleesch en andere levensmiddelen, voor zoover die uit de militaire bakkerijen, militaire slachterijen en militaire magazijnen van levensmiddelen worden verstrekt en van ledergoed en van nachtlegerooverwerpen, voor zoover die worden verstrekt uit de centrale en garnizoensmagazijnen van militaire kleeding en uitrusting, na aftrek van het aandeel, dat uit het Iste hoofdstuk der begrooting van *Nederlandsch-Indië* wordt betaald f 60.850.

Art. 31. Traktementen, toelagen, soldijen, daggelden, schadeloosstelling voor uniformverandering en voor verlies van bagage en voor verhuiskosten bij verplaatsing, mitsgaders verdere kosten van den Hoofdcursus, met uitzondering van de kosten van brood, vleesch en andere levensmiddelen, voor zoover die uit de militaire bakkerijen, militaire slachterijen en militaire magazijnen van levensmiddelen worden verstrekt en van nachtlegerooverwerpen, voor zoover die worden verstrekt uit de centrale en garnizoensmagazijnen van militaire kleeding en uitrusting, na aftrek van het aandeel, dat uit het Iste hoofdstuk der begrooting van *Nederlandsch-Indië* wordt betaald f 51.901.

Art. 32. Traktementen van den directeur en van de officieren, toelagen voor officieren, soldijen, daggelden, schadeloosstelling voor uniformverandering en

voor verlies van bagage en voor verhuiskosten bij verplaatsing, mitsgaders verdere kosten van de Normaal-schietschool, met uitzondering van de kosten van brood, vleesch en andere levensmiddelen, voor zoover die uit de militaire bakkerijen, militaire slachterijen en militaire magazijnen van levensmiddelen worden verstrekt, na aftrek:

1°. van het aandeel, dat uit het Iste hoofdstuk der begrooting van *Nederlandsch-Indië* wordt betaald, en

2°. van bijdragen van het Departement van Marine f 29.798.

Totaal Vide Afdeeling f 367.684.

VIIde AFDEELING.

Artillerie-inrichtingen, aanmaak, aanschaffing, samenstelling, wijziging, herstelling, onderhoud en verwerken van het materieel der artillerie, der draagbare wapenen, der torpedo's en der pyrotechnische voorwerpen, met alles wat daarop, alsmede op het beheer van een en ander betrekking heeft, toelagen aan magazijnmeesters der artillerie, zoomede practische oefeningen en proeven bij het wapen der artillerie, een en ander met inbegrip van al wat de inrichtingen van onderwijs en het wapen der marechaussee betreft.

Art. 33. Jaarwedden van burgerlijke ambtenaren en toelagen voor officieren en conducteurs bij de verschillende artillerie-inrichtingen, benevens toelagen aan magazijnmeesters der artillerie bij de magazijnen f 125.250.

Art. 34. Daggelden, werkloonen en soldijen van burgerlijke en militaire werklieden, voor aanmaak, samenstelling, wijziging, opleggen, onderhoud, herstelling, in staat van verzending stellen en keuring van artillerie-materieel en materialen bij de artillerie-inrichtingen, zoomede voor onderhoud van de wapenen, opgelegd in de wapendepots;

bezoldiging van magazijnsknechts, daggelden van conducteurs en assistent-conducteurs bij verzendingen, toelagen van waarnemende conducteurs der artillerie en van waarnemende magazijnsknechts, toelagen wegens buitengewone dienstverrichtingen, werkgeld van burgerwerklieden bij de artillerie-magazijnen, benevens tegemoetkomingen bij de commissie van proefneming f 691.340.

Art. 35. Kosten, vallende op den dienst bij de artillerie-inrichtingen, daaronder begrepen brandstoffen, verlichting, duinwater, gereedschappen en velerlei behoeften, verschillende verrichtingen, tegemoetkomingen, benevens kosten van proefnemingen bij de verschillende werkplaatsen;

bureelgelden, aanschaffing van benodigdheden, vindingsloonen en geringe onkosten bij den dienst der artillerie-magazijnen f 174.425.

Art. 36. Aanschaffing van geschut, mitrailleurs, richtmiddelen, affuiten, beddingen, voertuigen, projectielen en andere ernstvuurwerken met al wat daartoe behoort, aankoop van alle materialen en werktuigen voor aanmaak, wijziging, herstelling en beproeving van die voorwerpen, benevens kosten, vallende op de keuring en herkeuring daarvan f 420.450.

Art. 37. Aanschaffing van draagbare wapenen, met al wat daartoe behoort, benevens van de voor aanmaak, samenstelling, wijziging en herstelling van die wapenen benodigde verwisselstukken, materialen, werktuigen, gereedschappen en maten, aanschaffing van patronen voor geweren, karabijnen en revolvers en van daartoe behoorende bestanddeelen, zoomede van alle materialen, werktuigen en gereedschappen tot den aanmaak van die patronen, benevens kosten, vallende op de keuring en herkeuring van een en ander f 156.600.

Art. 38. Aanschaffen, vernalen, omwerken en bewaren van buskruit, benevens kosten vallende op de keuring en herkeuring daarvan f 228.000.

Art. 39. Aanschaffing van werktuigen en gereedschappen voor algemeenen dienst, van draagbaar spoorwegmaterieel, van ponton- en torpedo-materieel, van benodigdheden tot aanvulling van den voorraad materialen, van paardetuig en van materialen tot den aanmaak van die voorwerpen, benevens kosten, vallende op de keuring en herkeuring daarvan, onderhoud van het materieel en het paardetuig der artillerie f 101.630.

Art. 40. Aanmaak of aanschaffing van waarnemingstoestellen, zoomede van materieel voor de basis-afstandmeting en van telephonen met toebehooren, benevens kosten, vallende op de keuring en herkeuring daarvan *f* 33.000.

Art. 41. Practische oefeningen en proeven der artillerie, met alles wat daartoe behoort *f* 30.000.

Totaal VIIde Afdeeling *f* 1.960.695.

VIIIste AFDEELING.

Materieel der Genie en kazerneering, met hetgeen gerekend wordt daartoe te behooren, een en ander echter met uitzondering van al wat de Hoogere Krijgsschool, de Koninklijke Militaire Academie, de Cadettenschool, den Hoofdcursus te Kampen, de Normaal-schietschool en het wapen der Marechaussee betreft.

Art. 42. Onderhouden, herstellen, veranderen en verbeteren van vestingwerken, oefeningsterreinen, kazerne- en andere gebouwen, loodsen, exercitievelden, zweminrichtingen, dijken, kaden, wegen, grachten, bruggen, beplantingen, met hetgeen gerekend wordt daartoe te behooren;

kleine herstellingen en leveringen;

werkzaamheden betreffende het bouwen en planten binnen verboden kringen van vestingwerken;

werkgeld voor militairen, gebezigd tot den arbeid aan fortificatiën en tot anderen arbeid voor de genie;

aanschaffing en onderhoud van gereedschappen en materieel voor de genietroepen en voor het schoonhouden van soldatenkeukens, enz.;

grensbepalingen;

aanbestedingskosten;

kosten, vallende op keuringen;

kosten en ongelden betrekkelijk het sluiten van koop- en andere overeenkomsten;

afkoop van rechten;

verleenen van subsidiën voor uitvoering van werken;

koopen van perceelen;

opzichtkosten, grondboringen, slaan van proefpalen, metingen, waterpassingen en peilingen;

aanschaffing, onderhoud en schoonhouden van geniegoederen en telegraafmaterieel in vestingen en forten;

herstellingen en vernieuwingen van meubelen en andere benodigdheden in de gebouwen tot huisvesting van troepen bestemd;

een en ander in het 1ste genie-commandement *f* 111.254.

Art. 43. Als voren in het 2de genie-commandement *f* 163.695.

Art. 44. Als voren in het 3de genie-commandement *f* 117.500.

Art. 45. Als voren in het 4de genie-commandement *f* 146.085.

Art. 46. Huur van gebouwen, daaronder begrepen de huur van kazerne- en andere gebouwen of gedeelten van gebouwen tot huisvesting van militairen en hunne huisgezinnen; huur van oefeningsterreinen en loodsen *f* 250.620.

Art. 47. Herstellen van schade, ontstaan door storm, water en brand *f* 10.000

Art. 48. Aankoop, herstellen of verbeteren (op rekening of in daggeld) van kaarten, plans, memoriën, boekwerken, tijdschriften, reglementen, meet- en waterpas- en andere instrumenten en teekenbehoefden *f* 2.500.

Art. 49. Practische oefeningen der genietroepen met de daarvoor noodige voorwerpen *f* 12.500.

Art. 50. Aanschaffing en onderhoud van materieel voor den telegraafdienst te velde *f* 9.025.

Totaal der VIIIste Afdeeling *f* 823.179.

IXde AFDEELING.

Aankoop van brood en kosten van de militaire bakkerijen, van de militaire slachterijen en van de militaire magazijnen van levensmiddelen.

Art. 51. Aankoop van brood en toelagen wegens gemis van brood *f* 78.992.

Art. 52. Traktementen, toelagen, bureelkosten, schadeloosstelling wegens

gemis van vrije woning en verdere vergoedingen voor de administrateurs en opzichters en daggelden en arbeidsloozen van het verder personeel bij de militaire bakkerijen *f*66.450.

Art. 53. Aankoop van graan, winkelwaren, brandstoffen en verdere kosten van de broodbereiding in de militaire bakkerijen;
kosten, vallende op de keuring en herkeuring van graan, en
aankoop, vernieuwing en onderhoud van werktuigen en ander materieel in de bakkerijen *f*360.884.

Art. 54. Traktementen, toelagen, bureelkosten, schadeloosstelling wegens gemis van vrije woning en verdere vergoedingen voor de administrateurs en daggelden en arbeidsloozen van het verder personeel bij de militaire slachterijen en bij de militaire magazijnen van levensmiddelen *f*21.445.

Art. 55. Aankoop van vee, van levensmiddelen en van verdere menage-behoefden voor de troepen en inrichtingen der landmacht;
kosten, vallende op de keuring en herkeuring van levensmiddelen en van vee; aanschaffing en onderhoud van benodigdheden tot het inkoop, bereiden en uitdeelen van een en ander;
bijslag op de soldij tot aankoop van menage-behoefden;
materieel ten behoeve van de magazijnen van levensmiddelen en van de militaire slachterijen, en
schadeloosstelling wegens gemis van voeding;
na aftrek van de opbrengst van den verkoop van spoeling, beenderen en ander afval *f*2.067.356.

Totaal der IXde Afdeeling *f*2.595.127.

Xde AFDEELING.

Kosten van de centrale magazijnen van militaire kleeding en uitrusting, en van de garnizoens-magazijnen van kleeding en uitrusting, benevens van vernieuwing en wijziging van ledergoed en paardetuig en van vernieuwing en onderhoud van kampements-effecten en van nachtleger.

Art. 56. Traktementen, toelagen, bureelkosten, schadeloosstelling voor verhuiskosten bij verplaatsing van officieren, daggelden aan mindere bedienden en arbeidsloozen bij de centrale magazijnen te *Amsterdam, Delft* en *Woerden* *f*119.600.

Art. 57. Traktementen, toelagen en bureelkosten aan de beheerders van de garnizoens-magazijnen van kleeding en uitrusting, daggelden en toelagen aan de oppassers bij die magazijnen, benevens schadeloosstelling voor verhuiskosten bij verplaatsing van officieren *f*26.045.

Art. 58. Magazijnskosten, aanschaffing, herstelling en onderhoud van kampements-effecten en voorwerpen van velduitrusting, waaronder veldkijkers, veldlantaarns en officiers-cantines; aanschaffing van ledergoed voor de slachterijen en van modellen van kleeding en uitrusting voor het leger, en
kosten, vallende op de keuring en herkeuring van die goederen *f*55.500.

Art. 59. Aanschaffen en wijzigen van voorwerpen van ledergoed en paardetuig, met uitzondering van het paardetuig bij de artillerie in gebruik; aanschaffen van trommen, hoorns en trompetten en van trombehoefden, hoorn- en trompetsnoeren, en
kosten, vallende op de keuring en herkeuring van die goederen *f*82.075.

Art. 60. Aanschaffing, herstelling, onderhoud en wasschen van slaapfournituren, na aftrek van de waarde van de verloren geraakte of onbruikbaar geworden nachtlegervoorwerpen, door de gebruikers of bewaarders vergoed; aankoop en snijden van ligstroo, aanschaffing van stellingen en rakken, bureel- en verdere kosten van de nachtleger-magazijnen;
traktementen, toelagen en schadeloosstelling voor huishuur aan de administrateurs, daggelden en toelagen aan de geëmployeerden bij die magazijnen, en
kosten, vallende op de keuring en herkeuring van goederen *f*176.700.

Totaal Xde Afdeeling *f*459.920.

XIde AFDEELING.

Militaire Verkenningen en Topographische Inrichting.

Art. 61. Kosten van verkenningen, het maken van plans, met de kosten uit een en ander voortvloeiende, ten behoeve van de kaarten op de Topographische Inrichting te vervaardigen, waaronder belooning voor eenen bediende bij het bureau van den directeur der militaire verkenningen;

kosten van de Topographische Inrichting, aan: traktementen der ambtenaren, toelagen der officieren, daggelden en remuneratiën der geëmployeerden en andere kosten dezer inrichting, na aftrek:

1°. van hetgeen uit het Iste hoofdstuk der begrooting van *Nederlandsch-Indië* wordt gekweten voor het vervaardigen, in kleurendruk, van de door de topographische opneming van *Java* verkregen overzichtskaarten der onderscheidene residentien, en

2°. van bijdragen van andere Departementen. Totaal XIde Afdeeling 66.230.

XIIde AFDEELING.

Verplaatsing van personen en goederen.

Art. 62. Toelagen, bureel- en verdere kosten ten behoeve van de Permanente Militaire Spoorwegcommissie, waaronder belooningen aan spoorwegambtenaren of gepensioneerde officieren en kosten van aanschaffing en wijziging van uniformpetten voor etappe-commandanten f3.600.

Art. 63. Reiskosten, verblijfkosten, teerkosten en vacatiën, met inbegrip der restitutiën van ten dienste van het Rijk gedane uitschotten, daaronder niet begrepen die ten dienste van de remonte, van de Koninklijke Militaire Academie, van de Cadettenschool, van den Hoofdcursus, van de Normaal-schietsschool en van het wapen der marechaussee, doch wél die van instructeurs bij de schutterijen en bij vereenigingen tot vrijwillige oefening in den wapenhandel f75.000.

Art. 64. Scheeps- en wagenvrachten, weg-, tol-, brug- en veergelden, daaronder niet begrepen die ten dienste van de Kon. Militaire Academie, van de Cadettenschool, van den Hoofdcursus, van de Normaal-schietsschool en van het wapen der marechaussee, doch wél die van instructeurs bij de schutterijen en bij vereenigingen tot vrijwillige oefening in den wapenhandel;

onderhoud van vaartuigen, onder het beheer van het Departement van Oorlog, dienende tot vervoer van troepen, alsmede steenkolen, havengeld en sluisgeld voor die vaartuigen, en

voeding, huisvesting en daggelden van in te lijven manschappen en opgeroepen verlofgangers der nationale milizie f225.000.

Totaal der XIIde Afdeeling f303.600.

XIIIde AFDEELING.

Verschillende uitgaven.

Art. 65. Kosten tot verzekering en uitoefening van den eeredienst bij de militairen, daaronder begrepen tegemoetkomingen aan predikanten, geestelijken en onderwijzers f10.900.

Art. 66. Kosten van onderscheidingsteekenen voor officiersdienst, van medailles voor diensten van onderscheiden aard, van de daaraan verbonden gratificatiën en van eeretekenen, ingesteld bij Koninklijk besluit van den 10den Mei 1865 (*Staatsblad* n°. 32) en bij Koninklijk besluit van den 8sten September 1877 (*Staatsblad* n°. 179) f4.000

Art. 67. Drukwerk van onderscheiden aard, ten dienste van het leger, mitsgaders het drukken, aanschaffen en inbinden van militaire reglementen en boekwerken f15.500.

Art. 68. Lokaal- en schrijfbehoeften, vuur, licht en andere benodigdheden voor te houden examina voor officiersrangen, alsmede voor bijeenkomsten van raden van onderzoek f100.

Art. 69. Subsidie aan het Hoofdcomit  van de Vereeniging „Het Nederlandsche Roode Kruis” en toelage aan den secretaris van dat hoofdcomit  f1.000.

Art. 70. Subsidie aan de Koninklijke Vereeniging van gepensioneerde officieren van het Nederlandsche leger *f* 1.000.

Art. 71. Subsidie aan het Fonds ten behoeve van onderofficieren, die onder toekenning van gagement of van gratificatie uit den militairen dienst worden ontslagen *f* 4.000.

Art. 72. Subsidie aan het Fonds tot ondersteuning der weduwen en weezen van vrijwillig dienende militairen beneden den rang van officier *f* 2.000.

Art. 73. Subsidie aan de Vereeniging van gepensioneerde onderofficieren en minderen van het Nederlandsche leger *f* 5.000.

Art. 74. Subsidie aan de Vereeniging „*Trouw aan Koning en Vaderland*”, te Utrecht *f* 25.000.

Art. 75. Gratificatiën *f* 11.000.

Art. 76. Kleine tegemoetkomingen en reispelden aan gewezen militairen en aan weduwen en kinderen van militairen *f* 900.

Art. 77. Subsidie aan het Invalidenhuis te *Leiden* *f* 5.000.

Art. 78. Kosten wegens het onderhouden van veteranen en militaire huisgezinnen, in de aan het Rijk toebehoorende gestichten te *Veenhuizen* verblijf houdende of tot de sterkte daarvan behoorende *f* 2.500.

Art. 79. Subsidie aan de Maatschappij van Weldadigheid *f* 600.

Art. 80. Kosten, vallende op telegraphische en telephonische correspondentie *f* 3.800.

Art. 81. Kosten van exploten en processen; schadevergoedingen, tot de voldoening waarvan de Staat, naar het gevoelen van den Landsadvocaat, hetzij op grond van artikel 625 of van artikel 1401 of volgende van het Burgerlijk Wetboek verplicht, hetzij op grond van billijkheid gehouden is *f* 1.000.

Art. 82. Teruggave van uitschotten voor schrijf- en teekenbehoeften, gedaan door aangewezen commandanten van stellingen, van groepen en van forten, alsmede door officieren, belast met het opmaken van memoriën, betreffende de approviandeering van forten en versterkte plaatsen *f* 300.

Totaal XIIIde Afd. *f* 93.600.

XIVde AFDEELING.

Nonactiviteits-traktementen, pensioenen, gagementen, onderstanden, lijfrenten, toelagen en wachtgelden.

Art. 83. Nonactiviteits-traktementen *f* 30.000.

Art. 84. Pensioenen, gagementen en onderstanden *f* 2.375.000.

Art. 85. Tijdelijke pensioenen en onderstanden *f* 55.000.

Art. 86. Pensioenen aan mindere geëmployeerden, werklieden en bedienden op daggeld werkzaam bij inrichtingen van 's Rijks landmacht *f* 45.000.

Art. 87. Aandeel van het Departement van Oorlog in de toelagen en presentiegelden van den voorzitter en van de leden van den Militairen Pensioenraad *f* 1.300.

Art. 88. Kosten voortvloeiende uit het geneeskundig onderzoek naar de ongeschiktheid van burgerlijke ambtenaren *f* 200.

Art. 89. Teruggave van bijdragen voor pensioen *f* 200.

Art. 90. Toelagen voor het verlies van het genot der leges en aan den ambtenaar bij het Departement, belast met de invordering dier leges, als vergoeding wegens den hem opgelegden last tot zekerheidstelling voor zijn beheer *f* 10.646.

Art. 91. Lijfrente, toegekend aan den Pruisischen generaal graaf *Bulow von Dennenwitz* en diens mannelijke afstammelingen in de rechte linie (besluit van den Souvereinen Vorst van den 6den Februari 1814 n°. 3, en Koninklijk besluit van den 8sten Juli 1815 n°. 4). *f* 5.250.

Art. 92. Wachtgelden *f* 3.417.

Totaal XIVde Afdeeling *f* 2.526.013.

XVde AFDEELING.

Onvoorziene uitgaven.

Art. 93. Onvoorziene uitgaven *f* 50.000.

XVIde AFDEELING.

Wapen der marechaussee.

Art. 94. Traktementen, toelagen, mitsgaders schadeloosstelling voor uniformverandering en voor verlies van bagage, voor het aanschaffen en het verlies van dienspaarden en voor verhuiskosten bij verplaatsing van officieren van het wapen der marechaussee *f*44.950.

Art. 95. Soldijen, jaarwedden, huisvesting en verdere kosten van het wapen der marechaussee, met uitzondering van de kosten voor de officieren van het wapen, in het voorgaand artikel vermeld, maar met inbegrip van gratificatiën, te verleenen aan met lichaamsgebreken ontslagen wordende onderofficieren en manschappen, van begrafenis-kosten van militairen van het wapen en van subsidie voor het onderling ziekenfonds bij het wapen *f*698.735.

Totaal XVIde Afdeeling *f*743.685.

XVIIde AFDEELING.

*Buitengewone uitgaven.**A. Dienst der Genie.*

Art. 96. Toelagen en daggelden voor tijdelijke opzichters en teekenaars, toelagen voor officieren en opzichters der genie, bureel- en lokaalbehoefden; een en ander ook voor die nog in uitvoering zijnde werken, waarvoor bij vorige begrotingen van het Departement van Oorlog, bij „*Buitengewone uitgaven, dienst der genie*”, geld is toegestaan *f*14.000.

Art. 97. Verbetering van Rijksgebouwen en werken en van gebouwen door de gemeenten tot militair gebruik aan het Rijk afgestaan, die zich in de garnizoenen en op de legerplaatsen bevinden, bestemd tot kazernen, stallen, loodsen, magazijnen, hospitalen en bakkerijen;

opbouw van daartoe bestemde nieuwe gebouwen;

aankoop van perceelen;

afkoop van rechten;

verleenen van subsidiën voor het maken en aankopen van die gebouwen en daartoe noodige gronden;

kosten en ongelden bij het sluiten van koop- en andere overeenkomsten;

aanbestedingskosten;

een en ander voor de navermelde werken *in het 1ste genie-commandement*;

voor den bestaanden toestand:

leveren van kasten voor tafelgereedschap;

aanbrengen van verschillende verbeteringen aan de kazerne „*Weeshuis*” te *Naarden*;

aanbrengen van verschillende verbeteringen aan de kazerne van het korps genietroepen te *Utrecht*;

bouwen van eene badinrichting bij het hospitaal te *Utrecht*;

inrichten van een pathologisch-chemisch-laboratorium te *Utrecht*;

herstellen van metsel- en timmerwerken van de schietbanen op het fort aan de *Bildtstraat*;

verbeteren van de portierswoning van het centraal-magazijn van militaire kleeding en uitrusting te *Woerden*;

verbeteren van het logies in de *Smakheul*kazerne en inrichting van eene bibliotheek in het hoofdwachthuis te *Gorinchem*;

bouwen van eene badinrichting bij de *Willemskazerne* te *Gorinchem*, en

verbeteren van de opzichterswoning te *Woudrichem* *f*38.905.

Art. 98. Als voren *in het 2de genie-commandement*;

voor den bestaanden toestand:

leveren van kasten voor tafelgereedschap;

aanbrengen van houten vloeren in de onderofficierskamers in de kazernes in de *Oost-Batterij* en in het fort *Erffprins*;

verbeteren van de schietbanen bij het fort „*Kijkduin*”;

aanbrengen van brandleidingen en kranen in de kazerne der infanterie en in die der artillerie, te *den Helder*;

verplaatsen van de smidswerkplaats in het fort op de *Harssens*;

aanbrengen van verschillende verbeteringen en voorzieningen aan de kazerne „*Oranje-Nassau*” te *Amsterdam* ;

aanbrengen van brandladders aan militaire gebouwen te *Amsterdam* ;
inrichten van vertrekken voor een officier in de cavalerie-kazerne en ver-
plaatsen van een bureel naar de *Groote-kazerne* te *Haarlem* ;
verbeteren van eene schietbaan bij het fort „*IJmuiden*” ;
aankoop van terrein voor de verbetering van het militair hospitaal te
's *Gravenhage*.

bouwen van eene rijloods bij de *Alexanders-kazerne* te 's *Gravenhage*.
maken van een hiek op het oefeningsveld aan de *Raamgracht* te *Delft* ;
maken van een nieuw cellingebouw te *Gouda*, en
verbeteren van eene schietbaan bij het fort aan den *Hoek van Holland* f105.755.

Art. 99. Als voren in het *3de genie-commandement* :

a. voor den bestaanden toestand :

leveren van kasten voor tafelgereedschap ;
aanbrengen van verschillende verbeteringen aan de kazerne „*Groot-Tuighuis*”,
aan de *Citadel-kazerne* en aan de *Jacobskazerne* te 's *Hertogenbosch* ;
inrichten van bergplaatsen voor rijwielen, te 's *Hertogenbosch* ;
bouwen van eene overdekte rijloods te 's *Hertogenbosch* ;
verbeteren van het logies in de kazerne „*Groot-arsenaal*” te *Bergen op Zoom* ;
maken van een schijvenloods op het terrein „*Kijk in de Pot*” te *Bergen*
op *Zoom* ;

inrichten van deponie-kamers te *Bergen op Zoom* ;
verbeteren van de kazerne aan de *Korenmarkt* te *Bergen op Zoom* (eerste
termijn) ;

aanbrengen van verschillende verbeteringen in de kazerne te *Vlissingen*, en
maken van een straatweg c.a. over den uiterwaard bij het *Keizersveer* f77.295.

b. ter uitvoering van het algemeen plan van kazerneering :

bouwen van een kazernement voor twee bataljons infanterie op het exercitie-
terrein bij de *Kloosterkazerne*, te *Breda* (laatste termijn) ;
inrichten van het gebouw „*de Lange Stallen*” te *Breda* tot bureelen, maga-
zijnen, bergplaatsen en woningen voor gehuwden (eerste termijn), en
bouwen van eene kazerne voor de *veld-artillerie* te *Bergen op Zoom* (eerste
termijn) f78.500.

Totaal 155.795.

Art. 100. Als voren in het *4de genie-commandement* :

a. voor den bestaanden toestand :

leveren van kasten voor tafelgereedschap ;
bouwen van eene bergplaats voor genie-materieel te *Groningen* ;
doen van voorzieningen aan de schietbanen in de *Linie van Helpman* ;
doen van voorzieningen aan het paviljoen in den tuin van het hospitaal te
Groningen ;

bouwen van een gymnastiek- en schermzaal en verbeteren van het logies
in de infanterie-kazerne te *Deventer* ;

uitbreiden van de bureelen bij de voormalige officiers-cantine in de *Leger-
plaats bij Milligen* ;

verbeteren van de wacht- en arrest-lokalen in de *Willemskazerne*, te *Arnhem* ;
verbeteren van het onderofficiers-logies, te *Venlo* ;

inrichten van een magazijn voor levensmiddelen te *Venlo* ;

aanbrengen van een Senking-fornuis in de *Minderbroederskazerne*, te *Venlo* ;
aanbrengen van gasleidingen in kazernegebouwen te *Maastricht* ;

bouwen van eene rijloods te *Amersfoort* ;

aanbrengen van verbeteringen en voorzieningen aan het terrein der infanterie-
kazerne, te *Amersfoort*, en

bouwen van een scherm- en gymnastieklokaal c.s. te *Amersfoort* f69.480.

b. ter uitvoering van het algemeen plan van kazerneering :

bouwen van een bureel- en gymnastiekgebouw c.a. te *Assen* f24.400.

Totaal f93.880.

B. *Bouw van artillerie inrichtingen aan de Hembrug.*

Art. 101. Voortzetting van den bouw van artillerie-inrichtingen aan de
Hembrug f130.000.

C. *Approviandeering van forten.*

Art. 102. Aanschaffing van verduurzaamde levensmiddelen, brand- en lichtstoffen tot approviandeering van forten, gereedschappen tot het gereedmaken van die levensmiddelen, mitsgaders kosten, vallende op het in goeden staat onderhouden van een en ander *f* 6.500.

Totaal XVII^{de} Afdeeling *f* 554.835

XVIII^{de} AFDEELING.*Voltooiing van het vestingstelsel.*

Art. 103. Dekking der uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel voor den dienst van 1899 *f* 1.021.000.

Totaal van het VIII^{ste} Hoofdstuk *f* 22.585.901.

Twee en twintig millioen vijfhonderd vijf en tachtig duizend negenhonderd een gulden.

Artikel 2.

Wanneer het bedrag, uitgetrokken bij een der *artt.* 3, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 28, 31, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 53, 55, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 88, 89 en 92 van het bij deze wet vastgestelde hoofdstuk, ontoereikend wordt bevonden, kan het, met inachtneming van het voorschrift van het tweede lid van artikel 24 der wet van den 5den October 1841 (*Staatsblad* n°. 40), door overschrijving uit *artikel* 93 van dat hoofdstuk worden aangevuld. Uit dit *artikel* kan mede worden overgeschreven op *artikel* 12.

Artikel 3.

Op *artikel* 93 van het bij deze wet vastgestelde hoofdstuk worden aangegeven de tot het dienstjaar 1899 behorende uitgaven, welke het Departement van Oorlog betreffen, hare omschrijving niet vinden in een der andere *artikelen* van dat hoofdstuk en moeten dienen ter voorziening in de behoeften, die in den loop van dat dienstjaar onverwacht opkomen.

Die uitgaven worden voor elke soort afzonderlijk in de rekening gebracht en omschreven.

Lasten en bevelen dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Oorlog,

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Tot toelichting van het ontwerp der begrooting betreffende het Departement van Oorlog voor het dienstjaar 1899, heeft de ondergeteekende de eer het navolgende te doen kennen:

§ 1. *Inrichting der begrooting.* De ontwerp-begrooting is, behoudens eene kleine wijziging betreffende het overbrengen van de kosten van den bouw van artillerie-inrichtingen aan de Hembrug naar de afdeeling „Buitengewone uitgaven” geheel ingericht als die voor 1898.

§ 2. *Eindcijfer.* Voor den dienst van 1898 werd toegestaan *f* 22.601.506; terwijl voor 1899 aangevraagd wordt een bedrag van *f* 22.585.901, dus minder *f* 15.605.

De volgende tabel geeft een overzicht voor de onderscheidene uitgaven voor 1899 geraamd en die welke voor 1898 werden toegestaan.

Gewone en buitengewone uitgaven (Afd. I—XIII, XV en XVII). Geraamd voor 1899 *f* 18.295.203. Toegestaan voor 1898 *f* 18.271.116. Voor 1899 meer *f* 24.087.

Pensioenen (Afd. XIV). Geraamd voor 1899 *f* 2.526.013. Toegestaan voor 1899 *f* 2.518.644. Voor 1899 meer *f* 7.369.

Marechaussee (Afd. XVI). Geraamd voor 1899 f 743.685. Toegestaan voor 1898 f 711.746. Voor 1899 meer f 31.939.

Vestingstelsel (Afd. XVIII). Geraamd voor 1899 f 1.021.000. Toegestaan voor 1898 f 1.100.000. Voor 1899 minder f 79.000.

Minder: f 15.605.

§ 3. Tot toelichting van de verschillen tusschen de toegestane sommen voor 1898 en de raming voor 1899, alsmede tot verdere toelichting dier raming, heeft de ondergeteekende voorts de eer het navolgende mede te deelen:

Iste AFDEELING.

Kosten van het Departement.

Art. 2. Traktementen, enz. Dit artikel is uitgetrokken voor een bedrag f 1200 hooger dan ten vorigen jare.

Dat hooger bedrag is ontstaan:

1°. vermits het traktement van den raad-adviseur, hoofd der IIIde afdeeling, die thans ruim twintig jaren, eerst als referendaris en later in zijn tegenwoordigen rang zijnen veelomvattenden en dikwerf hoogst moeielijken werkkring vervult na eerst gedurende ruim twintig jaren den lande als officier gediend te hebben, op f 4300 is uitgetrokken, alzoo f 300 hooger dan tot dusverre;

2°. aangezien voor een commies, die sinds April 1895, en voor drie adjunct-commiezen, die sinds Juli 1895 nog slechts het minimum van het aan hun rang verbonden traktement genieten, alsmede voor drie adjunct-commiezen die sedert April 1895 geene verhooging van hunne bezoldiging ontvangen hebben, eene dusdanige verhooging is uitgetrokken, voor ieder hunner ten bedrage van f 100;

3°. aangezien de bezoldiging van een viertal eerste-klerken, van welken één thans f 850 en drie f 800 genieten, is uitgetrokken tot een voor ieder hunner f 50 hooger bedrag.

IIde AFDEELING.

Traktementen, enz. Staven.

Art. 4. Grootte Staf. Toegestaan voor 1898 f 47.200. Geraamd voor 1899 f 47.600. Meer voor 1899 f 400.

Meer: Verhooging van traktement wegens dienstjaren f 400.

Art. 5. Generale staf. Toegestaan voor 1898 f 73.400. Geraamd voor 1899 f 74.800. Meer voor 1899 f 1400.

Meer: Een luitenant-generaal meer en een generaal-majoor minder f 1000. Een luitenant-kolonel meer en een majoor minder f 400. Meer als boven f 1400.

Art. 6. Intendance. Toegestaan voor 1898 f 53.000. Geraamd voor 1899 f 54.000. Meer voor 1899 f 1000.

Meer: Een generaal-majoor meer en een kolonel minder f 1000.

Art. 7. Provinciale en plaatselijke staven. Toegestaan voor 1898 f 73.400. Geraamd voor 1899 f 71.100. Minder voor 1899 f 2300.

Minder: Drie kapiteins plaatselijke adjudanten minder en een eerste- en twee tweede-luitenant's plaatselijke-adjudanten meer f 2200. Verhooging van traktement wegens dienstjaren f 100. Minder als boven f 2300.

IIIde AFDEELING.

Traktementen, enz. Wapenkorpsen.

Art. 8. Infanterie. Toegestaan voor 1898 f 1.650.265. Geraamd voor 1899 f 1.623.395. Minder voor 1899 f 26.870.

Minder: Een luitenant-generaal minder en een generaal-majoor meer f 1000.

Een luitenant-kolonel minder en een majoor meer f 400.

Een kapitein, gedetacheerd als adjudant bij den commandant van de Stelling van het Hollandsch Diep en het Volkerak, minder en een kapitein voor speciale diensten meer f 200.

Twee eerste-luitenants minder en twee tweede-luitenants meer f 400.

Voor officieren, aan het compleet ontbrekende, met verlof als anderszins f 30.000. Minder f 32.000.

Meer: Voor vier reserve tweede-luitenants f 1230. Verhooging van traktement wegens dienstjaren f 3200. Toelagen wegens verblijf in de residentie f 700. Totaal meer f 5130. Minder als boven f 26.870.

In verband met het thans bestaande incompleet en de te verwachten aanvulling, is het te voorzien dat er in 1899 een gemiddeld incompleet van 30 tweede-luitenants zal zijn.

Art. 9. Cavalerie. Toegestaan voor 1898 f 273.500. Geraamd voor 1899 f 270.500. Minder voor 1899 f 3000.

Minder: Een luitenant-kolonel f 3600. Toelage bij het Remontedepot f 800. Totaal f 4400.

Meer: Verhooging van traktement wegens dienstjaren f 1400.

Minder als boven f 3000.

De luitenant-kolonel der cavalerie, die als directeur aan het hoofd stond van het Remonte-depot, is op zijn verzoek op pensioen gesteld. Hij werd in zijne betrekking van directeur vervangen door een kapitein der artillerie, wiens traktement en toelage thans op artikel 10 zijn uitgetrokken.

Ten aanzien van die toelage moet worden opgemerkt, dat zij tot 1100 gulden verhoogd is moeten worden, in verband met de omstandigheid dat de betrokken kapitein gehuwd is, en het verblijf in de legerplaats bij Milligen voor een gehuwd officier uit den aard der zaak veel meer kosten vordert, dan wanneer die officier ongehuwd is.

Hierbij wordt in herinnering gebracht, dat van de toelage van den directeur 500 gulden bestemd zijn tot voorziening in de kosten van het in orde houden der lokalen, het gereedmaken van spijzen, ten behoeve van de gezamenlijke bij het Remonte-depot aanwezige officieren.

Art. 10. Artillerie. Toegestaan voor 1898 f 991.650. Geraamd voor 1899 f 992.750. Meer voor 1899 f 1100.

Meer: Departement van Oorlog: Een luitenant-kolonel meer en een majoor minder f 400.

Stapelmagazijnen: een eerste-luitenant-magazijnmeester meer en een tweede idem minder f 200.

Drie regimenten veld-artillerie: Een kolonel meer en een luitenant-kolonel minder f 600. Een kapitein, directeur van het Remonte-depot f 2400.

Commando over de vesting-artillerie: Een luitenant-kolonel meer en een majoor minder f 400.

Vier regimenten vesting-artillerie:

Een kapitein, gedetacheerd als adjudant bij den commandant van de Stelling van 't Hollandsch Diep en het Volkerak, meer en een kapitein voor speciale diensten minder f 200.

Toelage wegens verblijf te Amsterdam f 4.000.

idem wegens verblijf in de residentie f 600.

idem voor den magazijnmeester bij het magazijn „Pantserforten” f 200.

idem voor den kapitein, directeur van het Remonte-depot f 1.100.

Idem bij de instructiebatterij f 100.

Conducteurs:

Drie conducteurs der artillerie 1ste klasse f 2.400

Drie idem 2de klasse f 2.100.

Totaal f 14.700.

Minder:

Artillerie-inspectie:

Een luitenant-generaal minder en een generaal-majoor meer f 1.000

Pyrotechnische werkplaatsen:

Een luitenant-kolonel minder en een majoor meer f 400.

Magazijnmeesters :

Een eerste-luitenant minder en een tweede-luitenant meer f200.

Verhooging van traktement wegens dienstjaren f1.000.

Voor officieren aan het compleet ontbrekende, met verlof, als anderszins f11.000.

Totaal f13.600. Meer als boven f1.100.

Voor de officieren werkzaam aan de artillerie-inrichtingen aan de Hembrug, zijn geene woningen te Zaandam te verkrijgen, waarom het hun is vergund te Amsterdam te wonen.

Aan genoemde officieren, zijnde 2 hoofd- en 17 subalterne-officieren, moet derhalve de toelage, verbonden aan het verblijf te Amsterdam, worden toegekend.

Ook voor het jaar 1899 is vermeerdering van het aantal conducteurs der artillerie noodig als gevolg van het verloop van de militaire wachters, die gaandeweg door conducteurs worden vervangen.

In verband met het thans bestaande incompleet en de te verwachten aanvulling, is het te voorzien, dat er in 1899 een gemiddeld incompleet van 10 tweede-luitenants zal zijn.

Art. 11. Genie

Toegestaan voor 1898 f279.200.

Geraamd voor 1899 f274.200.

Minder voor 1899 f5.000.

Minder :

Departement van Oorlog :

Een luitenant-kolonel minder en een majoor meer f400.

Verder personeel :

Een kolonel minder en een luitenant-kolonel meer f1.100.

Korps Genietroepen :

Een luitenant-kolonel minder en een majoor meer f400.

Verhooging van traktement wegens dienstjaren f2.200.

Toelage wegens verblijf in de residentie f200.

Voor officieren aan het compleet ontbrekende, met verlof, als anderszins f3.300.

Totaal f7.600.

*Meer :**Inspectie der Genie :*

Een kolonel meer en een luitenant-kolonel minder f1.100.

Vergoeding voor onderhoud van rijwielen f1.500.

Totaal f2.600. Minder als boven f5.000.

In verband met het thans bestaande incompleet en de te verwachten aanvulling, is het te voorzien dat er in 1899 een gemiddeld incompleet van 3 2de-luitenants zal zijn.

Vele officieren van den staf der genie, belast met het toezicht op in uitvoering zijnde werken, gebruiken, bij de uitoefening van hunnen dienst, een rijwiel. Daardoor wordt de gelegenheid verkregen, de ver uiteenliggende werken meer te bezoeken dan mogelijk is wanneer de afstanden te voet moeten worden afgelegd, en kan ook toezicht worden gehouden op dagen waarop dit anders, ten gevolge van bureelwerkzaamheden als anderszins, zou moeten achterwege blijven.

Verschillende opzichters van fortificatiën kunnen evenzoo, door gebruik te maken van een rijwiel, hunne verschillende diensten beter vervullen dan mogelijk is wanneer de verschillende kazerneterreinen, verdedigingswerken, bureelen en werkplaatsen te voet moeten bezocht worden.

Het ligt in de bedoeling, aan de bovengenoemde officieren eene tegemoetkoming van f25 's jaars, en aan de genoemde opzichters eene vergoeding van f50 's jaars toe te kennen. Deze laatste vergoeding is hooger gesteld dan de tegemoetkoming aan de officieren, omdat daarin ook enigermate de kosten van aanschaffing en vernieuwing moeten begrepen zijn.

Art. 12. Gratificatiën, enz.

Toegestaan voor 1898 f23.000.

Geraamd voor 1899. *Memorie*

Minder voor 1899 f23.000.

In 1899 zal eene detachering van officieren op den voet der bepalingen van het Koninklijk besluit van 18 Augustus 1871 no. 10, niet plaats hebben.

IVde AFDEELING.

Soldijen, enz. Wapenkorpsen.

Art. 13. Soldij. Toegestaan voor 1898 f 2.665.567.

Geraamd voor 1899 f 2.671.197.

Meer voor 1899 f 5.630.

Meer: 1°. Voor soldij aan de vrijwilligers (soldaten bij de infanterie) f 22.877,08.

Zooals hierna onder punt 15° wordt medegeedeeld, bestaat het voornemen, om de soldij der miliciens van de onbereden wapens en korpsen, zoolang zij niet gedurende 8 maanden in werkelijken dienst zijn geweest, te bepalen op 10 cent per man en per dag (zijnde de soldij zooals die thans door de miliciens bij de korpsen der infanterie genoten wordt), doch die soldij voor hen tot 13 cent te verhoogen, zoodra zij langer dan 8 maanden onder de wapenen zijn. Vermits het niet zou aangaan, om de *vrijwilligers* — wier soldij bij de korpsen der infanterie thans eveneens 10 cent per man en per dag bedraagt — ten deze bij de *miliciens* te doen achterstaan, acht de ondergeteekende het, ook ter bevordering van de vrijwillige werving bij het wapen, zéér noodig, om voor hen de soldij vast te stellen op het bedrag, zooals dat voortaan door de miliciens na 8 maanden werkelijken dienst zal worden genoten.

2°. Voor soldij en voor verhoogde soldij van sergeanten-titulair bij de infanterie f 21.965,70.

Ten einde eenige verbetering te brengen in de vooruitzichten der korporaals van het wapen, die voldaan hebben aan de eischen van bekwaamheid voor de graden van sergeant en fourier, doch die wegens gebrek aan vacatures in die graden niet voor bevordering in aanmerking kunnen komen, ligt het in de bedoeling om aan eenige dier korporaals (per compagnie hoogstens aan twee) den titulaires graad van sergeant te verleen en aan dezen een soldij toe te kennen, 10 cent per dag hooger dan de soldij van *korporaal*.

3°. Voor uitbreiding van personeel bij het korps pantserfort-artillerie (1 korporaal-schipper f 193,40.

Door de verandering van de sluisen in het Noordzee-kanaal bij IJmuiden is het noodzakelijk geworden, het vervoer van personeel en materieel van het dorp IJmuiden naar het fort van dien naam grootendeels te water te doen geschieden.

Door het groote verkeer in genoemd kanaal is het noodig, dat dit vervoer onder leiding van een deskundig persoon plaats heeft, waardoor het personeel van de in meergenoemd fort verblijfhoudende compagnie pantserfort-artillerie met een korporaal-schipper dient te worden vermeerderd.

4°. Voor soldijverhooging van twee sergeanten, bestemd om zoo noodig, de plaats van luitenant te vervullen bij het korps torpedisten f 169,73.

Evenals zulks bij de compagnieën vesting-artillerie reeds bestaat, is ook de noodzakelijkheid gebleken, om bij het korps torpedisten te kunnen beschikken over twee sergeanten, die, zoo noodig, de plaats van een luitenant kunnen vervullen.

5°. Wijziging van de organisatie van het Remonte-depot (een fourier meer en een korporaal minder) f 200,71.

Ten einde den directeur behulpzaam te zijn bij diens vele administratieve werkzaamheden, is het noodzakelijk gebleken, het personeel van het Remonte-depot uit te breiden met een fourier; daarentegen is dit personeel met een korporaal verminderd geworden.

6°. Wegens aanstelling tot onderofficier van korporaals-vuurwerkers bij de vesting-artillerie en de pantserfort-artillerie f 706,06.

Deze aanstellingen zijn geschied overeenkomstig de bestaande organieke bepalingen.

7°. Wegens uitbreiding van personeel bij het korps genietroepen met:

1 opzichter (adjutant-onderofficier) bij den telegraafdienst;

1 adjunct-opzichter (sergeant-majoor) als boven, en

1 tweede sergeant-majoor-instructeur bij de telegraaf-compagnie f 1.497.

Mil. Spect. '98.

8°. Voor verhoogde soldij voor telegrafisten, kabellasschers en lijnwerkers bij het korps genietroepen f657,00.

Door de belangrijke uitbreiding van het oorlogstelegraafnet en de vermeerdering van het opgelegde materieel, bestemd voor de bij mobilisatie in te richten kantoren, is het noodig geworden, het personeel van de telegraafcompagnie eenigszins uit te breiden, betere maatregelen te nemen voor de aanvulling van dat personeel en het groote verloop, dat het gevolg is van de geringe kans op bevordering en van de omstandigheid, dat de telegrafisten en lijnwerkers van het korps genietroepen in de burgermaatschappij zeer gewilde werkkrachten zijn, zooveel mogelijk tegen te gaan.

In de eerste plaats wordt het noodig geacht het toezicht op het onderhouden van het net beter te verzekeren, waartoe uitbreiding van het personeel met één opzichter van den telegraafdienst (adjutant-onderofficier) en één adjunct-opzichter bij dien dienst (sergeant-majoor) voorshands voldoende geacht wordt.

Bovendien is het noodig, ter verzekering van de behoorlijke opleiding van het personeel, bij de telegraafcompagnie, een tweeden sergeant-majoor-instructeur in te deelen.

Voorts acht men het noodig, ook aan de vaste lijnleggers eene soldijverhooging van f0.10 per dag toe te kennen.

9°. Voor het reservekader f12.786.

De sterkte van het reservekader bedroeg op 1 Juni 1898: 37 vaandrags, 158 reserve-onderofficieren, 183 reserve-korporaals en 205 adspiranten-vaandrags en -kornetten, en is dus sedert 1 Juni van het vorig jaar toegenomen met 28 vaandrags, 64 reserve-onderofficieren, 46 reserve-korporaals en 59 adspiranten-vaandrags en -kornetten.

Bij de raming is gerekend op bestendinging van den toeloop tot het reservekader der infanterie en der artillerie, en op het maximum aantal vrijwilligers, dat jaarlijks bij het reservekader der genie en dat der cavalerie mag worden toegelaten, te weten 20 bij de genie (waaronder 10 gewezen onderofficieren) en 9 bij de cavalerie. Voorts, dat aan hen die zich bij het reservekader verbinden na 5 Augustus 1898 geen jaarlijksche toelage wordt toegekend wegens bevordering in de graden van reserve-korporaal en reserve-onderofficier,

10°. Verhooging van soldij wegens dienstjaren, vooral een gevolg van het langer in dienst blijven van onderofficieren f10.347,75.

11°. Toelage voor het muziekkorps bij het instructie-bataljon f1.500.

Bij het Instructie-bataljon bestaat sedert geruimen tijd een muziekkorps, gevormd door een zeker aantal korporaals, hoornblazers en volontairs, die, daartoe genegen, door den sergeant-hoornblazer in het bespelen van een instrument worden onderwezen. Aan het personeel wordt eene geringe toelage verstrekt, welke evenwel voor alle leden van het korps te zamen niet meer dan 100 gulden per maand bedraagt.

Uit de kas van het muziekkorps worden verder muziek en instrumenten aangeschaft en hersteld.

De kosten van een en ander worden bestreden, gedeeltelijk door bijdragen van de officieren van het bataljon, voor zoover daartoe genegen, voor een ander deel door de cantine.

Met het oog op de omstandigheid, dat deze laatste niet meer in staat is de geldelijke bijdragen te blijven voldoen, is het te voorzien, dat indien aan het muziekkorps niet eene geringe tegemoetkoming van Rijkswegen wordt geschonken, bij het ontbreken van particuliere verdiensten, het niet langer in stand zal kunnen blijven.

Dit zou zeer te betreuren zijn, omdat het muziekkorps een der voornamste aantrekkelijkheden is voor de jeugdige militairen, zeer veel bijdraagt tot het onderhouden van een opgewekten militairen geest en derhalve in hooge mate bevorderlijk is voor de werving.

12°. Voor miliciens, voor herhalingsoefeningen onder de wapenen te roepen f3.579,46.

Totaal f76.479,98.

Minder: 13°. Voor miliciens tot samenstelling van het $\frac{1}{4}$ der militie onder de wapenen te houden f13.964,22.

14°. Als boven tot eerste dienst f 53.320,22.

15°. Als boven, wegens vrijwillig verblijf onder de wapenen, krachtens art. 126 der militiewet f 1.612,40.

De verschillen in de raming der uitgaven ten behoeve van de militie vloeien voort:

1°. uit de verkorting van den eerste-oefeningstijd bij de pontonniers, de torpedisten en de hospitaalsoldaten tot 8 maanden en bij de genietroepen tot 9 maanden;

2°. uit de vermindering van het gedeelte, dat, na afloop van den eerste-oefeningstijd, onder de wapenen blijft, welke vermindering bij de infanterie bedraagt 800, bij de vesting-artillerie 75, de pontonniers 45 en de torpedisten 10 man;

3°. uit de voorgenomen vermindering van de sterkte, die bij de infanterie na volbrachten eerste-oefeningstijd, onder de wapenen blijft, waardoor deze na 1 November 1899 nog \pm 350 man minder zal bedragen dan gedurende November en December 1898.

Bij de bereden korpsen zullen in 1899 alle miliciens bij de inlijving in Maart in werkelijken dienst worden gesteld, wat tot nu toe alleen plaats had ten opzichte van de bij die korpsen ingedeelde plaatsvervangers en nummerverwisselaars.

Verder is bij deze begrooting uitgegaan van het beginsel om bij de onbereden korpsen aan alle miliciens eene gelijke soldij toe te kennen, en wel van 10 cents per dag gedurende de eerste 8 maanden onder de wapenen en van 13 cents voor den volgenden diensttijd. Evenzoo aan alle miliciens van de bereden korpsen en de hospitaal-soldaten eene soldij van 15 cents per dag gedurende de eerste 8 maanden verblijf onder de wapenen en van 20 cents per dag voor den volgenden diensttijd.

Voorts is de noodzakelijkheid gebleken om tot het doel, waarmede de herhalings-oefeningen en de oefeningen op grootere schaal worden gehouden, de manschappen der infanterie voor die oefeningen enkele dagen langer onder de wapenen te roepen.

16°. Vergoeding aan militaire wielrijders f 1.350.

Ten gevolge van de thans gevolgde opleiding van miliciens-wielrijders bij de korpsen van het leger en het in verband daarmede niet opnieuw engageeren van een 27-tal militaire wielrijders, wier diensttijd is verstreken, vervalt voor dezen de vergoeding van f 50 's jaars, waarvan de betaling krachtens de betrekkelijke voorschriften geschiedde.

Eene vermindering van f 1350 is daarvan het gevolg.

17°. Verhoogde soldij voor schrijvers f 328,50.

18°. Aflopende betalingen f 273,75.

19°. Verschillen door afronding der sommen f 0,89.

Totaal f 70.849,98. Meer, als boven f 5.630.

Art. 14. *Kleeding en uitrusting*. Toegestaan voor 1898 f 1.431.220. Geraamd voor 1899 f 1.409.287.

Minder voor 1899 f 21.933.

Minder: Voor miliciens, tot samenstelling van het $\frac{1}{4}$ der militie onder de wapenen te houden f 16.106,13.

Als boven tot eerste-dienst f 19.569,24⁵.

Als boven wegens vrijwillig verblijf onder de wapenen, krachtens art. 126 der militiewet f 492,76.

Voor verschil ronde som f 0,00⁵.

Totaal f 36.168,14.

Meer: Wegens uitbreiding van personeel bij het korps pantserfort-artillerie (1 korporaal-schipper) f 36,14.

Als boven bij het korps genietroepen (1 adjudant-onderofficier en 2 sergeant-majours) f 213,56.

Wegens wijziging van de organisatie van het Remonte-depot (1 fourier meer en 1 korporaal minder) f 6,57.

Voor het reservekader f 6.619,25.

Wegens aanstelling tot onderofficier van korporaals-vuurwerkers bij de vesting-artillerie en pantserfort-artillerie f 39,42.

Voor miliciens voor herhalingsoefeningen onder de wapen te roepen f7.320,20.
Totaal / 14.235,14. Minder, als boven f21.933.

Voor de toelichting wordt verwezen naar die betreffende artikel 13 (soldijen). Tot dusver werd aan de onderofficieren en minderen van het korps torpedisten een paar ijswanten op hunne uitrusting en reserverekening verstrekt.

Vermits het slechts zelden voorkomt, dat deze voorwerpen worden gebruikt, wordt het voldoende geacht, in elk der torpedomagazijnen een aantal paren ijswanten voor eventueel noodig gebruik te doen opleggen, op denzelfden voet als geschiedt met regenjassen, regenbroeken en regenhoeden.

In verband daarmee is de omschrijving van het artikel aangevuld met het woord „ijswanten.”

Art. 15. Scheeren en haarsnijden, reinigen van lijfgoederen en benodigdheden tot het lenig houden van het schoeisel. Toegestaan voor 1898 f 197.200. Geraamd voor 1899 f 201.200. Meer f 4.000.

Meer: Voor reinigen van lijfgoederen, borstrokken, werkbroomen en werk- of stalkielen van ongehuwde soldaten f 4.000.

Doordat bij het wapen der infanterie, tot besparing van de lakensche kleding, bij de oefeningen een veelvuldig gebruik wordt gemaakt van de werkielen en werkbroomen, is het voor de zindelijkheid noodig toe te staan, dat de werkbroom, gedurende het tijdvak van 1 Mei tot 1 October, eenmaal per week gewasschen wordt in stede van eenmaal per veertien dagen, zooals tot dusver geschiedt.

In verband daarmee is het artikel met bovenvermelde som verhoogd.

Art. 16. Werfkosten., Toegestaan voor 1898 f 72.705. Geraamd voor 1899 f 72.670. Minder voor 1890 f 35,00. *Minder.* Voor het reservekader f 35,00.

De omschrijving van het artikel is aangevuld met de woorden: „wegens te veel genoten premie”, vermits de uitgaven voor de werfkosten voortaan alleen met de te dier zake gestorte bedragen zullen worden verminderd. Dientengevolge zullen de sommen, welke worden betaald door militairen, aan wie, als bijzondere voorwaarde voor het verkrijgen van vervroegd ontslag uit den dienst, de verplichting wordt opgelegd, boven en behalve de te veel genoten premie een door den Minister van Oorlog bepaald bedrag ten bate van het Rijk te storten, overeenkomstig een door de Algemeene Rekenkamer te kennen gegeven verlangen, in 's Rijks schatkist worden gestort.

Art. 17. Voeding en verzorging van paarden. Toegestaan voor 1898 f 1,264.084. Geraamd voor 1899 f 1.344,370. Meer voor 1899 f 80,286.

Meer: Wegens hoogere raming ad 3 cent per ration, 1.880,115 rations f 56.403,45. Als boven ad 2 cent per ration, 51.465 rations f 1.029,30. Als boven ad 12 cent per ration, reserve-kader bij de cavalerie, 1647 rations f 197,64. ²/₁₂ van het bedrag, ad f 136.155,95 waarmee da aanvankelijke raming voor 1898, na het bekend worden van den uitslag der in de maand September 1897 gehouden aanbesteding, werd verhoogd, welke verhooging echter niet is toegepast op het gedeelte der geraamde kosten voor de laatste twee maanden van 1898, wyl de benodigde fourage voor dat tijdvak niet in de aanbesteding was gegrepen.

Tot aantooning van het juiste verschil moet derhalve hier worden gebracht f 22.692,65 Totaal f 80.323,04.

Minder: voor verschil ronde som f 37,04. Meer als boven f 80,286.

De omschrijving van het artikel is aangevuld met de woorden:

„Voertuigen en onderhoud daarvan voor den dienst bij het Remonte-depot”.

Deze toevoeging is noodig ten einde ook de bedoelde kosten, voor den dienst in het depot vereischt, uit dit artikel te kunnen betalen.

Het tot dusverre voor dezen dienst in het depot gebezigde voertuig was particulier eigendom van den afgetreden directeur.

Uitgaande van de veronderstelling, dat de prijzen van de fourage gedurende de eerste 10 maanden van 1899 niet hooger zullen zijn dan die, welke sedert 1 Mei 1898 worden betaald, zijn laatst bedoelde prijzen, bij de hier gemaakte raming, tot grondslag genomen.

Art. 20. Oefeningen en onderwijs Toegestaan voor 1898 f 115.760. Geraamd voor 1899 109,340. Minder voor 1899 f 6.420.

Oefeningen,

Minder: Aanschaffing en onderhoud van rijwielen *f* 8.800. *Meer:* Kosten voor de oefeningen van het reservekader *f* 380. *Minder* voor 1899 *f* 8.420.

Onderwijs.

Meer: Regiment grenadiers en jagers *f* 205,00. Acht regimenten infanterie *f* 1.760,00. Instructie-bataljon *f* 35,00. Totaal 2000,00. *Minder* als boven *f* 6.420,00.

Nu de regimenten infanterie voorzien zijn van het strikt noodige aantal rijwielen, en alleen nog een zeker bedrag voor het onderhoud en voor eventuele reserve en vernieuwing van die rijwielen wordt noodig geacht, kan worden overgegaan tot afschaffing van rijwielen voor oefening van het personeel van het korps genietroepen.

Voorhands worden daarvoor 12 rijwielen noodig geacht, waarvan de helft op deze begroting is gebracht.

In het belang der oefeningen is het noodig dat eenige uitbreiding wordt gegeven aan het voorhanden materieel voor het schermonderwijs, waardoor het aantal leerlingen, dat te gelijk onderricht kan ontvangen, talrijker kan wezen en de oefeningstijd voor elken leerling derhalve grooter wordt.

Art. 21. Bureel- en andere administratiekosten. Toegestaan voor 1898 *f* 112.080. Geraamd voor 1899 *f* 123.334. *Meer* 1899 *f* 11.254.

Meer: Voor den commandant in de Nieuwe Hollandsche Waterlinie *f* 100,00.

Voor den commandant in de stelling van Amsterdam *f* 60,00.

Voor den chef van den staf bij de 2de divisie infanterie *f* 465,00.

Als boven bij de 3de divisie infanterie *f* 475,00.

Regiment grenadiers en jagers *f* 200,00.

Acht regimenten infanterie *f* 1.600,00

Drie compagnieën hospitaal-soldaten *f* 30,00.

Aanschaffing van brandkasten *f* 8.424,00. Totaal *f* 11.354,00.

Minder: Voor den hoofdintendant *f* 100,00. *Meer* als boven *f* 11.254,00.

De verhooging van de bureelkosten voor de chefs van de staven der 2de en 3de divisie infanterie vindt hare oorzaak in de omstandigheid, dat het noodig is gebleken, de bureelen van die autoriteiten voortaan in het belang van den goeden gang van den dienst te vestigen in eene localiteit, buiten de woning van den chef van den divisiestaf, doch tevens zoodanig, dat een gehuwd militair in hetzelfde gebouw als concierge kan optreden. De chefs van bedoelde staven moeten in het vervolg de huur van die localiteit uit de hun toegekende bureelkosten bestrijden.

Het is wijders gebleken, dat het bedrijf van de vergoeding voor bureelkosten, toegekend aan de commandanten der compagnieën van het wapen der infanterie, niet toereikend is.

In verband daarmee zijn de gelden uitgetrokken, welke noodig zijn om die vergoeding met *f* 10 per compagnie en per jaar te kunnen verhoogen.

Ten einde het aantal miliciens, hetwelk voor blijvend gedeelte onder de wapenen moet worden gehouden, zoo klein mogelijk te doen zijn, is het noodig in den wachtdienst de meest mogelijke beperking te brengen.

Tot dusverre wordt voor de woning van den commandeerende-officier, die de kas van het korps in bewaring heeft, des nachts een schildwacht geplaatst. Behalve dat daarvoor een betrekkelijk groot aantal manschappen onder de wapenen moet worden gehouden, levert deze bewaking feitelijk niet veel zekerheid op tegen inbraak of voor het in veiligheid brengen van de korpskas ingeval van brand. Met het oog op een en ander is het noodig voorgekomen, in dezen toestand eene afdoende verbetering te brengen door de bedoelde kassen te doen bewaren in brandkasten.

Art. 22. Kosten vallende op het voor oefening kampeeren van troepen, enz. Toegestaan voor 1898 *f* 90.000. Geraamd voor 1899 *f* 115.700 *Meer* voor 1899 *f* 25.700.

Meer: Kampeeren van troepen *f* 3.000.

Veldoefeningen op groote schaal *f* 18.200.

Kadermanoeuvres *f* 1.000.

Bezetten van forten en versterkte plaatsen *f* 5.000.

Oefeningen van het korps pontonniers *f* 500. Tot. *f* 27.700.

Minder: Cavalerie-manoeuvres *f* 2.000. *Meer* als boven *f* 25.700.

Bij herhaling is zoowel door den chef van den generalen staf, als door den inspecteur der infanterie aangedrongen op verhooging van het bedrag, dat in de laatste jaren voor oefening, kampeeren van troepen, enz., beschikbaar werd gesteld.

Alsdan zou het mogelijk zijn, vooral de oefeningen der bataljons en regimenten van het wapen der infanterie meer tot haar recht te kunnen doen komen, dan thans het geval is.

Vermits de ondergeteekende zich met de door vermelde autoriteiten aangevoerde redenen geheel kan vereenigen en juist de zoogenaamde regimentsoefeningen van het grootste gewicht acht, wordt thans de noodig geoordeelde verhooging aangevraagd.

Vde AFDEELING.

Geneeskundige dienst.

Art. 24. Traktementen, enz. Toegestaan voor 1898 *f* 605.090. Geraamd voor 1899 *f* 606.740. Voor 1899 meer *f* 1.650.

Meer Een officier van gezondheid der 2de klasse *f* 1.600.

Verskil in de traktementen van officieren van gezondheid, militaire apothekers, paardenartsen en apothekersbedienden bij verandering van rangen en klassen en verhooging van traktementen wegens dienstjaren *f* 4.400.

Toelage voor een officier van gezondheid bij de artillerie-inrichting aan de Hembrug *f* 150.

Verskil in de traktementen van administrateurs bij de militaire hospitalen voor verhooging wegens dienstjaren *f* 400. Totaal *f* 6.550.

Minder: Een militair apotheker meer aan het compleet ontbrekende *f* 1.400.

Traktementen van reserve-officieren van gezondheid *f* 3.100.

Daggelden, enz. van de geëmployeerden bij de militaire hospitalen *f* 400. Totaal *f* 4.900. Meer als boven *f* 1.650.

Aan de oefening van den geneeskundigen dienst bij het personeel van de artillerie-inrichtingen aan de Hembrug zijn, voor den daarmede belasten officier van gezondheid, aan wien Zaandam als standplaats is aangewezen, buitengewone kosten verbonden. Het is mitsdien billijk geacht, dien officier van gezondheid deswege eene jaarlijksche toelage toe te kennen van *f* 150.

Art. 25 Verpleging van zieken. Toegestaan voor 1898 *f* 150.662. Geraamd voor 1899 *f* 149.050. Voor 1899 minder *f* 1.612.

Dit verschil ontstaat, doordat voor het brood in 1899 uit de militaire bakkerijen aan de militaire hospitalen te verstrekken, $\frac{3}{4}$ cent per ration meer van het eindcijfer der verpleegkosten is afgetrokken.

Art. 27. Materieel voor den geneeskundigen en den hospitaaldienst. Het voornemen bestaat om, nu elke compagnie van de bataljons van het veldleger dit jaar in het bezit zal zijn van een raderbaar van verbeterd model, met de aanschaffing van dergelijke voertuigen voort te gaan ten behoeve van het vervoer van zieken en gewonden in de verschillende liniën en stellingen.

De aanschaffing van de noodige raderbaren zal geleidelijk geschieden in vier jaren.

In 1899 zullen, in verband daarmede, zestig stuks van die voertuigen kunnen worden geleverd tegen den prijs van *f* 110 per stuk, waarvoor eene som van *f* 6600 is uitgetrokken.

Vide AFDEELING.

Studie en onderwijs. In de omschrijving der artikelen 20 en 30 is het woord *daggelden* opgenomen. Dit geschiedde met het oog op de wenschelijkheid, om aan de inrichtingen van onderwijs, in die artikelen genoemd, zoo noodig, werklieden op daggeld in dienst te kunnen stellen, tot het verrichten van diensten, welke door oppassers worden vervuld. Kunnen voor die diensten vrijwillig dienende militairen worden aangewezen, dan ligt het niet in de bedoeling daarvoor werklieden op daggeld te bezigen; doch kan geen genoegzaam getal vrijwillig dienenden worden verkregen, en zou men derhalve miliciens voor dergelijke diensten moeten bestemmen, dan bestaat het voornemen, in den dienst te voorzien door burgerpersoneel — bij voorkeur oud-militairen — op daggeld.

Art 26. Hoogere Krijgsschool.

	Oorlog.	Koloniën.	Totaal.
Toegestaan voor 1898	f 25.980.	f 36.000.	f 61.980
Geraamd „ 1899	„ 24.473.	„ 36.650	„ 61.123
Minder „ 1899	„ 1.507.	—	„ 857
Meer „ 1899	—	„ 650	—

Minder: Voor verhooging van traktement wegens dienstjaren f 200.
Voor toelagen en bijslag aan officieren-leerlingen, wegens detachering te Wageningen en te Enschedé, enz f 1.151.

Voor soldijen en toelagen f 7,85.

Voor reiskosten f 18,40.

Voor onderhoud van het gebouw f 150.

Voor uit militaire bakkerijen te verstrekken brood f 5,47⁵.

Voor verschil ronde som f 0,07⁵. Totaal f 1.532,80.

Meer: Voor toelagen aan officieren-leerlingen van het leger hier te lande f 200.

Voor brood f 5,47⁵.

Voor eerste uitrusting f 30.

Voor onderhoud van meubelen, enz. f 58,90.

Voor fourage f 292.

Voor uit militaire magazijnen van levensmiddelen en slachterijen minder te verstrekken levensmiddelen f 89,42⁵.

Totaal f 675,80. Minder als boven f 857.

Art. 29. Koninklijke Militaire Academie.

	Oorlog.	Koloniën.	Totaal.
Toegestaan voor 1898	f 191.963	f 212.560	f 404.523
Geraamd „ 1899	„ 200.662	„ 223.800	„ 424.462
Meer „ 1899	„ 8.699	„ 11.240	„ 19.939

Meer: Voor traktement van een kapitein der infanterie van het Oost-Indische leger meer en van een eerste-luitenant idem minder f 1000.

Voor toelagen van een eerste-luitenant der infanterie en een idem der artillerie f 800.

Voor verhooging van traktement van burgerleeraren f 400.

Voor soldijen en toelagen f 3.947,36⁵.

„ brood van het personeel beneden den rang van officier f 750,94.

„ voeding van Rijkswegen van idem f 1.528,79.

„ kleeding en uitrusting van idem f 478,12.

„ reinigen van lijfgoederen van idem f 70.

„ scheerloon en haarsnijden van idem f 29,65.

„ huisvesting van idem f 100.

„ voeding en zakgeld der cadetten f 6.712,63.

„ kleeding en uitrusting van idem f 1.193,99⁵.

„ reiskosten f 300.

„ bureel- en administratiekosten f 1.935.

„ aankoop en onderhoud van boeken en instrumenten voor het onderwijs f 3.505,50.

Voor vuur en licht f 1.600.

„ onderhouden en herstellen van verschillende voorwerpen f 2.719,35.

„ fourage f 5.952,34.

„ vernieuwing en onderhoud van paardetuig f 800.

„ kleeding van hospitaal-geëmployeerden en versierselen van tamboers f 50.

„ uit militaire magazijnen van levensmiddelen en slachterijen minder te verstrekken levensmiddelen voor het personeel beneden den rang van officier f 1.736,19. Totaal f 35.610,47.

Minder: Voor verhooging van traktement wegens dienstjaren f 816,68.

Voor bijslag op traktement bij aankomst in eene nieuwe standplaats f 1.500.

„ traktement van den bibliothecaris f 600.

„ vernieuwing en herstellen van ledergoed f 1.835.

„ bibliotheek en instrumenten f 100.

Voor practische exercitiën f 50.
 „ huisvesting en stalling f 6.460.
 „ eeredienst f 512.
 „ uit militaire bakkerijen meer te verstrekken brood voor de cadetten f 169,39.
 Als voren voor het personeel beneden den rang van officier f 750,94.
 Voor uit militaire slachterijen meer te verstrekken vleesch voor cadetten f 1.483,01.
 Voor uit de centrale en garnizoensmagazijnen meer te verstrekken leder-goed en paardetuig f 594,40.
 Als voren van nachtleger f 800.
 Voor verschil ronde som f 0,05.
 Totaal f 15.671,47.
 Meer als boven f 19.939.

Art. 30. Cadettenschool.

	Oorlog.	Koloniën.	Totaal.
Toegestaan voor 1898	f 82.825.	f 77.025.	f 159.850.
Geraamd voor 1899	„ 60.850.	„ 95.660.	„ 156.450.
Minder voor 1899	„ 21.975.	—	„ 3.400.
Meer „ 1899	—	„ 18.575.	—

Minder: Voor traktement van een eerste-luitenant der infanterie, leeraar f 1.600.
 Voor kleeding en uitrusting voor het personeel beneden den rang van officier f 3,65.
 Voor voeding en zakgeld der cadetten f 3.679,50.
 „ kleeding en uitrusting van idem f 1.315.
 „ reiskosten enz. f 1.000.
 „ aankoop en onderhoud van boeken en instrumenten f 520.
 „ vuur en licht f 1.000.
 Totaal f 9.118,15.

Meer: Voor verhooging van traktement wegens dienstjaren f 100.
 Voor een burgerleeraar in de aardrijkskunde f 2.200.
 „ soldijen f 697,15.
 „ brood van het personeel beneden den rang van officier f 233,60.
 „ scheeps- en wagenvrachten f 50.
 „ huisvesting en stalling f 2.400,90.
 „ fourage f 36,50.
 Totaal f 5.718,15.
 Minder als boven f 3.400.

Art. 31. Hoofdcursus.

	Oorlog.	Koloniën.	Totaal.
Toegestaan voor 1898	f 49.409.	f 51.260.	f 100.669.
Geraamd voor 1899	„ 51.901.	„ 53.534.	„ 105.435.
Meer voor 1899	„ 2.492.	„ 2.274.	„ 4.766.

Meer: Voor soldijen en toelagen f 2.326,87⁵.
 Voor brood f 939,87⁵.
 „ voeding van Rijkswege f 456,25.
 „ kleeding en uitrusting f 170,58.
 „ reinigen van lijfgoederen f 24,50.
 „ scheeps- en wagenvrachten f 100.
 „ het gebruik maken van de gemeentelijke zweminrichting f 70.
 „ vuur en licht f 300.
 „ rijkunstig onderwijs f 200.
 „ aanschaffing en onderhoud van huisraad, enz. f 196,67.
 „ fourage f 36,50.
 „ uit militaire magazijnen van levensmiddelen en slachterijen minder te verstrekken levensmiddelen f 1.149,75.
 Verschil ronde som f 0,25.
 Totaal f 5.971,25.
 Minder: Voor werfkosten f 120.

Voor gedeeltelijk verven enz. van gebouwen f1,085,25.

Totaal f1,205,25.

Meer als boven f4.766.

Art. 32. Normaal-schietschool.

	Oorlog.	Koloniën.	Marine.	Totaal.
Toegestaan voor 1898	f29.622.	f17.900.	f1.500.	f49.022.
Geraamd voor 1899	„ 29.798.	„ 17.600.	„ 1.500.	„ 48.898.
Minder voor 1899	—	„ 300.	—	„ 124.
Meer „ 1899	„ 176.	—	—	—

Minder: Voor huur van het gebouw der Normaal-schietschool f750.

Voor herstellen en onderhouden van wapens en ledergoed f200.

„ scheeps- en wagenvrachten f140,17⁵.

„ uit militaire bakkerijen te verstrekken brood f60,22⁵.

„ verschil ronde som f0,32⁵.

Totaal f1.150,72⁵.

Meer: Voor soldijen en daggelden f193,45.

Voor brood f60,22⁵.

„ aankoop en onderhoud van schietschijven, gymnastiek- en schermgereedschappen, boeken en verdere benodigdheden f200.

Voor fourage f36,50.

„ uit militaire magazijnen van levensmiddelen en slachterijen minder te verstrekken levensmiddelen f536,55.

Totaal f1.026,72⁵. Minder als boven f124.

VIIde AFDEELING.

Artillerie-inrichtingen, enz.

De ondervinding, welke tot nu omtrent de nieuwe inrichting van deze afdeeling is verkregen, heeft geene ingrijpende wijziging noodig gemaakt.

Ook nu heeft de ondergeteekende vermeend, geene gelden te moeten aanvragen om het aantal aanwezige wapenen van 6,5 m.M. uit te breiden. De redenen die in dit opzicht voor 1898 golden, bestaan nog. Een uitstel schijnt te meer geraden, nu de werkplaatsen voor draagbare wapenen nog te kort aan de Hembrug gevestigd zijn om te kunnen nagaan in hoeverre haar vermogen de aanschaffing van geheele wapenen overbodig kan maken.

Op de betrokken artikelen zijn ook gelden voor keuring en herkeuring aangevraagd, omdat het billijk werd geacht die kosten hier in rekening te brengen.

Art. 33. Jaarwedden van burgerlijke ambtenaren, enz. Uitbreiding van het administratief personeel der artillerie-inrichtingen — als gevolg van de steeds toenemende werkzaamheden — is als een onafwijsbare eisch te beschouwen.

Aangezien het wenschelijk is eenige verbetering in de positie van bedoeld personeel aan te brengen, verdient het overweging, vorenbedoelde uitbreiding te doen gepaard gaan met eene gunstiger verhouding tusschen de aantallen schrijvers van de verschillende klassen, waarvan, zonder dat het noodig zal wezen tot verhooging van organiek vastgestelde bezoldigingen over te gaan, verbetering in de bevordering van het onderwerpelijk personeel het gevolg zal wezen.

De aan een en ander verbonden meerdere uitgaven zijn tot een gezamenlijk bedrag van vier duizend gulden (f4000) in dit artikel opgenomen.

Ten einde bij de onderscheidene werkplaatsen een opzichtvoerende burgerlijken ambtenaar, die meer dan de anderen voor zijne taak berekend is en aan wien dientengevolge voor zooveel de aard zijner betrekking zulks gedoogt, de leiding der werkzaamheden in zijne werkplaats is of kan worden opgedragen, door eene eenigszins hoogere bezoldiging van de anderen te kunnen onderscheiden, wordt bij dit artikel in totaal een bedrag van f350 aangevraagd.

Vermits het in het belang van den dienst noodig is het aantal opzichters bij de werkplaatsen voor draagbare wapenen met een tweetal — ieder op een jaarlijksch traktement van f1200 — te vermeerderen, waartegenover eene vermindering staat met één wapencontroleur 3de klasse en één meester, wordt een bedrag van f400 meer uitgetrokken.

De teekenaar bij de geschutgieterij verdient alleszins voor lotsverbetering

in aanmerking te komen. Dientengevolge wordt voor dezen ambtenaar eene traktementsverhooging van *f* 100 uitgetrokken.

Art. 34. Daggelden, werkloonen, enz. Voor de arbeidslooenen is over 1899 een aanzienlijk grooter bedrag moeten worden uitgetrokken, waartoe verschillende oorzaken samenwerkten. In de eerste plaats heeft de ondergeteekende niet als in het voorgaande jaar de arbeidslooenen laag geraamd en daarbij eene aanvraag om verhooging in uitzicht gesteld, omdat dit blijkens het Verslag omtrent het wetsontwerp tot aanvulling en verhooging van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1898 van verschillende zijden tot bedenkingen aanleiding gaf. De ondergeteekende vertrouwt dan ook, dat de raming over 1899 geene verhoogingsaanvraag noodig zal maken.

Vermits de aanvulling van het arbeidsloon over 1898, blijkens genoemd wetsontwerp *f* 60.000 bedroeg en in dit jaar eene bate van *f* 45.000 voor dit loon uit de verstrekkingen werd verkregen, terwijl over 1899, voor zoover dit thans kan worden beoordeeld, een veel kleiner bedrag daarvoor aan art. 34 ten goede zal komen, wordt hierdoor reeds eene verhooging met ongeveer *f* 100.000 verklaard.

Wijders werd door den ondergeteekende bepaald, dat ook over de algemeen erkende Christelijke feestdagen loon zou worden uitbetaald, terwijl ook loonsverhoogingen werden toegekend.

Bedenkt men wijders, dat de ondergeteekende niet minder dan zijn ambtsvoorganger instemt met den wensch der Kamer om de behoeften voor den artilleriedienst zooveel doenlijk in het binnenland te doen vervaardigen, alsmede dat de inrichtingen aan *de Hembrug* in 1899 alle in gebruik zullen zijn genomen en, in verband met den meerderen aanmaak in het binnenland, op grooter vermogen dan de vroegere werkplaatsen te *Delft* ingericht werden, dan zal de door een en ander noodzakelijk geworden verhooging van art. 34 waarschijnlijk geen bevreemding wekken.

Aangezien deze redenen echter nog niet ten volle de verhooging van art. 34 g verklaren, voegt de ondergeteekende hierbij, dat de vermeerdering van dit onderdeel ook te wijten is aan meer nauwkeurige verdeling der voor art. 34 benodigde gelden over de verschillende onderdeelen en aan eene vermeerdering van het aantal magazijnsknechts, die noodzakelijk is om de miliciens der vesting-artillerie gedurende hun verkorten oefeningstijd zoo min mogelijk aan de eigenlijke oefeningen te onttrekken ten behoeve van diensten voor het materieel der artillerie.

Art. 35. Kosten vallende op den dienst bij de artillerie-inrichtingen, enz. De vermeerdering der aanvragen voor brandstoffen is noodzakelijk door den vermeerderden arbeid en door de omstandigheid, dat in 1899 nog niet dadelijk over de verbeterde stoomwerktuigen, waarvoor over 1898 gelden werden toegestaan, kan beschikt worden.

De eerste oorzaak vermeedert tevens de kosten voor verlichting en duinwater, waarbij ook in aanmerking moet worden genomen, dat in 1899 de pyrotechnische werkplaatsen naar *de Hembrug* zullen overgaan.

De eenigszins andere omschrijving der posten voor schrijfbehoeften, papier en gedruken is een gevolg van den wensch om de uitgaven, die tot eene zelfde categorie behooren, meer bijeen te houden.

Art. 36. Aanschaffing van geschut, enz. Onder de aanvragen voor geschut zijn ook snelvuurkanonnen van 6 cM. begrepen. Zij worden voor het groote meereindeel in eigen werkplaatsen aangemaakt.

De aanmaak van affuiten en projectielen houdt hiermede verband, terwijl in 1899 ook de vervaardiging van brisantgranaten op ruimer schaal zal worden voortgezet.

Art. 37. Aanschaffing van draagbare wapenen, enz. De verhooging van dit artikel werd noodzakelijk, doordat de verstrekkingen van draagbare wapenen en vooral van patronen in 1898 veel minder dan in 1897 hebben bedragen, maar tevens omdat de werkplaatsen voor draagbare wapenen in 1899 veel meer behoefte aan verwisselstukken of materialen daarvoor zullen hebben dan in 1898. Gelijk bekend is, zullen aan die werkplaatsen verschillende voor de wapenen M. 95 vereischte verwisselstukken vervaardigd worden, terwijl de verder benodigde, waarvan de aanmaak te kostbare installatie vereischte,

elders aangeschaft worden. Om de vervaardiging zoo weinig kostbaar te maken als bereikbaar is, moet van elk verwisselstuk een betrekkelijk groot aantal (enkele duizenden) gemaakt worden, waaraan natuurlijk de aanschaffing van een zooveel mogelijk gelijk aantal van de elders aan te koopen verwisselstukken gepaard moet gaan. Bovendien moet eenige voorraad worden verkregen.

Art. 38. Aanschaffen, enz., van buskruit. Ook thans is in de aanvraag van buskruit begrepen hetgeen voor de vulling der aan te maken projectielen, hulzen, patronen en verdere ernstvuurwerken noodig is. Het tekort aan buskruit, dat bij de vesting-artillerie voor den aanwezigen voorraad projectielen bestaat, zal in 1899 waarschijnlijk voor een zeer groot deel, zoo niet geheel, worden aangevuld. Voor de veld- en de rijdende-artillerie is die toestand bereids verkregen.

Art. 39. Aanschaffing van werktuigen en gereedschappen voor den algemeenen dienst, enz. De in dit artikel voorkomende aanvraag voor draagbaar spoowegmaterieel beoogt noodzakelijke uitbreiding van den bestaanden voorraad, die te gering is om te voorzien in de behoefte aan dit materieel, dat bij het in staat van verdediging stellen en het verdedigen van liniën en stellingen van zooveel belang is en dat ook in vreedetijd tot verschillende doeleinden aanwending vindt. Ondanks deze verhooging is het mogelijk geweest, het artikel, in vergelijking met 1898, tot eenigszins lager bedrag uit te trekken.

VIIIste AFDEELING.

Materieel der genie en kazerneering.

Voor deze afdeeling is een eenigszins hooger bedrag geraamd dan ten vorigen jare; eensdeels doordat voor het onderhoud van het westelijk front der Stelling van Amsterdam *f* 1300 meer is uitgetrokken, voor de gebouwen aan de Hembrug thans op een bedrag van *f* 2500 voor onderhoud is gerekend, en ook overigens het aantal te onderhouden gebouwen is toegenomen; anderdeels omdat voor het artikel huur *f* 9540 meer moest worden uitgetrokken dan in de begroting van het loopend dienstjaar; en eindelijk omdat voor aanschaffing en onderhoud van materieel voor den telegraafdienst te velde *f* 1250 meer moest worden gevraagd, dan op de begroting voor 1898 werd toegestaan.

Voor zoover de aard der verschillende, in den toelichtenden staat genoemde, belangrijke herstellingen en vernieuwingen door de omschrijving daarvan niet voldoende wordt toegelicht, zij dienaangaande nog het volgende medegedeeld.

Art. 42. 1ste genie-commandement. Het bedrag uitgetrokken voor herstellingen aan de voormalige kazerne „het Kinderhuis” te Utrecht, betreft slechts de meest noodige, niet voor uitstel vatbare, voorzieningen. Afdoende herstelling zou hier vrijwel met geheele vernieuwing overeenkomen. In verband daarmede wordt thans overwogen, in hoeverre het in 's Rijks belang zoude zijn, het gebouw bij het eindigen van de huurovereenkomst, op 1 Mei 1902, aan de gemeente Utrecht terug te geven en de mogelijkheid daarvan voor te bereiden, door het bouwen van een magazijn voor kleeding en nachtleger en van eene bakkerij met woningen voor de administrateurs van beide inrichtingen.

De uitgetrokken post voor het herstellen van vloeren te Gorinchem is hoofdzakelijk bestemd voor de Willemskazerne. De vloeren van de verdiepingen van dit gebouw zijn bijna alle dubbele vloeren, waarvan de onderste op sommige plaatsen zoo sterk versleten zijn, dat zij onbetrouwbaar worden. De bedoeling is, die vloeren, naar gelang de bovenvloeren versleten zijn, geleidelijk te vernieuwen.

Het ophoogen van een gedeelte vestingwal te Gorinchem, is eene voortzetting van het ten vorigen jare uitgevoerde werk.

Het uitbaggeren van de toeleidingsgeulen tot de inondatiesluizen bij Everdingen en bij Tiel is zeer noodig, om de volle werking der sluisen bij het inlaten van inondatiewater te verzekeren.

Art. 43. 2de genie-commandement. De posten uitgetrokken voor de vernieuwing van vloeren, plinten, kozijnen, ramen en deuren in verschillende gebouwen te Amsterdam, hebben voornamelijk betrekking op de Oranje-Nassau-kazerne en, voor een gedeelte, ook op de cavalerie-kazerne, het hospitaal en het arsenaal.

De posten betreffende het herstellen van houten vloeren en van dakgoten in verschillende gebouwen te Haarlem, hebben voornamelijk betrekking op de Groote kazerne en, voor een gedeelte, ook op het hospitaal en de cavalerie-kazerne aan de Kleverlaan.

Het herstellen van de afrasteringen in den Haarlemmermeerpolder kan niet langer worden uitgesteld. Van vele palen zijn de aardeinden nagenoeg vergaan.

De post voor het herstellen en vernieuwen van bestratingen enz. te Leiden, betreft voornamelijk de bestratingen bij de kazerne en de stallen enz. in den Doelen.

De post betreffende het vernieuwen van bestratingen enz. te 's Gravenhage heeft voornamelijk betrekking op de Alexanders- en de Oranjekazerne, en voor een gedeelte ook op de Frederikskazerne, de geschutgieterij en het hospitaal.

De post betreffende het herstellen van houten vloeren te 's Gravenhage, heeft voornamelijk betrekking op de Oranjekazerne en voor een gedeelte ook op de Alexanders- en Frederikskazernes en op het hospitaal.

Art. 44. 3de genie-commandement. Het herstellen van daken der stallen te 's Hertogenbosch betreft eene voortzetting en voltooiing van dit werk.

Het metselwerk van het bomvrije gebouw aan de Blauwe sluis verkeert in gebrekkigen toestand. Ter voorkoming van verder verval en van ongelukken wordt het noodig geacht, daaraan iets ter verbetering te doen.

Ter voorkoming van de ondermijning van het jaagpad is het noodig het watertalud langs het kanaal, voor den vleugelwal van bastion VII te Neuzen, van een rij palen te voorzien.

Sedert de ten vorigen jare uitgevoerde uitdieping van de haven te Brielle, wijken gedeelten van de houten beschoeiing langs de haven naar buiten uit en zakt het daarachter gelegen talud met de kade weg. Men stelt zich voor de beschoeiing te vervangen door eene basaltglooing, in aansluiting met de in 1897 door de gemeente Brielle gemaakte glooing tusschen de Havenbat-terij en den steenen beer.

De haven Verloren kost loopt bij laag water geheel droog, zoodat zelfs kleine vaartuigen daar niet in of uit de vaartuigenloodsen van den torpedodienst kunnen gebracht worden. Volgens mededeeling van het gemeentebestuur van Brielle laten de gemeente-financiën niet toe dien toestand te verbeteren.

Aangezien nu de gemeente niet tot uitdieping verplicht, doch het Rijk zelf daartoe wel bevoegd is, is een bedrag tot gemeld doel in deze begrooting uitgetrokken.

Art. 45. 4de genie-commandement. Het vernieuwen van vloeren te Deventer heeft voornamelijk betrekking op het vernieuwen van steenen vloeren in de stallen en het aanbrengen van dubbelingen in de kazerne.

Het vernieuwen van vloeren, deuren, luiken enz. te Arnhem, heeft voornamelijk betrekking op de Willemskazerne en de Menno van Coehoorn-kazerne.

Het vernieuwen van zolderbalken in de kazerne Mariënborg te Nijmegen betreft de voortzetting van het werk, dat in 1898 wordt uitgevoerd.

Het aanbrengen van een dakbeschot boven den zuidelijken vleugel van het wapenmagazijn te Maastricht wordt noodig geacht, omdat het onbeschoten dak veel water doorlaat en daardoor het schoon- en roestvrij houden van de wapenen belangrijk bemoeilijkt.

Het vervangen van den leemvloer van de overdekte achterplaats van kazerne n°. 3 te Amersfoort betreft de voortzetting van het werk, dat in het loopende dienstjaar voor kazerne n°. 2 wordt uitgevoerd.

Art. 46. Huur. Voor de berekening van het bedrag van dit artikel is, evenals in vorige jaren, ook thans weder tot maatstaf genomen de som die, gedurende het eerste kwartaal 1898, tot gelijk einde is noodig geweest.

Dit bedrag moest echter, ook in verband met de gebleken noodzakelijkheid tot uitbreiding van oefeningsterreinen, hooger dan ten vorigen jare worden geraamd.

Art. 50. Telegraafmaterieel. Van het bij dit artikel aangevraagde bedrag is f 400 bestemd voor onderhoud van reeds aangeschaft materieel, terwijl men een bedrag van f 8625 wenscht te besteden voor de aanschaffing van een stel stationwagens met inhoud, ter geleidelijke vernieuwing van het oude materieel.

IXde AFDEELING.

Aankoop van brood en kosten van de militaire bakkerijen, van de militaire slachterijen en van de militaire magazijnen van levensmiddelen.

Art. 51. Brood. Toegestaan in 1898 *f* 69.976. Geraamd voor 1899 *f* 78.992. Meer voor 1899 *f* 9.016.

Meer: Uitbreiding van personeel bij het korps pantserfort-artillerie (korporaal-schipper) *f* 16,05.

Als boven bij het korps genietroepen (1 adjudant-onderofficier en 2 sergeant-majours) *f* 48,18.

Voor het reservekader *f* 646,60.

Voor miliciens, voor herhalingsoefeningen onder de wapenen te roepen *f* 3.208,35

Wegens hogere raming van den prijs van het brood, in verband met de stijging van de graanprijzen, met een cent per ration *f* 81.465,31. Totaal *f* 85.384,49.

Minder: Voor miliciens tot samenstelling van het $\frac{1}{7}$ der militie onder de wapenen te houden *f* 6.786,20.

Als boven tot eerste dienst *f* 8.621,43.

Als boven wegens vrijwillig verblijf onder de wapenen, krachtens art. 126 der militiewet *f* 160,60.

Voor verschillen door afronding der sommen *f* 0,26. Totaal *f* 15.568,49.

Af: Volgens de raming voor 1898 is het aantal benodigde rations vermindert met 6.980.000 à 5 cent, uit de militaire bakkerijen te verstrekken *f* 349.000.

Volgens de raming voor 1899 is het aantal benodigde rations vermindert met 6.830.000 à 6 cent, uit de militaire bakkerijen te verstrekken *f* 409.800.

In 1899 meer *f* 60.800. Meer, als boven *f* 9.016.

Voor de toelichting wordt verwezen naar die betreffende artikel 13 (soldijen).

Art. 52. Personeel bij de militaire bakkerijen. Toegestaan voor 1898 *f* 55.300. Geraamd voor 1899 *f* 66.450.

Voor 1899 meer *f* 11.150.

Dit meerdere wordt aangevraagd door het verhoogen van de toelage van den administrateur van de militaire bakkerij te 's Hertogenbosch, welke bakkerij in 1899 onder de militaire bakkerijen van de eerste klasse zal worden gerangschikt en voor verhooging van de daggelden van de burgerwerklieden bij alle militaire bakkerijen.

Art. 53. Aankoop van graan, enz. Toegestaan voor 1898 *f* 313.435. Geraamd voor 1899 *f* 360.884.

Voor 1899 meer *f* 47.449.

Meer: Voor brood ten behoeve van de korpsen enz. *f* 47.279,14. Als voren, ten behoeve van de cadetten bij de Koninklijke Militaire Academie *f* 169,39. Verschil ronde som *f* 0,47.

Meer als boven *f* 47.449.

Ten gevolge van de stijging van de graanprijzen is het noodig, de kosten van het in de militaire bakkerijen te bakken brood $\frac{3}{4}$ cent per ration hooger te ramen.

Art. 54. Personeel bij de militaire magazijnen van levensmiddelen en bij de militaire slachterijen. Toegestaan voor 1898 *f* 22.895. Geraamd voor 1899 *f* 21.445.

Voor 1899 minder *f* 1.450.

Door de opheffing van het centraal-magazijn van levensmiddelen te Amsterdam is op dit artikel *f* 1450 minder noodig voor toelagen van den administrateur en van een opzichter.

Art. 55. Aankoop van levensmiddelen, enz. Toegestaan voor 1898 *f* 2.170.753. Geraamd voor 1899 *f* 2.067.356.

Voor 1899 minder *f* 103.397.

Minder: Wegens minder benodigde rations levensmiddelen voor de korpsen, enz. *f* 232.200,22.

Meer: Voor vleesch en andere levensmiddelen ten behoeve van: 1°. de cadetten en het verder personeel bij de Koninklijke Militaire Academie *f* 8.757,81.

2°. het personeel van den Hoofdcursus *f*1.533. Voor schadeloosstelling wegens gemis van voeding *f*118.512. Verschil ronde som *f*0,41.

Totaal *f*128.803,22. Minder als boven *f*103.397.

Het percentage voor aftrek wegens afwezige militairen, voor wie geen levensmiddelen behoeven te worden ontvangen of aangekocht, is, op grond van de opgedane ervaring, van 10 op 12 gebracht.

Tot vereenvoudiging van de geldelijke en materiele verantwoordingen, voortvloeiende uit de aanschaffing van levensmiddelen ten laste van een afzonderlijk begrootingsartikel, is de omschrijving van het artikel zoodanig aangevuld, dat een bijslag op de soldij kan worden toegekend, om daaruit door de korpsen de uitgaven te doen bestrijden voor benodigdheden als: melk, groente, zout, azijn, peper, mosterd, aardappelmeel enz. Thans worden ook die artikelen van Rijkswegen verstrekt en de dagelijks aangekochte hoeveelheden moeten, elk afzonderlijk, door de korps-administratiën, in verband met de dagelijkse sterkte, worden verantwoord, ofschoon voor al die artikelen te zamen per man en per dag gemiddeld hoogstens *f*0,02⁵ wordt besteed. De administratie van de levensmiddelen is dientengevolge noodeloos omslachtig.

Xde AFDEELING.

Centrale magazijnen van kleeding en uitrusting enz.

Art. 56. Personeel van de centrale magazijnen van kleeding en uitrusting. Toegestaan voor 1898 *f*118.100. Geraamd voor 1899 *f*119.600.

Voor 1899 meer *f*1.500.

Het meerdere is noodig voor het betalen van loon aan de werklieden op algemeen erkende Christelijke feestdagen, voor zoover deze niet op Zondagen vallen.

Art. 57. Toelagen, daggelden, enz. van personeel bij garnizoensmagazijnen van kleeding. Toegestaan voor 1898 *f*23.445. Geraamd voor 1899 26.045.

Voor 1899 meer *f*2.600.

Het meerdere wordt aangevraagd voor verhooging van de daggelden van burger-oppassers in de garnizoensmagazijnen van kleeding.

Art. 60. Vernieuwing en onderhoud van slaapfournituren. Toegestaan voor 1898 *f*176.700. Geraamd voor 1899 *f*176.700.

Verschil Nihil.

Meer: Voor daggelden van magazijns-oppassers *f*1000.

Minder: Voor onderhoud van slaapfournituren *f*1000.

Verschil als boven Nihil.

XIde AFDEELING.

Militaire verkenningen en Topografische inrichting.

Art. 61. In verband met eenige mutatiën onder het personeel der Topografische inrichting voorgevallen is voor traktementen van adjunct-commiezen-graveurs *f*100 meer en van eerste-klerken-drukkers *f*100 minder uitgetrokken dan voor 1898 was toegestaan.

Voor traktementsverhooging van twee tweede-klerken-graveurs wordt *f*200 aangevraagd.

De post voor steenen, papier, licht, enz. is met *f*100 verhoogd, omdat daar, waar geen gelegenheid tot verlichting door gas bestaat, gebruik wordt gemaakt van electrisch licht.

De som in 1898 toegestaan voor installatie van electrisch licht, ten bedrage van *f*340, is voor het doel toereikend geweest.

XIIde AFDEELING.

Verplaatsing van personen en goederen.

Art. 63. Reiskosten, enz. Toegestaan voor 1898 *f*85.000. Geraamd voor 1899 *f*75.000.

Minder voor 1899 *f*10.000.

Doordat de reis- en verblijfkosten, vallende op de keuring van artillerie- en

geniematerieel en op de keuring van levensmiddelen voor het leger, zullen worden gekweten uit de artikelen, ten laste waarvan dat materieel en die levensmiddelen worden aangeschaft, en voorts, doordat in het jaar 1899 geen keuringen zullen worden gehouden van voor den krijgsdienst geschikte paarden, kan dit artikel met f10.000 worden verminderd.

Art. 64. Scheeps- en wagenvrachten, enz. Toegestaan voor 1898 f200.000, Ge-
raamd voor 1899 f225.000.

Meer voor 1899 f25.000.

Het bedrag op dit artikel jaarlijks toegestaan, is in de laatste jaren niet toereikend geweest tot het doen van alle uitgaven, welke daaruit moeten worden bestreden. Deels is dit een gevolg van de noodzakelijkheid van meerdere troepenverplaatsingen tot het houden van oefeningen, vooral van schiet-oefeningen, anderdeels van het vervoer van verschillende artikelen voor de verpleging van het leger, zooals meel uit de militaire bakkerijen te 's *Gravenhage* en te *Amsterdam*, in welke plaatsen het graan voor alle militaire bakkerijen wordt aangeschaft en gemalen, van brood en vleesch uit verschillende militaire bakkerijen en slachterijen naar garnizoensplaatsen, waar geen militaire bakkerijen en slachterijen zijn gevestigd, enz.

Verhooging van het artikel met f25.000 is daardoor noodig.

XIII DE AFDEELING.

Verskillende uitgaven.

Art. 66. Kosten van onderscheidingsteekenen. De voor dit onderwerp bij de begroting voor de laatste jaren toegestane bedragen zijn telkens ontoereikend geweest tot het bestrijden der daarvoor te doene uitgaven en zij zijn over de jaren 1894—1897 respectievelijk met f759,70, f1815,68, f1864,12 en f1464,45⁵, uit den post voor onvoorziene uitgaven aangevuld moeten worden.

In deze omstandigheid is aanleiding gevonden, om voor 1899 f1400 meer uit te trekken dan voor 1898 werd toegestaan.

Art. 67. Drukkerij van onderscheiden aard, ten dienste van het leger, enz. De kosten van dit onderwerp hebben, sedert verscheidene jaren, de daarvoor telkens toegestane bedragen overschreden. Over de jaren 1894—1897 zijn, voor het hier besproken onderwerp; respectievelijk f1460,74⁵, f3311,25, f10.345,70⁵ en f4755,55, uit den post voor onvoorziene uitgaven moeten worden overgeschreven.

Met het oog hierop en terwijl het niet te voorzien is, dat een bedrag, als voor 1898 werd toegestaan, voor 1899 voldoende zal zijn, wordt thans een bedrag van f5000 meer aangevraagd dan voor 1898 is toegestaan.

Art. 78. Kosten wegens het onderhouden van veteranen, enz. Voor dit onderwerp wordt, met het oog op de geleidelijke vermindering van het aantal veteranen en militaire huisgezinnen, voor 1899 f200 minder geraamd dan voor 1898 is toegestaan.

Art. 80. Kosten vallende op telegrafische en telephonische correspondentie. Het toenemend gebruik, dat van de telegraaf en telephoon moest worden gemaakt, heeft veroorzaakt, dat over de jaren 1894—1897 respectievelijk f397,98, f612,41, f912,24⁵ en f917,48, uit den post voor onvoorziene uitgaven is moeten worden overgeschreven.

Eene hogere raming voor 1899 tot een bedrag van f900, boven dat hetwelk voor 1898 werd toegestaan, is dus wenschelijk.

XIV DE AFDEELING.

Non-activiteits-traktementen, pensioenen, gagementen, onderstanden, lijfrenten, toelagen en wachtgelden.

Artt. 84, 85 en 86. Pensioenen.

Het totaal bedrag voor pensioenen, volgens de bij deze begroting overgelegde staten, in de onderscheidene pensioenregisters ingeschreven, beloopt op 31 Mei 1898 f2.417.267,50, tegen een bedrag van f2.429.207,50, op hetzelfde tijdstip in 1897 en beloopt alzoo f11.940 minder.

De ramingen voor de artt. 84 en 86 zijn voor 1899 respectievelijk f16.600 en f6000 hooger, die voor art. 85 f15.000 lager uitgetrokken dan voor 1898

was toegestaan. Voor de bovenvermelde artikelen te zamen wordt mitsdien f7600 meer uitgetrokken.

XVIde AFDEELING.

Wapen der marechaussee.

Art. 94. Traktementen, enz. Toegestaan voor 1898 f43.950. Geraamd voor 1899 f44.950. Meer voor 1899 f1.000.

Meer: Twee kapiteins meer en twee eerste-luitenants minder f1.600.

Minder: Verhooging van traktement wegens dienstjaren f600.

Meer als boven f1.000.

Art. 95. Soldijen, enz. Toegestaan voor 1898 f667.796. Geraamd voor 1899 f698.735. Meer voor 1899 f30.939.

Meer: Voor soldijen f17.717,10.

Voor verhoogde soldijen f666,12⁵.

„ scheeps- en wagenvrachten f0,57⁵.

„ eerste uitrusting f4.150.

„ schadeloosstelling voor het aanschaffen van dienstpaarden f7.500.

„ fourage f905,20.

Meer als boven f30.939.

De hoogere raming van kosten voor soldijen enz. van het wapen der marechaussee heeft een tweeledig doel.

In de eerste plaats wordt daarmede beoogd het mogelijk maken van eene geringe uitbreiding van het wapen; in de tweede plaats is zij het gevolg van eene poging om het lot en de positie van den gewonen marechaussee eenigszins te verbeteren.

De uitbreiding bepaalt zich tot het versterken van de 1ste divisie van het wapen met *een* brigadier te paard en *een* marechaussee te voet en van de 4de divisie met *een* brigadier en *drie* marechaussees te paard.

De uitbreiding aan de 1ste divisie te geven, moet strekken om de grensbeveiliging in het rayon der brigade Breda te verbeteren.

Deze liet volgens de rapporten der betrokken autoriteiten te wenschen over, totdat ten vorigen jare bij wijze van proef te Strijbeek een detachement dier divisie gevestigd werd om in de grensbeveiliging eene afdoende verbetering te brengen.

Die vestiging, bij wijze van proef genomen, om uit te maken of het al dan niet noodig is aldaar eene vaste brigade te vestigen, heeft doen zien, dat zoodanige brigade niet noodig is, mits de brigade Breda met het genoemde personeel wordt versterkt.

Voor de uitbreiding der 4de divisie bestaan de volgende redenen.

Op verzoek van den vorigen Minister van Justitie werd in het jaar 1895 door den ambtsvoorganger van den ondergeteekende de oprichting eener brigade te Valthermond bevolen, zonder dienovereenkomstig het personeel dier divisie uit te breiden. Dit geschiedde door het benodigde personeel — *een* brigadier en *drie* marechaussees te paard — te ontleenen aan het personeel der overige brigades van gezegd korps.

Herhaaldelijk is daarna door den betrokken korpscommandant en den inspecteur, belast met het algemeen toezicht over het wapen der Koninklijke marechaussee, de aandacht gevestigd op het bezwaar, dat door gezegde wijze van handelen ontstond.

Vooraf doet zich dat bezwaar ernstig gevoelen, als het tot handhaving van rust en orde noodig is, — in de veenstreken veelal jaarlijks het geval —, detachementen marechaussee tijdelijk op eenig punt te detacheren, als wanneer het daarvoor noodige personeel mede door verschillende brigades moet worden afgestaan.

Het wordt mitsdien wenschelijk geacht, het voor vermelde brigade benodigde personeel beschikbaar te stellen, ten einde de brigades der divisie hare normale sterkte te kunnen hergeven.

Hierbij wordt aangeteekend, dat op de thans voorgestelde uitbreiding van het wapen door den Minister van Justitie wordt aangedrongen. De kosten daaraan verbonden bedragen ongeveer f5000.

Het overige gedeelte van het aangevraagde bedrag, omstreeks f25.000, wordt noodig geacht voor het tweede hiervoren omschreven doel.

Daaromtrent diene het volgende.

Herhaaldelijk is zowel door de autoriteiten als in dagbladartikelen gewezen op de geringe bezoldiging van het mindere personeel van het wapen der Koninklijke marechaussee, eene bezoldiging, die, in verband met de daarvan te bestrijden uitgaven, slechts een karig zakgeld overlaat, niet in verhouding tot de vele en zware diensten, door den marechaussee verricht, noch tot de toewijding daarbij door hem aan den dag gelegd, noch zelfs tot het zakgeld dat aan graadgenooten van de overige bereden wapens van het leger wordt toegekend.

Meer in het bijzonder drukt deze toestand op den bereden marechaussee, zooals uit het onderstaande blijkt.

De marechaussee wordt door het Rijk gehuisvest en van wapens voorzien; in zijne voeding en kleeding, in de aanschaffing van zijn paard, zijn paarde-tuig, zijne uitrustingsstukken enz. moet hij zelf voorzien, zonder daarin op eenigerlei wijze door het Rijk te worden te gemoet gekomen. Verliest hij zijn paard, zelfs bij bevolen diensten, hij moet ten tweeden male zich op eigen kosten een ander aanschaffen. Krijgt een officier bij eerste aanschaffing van een paard eene tegemoetkoming vanwege het Rijk, ten bedrage van f 300, de marechaussee ontvangt niets. Verliest een officier zijn paard ten gevolge van bevolen diensten, hem wordt eene gedeeltelijke schadeloosstelling toegekend; zooals gezegd, de marechaussee ontvangt in gelijke omstandigheden niets.

Er behoeft niet over te worden uitgeweid op welke wijze de marechaussee ten gevolge van de kosten, die hij van zijne soldij moet bestrijden, in zijn zakgeld wordt bekrompen.

Neemt men in aanmerking dat de soldijen van den marechaussee der 2de klasse te paard en te voet respectievelijk f 1,37 en f 1,10 per dag bedragen; dat de kosten van eerste uitrusting voor ieder hunner respectievelijk ongeveer f 750 en f 140 bedragen, en dat deze bedragen, door het Rijk voorgeschoten, worden terugbetaald door eene dagelijksche korting op de soldij ten bedrage van respectievelijk f 0,30 en f 0,15, dat door den man dagelijks voor zijne voeding omstreeks f 0,60 wordt betaald, dan volgt daaruit, dat den bereden marechaussee dagelijks f 0,47, den onbereden marechaussee f 0,35 overblijft.

Daarvan moeten dan nog worden betaald de premiën voor het onderlinge paardenverzekeringsfonds, de veeartsenijkundige hulp bij ongesteldheid van het paard, de bijdrage in het onderlinge ziekenfonds, de reparatiën aan kleeding, uitrusting en paarde-tuig, de bewassing, vuur en licht, hoofdelijken omslag en tal van andere gedwongen uitgaven.

Onder zulke omstandigheden slinkt het overblijvende zakgeld tot een zeer gering bedrag.

Eene verbetering treedt voor den marechaussee in als hij zoover komt, dat zijne schuld in de uitrusting- en reserverekening is aangezuiverd.

Daarmede zijn echter jaren gemoed. Bij eene schuld van f 750 voor eerste uitrusting bijvoorbeeld en eene jaarlijksche aflossing van f 110, zou die schuld in ongeveer 7 jaren gedelgd kunnen zijn, wanneer niet inmiddels herhaalde vernieuwingen moesten geschieden en ook het paard voortdurend in waarde daalt.

De kosten van vernieuwingen worden jaarlijks op \pm f 36 geraamd, ten gevolge waarvan de aflossing op f 74 wordt teruggebracht en mitsdien de schuld voor eerste uitrusting gemiddeld eerst in het tiende of elfde jaar gedelgd is.

Het kan geene verwondering baren, dat, onder zulke ongunstige omstandigheden bij zwaren en uitputtenden dienst over dag en 's nachts, de marechaussee na het einde van zijne eerste zes-jarige verbintenis weinig lust gevoelt om eene tweede verbintenis aan te gaan.

Heeft hij weinig vooruitzicht tot bevordering, dan tracht hij bij de overige Rijks- of wel bij de gemeentepolitie eene betrekking te verkrijgen en verlaat den dienst. Het verwerven van zoodanige betrekking gelukt hem, met het oog op zijne bruikbaarheid als politiebeambte, maar al te goed; en aangezien gewoonlijk de besten de meeste kans van slagen hebben, zijn het vooral dezen, die het wapen verlaten. De inspanning van zes jaren aanhoudende zorg en toewijding om den marechaussee tot een bruikbaar politiebeambte te maken zijn alsdan voor het wapen verloren; het afriichten van nieuwelingen begint opnieuw om met hetzelfde resultaat te eindigen.

Herhaaldelijk zijn van de zijde der korpscommandanten van het wapen en van den inspecteur der cavalerie voorstellen gedaan om aan dezen toestand te gemoet te komen en, door lotsverbetering van den marechaussee, een billijken wensch te bevredigen.

Terugdeinzen voor de daarmee gepaard gaande kosten was steeds het antwoord op deze voorstellen, al werd ook de gegrondheid van de aangegeven argumenten toegegeven. De ondergeteekende meent echter, dat niet alleen het belang van het wapen der marechaussee, maar vooral het landsbelang gebiedend vordert, dat thans eene schrede wordt gezet op den weg der verbetering. Met vertrouwen doet hij daartoe het voorstel, overtuigd dat de aan-gevraagde gelden ruimschoots hunne rente zullen afwerpen.

Bij de voorstellen tot lotsverbetering is hij in de eerste plaats den bereden marechaussee indachtig geweest, omdat vooral voor dezen de toestand het ongunstigst is.

De voorstellen omvatten:

a. het verstrekken eener tegemoetkoming in de kosten voor eerste uitrusting aan hen, die bij het wapen in dienst treden, ten bedrage van / 75 voor een bereden en van / 25 voor een onbereden marechaussee;

b. het toekennen aan elken bereden marechaussee, die zich in zijn eerste, tweede en derde dienstjaar bevindt aan het einde van elk dezer jaren van eene schadeloosstelling voor het aanschaffen van zijn dienstvaard ten bedrage van / 50;

c. het verstrekken van eene gedeeltelijke schadeloosstelling aan ieder bereden onderofficier en mindere van het wapen, die zijn paard door of ten gevolge van bevolen diensten verliest;

d. het verhoogen der soldij van de marechaussees der 2de klasse, die zich in hun vierde, vijfde en zesde dienstjaar bevinden, met / 0,10 per dag en van die der marechaussees der 1ste klasse (dat zijn zij, die zes of meer dienstjaren tellen) met / 0,05 per dag; eene verhooging waardoor de soldijen voor deze categoriën klimmen: voor de marechaussees der 1ste klasse tot op respectievelijk / 1,52 en / 1,25 en voor de marechaussees der 2de klasse, die van drie tot zes dienstjaren tellen, tot op respectievelijk / 1,47 en / 1,20, al naarmate zij tot het bereden of tot het onbereden gedeelte behooren;

e. het verhoogen der soldij van de brigadiers-titulair (onderofficieren op de soldij van marechaussee) tot respectievelijk / 1,57 en / 1,30 per dag, al naarmate zij tot het bereden of tot het onbereden gedeelte behooren, met gelijktijdige uitbreiding van het aantal dezer onderofficieren tot het 1/5 gedeelte van het aantal der manschappen;

f. het verzwaren van het door het Rijk verstrekte ration fourage voor het marechaussee-paard, ten einde het bijvoederen van het paard door den eigenaar ten koste van zijn zakgeld te voorkomen.

De ondergeteekende is van meening, dat bij aanneming dezer voorstellen de marechaussees, na het einde hunner eerste dienstverbintenis in zooveel gunstiger omstandigheden zullen geraken, dat zij meer dan thans tot het aangaan van volgende verbintenissen geneigd zullen zijn.

XVIIde AFDEELING.

Buitengewone uitgaven.

A. Dienst der genie.

Art 97. 1ste genie-commandement. Voor den bestaanden toestand. Het wordt noodig geacht in verschillende garnizoenen, waar daartoe thans geen gelegenheid bestaat, het tafelgereedschap in daarvoor aan te schaffen kasten stofvrij op te bergen.

In de kazerne Weeshuis te Naarden is het logies voor de onderofficieren en manschappen zeer bekrompen; door het optrekken van eene verdieping kan verbetering in den toestand worden gebracht en tevens gelegenheid worden verkregen om van de bestaande localiteit beter partij te trekken.

Door het overbrengen van eene batterij veld-artillerie uit Utrecht naar Amersfoort komt in de kazerne der veld-artillerie in eerstgenoemde plaats ruimte beschikbaar, waardoor het logies kan worden verbeterd en de gelegenheid wordt verkregen de tuigenkamers van den zolder der genietroepen-kazerne over te brengen naar de kazerne der veld-artillerie.

Hierdoor, en door het wijzigen van de oplegging der geweren, die onder het beheer staan van den magazijnmeester der artillerie, ontstaat de moge-

lijkheid, eenige hoog noodige verbeteringen in het logies der genietroepen aan te brengen, de wapenen beter op te leggen en te voorzien in de dringende behoefte aan schoollokalen.

De voorhanden badinrichting in het militair hospitaal te Utrecht voldoet niet meer aan de meest bescheiden eischen, die aan deze inrichting moeten gesteld worden. Er zijn slechts drie kleine badvertrekken voorhanden, waar de ingekomen zieken, somtijds 34 per dag, zich moeten ontkleeden, reinigen en van hospitaalkleding voorzien; waar de lijdens aan venerische ziekten en schurft moeten behandeld worden; waar douches moeten worden toegepast en bovendien officieren en onderofficieren moeten behandeld worden.

Afdoende verbetering is hier slechts te verkrijgen door het gebouwtje af te breken en door een ander te vervangen.

Bij dit hospitaal bestaat geen gelegenheid voor het doen van pathologische onderzoekingen en is door het doen van chemische onderzoekingen slechts een ongunstig gelegen kelderlokaal beschikbaar. De thans buiten gebruik zijnde woning voor een apothekersbediende, die door hare ligging voor hare tegenwoordige bestemming weinig geschikt is en, ter voorkoming van verval, dringend herstelling eischt, kan met betrekkelijk geringe kosten tot chemisch-pathologisch laboratorium worden ingericht.

De herstellingen aan de schietbanen op het fort aan de Bildtstraat betreffen in hoofdzaak de voltooiing van de in vorige jaren aangevangen verbetering der banen.

De woning van den portier van het centraal magazijn van militaire kleeding en uitrusting te Woerden bestaat uit twee zeer kleine kamertjes, waarvan één tot keuken dient, en uit een vertrek in een op de binnenplaats van het magazijn afzonderlijk staand gebouwtje. Door het plaatsen van eene verdieping op laatstgenoemd gebouwtje zal eene geschikte woning voor dien portier worden verkregen.

Door wijziging te brengen in de indeeling van het hoofdwachthuis te Gorinchem is het mogelijk, de bibliotheek en vereenigingszaal voor officieren uit de Smakheulkazerne over te brengen naar het hoofdwachthuis. Daardoor komen lokalen beschikbaar voor eene zeer noodige verbetering van het logies aldaar.

In de Willemskazerne te Gorinchem bestaat geene gelegenheid tot behoorlijke reiniging van het lichaam. Evenals bij andere kazernes wordt zoodanige gelegenheid uit een hygiënisch oogpunt ook hier noodig geacht.

Het wachthuis aan de Koepoort te Woudrichem, bestemd tot woning voor den opzichter van fortificatiën met zijn gezin en tot berging van het archief, biedt daartoe geen voldoende ruimte aan en is bovendien gebrekkig ingericht. Door het aanbrengen van een borstweringmuur en van een kap met beschoten dak, alsmede door wijziging van de indeeling, kan verbetering van den gebrekkigen toestand worden verkregen.

Art. 98. 2de genie-commandement.

Voor den bestaanden toestand.

Voor de redenen die geleid hebben tot het uittrekken van een post voor de aanschaffing van kasten voor tafelgereedschap, meent ondergeteekende te mogen verwijzen naar de toelichting bij art. 97.

De onderofficiërskamers in de bomvrije kazernes der oost-batterij en onder het zeefront in fort Erfprins bij den Helder zijn voorzien van steenen vloeren. Ter verbetering van de woonbaarheid wordt het noodig geacht, in deze lokalen houten vloeren aan te brengen.

In verband met klachten omtrent de onveiligheid van het terrein achter de schietbanen bij het fort *Dirks-Admiraal*, zijn deze buiten gebruik gesteld en zullen voortaan, voor het houden van schietoefeningen door het garnizoen te den Helder, uitsluitend de schietbanen in de duinen tusschen Dagersplaats en Huisduinen worden gebruikt. De bestaande Veltmaninrichtingen van de twee banen bij het fort *Dirks-Admiraal* zijn daarvoor overgebracht naar die in de duinen, terwijl twee aldaar aanwezige banen van eene dergelijke inrichting moeten voorzien worden, en in de duinen nabij het fort *Kijkduin* een schijvenloodsje moet worden gemaakt.

De kazerne der infanterie in het fort *Erfprins* en de kazerne der artillerie in de Langstraat verkeerden in geval van brand in zeer nadeeligen toestand, daar voldoende water slechts met zeer veel moeite te verkrijgen is. Men wenscht hierin verbetering te brengen door het aanbrengen van de noodig geachte brandkranen.

Het lokaal waar thans de smeden in het fort op de *Harssens* werken, is als werkplaats weinig geschikt en veroorzaakt veel rook en vuil in het fort. Men stelt zich voor, in dit bezwaar te voorzien door een tijdelijk gebouwtje buiten het fort op te stellen.

Wegens gebrek aan localiteit in het gedeelte van de Oranje-Nassau-kazerne te Amsterdam, waar de compagnieën van het 2de regiment vestingartillerie zijn gehuisvest, moet des zomers een deel der miliciens worden ondergebracht op een zolder, waar het logies te wenschen overlaat. Voorts is geen gelegenheid beschikbaar voor het houden van belegeringsoefeningen op de kaart, zoodat een zelfde lokaal moet gebezigd worden voor bijeenkomsten van officieren, van onderofficieren en van kanonniers. Bovendien eischen de bureelen van den hoofdofficier belast met het bevel over de compagnieën en van den kapitein voor het materieel dringend eenige uitbreiding, en zijn de geweren van het regiment op te grooten afstand van de kazerne ondergebracht.

Door vijf, in de kazerne wonende, gehuwde militairen buiten de kazerne te huisvesten kan hierin afdoende verbetering worden gebracht.

Ten einde, in geval van brand op de zolders van de Oranje-Nassau-kazerne, van het magazijn van kleeding en van het hospitaal, deze dadelijk van alle zijden met kracht te kunnen bestrijden, wordt het noodig geacht ijzeren brandladders bij die gebouwen aan te brengen.

Door verplaatsing van het bureel van den commandant van het korps pantserfortartillerie naar de groote kazerne te Haarlem wordt het mogelijk, de voor dit bureel tijdelijk in gebruik genomen lokalen der cavaleriekazerne weder te bestemmen voor het verblijf van een officier. Deze vertrekken moeten daarvoor eenigszins gewijzigd en ten deele opnieuw gemeubeld worden.

Tot meerdere veiligheid van de waarnemers is het noodig, de open waarnemingsposten van de schietbanen te IJmuiden en te Hoek van Holland te vervangen door gesloten posten. Daardoor wordt tevens het voordeel verkregen dat voor de aanwijzing der schoten, en derhalve ook voor het schijfschieten, minder tijd vereischt wordt.

Het militair hospitaal te 's Gravenhage beantwoordt niet aan de meest bescheiden eischen, welke aan deze inrichting moeten gesteld worden. Door den aankoop van nevensliggend terrein, waarvoor thans een post op de begrooing is gebracht, wordt het mogelijk voor een niet te hoog bedrag eene verbouwing tot stand te brengen, waardoor aan de billijke eischen van den geneeskundigen dienst wordt voldaan.

De gelegenheid tot het geven van rijkunstig onderricht is bij de eskadrons, die te 's Gravenhage garnizoen houden, onvoldoende. Het wordt daarom noodig geacht, op het terrein bij de Alexanderskazerne eene rijloods bij te bouwen.

Het oefeningsterrein aan de Raamgracht te Delft wordt gedeeltelijk afgesloten door een ijzeren hek van de gemeente en voor een ander deel door eene palisadeering van het Rijk. Deze laatste is bij den grond afgerot. Het voornemen bestaat haar te vervangen door een ijzeren hek in overeenstemming met dat van de gemeente.

De inrichting der strafkamers te Gouda is zeer onvoldoende. Het wordt daarom noodig geacht, een nieuw arrestantengebouw te bouwen.

Art. 99. 3de genie-commandement.

a. Voor den bestaanden toestand.

Ook in het 3de genie-commandement wordt de aanschaffing van kasten voor tafelgereedschap noodig geacht.

De kazerneering voor de onderofficieren en de inrichting der cantines voor onderofficieren en manschappen te 's Hertogenbosch eischen dringend verbetering.

In de kazerne „Groot-Tuighuis” zijn de cantines te klein en bovendien ongeschikt gelegen. Door het aanbrenge van ijzeren moerbalken en het wegnemen van standvinken is het mogelijk op den beganen grond eene voldoende ruimte te verkrijgen voor het aldaar aanbrenge van een gymnastieklokaal en van de cantines. De daardoor op de verdieping beschikbaar komende cantinelokalen kunnen tot logies voor manschappen worden ingericht.

Door bij de „Citadelkazerne” een nieuw wachtlokaal en tegen den ringmuur aldaar eene loods te bouwen, wordt het mogelijk de tegenwoordige wachtlokalen, alsmede de berg- en herstellingsplaats voor pioniergereedschap, te ontruimen en deze lokalen te bestemmen tot verbetering van het onderofficierslogies.

Door voorts een gedeelte van de houtloods in de Tolbrugstraat in te richten tot bergplaats voor rijwielen, kan het lokaal der Citadelkazerne, dat thans voor het genoemde doel wordt gebruikt, weder tot logieslokaal bestemd worden.

Door het bouwen van een afzonderlijk gebouwtje bestemd tot woning van een adjudant-onderofficier en tot bataljonsbureel, wordt het mogelijk, de thans daarvoor gebruikte lokalen in de Jacobskazerne te bestemmen tot verbetering van het zeer bekrompen logies der onderofficieren in die kazerne.

De gelegenheid tot het geven van rijkunstig onderricht is bij de batterijen, die te 's Hertogenbosch garnizoen houden, onvoldoende. Het wordt daarom noodig geacht, aldaar nog eene rijloods te bouwen.

Het logies der onderofficieren in de kazerne Groot-Arsenaal te Bergen op Zoom laat te wenschen over; door het aanbrenge van eenige kleine wijzigingen kan hierin voldoende verbetering komen.

De schijvenloods op het schietterrein Kijk in de Pot verkeert in bouwvaligen staat en is te klein.

In Bergen op Zoom kon, wegens gebrek aan localiteit, tot dusverre geene uitvoering worden gegeven aan het voorschrift, om de gedeponeerde goederen van elke compagnie afzonderlijk op te leggen. Door het vertrek van eene batterij veld-artillerie naar 's Hertogenbosch kunnen thans daarvoor lokalen in de kazerne Prinsenhof en aan de Koornmarkt worden bestemd en kunnen de lokalen in de kazerne Groot-Arsenaal, waarin tot nu toe al de gedeponeerde goederen waren opgeborgen, voor bedoelde afzonderlijke oplegging worden ingericht.

In de kazerne Koornmarkt zijn de logieslokalen te bekrompen, terwijl allerlei lokalen, noodig voor den huishoudelijken dienst — zooals deponeerkamers, reinigingslokalen, enz. — ontbreken of onvoldoende zijn. Voor de verbetering van deze kazerne wordt f 33.000 noodig geacht, waarvan thans een eerste termijn is uitgetrokken. Hierin is geen bedrag begrepen voor aankoop van terrein, omdat wordt ondersteld dat het benodigde terrein voor het bouwen van een bataljonsbureel, van een onderofficiersverblijf, van een keuken en van privaten, door de gemeente kosteloos zal worden beschikbaar gesteld.

De verbetering van de kazerne te Vlissingen betreft voornamelijk het verbeteren van het onderofficierslogies in de kazerne Nieuw-Arsenaal.

Voor het verbeteren van den toegang tot de Maas bij Keizersveer, in het belang van den overgang van troepen, is het noodig op den zuidelijken oever een straatweg aan te leggen.

b. *Ter uitvoering van het algemeen plan van kazerneering.* Wanneer in 1899, in verband met de voltooiing van de Chassée-kazerne te Breda, het gebouw „de Lange stallen” wordt ontruimd, komt het wenschelijk voor daarvan partij te trekken tot het maken van bureelen, van magazijnen, van lokalen voor muzikanten en van eenige woningen voor gehuwden. Hiertoe wordt een totaal bedrag van f 50.000 noodig geacht, waarvan thans een eerste termijn is uitgetrokken. Daartegenover zal jaarlijks f 2560 aan huur kunnen bespaard worden.

De bereden artillerie te Bergen op Zoom is thans met de infanterie samen gehuisvest in de kazerne Prinsenhof.

Ter verbetering van het logies der infanterie is het noodig, de door eerstgenoemd wapen ingenomen lokalen weder ter beschikking van de infanterie te stellen en de artillerie elders onder te brengen.

Door hiertoe een nieuw kazernement op het terrein bij het Klein Arsenaal

te bouwen, wordt tevens het voordeel verkregen, dat de artillerie meer in de nabijheid van het oefeningsterrein en van de stallen wordt gekazerneerd.

De geheele kosten van het te bouwen kazernement worden begroot op f 60.000.

Art. 100. 4de genie-commandement. a. Voor den bestaanden toestand. Ook in het 4de genie-commandement wordt de aanschaffing van kasten voor tafelgereedschap noodig geacht.

De ontworpen loods te Groningen is zeer noodig tot werkplaats voor de genie, bergplaats voor oud materieel, schoonmaakgereedschappen, materieel voor brugvernieling, archiefkisten voor mobilisatie, enz.

De voorzieningen aan de schietbanen in de linie van Helpman betreffen het verbeteren van het scherm op den kogelvanger en het herstellen van de schietpoorten en schietstanden.

De voorzieningen aan het paviljoen in den tuin van het hospitaal te Groningen betreffen verschillende zeer noodzakelijke herstellingen, die met het oog op de mogelijkheid van den bouw van een nieuw militair hospitaal, tot nu toe werden uitgesteld, doch thans niet langer kunnen achterwege blijven.

De gymnastiek- en schermoefeningen der infanterie te Deventer moeten thans in de daarvoor weinig geschikte onderofficierseetzaal worden gehouden: bovendien is het logies der manschappen zeer beklomp. Deze bezwaren kunnen door den ontworpen bijbouw worden opgeheven.

De voormalige officierscantine te Milligen is thans ingericht tot woning voor een gehuwd directeur van het Remonte-depot: in verband daarmee wordt het noodig geacht, de bij het depot noodige bureelvertrekken over te brengen naar een bij die woning aan te brengen bijbouw.

De wacht- en arrestlokalen in de Willemskazerne te Arnhem zijn niet doelmatig ingericht. De ontworpen verbetering beoogt het verkrijgen van afzonderlijke vertrekken voor de wachtcommandanten, het maken van cellen tot afzonderlijke opsluiting van provoostarrestanten en het verbeteren van verlichting en luchtversching.

Het logies van de onderofficieren in de kazerne het Arsenal en in de Minderbroederskazerne te Venlo is onvoldoende. Met de ontworpen verbetering wordt beoogd het vergrooten van de beschikbare ruimte en het inrichten van afzonderlijke zitkamers.

Het tot dusverre, voor berging van levensmiddelen in gebruik zijnde lokaal op den zolder van de kazerne het Arsenal, is te klein en eischt een moeilijk transport van levensmiddelen.

Door het achterste gedeelte der voormalige kerk in de Minderbroederskazerne tot magazijn in te richten, kan verbetering in dien toestand worden gebracht.

In de keuken in de Minderbroederskazerne, in gebruik bij het 2de eskadron van het 2de regiment huzaren, worden nog fornuizen van verouderde constructie aangetroffen. Ter verkrijging van brandstofbesparing en om het bereiden van de spijzen gemakkelijker te maken, wordt het noodig geacht, ook hier fornuizen van het model *SENKING* aan te brengen.

De kazerne „les bons Enfants” en het Groot Tuighuis te Maastricht worden nog met petroleum verlicht; dit veroorzaakt veel kosten van onderhoud en veel arbeid voor het schoonmaken en bijvullen van de lampen, terwijl het ook het brandgevaar verhoogt. Men wenscht thans deze gebouwen geheel van gasverlichting te voorzien.

De gelegenheid tot het geven van rijkunstig onderwijs is te Amersfoort onvoldoende. Daarom is het wenschelijk aldaar nog eene rijloods te doen bouwen.

Aan de verbetering van het voorterrein der infanterie-kazerne te Amersfoort wordt reeds gedurende enkele jaren een klein bedrag besteed; aangezien het op die wijze nog lang zal duren, eer van dit terrein voor de oefeningen kan worden partij getrokken, hoewel daaraan groote behoefte bestaat, is het wenschelijk, deze verbetering nu in eens verder tot stand te brengen.

Tevens is hierin begrepen het aansluiten, aan het terrein der infanterie-kazerne, van het terrein kadastraal bekend gemeente Amersfoort, sectie C, n°. 350, 351, 532, 433 en 510, waarvan de overname werd goedgekeurd bij de

wet van 7 Juli 1887 (*Staatsblad* n°. 124) alsmede het ophoogen van laatstbedoeld terrein.

De scherm- en gymnastieklokalen in de infanteriekazerne te Amersfoort zijn voor het doel te laag en te klein. Door het ontworpen gebouw wordt niet alleen aan dit bezwaar te gemoet gekomen, maar tevens de gelegenheid verkregen tot verbetering van het logies der onderofficieren, waaraan eveneens dringend behoefte bestaat.

b. *Ter uitvoering van het algemeen plan voor kazerneering.* Toen de plannen voor den nieuwen kazernebouw te Assen werden opgemaakt, lag het niet in de bedoeling, daarheen ook den staf e. a. van het 1ste regiment infanterie over te brengen. Dit is sedert geschied zonder vergrooting van de beschikbare ruimte, waardoor een toestand in het leven is geroepen, die op den duur niet kan worden bestendig.

Voorts zijn de scherm- en gymnastieklokalen te klein.

Door het ontworpen gebouw worden niet alleen de bovengenoemde bezwaren opgeheven, maar wordt tevens de gelegenheid verkregen tot verbetering van het logies der onderofficieren, waaraan eveneens behoefte bestaat.

De Minister van Oorlog,

ELAND.

STAATS-BEGROOTING VOOR HET DIENSTJAAR 1899.

VIIIste HOOFDSTUK.

VOORLOOPIG VERSLAG.

Het onderzoek van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor 1899 gaf in de afdeelingen der Kamer aanleiding tot de volgende opmerkingen:

Algemeene beschouwingen.

Vele leden verklaarden met groote bezorgdheid te hebben kennis genomen van deze begrooting, waarbij, in vergelijking met die voor 1898, eene belangrijke vermeerdering der gewone defensie-uitgaven valt te constateeren. De volgende becijfering werd te dien aanzien gemaakt. Worden de uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel, waarvoor ten vorigen jare *f*79.000 meer werd uitgetrokken, buiten beschouwing gelaten, dan blijkt, dat voor gewone en buitengewone uitgaven, voor pensioenen en voor het wapen der marechaussee ruim *f*63.000 voor 1899 meer wordt geraamd dan voor 1898 werd toegestaan. Trekt men van dit bedrag de meerdere uitgaven voor pensioenen en voor het wapen der marechaussee af, zooals voor een goed overzicht wenschelijk schijnt, omdat de laatste niet strekken voor een zuiver militair doeleinde en de Regeering op de vermeerdering der eerste weinig invloed kan oefenen, dan verkrijgt men voor gewone en buitengewone uitgaven, op deze begrooting voorkomende, een bedrag, dat ongeveer *f*24.000 hooger is dan dat, hetwelk daarvoor in 1898 werd toegestaan.

Het totaal der buitengewone uitgaven op de begrooting voor 1898 (XVIIde en XVIIIde afdeeling) bedraagt ruim *f*700.000, dat van dezelfde soort van uitgaven op deze begrooting (XVIIde afdeeling, waar thans onder B voorkomt de eenige nog overige post van de XVIIIde afdeeling der vorige begrooting) ruim *f*540.000, zoodat voor de gewone uitgaven thans een bedrag van ongeveer *f*160.000, of — vermeerdert men dit bedrag met de genoemde som van *f*24.000 — van ruim *f*180.000 meer is uitgetrokken. Vergeten mag nu evenwel niet worden, dat de arbeidsloozen in de VIIde afdeeling, die voor het dienstjaar 1898 te laag bleken geraamd en daarom onlangs bij suppletoire begrooting zijn verhoogd, voor dit jaar, opdat zoodanige verhooging niet wederom noodig zal zijn, *f*100.000 hooger zijn geraamd. Ook dient in aanmerking te worden genomen, dat, in verband met de stijging van de graanprijzen, de prijs van het brood ongeveer *f*130.000 hooger is geraamd en dat thans de raming van de kosten der fourage die voor 1898 met ruim *f*80.000 overtreft.

Maar deze ongunstige omstandigheden, waarin, ten opzichte van sommige uitgaven op deze begrooting, de Regeering verkeert, worden verre opgewogen door de buitengewoon gunstige, waarin zij zich, met betrekking tot andere uitgaven, ziet geplaatst. Immers, hoofdzakelijk ten gevolge van den verkorten eerste-oefeningstijd en de vermindering der sterkte van het blijvend gedeelte, kan zij, in vergelijking met het vorige jaar, op de posten voor soldij, kleeding

en uitrusting, aankoop van brood en aanschaffing van levensmiddelen eene zeer belangrijke besparing doen. Schat men deze op een totaal bedrag van f220.000, en telt men daarbij het bedrag van f10.000, dat op art. 63 kan worden bespaard, omdat in het jaar 1899 geene keuringen zullen worden gehouden van voor den krijgsdienst geschikte paarden, dan komt men tot de conclusie, dat aan gewone uitgaven dit jaar ongeveer f100.000 meer zal worden besteed dan in 1898 daarvoor werd toegestaan.

Waar bij den tegenwoordigen toestand der financiën inachtneming der zuinigheid gewenscht is, had men vertrouwd, dat vooral bij dit hoofdstuk der begrooting en door dezen Minister, die bij de behandeling van hoofdstuk VIII der begrooting ten vorigen jare, zoo ernstig zijn voornemen daartoe heeft te kennen gegeven, zooveel mogelijk naar bezuiniging zou zijn gestreefd.

Nu van zoodanig streven niet is gebleken, maakten verscheidene leden tegen deze begrooting ernstig bezwaar.

Enkelen herhaalden de verklaring ten vorigen jare in het Voorloopig Verslag over hoofdstuk VIII der begrooting afgelegd, dat hunne bezwaren niet zouden zijn weggenomen, zelfs al werd de begrooting met een betrekkelijk aanzienlijk bedrag verminderd. Om de daar opgegeven redenen, zouden zij ook thans weer zich genoodzaakt zien, hunne stem aan dit hoofdstuk der Staatsbegrooting te onthouden.

Bezuiniging. Vele leden waren van oordeel, dat, met goeden wil, op verschillende punten belangrijke bezuiniging kon hebben plaats gehad. Zij wezen er o.a. op, dat tegenwoordig in bijna alle rangen van het leger, het aantal officieren veel te groot is. Zonder noodzaak is het in de laatste jaren voortdurend opgedreven, zoodat bijv., waar in Indië 5 generaals zijn, wij hier te lande er 16 hebben.

Ook konden, naar deze leden meenden, de provinciale staven zonder bezwaar worden opgeheven. De werkzaamheden, welke deze thans verrichten, zouden dan kunnen worden overgebracht deels naar de provinciale griffiën en deels naar het Departement van Oorlog. Wellicht zou men ook de plaatselijke staven kunnen opheffen, althans op de inrichting daarvan belangrijk kunnen bezuinigen. Wederom drong men daarom aan op instelling van eene Staatscommissie tot onderzoek naar eventueel mogelijke bezuinigingen. Wel heeft ten vorigen jare de Minister de instelling van zoodanige commissie onnoodig geacht, omdat, naar zijne meening, reeds op alle artikelen wordt bezuinigd, maar men deelde dit gevoelen niet en was van oordeel, dat de Minister heeft voorbij gezien, dat de ambtenaren, die hem ter zijde staan, niet altijd bereid zijn tot het in overweging geven van doortastende maatregelen, terwijl eene Staatscommissie, waarin ook niet-militaire leden zitting zouden nemen, te dien aanzien op een vrijer standpunt zoude staan.

Plan voor de verdediging van Nederland. Verscheidene leden wenschten te weten, of het juist is, dat een eigenlijk plan voor de verdediging van Nederland niet bestaat. Zij stelden daarom de vraag, of het Departement van Oorlog met dat van Marine omtrent de eventuele verdediging van ons land overleg heeft gepleegd en zoo ja, of, in den vorm van afgewerkte en vastgestelde plannen, daarvan resultaten aanwezig zijn.

Hervorming onzer levende strijdkrachten. Waar ten vorigen jare bij de behandeling van hoofdstuk VIII der begrooting, is gebleken, dat deze Minister, al kon hij dienaangaande toen nog geene bepaalde mededeelingen doen, zich met plannen omtrent de hervorming onzer levende strijdkrachten ernstig onledig hield, had het vele leden bevreemd, dat noch onlangs in de Troonrede noch nu in de Memorie van Toelichting, omtrent die plannen iets is mededeeld. Zij zouden daarom gaarne vernemen, of daaraan wordt gewerkt, of wellicht van den inhoud eenige mededeeling kan worden gedaan en of op de indiening van een wetsontwerp reeds uitzicht kan worden gegeven.

Enkele leden gaven opnieuw als hunne meening te kennen, dat invoering van een stelsel van legerorganisatie als het Zwitsersche, hier te lande wenschelijk is. Verlichting van dienstplicht behoort op den voorgrond te staan en naar algemeene volksoefening moet zooveel mogelijk worden gestreefd. Naar hun oordeel kan de eerste-oefeningstijd nog aanmerkelijk korter zijn dan de thans ingevoerde van acht maanden. Ten bewijze daarvan haalden zij aan, dat in Zwitserland voor infanteristen een dienstdag van 47 dagen in het eerste jaar voldoende wordt geacht.

Dezen leden scheen het daarom aanbeveling te verdienen in het vervolg naar de jaarlijksche Zwitsersche revues eenige staf-officieren te zenden, ter beoordeeling der resultaten van het daar gevolgde stelsel.

Daartegenover betoogden anderen, evenals vroeger, dat een stelsel als het Zwitsersche voor ons land niet bruikbaar is. Overigens scheen het hun thans, nu een ontwerp van wet nog niet is ingediend en bij verschillende gelegenheden omtrent de meest wenschelijke wijze van legerhervorming reeds van gedachten is gewisseld, niet de geschikte tijd daaromtrent weder in beschouwingen te treden.

Verkorting van eerste-oefeningstijd. Men wenschte van den Minister te vernemen, of de resultaten, tot dusverre met de eerste-oefening van acht maanden verkregen, gunstig zijn geweest. Enkelen leden kwam de klacht ter oore, dat de kortere oefeningstijd gaat ten koste van de dienstplichtigen, in dien zin, dat deze thans te aanhoudend worden geoefend en er te veel van hunne krachten wordt gevergd. Bevat, zoo vroegen zij, deze klacht waarheid, en zoo ja, kan in het vervolg tegen overdrijving in dezen niet worden gewaakt?

Loting. Sommigen leden scheen het wenschelijk in de wet te bepalen, dat bij de loting niet meer de betrokkenen zelf hun nummer zullen trekken, maar dit voor hen zal geschieden door ouders of voogden of, bij niet aanwezigheid dezer personen, door den burgemeester. Aan de tooneelen van ruwheid en ongebondenheid, waartoe thans de loting maar al te veel aanleiding geeft, zou dan een einde zijn gemaakt.

Anderen leden kwam deze wetwijziging niet wenschelijk voor, het beoogde doel scheen hun volkomen bereikbaar, indien van Regeeringswege zooveel mogelijk werd gewezen op de onjuistheid der thans vrij algemeen bestaande meening, dat een loteling in persoon moet opkomen. Verzuim van werk om persoonlijk te loten, kan worden vermeden en vele patroons, welke thans hunne werklieden, met het oog op de loting, verlof geven, zullen dan aanleiding vinden dit verlof niet meer toe te staan.

Scheiding der militaire intendance en der militaire administratie. Met instemming hadden sommige leden gezien, dat aan het hoofd van de VIIIste afdeling van het Departement (comptabiliteit), waar tot dusverre, hoewel de werkring van zuiver administratieven aard is, een luitenant-kolonel-intendant was geplaatst, onlangs een hoofdofficier van de militaire administratie, namelijk een kwartiermeester, is benoemd. Nu daarmede weder eene schrede is gezet op den goeden weg, die leidt naar algeheele scheiding tusschen de militaire intendance en de militaire administratie, vertrouwden deze leden, dat spoedig deze weg ten einde toe zal worden afgelegd.

Toelagen aan officieren. In de Memorie van Antwoord betreffende de loopende begrooting, heeft de Minister medegedeeld, dat ook hij niet onvoorwaardelijk is ingenomen met de bestaande regeling ten aanzien van de toelagen voor officieren, dat hij dan ook aan de zaak nader zijne volle aandacht zoude wijden en gaarne, bij herziening, zoodanige regeling zoude bevorderen, waarbij, meer dan bij de tegenwoordige, met de billijkheid rekening zoude worden gehouden. Men vroeg, of spoedig de bedoelde regeling zal tot stand komen en naar welke beginselen daarbij aan officieren toelagen zullen worden verleend.

Zondagsrust. Sommige leden, hulde brengende aan dezen Minister voor hetgeen hij ter bevordering der Zondagsrust reeds heeft gedaan, meenden evenwel, dat in enkele opzichten alsnog verbetering kan worden aangebracht. Zoo hadden zij o.a. vernomen, dat bij een der regimenten vesting-artillerie op Zondag een *gewapend* appel is gehouden, hoewel dit evengoed op Zaterdag of Maandag had kunnen plaats vinden. Een ander lid herinnerde zich gezien te hebben, dat op een Zondagmorgen door soldaten paarden werden gezadeld voor officieren en hunne dames.

Militaire Pensioenraad. Met instemming had men bij de beraadslaging over hoofdstuk VIII der loopende begrooting, 's Ministers plan vernomen om, naar aanleiding van de meermalen geuite klachten over de uiterst gestrengre wijze, waarop de Militaire Pensioenraad de wettelijke bepalingen betreffende het toekennen van pensioen toepast, deze toch reeds zoo verouderde en gebrekkige bepalingen zoo spoedig mogelijk aan eene algeheele herziening te onderwerpen. Men vroeg, of een desbetreffend wetsontwerp binnenkort kan

worden tegemoet gezien en drong met nadruk op bespoediging aan, omdat de bedoelde klachten ook dit jaar weer menigmaal werden gehoord en de vrijwillige dienstneming, door het zoo gestreng toepassen van de bedoelde bepalingen, in niet geringe mate wordt tegengehouden.

Uniformveranderingen. Gevraagd werd, of er eenig vooruitzicht bestaat, dat aan de voortdurende uniformveranderingen eens een einde zal worden gemaakt. De militairen in de verschillende korpsen hebben in de laatste jaren als het ware een staalkaart van uniformen gevormd.

Sommige leden merkten, naar aanleiding hiervan, op, dat bij uniformveranderingen dit steeds het geval is, omdat de invoering geleidelijk plaats vindt, doordien de in dienst zijnde manschappen eerst de oude uniformen moeten afdragen en de miliciens, die worden ingelijfd, dadelijk van nieuwe worden voorzien. Op deze wijze, zoo betoogden zij, kan uniformverandering plaats vinden zonder nadeel voor de schatkist.

Leden, welke dit laatste konden toegeven, meenden, dat die voortdurende veranderingen toch wel uit een financieel oogpunt nadeelig moeten zijn voor de officieren en ook voor de reeds in dienst zijnde onderofficieren.

Ten wiens kosten, zoo vroegen verscheidenen, komen de uniformveranderingen en welke regelen bestaan daaromtrent?

De aandacht werd verder gevestigd op de algemeene neiging die, vooral bij onderofficieren en minderen, bestaat om zich buiten model te kleeden en gevraagd werd, of het niet mogelijk zou zijn de kleeding zoo in te richten, dat daartoe geene aanleiding meer bestaat.

Ten slotte verzocht men te vernemen, hoe bij de onlangs gehouden manoeuvres de nieuwe kleeding der officieren en manschappen en de nieuwe wijze van bepakkings hebben voldaan.

Leger-revue te Renkum. In bijna alle afdeelingen maakten de ondervindingen, die men bij de onlangs gehouden leger-revue had opgedaan, een punt van bespreking uit. Men meende algemeen, dat bij die gelegenheid is gebleken van een zoodanig gebrek aan organiseerend talent, dat daarop met nadruk behoort te worden gewezen. Ontvangst, plaatsing en behandeling van de leden der Staten-Generaal, die aan de gedane uitnoodiging hadden gevolg gegeven, lieten alles te wenschen over; op het terrein, dat op zeer gebrekkige wijze was afgezet, waren geene voldoende inlichtingen te verkrijgen en officieren om de geïnviteerden den weg te wijzen waren niet beschikbaar gesteld, terwijl de wijze, waarop voor hunne terugreis was gezorgd, beneden alle critiek was.

Al mag men verder dezen Minister niet aansprakelijk stellen voor den slecht geregelden treinenloop en het zóó algeheele gemis aan orde op het station Wolfhezen, dat het bijna een wonder mag heeten, dat ernstige ongelukken niet zijn voorgevallen, wel moet het hoofd van het Departement van Oorlog verantwoordelijk worden geacht voor het vervoer der troepen, te meer, waar ruimschoots tijd heeft bestaan daarvoor maatregelen te doen treffen. En nu bleek juist dit troepenvervoer zeer onvoldoende te zijn geregeld, waaruit bijv. verklaard moet worden, dat de soldaten uit Doesburg en Zutphen, welke omstreeks 7 uur des avonds in hunne garnizoenen terug hadden moeten zijn, eerst 's nachts tegen ongeveer één of twee uur daar zijn aangekomen, na een drietal uren te hebben moeten wachten op het stationsplein te Arnhem, waar hun gedurende al dien tijd niets is verstrekt.

Indien het legerbestuur, zoo vroeg men zich met groote bezorgdheid af, reeds thans, bij eene revue, welke lang te voren is voorbereid, niet weet te zorgen, dat de spoorwegmaatschappijen tijdig voldoende materieel voor troepen-transport beschikbaar hebben, welke zullen dan, waar omstandigheden van ernstigen aard plotseling troepenvervoer op groote schaal noodig maken, van zoodanig gebrek aan organisatie niet de treurige gevolgen kunnen zijn. Het instellen van een streng onderzoek, bij welke personen in dezen de schuld heeft gelegen, werd algemeen der Regeering aanbevolen.

Inhuldigingsfeesten. Was men vrij algemeen van gevoelen, dat er gegronde klachten zijn gerezen over de onvoldoende verzorging der soldaten, die bij de inhuldigingsfeesten werden gebruikt voor het afzetten der straten en toen op warme dagen, vele uren achtereen, vermoeiende diensten hadden te verrichten, bovendien werd van verschillende zijden opgekomen tegen de wijze, waarop bij de bedoelde feesten te 's Gravenhage van de militairen voor handhaving

der orde is gebruik gemaakt. Men klaagde, dat steeds een grooter aantal soldaten werd opgeroepen dan noodig was, en dat zij hunne diensten hebben moeten bewijzen langer dan behoefde en bij gelegenheden, zooals bijv. het bloemen-corso, waar hunne hulp gemist had kunnen worden. Men zou op prijs stellen te weten, of in dezen voorafgaand overleg van den burgemeester met de militaire autoriteiten heeft plaats gehad.

Detachement te Veenhuizen. Enkele leden wenschten te weten, of het te Veenhuizen liggende detachement infanterie aldaar bepaald noodig is en of wordt zorg gedragen, dat het voldoende wordt geoefend en met het leger behoorlijk verband houdt. Naar hun oordeel zou, indien bewaking, zooals die thans te Veenhuizen plaats vindt, gebiedend noodzakelijk is, deze door beambten, ressorteerende onder het Departement van Justitie, moeten geschieden.

Andere leden kwam het verblijf van het bedoelde detachement te Veenhuizen noodzakelijk voor; huns inziens zijn alleen militairen in staat daar orde en rust te handhaven. Ook merkten zij op, dat uit een financieel oogpunt, verandering ongewenscht zoude zijn.

Sergeanten, bestemd om de plaats van luitenant te vervullen. Door verscheidene leden werd de positie besproken der sergeanten, bestemd om in tijd van oorlog, zoo noodig, de plaats van luitenant te vervullen. Hoewel deze sergeanten eerst een afzonderlijk examen en daarna dat voor sergeant-majoor hebben moeten afleggen, terwijl sommigen zelfs het examen voor adjudant-onderofficier hebben gedaan, bekleeden zij nog steeds den graad van sergeant-majoor titulaire. Dientengevolge staan zij en financieel en in graad beneden den sergeant-majoor. Dit is onbillijk, omdat dezen laatsten minder hooge eischen worden gesteld en geeft bovendien tot eene scheeve verhouding en somtijds zelfs tot botsingen aanleiding, omdat aan den sergeant-majoor titulaire, als voorbereiding voor de taak, die hem in tijd van oorlog wacht, tegenwoordig de dienst van officier van de week en van pelotons-commandant is opgedragen, ten gevolge waarvan hij zich heeft te stellen boven den sergeant-majoor en over dezen, zijnen meerdere, gezag moet uitoefenen.

Den leden, die dit punt ter sprake brachten, scheen het in het belang van den dienst gewenscht, zoodanige hervorming te brengen in de positie der bedoelde sergeanten, dat zij in graad komen te staan boven allen over wie zij eventueel gezag zullen hebben uit te oefenen en dat hunne bezoldiging daarmede in overeenstemming is.

Op mededeeling van 's Ministers gevoelen hieromtrent, werd prijs gesteld.

Pensioenfonds voor weduwen en weezen van militairen, beneden den rang van officier. Bij adres van 14 Mei 1898, den Minister ongetwijfeld bekend, heeft zich de Vereeniging „Eendracht” tot Hare Majesteit de Koningin-Regentes gericht met het verzoek, bij de wet eene regeling te treffen tot pensionneering van weduwen en weezen van militairen beneden den rang van officier en bij dit verzoek een voorstel met Memorie van Toelichting overgelegd. Ten vorigen jare heeft de Minister, naar aanleiding van een verzoekschrift van gelijke strekking, door den Algemeenen Bond „Insulinde” ingediend, in de Memorie van Antwoord betreffende hoofdstuk VIII medegedeeld, dat het denkbeeld van een pensioenfonds voor de genoemde weduwen en weezen zijne sympathie heeft, maar hij, aangezien het onderzoek, door hem met zijne ambgenooten van Marine en Koloniën ingesteld, nog niet was afgelopen, vooralsnog niet kon zeggen of en wat er van Rijkswege zou kunnen worden gedaan om het tot stand te doen komen. Gaarne zoude men zien, dat de Minister de resultaten van dit onderzoek thans mededeelde en den indruk weergaf, welke het bovenbedoelde voorstel, aan deze resultaten getoetst, op hem heeft gemaakt.

Artikel 127bis der Militiewet. Sommige leden wenschen te weten, of de wijziging onlangs, vóór de eindstemming over het ontwerp van wet tot wijziging en aanvulling der wet van 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* N°. 72), gebracht in de 4de alinea van het bij de behandeling van dat ontwerp aangenomen art. 127bis, waardoor de oorspronkelijke woorden „het laatste nummer” thans luiden „de laatste twee nummers”, tot gevolg zal hebben, dat een loteling, die wordt ingelijfd nadat de termijn van uitstel van eerste oefening of van verblijf onder de wapenen, krachtens het genoemde wets-artikel aan zijn broeder voor den tweeden keer verleend, is afgelopen, op broederdienst zich niet zal kunnen beroepen. Mocht dit het geval zijn, dan dient, huns inziens,

door wetswijziging zoodanig beroep te worden mogelijk gemaakt. Aangezien immers uitstel van eerste oefening of van verblijf onder de wapenen geene verlichting van dienst maar slechts verandering van dienstdtijd beteekent, behooren zij, aan wie dit uitstel is verleend, ten opzichte van de bepalingen omtrent broederdienst, met de personen aan wie ontheffing van werkelijken dienst is gegeven, geenszins gelijk te staan. Zoodanige gelijkstelling heeft dan ook, naar deze leden meenden, niet in 's wetgevers bedoeling gelegen, zooals uit de slot-alinea van het genoemde art. 127bis overtuigend blijkt.

Onderwijs aan soldaten. Sommige leden vroegen, of de Minister genegen is het voorbeeld door zijnen ambtgenoot van Binnenlandsche Zaken, ten opzichte der lagere scholen gegeven, voor de kazernes te volgen, door aan de soldaten, naast de theorie-lessen, welke thans worden gegeven, onderricht te doen verstreken in de physiologische invloeden van den sterken drank op het menschelijk lichaam en de gevolgen daarvan, ook ten aanzien van maatschappelijke toestanden. Dit verzoek werd van verschillende zijden ondersteund met de opmerking, dat dan begonnen diende te worden met aan de Militaire Academie en de verschillende cursussen hierin onderwijs te doen geven, opdat de officieren en onderofficieren later in staat zullen zijn de verkregen kennis bij het onderrichten der soldaten te benuttigen. Ook de Minister van Binnenlandsche Zaken, zoo zeide men, is begonnen met op de Rijkswekescholen en Rijksnormaallessen aan de kweekelingen, die tot onderwijzer worden opgeleid, het bedoelde onderwijs te doen geven.

Algemeene Voorwaarden voor de uitvoering van werken enz. voor den dienst der genie. Ten vorigen jare bij de behandeling van hoofdstuk VIII der loopende begrooting, heeft de Minister medegedeeld, dat door zijnen ambtsvoorganger in Maart 1897 eene commissie was benoemd tot het ontwerpen eener wijziging van de Algemeene Voorwaarden voor de uitvoering van werken en leveringen voor den dienst der genie, aan welke commissie onder andere werd opgedragen, rekening te houden met de adressen van verschillende personen en vereenigingen te dier zake ingekomen. Ook heeft toen de Minister toegezegd, in overleg te zullen treden met zijnen ambtgenoot van Waterstaat, ten einde te trachten tot eenheid te komen omtrent de regeling van verschillende vraagstukken, die zich bij de uitvoering van openbare werken, tot hunne Departementen behoorende, zouden kunnen voordoen. Gaarne zoude men omtrent de resultaten van dit overleg en van de werkzaamheid der bedoelde commissie eenige inlichtingen ontvangen.

Geval van zelfmoord in dienst. Door enkele leden werd ter sprake gebracht het geval van een sergeant te Bergen op Zoom, die, naar zijne meening ten onrechte van dronkenschap beschuldigd, zijnen kapitein op ongepaste wijze toesprak, daarop eerst acht dagen met provoost werd gestraft en vervolgens door den kolonel-commandant werd gedegradeerd, waarna hij zich van het leven beroofde. Het lot van bedoelden sergeant wekte en bij het garnizoen en in de burgermaatschappij veel deelneming, maar tevens ook verontwaardiging over de strenge toepassing van het militaire recht. De leden hier aan het woord, meenden, dat uit dit geval weer eens is gebleken, hoe ongewenscht het is, de macht om zoo zware straf uit te spreken, in handen te leggen van één persoon.

Beraadslaging door een krijgsraad of eene commissie van officieren over de op te leggen straf, zou allicht hebben geleid tot het aannemen van verzachtende omstandigheden.

Andere leden wenschten, alvorens in dezen een oordeel uit te spreken, 's Ministers nadere inlichtingen af te wachten.

Artikelen.

Iste AFDEELING.

Verhooging van traktementen. Art. 2. Bij vele leden bestond, nu bezuiniging plicht is, groote bedenking tegen de hier voorgestelde traktementsverhoogingen, die huns inziens in geen geval noodzakelijk konden worden genoemd. Trouwens zelfs de wenschelijkheid werd door sommige leden betwijfeld en voornamelijk hadden zij hierbij het oog op de traktementsverhoogingen van een commies

en zes adjunct-commiezen. Als eenige reden voor die verhoogingen wordt opgegeven, dat sommigen dezer ambtenaren sinds 1895 nog slechts het minimum van het aan hun rang verbonden traktement genieten, terwijl anderen sinds het genoemde jaar geene verhooging van hunne bezoldiging hebben ontvangen. Naar het oordeel van deze leden is de aangevoerde reden volstrekt onvoldoende. Zij wezen er op, dat in meerdere dienstvakken eerst na vele jaren dienst traktementsverhooging plaats vindt, terwijl reeds aanspraak op verhooging zal worden ontleend aan drie jaren dienst.

Waar de werkzaamheden dezer ambtenaren geene uitbreiding hebben ondergaan — en daaromtrent bevat de Memorie van Toelichting geene mededeeling — behoorden, naar deze leden meenden, ook hunne bezoldigingen niet te worden verhoogd.

Gevraagd werd nog, waarom de bezoldiging van het viertal eerste-klerken tot een voor ieder hunner f 50 hooger bedrag is uitgetrokken. In de Memorie van Toelichting wordt dit zonder meer medegedeeld.

IIIde AFDEELING.

Bevordering van officieren. Van verschillende zijden werd betoogd, dat herziening van de wet van 28 Augustus 1851 (*Staatsblad* N°. 128), regelende de bevordering, het ontslag en het op pensioen stellen der militaire officieren, bij de landmacht, noodzakelijk is. Vooral had men hierbij het oog op de positie der kapiteins, wier bevordering niet naar vaste regelen plaats vindt, maar in vele opzichten afhangt van de wisselende inzichten van het administratief gezag. Terwijl naar de eene opvatting kapiteins op zekeren leeftijd als ongeschikt worden beschouwd om nog voor bevordering in aanmerking te komen, worden eenige jaren later, onder een ander regime, kapiteins van dienzelfden leeftijd tot hoogere rangen bevorderd. Het behoeft geen betoog, dat deze onzekerheid op den geest in het leger een nadeeligen invloed heeft en dat het stellen van vaste regelen voor bevordering als zeer wenschelijk moet worden beschouwd.

Men sprak daarom de hoop uit, dat het door den Minister toegezegde wetsontwerp tot herziening van de bedoelde wet zich niet lang meer zal doen wachten.

Naar men meende, zou zoodanige herziening niet tot meerdere uitgaven behoeven te leiden, omdat daarbij kan worden gezorgd, dat officieren, welke nog krachtig en voor den dienst geschikt zijn, voortaan niet meer, zooals thans wel geschiedt, worden gepensionneerd en door anderen vervangen.

Huisvesting van officieren, mindere beamtten en werklieden aan de artillerie-inrichtingen. Art. 10. Op dit artikel is o. m. een bedrag van f 4000 uitgetrokken voor toelagen wegens verblijf te Amsterdam, aan de officieren, werkzaam aan de artillerie-inrichtingen aan de Hembrug, wien is vergund in de hoofdstad te wonen, omdat voor hen te Zaandam geene woningen zijn te verkrijgen. — Op zich zelve had men tegen deze verhooging geen bezwaar, al kon niet worden ontkend, dat bij de raming der kosten van de verplaatsing der artillerie-inrichtingen van Delft naar de Hembrug op deze en andere uitgaven niet is gerekend.

Gevraagd werd echter, hoe het thans is gesteld met de mindere beamtten en de werklieden aan de artillerie-inrichtingen. In de Memorie van Antwoord betreffende hoofdstuk VIII der loopende begrooting deelde de Minister mede, dat de quaestie hunner huisvesting nog niet geheel was opgelost, omdat het aantal woningen te Zaandam nog ontoereikend was, maar zeide hij zich te vleien, dat het bedoelde vraagstuk binnen niet te langen tijd eene geheele oplossing zou verkrijgen.

Is thans de bedoelde oplossing gevonden, en zoo neen, wat wordt gedaan om haar te bespoedigen, en hoe wordt thans gezorgd, dat de mindere beamtten en werklieden zoo weinig mogelijk nadeel van den bestaanden toestand ondervinden?

Traktemeten van kapiteins voor speciale diensten. Art. 10c. Onder dit artikel wordt op bladz. 32 van den uitgewerkten en toelichtenden staat een bedrag van f 7200 uitgetrokken voor traktemeten van „drie kapiteins voor speciale diensten.”

Gevraagd werd, of, nu onder de officieren, bedoeld bij art. 4bis der onlangs

bij de wet van 1 Juli 1898 (*Staatsblad* N°. 156), gewijzigde wet van 28 Augustus 1851 (*Staatsblad* N°. 128), niet zijn begrepen o. a. die, welke leden zijn der binnenlandsche remonte-commissie, de bedoelde omschrijving niet zóó behoeft te luiden, dat uit den post eventueel het traktement van een hoofd-officier kan worden betaald.

Vergoeding voor onderhoud van rijwielen. Art. 11. Sommige leden maakten bezwaar tegen het verleen van vergoeding voor onderhoud van rijwielen aan officieren van den staf der genie, belast met het toezicht op in uitvoering zijnde werken en aan opzichters van fortificatiën. Andere leden hadden daartegen geene bedenking, maar meenden, dat het gebruiken van rijwielen niet alleen kan leiden tot een meer regelmatig en daardoor beter toezicht, maar zelfs zal mogelijk maken, dat het personeel thans met toezicht belast, vermindering kan ondergaan. Op die wijze zou dan het bedrag der vergoeding voor onderhoud van rijwielen kunnen worden teruggevonden.

Zij verzochten den Minister te willen mededeelen, of deze meening ook niet de zijne is.

IVde AFDEELING.

Reservekader. Het reservekader vond, evenals ten vorigen jare, voorstanders en bestrijders. Bij hen die op de vroeger aangevoerde gronden zich tegen deze instelling verklaarden, voegden zich opnieuw leden, die van oordeel waren, dat het platteland daarvan niet kan profiteren en het daarom onbillijk is haar langer te doen voortbestaan en nog andere, die hadden vernomen, dat de reservisten in den effectieven dienst, zoowel als bij de groote manoeuvres, hebben getoond geen voldoende oefening te bezitten, om op bekwaame wijze hunne ondergeschikten aan te voeren.

Deze laatste leden achtten hierin een ernstig gevaar gelegen, omdat er na de wet van 2 Juli 1898 (*Staatsblad* N°. 170) een belangrijke toeloop tot het reservekader valt te constateeren en dit dus langzamerhand een groot, maar dan tevens een zwak, element in ons leger zal gaan vormen.

Enkele leden waren van oordeel, dat, na de genoemde wet van 2 Juli 1898 (*Staatsblad* N°. 170), er geene redenen meer bestaan, het reservekader, met zijne geprivilegieerd karakter, nog te bestendigen en daarvoor uitgaven te doen, die met ieder jaar vermeerderen. Immers de elementen voor een goed kader, welke vroeger in het leger ontbraken, zullen ten gevolge van de afschaffing der bevoegdheid tot dienstvervangning, in het vervolg daar aanwezig zijn en toetreding van elementen buiten het leger behoeft derhalve niet langer te worden aangemoedigd.

Gevraagd werd, of het in het leger geene ontevredenheid wekt, dat, waar men bij het reservekader binnen korten tijd en op gemakkelijke wijze tot onderofficier opklimt, deze graad voor iemand, die zijn dienstplicht in het leger vervult op lange na niet zoo spoedig en zoo gemakkelijk is te bereiken.

Ook zouden enkele leden gaarne vernemen, wat in het bijzonder in aanmerking wordt genomen bij de beoordeeling der vraag, of een reservist tot hooger graad kan worden bevorderd.

Eenige leden vestigden er de aandacht op, dat, ten gevolge van het Koninklijk besluit van 15 Juli 1898 N°. 39, de personen, die dit jaar aan de loting moesten deelnemen, geen tijd hebben gehad zich bij het reservekader te verbinden, waardoor zij kans loopen gedurende 15 maanden te moeten dienen. Deze leden gaven den Minister in bedenking voor dit jaar, waarin wij ons in een overgangstoestand bevinden, faciliteiten te verleen.

Nog werd gevraagd, of de Minister niet in staat is de sterkte van het reservekader op te geven op een lateren, dan den in de Memorie van Toelichting vermelden, datum van 1 Juni 1898.

Soldijverhooging. De voorgestelde verhooging van soldij maakte een punt van bespreking uit.

Verscheidene leden zagen van deze verhooging met enkele centen, welke evenwel de schatkist op een belangrijk bedrag zal komen te staan, het nut niet in. Afgaande op hetgeen men thans ziet gebeuren, voorzagen zij, dat ook de meerdere soldij zal terecht komen in de kas der kroeghouders. Daartegenover werd door vele andere leden betoogd, dat een voorstel tot soldijverhooging als thans wordt gedaan, een noodzakelijk gevolg is van hetgeen bij

de behandeling der wet tot afschaffing van de bevoegdheid der plaatsvervanging, door de Kamer is gevraagd.

Nu het blijvend gedeelte der miliciens eenige maanden langer dient dan de overigen en gedurende dien tijd zwaar en onaangenaam werk heeft te verrichten, achtten deze leden het alleszins gerechtvaardigd, dat hun, als vergoeding daarvoor, eenige soldijverhooging zal worden toegekend. Het beweren, dat de aan de militairen toegekende soldij terecht zou komen in de kas der kroeghouders, achtten zij zeer overdreven. Van den soldaat, die de geringste versnaperingen, als een kop koffie of thee, welke hij vroeger gewoon was, thans moet koopen en die van de tien of vijftien centen soldij per dag, zoo die hem onverminderd kunnen worden toebedeeld, zich gewoonlijk ook nog tabak en sigaren aanschafft, zal de kroeghouder waarlijk weinig profijt trekken.

Sommige der eerste leden, erkennende, dat om de opgegeven reden toekenning van soldijverhooging gerechtvaardigd mag worden geacht, handhaafden evenwel hun bezwaar en vroegen of het niet wenschelijk zou zijn de uitbetaling van het totaal bedrag der dagelijksche soldijverhooging te doen plaats vinden na afloop van den diensttijd en wel — opdat de rechthebbende het niet bij zijn vertrek in eens zou verbrassen — door tusschenkomst van het bestuur der gemeente, waar hij thuis behoort.

Kan, zoo werd naar aanleiding van dit denkbeeld door eenige leden gevraagd, de verhooging van soldij niet worden gebezigd om het reeds meermalen besproken denkbeeld der schadeloosstelling van onbemiddelde ouders van dienstplichtigen althans eenigermate te verwezenlijken? Die ouders, welke hunne zonen eenige maanden langer moeten missen, zouden daarvoor van Staatswege dan eene kleine vergoeding ontvangen.

Van de vele leden, die uit een oogpunt van rechtvaardigheid de voorgenomen soldijverhooging toejuichten, maar haar veel te gering achtten om als schadeloosstelling voor onbemiddelde ouders te kunnen dienen, verwachtten sommigen van den maatregel ook dit voordeel, dat de verteringen in de cantines zullen toenemen en uit de meerdere winsten de lokalen zullen worden verfraaid en huiselijker ingericht.

Enkele leden waren met den voorgenomen maatregel in hooge mate ingenomen, omdat zij er in zagen een begin van toepassing voor ons land van het in België gevolgde stelsel, om hen, die hun dienstplicht vervullen, daarvoor te betalen.

Van verschillende zijden werd evenwel betwist, dat dit de strekking van den maatregel zoude zijn.

Ook was eene groep van leden van oordeel, dat de verhooging der soldij met 3 of 5 centen niet voldoende is te achten. Huns inziens dient te worden bedacht, dat de maatregel zal worden toegepast in de wintermaanden, wanneer de behoefte aan zakgeld belangrijk grooter is dan in de overige maanden des jaars.

Naar aanleiding van de mededeeling van sommige leden, dat gewoonlijk niet de geheele soldij wordt uitbetaald, maar daarop, wegens kosten voor afschrijving op kleding enz., een soms belangrijk deel wordt gekort, vroegen men, of voor zoodanige korting eene grens bestaat en zoo neen, of die niet kan worden gesteld.

Onbillijke toestand. Sommige leden wezen op den onbillijken toestand, welke bestaat, nu korporaals bij de infanterie, die voldaan hebben aan de eischen van bekwaamheid voor de graden van sergeant en fourier, doch wegens gebrek aan vacatures niet voor bevordering in aanmerking kunnen komen, zich op eigen kosten de uitrusting voor die graden mogen aanschaffen. Daardoor toch worden de meer welgestelden voorgetrokken en kan zich het geval voordoen, dat een korporaal, die ternauwernood aan de genoemde eischen van bekwaamheid kon voldoen, zich een voorrecht verschaft boven een ander, welke aan die eischen ruimschoots voldeed. Nu zal door het voornemen des Ministers om aan eenige dier korporaals den titulair graad van sergeant te verleen wel eenigszins aan deze onbillijkheid worden tegemoet gekomen, omdat voor dien graad natuurlijk de bekwaamsten in aanmerking zullen komen, maar de bedoelde gevallen zullen zich toch kunnen blijven voordoen. Men twijfelde overigens, of de hoogere soldij van 10 cent per dag den sergeant-titulair in staat zal stellen alle meerdere uitgaven te bekostigen, die

hij, met het oog op zijnen nieuwen graad, zal hebben te doen. Ten slotte werd door sommige leden er op gewezen, dat door den nieuwen maatregel het gebrek aan korporaals nog grooter zal worden.

Toelage voor het muziekkorps bij het instructie-bataljon. Sommige leden hadden bedenking tegen het verleenen van de voorgestelde toelage voor het muziekkorps bij het instructie-bataljon. Zoodanige uitgave, welke onze weerbaarheid niet rechtstreeks verhoogt, behoorde, huns inziens, bij de hooge lasten, die wij ons voor de defensie reeds hebben te getroosten, niet te worden gedaan, te minder nu de toestand van onze financiën zuinigheid tot plicht maakt.

Andere leden waren, om de redenen in de Memorie van Toelichting vermeld, van oordeel, dat het zeer te betreuren zou zijn, indien het bedoelde muziekkorps niet langer kon blijven bestaan. Zij keurden daarom goed, dat van Regeeringswege dit bestaan wordt verzekerd.

Nadere opgaven en inlichtingen verzocht. De vraag werd gesteld, of, ter vergelijking van den toestand in 1898 met dien in 1899, nader kan worden opgegeven, hoe groot in 1898 de sterkte aan miliciens is of nog zal zijn in de tijdvakken, genoemd op bladz. 50 en 54 van den uitgewerkten en toelichtenden staat.

Ook werd gevraagd, of de vermindering, bedoeld sub 2°. op bladz. 11 der Memorie van Toelichting, betreft het blijvend gedeelte, dat, ingevolge het tweede lid van art. 124 der onlangs gewijzigde wet van 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* n°. 72), betrekkelijk de Nationale Militie, door loting wordt aangewezen en of de vermindering van \pm 350 man bij de infanterie, bedoeld sub 3°. aldaar, nog zal gaan boven die van 800 man, sub 2°. genoemd. Men vroeg, hoe deze 350 man worden aangewezen en of er na deze vermindering nog sprake van kan zijn om den dienst van het blijvend gedeelte te doen vervullen bij gedeelten.

Voor herhalingsoefeningen zullen bij het wapen der infanterie 4000 man meer onder de wapenen worden geroepen dan in 1898, terwijl de oefeningstijd van 35 op 27 dagen is teruggebracht. Men wenschte daaromtrent inlichtingen te ontvangen, vooral in verband met het feit, dat bij andere wapens het aantal van de voor zoodanige oefeningen opgeroepen hetzelfde is gebleven. Ook wenschte men te weten, of juist is, wat enkele leden hadden vernomen, dat bij de laatst gehouden manoeuvres personen, die reeds eenmaal voor herhalingsoefeningen waren opgeroepen, opnieuw onder de wapenen hebben moeten komen, terwijl zelfs voor hen, die in het buitenland eene betrekking bekleedden, geene uitzondering is gemaakt.

Na te laten schuld. Art. 14e. Men zou er hoogen prijs op stellen van de Regeering inlichtingen te ontvangen aangaande de volgende punten:

1°. Hoe groot is het totaal bedrag, dat aan de miliciens van de in Mei a.s. te pasporteren lichte gedurende hun geheelen dienstdag is ingehouden op hunne dagelijksche soldij?

2°. Hoeveel is hiervan ingehouden gedurende hun eerste-oefeningstijd, hoeveel gedurende den tijd, dat zij behoorden tot het blijvend gedeelte en hoeveel gedurende den tijd, dat zij voor herhalingsoefeningen onder de wapenen waren?

3°. Hoe groot is het aantal in 1898 gepasporteerde miliciens en van hoeveel hunner wees de rekening een saldo tegoed aan?

4°. Hoe groot is het totaal bedrag van dit uitbetaald tegoed en hoe groot is het totaal bedrag der inhoudingen op de soldijen der laatstbedoelde miliciens?

Verstreken van lakens. Art. 15. Gevraagd werd, of het waar is, wat sommige leden hadden vernomen, dat slechts eens in de vier weken de bedden der militairen van schoone lakens worden voorzien en zoo ja, of het uit een oogpunt van zindelijkheid geene aanbeveling verdient dien termijn te verkorten?

Kleeding. Naar aanleiding van de mededeeling in de Memorie van Toelichting, dat bij het wapen der infanterie, tot besparing van de lakensche kleeding, bij de oefeningen een veelvuldig gebruik wordt gemaakt van werkkleien en werkbrokken, drongen sommige leden bij den Minister aan, krachtens artikel 66 van het Reglement van administratie bij de landmacht te bepalen, dat de manschappen van een dubbel stel lakensche kleeding moeten zijn voorzien.

In Duitschland bestaat zoodanige bepaling en wordt bij de oefeningen en het zoogenaamde vuile werk het oudere stel kleeren afgedragen.

Andere leden kwam de bij ons te lande gevolgde wijze van handelen vooral uit een financieel oogpunt meer gewenscht voor. Ook betoogden zij, dat de soldaten in werkkleeren en werkbreeken, vooral wanneer deze, zooals het voornemen is, dikwijls worden gewasschen, een netteren indruk maken dan in oude, veelal vershoten, lakensche kleeding. Bovendien vreesden deze leden, dat, werd een dubbel stel lakensche kleeding verstrekt, achtereenvolgens meerdere miliciens dezelfde kleedingstukken zouden moeten dragen, helgeen uit een oogpunt van hygiëne niet wenschelijk scheen. Met het oog op het feit, dat ook thans somtijds aan miliciens reeds gedragen kleederen worden verstrekt, wenschten zij van den Minister de verzekering te ontvangen, dat zoodanige kleederen behoorlijk worden gereinigd, vóór ze ten tweeden male worden in gebruik gegeven.

Afneming van het aantal vrijwilligers. Art. 16. Terwijl ten vorigen jare het aantal vrijwilligers werd geschat op 1244, is het thans geraamd op 1021. Men meende, dat ten gevolge van de afschaffing der bevoegdheid tot plaatsvervangning juist eene toeneming van het aantal vrijwilligers zou zijn te wachten en vroeg daarom, welke gronden de Minister heeft om het tegenovergestelde te denken. Om de genoemde reden meende men eveneens te kunnen rekenen op eene vermeerdering van het getal milicien-sergeanten en milicien-korporaals, hetwelk echter in den uitgewerkten en toelichtenden staat even hoog wordt geraamd als ten vorigen jare. Ook hier zoude men daarom gaarne eenige toelichting der gedane raming ontvangen.

Raming van de prijzen der fourage-artikelen. Art. 17. Op welken grond, zoo werd gevraagd, is eigenlijk de raming van dit artikel ruim f80.000 hooger dan ten vorigen jare; de mededeelingen daaromtrent in de Memorie van Toelichting vond men niet duidelijk, terwijl men meende te weten, dat de tegenwoordige prijzen der fourage-artikelen enz., zoodanige verhooging geenszins noodig maken.

Voorwaarden van aanbesteding. Evenals vroeger werden door sommige leden de voorwaarden van aanbesteding ter sprake gebracht.

Opgemerkt werd, dat, bij de omschrijving daarvan, niet altijd voldoende wordt zorg gedragen, elk onnoodig risico voor de aannemers te vermijden. Zoo hadden deze leden vernomen, dat bijv. thans uit die voorwaarden niet blijkt van het ten gevolge van den verkorten eerste-oefeningstijd vroeger dan anders naar huis zenden van vele manschappen. Van sommige artikelen is zelfs de te leveren hoeveelheid grooter dan vroeger opgegeven, terwijl de aannemers nu bemerken, dat door de aanwezigheid in de kazernes van slechts weinige manschappen, veel minder voorraad noodig is, dan waarop zij mochten rekenen. Zonder noodzaak zal dientengevolge door sommigen van hen op hunne aanneming schade worden geleden.

Ook zijn somtijds de bedoelde voorwaarden overdreven en niet praktisch. Zoo was aan enkele leden, bij inzage van de algemeene voorwaarden voor de levering van hooi, stroo en haver voor de troepen te paard, vastgesteld bij beschikking van den Minister van Oorlog d.d. 15 Augustus 1898, VIde Afdeling N°. 2, opgevallen, dat, waar vroeger het haverstroo, ook in jaren, waarin er weinig voorraad van dat artikel kon worden verwacht, gedurende het geheele jaar moest worden geleverd, dit thans, nu een groote opbrengst kan worden tegemoet gezien, slechts tot 1 Mei behoeft te worden verstrekt.

Gevolg van een en ander kan natuurlijk slechts zijn, dat de aannemers hooger inschrijven dan noodig is.

Verblijf in de kazernes. Art. 18. Dankbaar voor de verbeteringen en meerdere geriefelijkheden, die in menige kazerne reeds zijn aangebracht, verzochten vele leden den Minister op den ingeslagen weg te willen voortgaan.

Anderen, dit verzoek ondersteunende, wezen er op, dat slechts dan het verblijf in de kazernes aangenaam kan zijn, wanneer deze gebouwen in elk opzicht zuiver worden gehouden. Zij vroegen den Minister daarop streng te willen doen letten.

Schadeloosstelling van officieren. Art. 20. Aan de officieren der landmacht, die deelnemen aan bepaalde jachtritten, sleepjachten en wedstrijden, uitge-

schreven door particuliere renverenigingen, is door den Minister vergund de kosten van het spoorwegvervoer, van hun persoon, van hunne oppassers en van hunne paarden, aan het Rijk in rekening te brengen en zulks ongeacht of zij al dan niet mededingen naar daarbij eventueel uitgeloopte prijzen. Meerdere leden konden zich met deze bepaling moeilijk vereenigen; zij meenden, dat de beoefening van deze soort van sport, voor den dienst niet van zooveel belang is, dat daardoor het opleggen aan het Rijk van de bedoelde kosten wordt gerechtvaardigd.

Voorbereidend militair onderricht. Art. 20b. In de Ministerieele resolutie van 1 Juni 1898, VIIde afd., N°. 10, wordt omtrent het voorbereidend militair onderricht gezegd (§ 2), dat het zooveel mogelijk aansluiting zoekt bij het schoolonderwijs in de gymnastiek. Sommige leden, welke dit toejuichten, merkten op, dat die aansluiting alleen zal kunnen worden verkregen bij hen, die gymnasia, hogere burgerscholen of scholen voor meer uitgebreid lager onderwijs bezoeken, maar niet bij andere jongelieden welke op twaalf- of dertienjarigen leeftijd de school verlaten. Voor deze laatsten dient derhalve naar een ander middel te worden gezocht om de voordeelen der beoefening van de gymnastiek ten bate te doen komen van de weerbaarheid en het voorbereidend militair onderricht. Deze leden waren van oordeel, dat dit middel zou moeten bestaan in het aanmoedigen der beoefening van gymnastiek in gymnastiekverenigingen en daartoe voorbereidende klassen. Bevordering van het streven van het gymnastiek-verbond, hetwelk zich tot den Minister heeft gewend met een verzoek om subsidie, ten einde meer dan tot dusverre werkzaam te kunnen zijn tot verbreiding van gymnastische oefeningen onder het volk, werd daarom door hen en vele andere leden den Minister aanbevolen. Mocht de Minister oordeelen, dat bevordering van zoodanig streven niet behoort tot zijn Departement, dan zoude men gaarne zien, dat hij het gedane verzoek overbracht aan zijnen ambtgenoot van Binnenlandsche Zaken.

Enkele leden vroegen, of de gegevens, die voorkomen in het verslag van den hoofdofficier voor het reserve-kader (§ 19 der resolutie), ten opzichte der plaatsen, waar de oefeningen worden gehouden, het aantal en de leeftijd der deelnemers en de sterkte van het voor de oefeningen gebezigde kader, te zijner tijd aan de Kamer zouden kunnen worden overgelegd, te gelijk met eene opgave van het aantal personen, dat eventueel op verschillende plaatsen moest worden afgewezen (§ 8 der resolutie).

Rijwielen. Art. 20i. In de Memorie van Toelichting worden de redenen niet genoemd, waarom tot aanschaffing van rijwielen voor oefening van het personeel van het korps genietroepen zal worden overgegaan. Men verzocht deze alsnog te mogen vernemen. Ook zoude men gaarne weten, hoe groot het aantal rijwielen is, bij de regimenten infanterie thans aanwezig en op welke wijze de keuze van aan te schaffen rijwielen wordt bepaald. Worden wellicht alle binnenlandsche fabrikanten in de gelegenheid gesteld de deugdelijkheid van hun fabrikaat te bewijzen?

Beperking in den wachtdienst, aanschaffing van brandkasten. Art. 21. Vele leden hadden met instemming gezien, dat de Minister in den wachtdienst de meest mogelijke beperking wenscht te brengen. Zij hoopten, dat nu ook schildwachtposten, zooals bijv. die bij de Stadsschouwburg in den Haag en bij de Boschbrug aldaar, zullen worden opgeheven.

Of van den maatregel om vóór de woningen van de commandeerende officieren, die de kassen der korpsen in bewaring hebben, niet langer een schildwacht te posteren, nu evenwel het gevolg behoort te zijn, dat brandkasten worden aangeschaft, werd vrij algemeen betwijfeld. Indien werkelijk de bedoelde comandanten zooveel geld in kas hebben, dat buitengewone voorziening noodig is, zou het sommigen leden meer raadzaam voorkomen dat geld te doen storten bij de betaalmeesters of te doen deponeren bij de agenten en correspondenten van de Nederlandsche Bank. In ieder geval scheen het hun gewenscht de aan te schaffen brandkasten te plaatsen in de kazernes en niet bij de commandeerende officieren aan huis. Immers bij verhuizing zal het vervoer dier brandkasten tot bezwaren aanleiding geven, terwijl bovendien in huizen van particulieren voor goede bevestiging en inankering moeilijk kan worden gezorgd. Ook vinden op de bureaux in de kazernes alle uitbetalingen plaats.

Andere leden, die met de vorigen van oordeel waren, dat de kassen der

korpsen in de kazernes moeten worden bewaard, achtten de bureaux eener kazerne eene zoo veilige bewaarplaats, dat aanschaffing van brandkasten hun niet noodig voorkwam. Bovendien, zoo merkten zij op, zou men zich tegen inbraak- en brandgevaar kunnen verzekeren, eene meer gemakkelijke en goedkoopere wijze van handelen dan die, welke thans zal worden gevolgd.

Oefeningen van troepen. Art. 22. Tegen de voorgestelde aanzienlijke verhooging van het bedrag, dat in de laatste jaren voor oefening, krampeeren van troepen enz. beschikbaar werd gesteld, hadden vele leden ernstige bedenking.

Een groot deel hunner was van oordeel, dat, waar door de autoriteiten, in de Memorie van Toelichting genoemd, reeds bij herhaling op de bedoelde verhooging is aangedrongen en de Minister tot dusverre aan dien aandrang gemeend heeft weerstand te moeten bieden, het tijdstip om daaraan thans gevolg te geven, met het oog op den toestand onzer financiën, zeer slecht is gekozen.

Anderen konden zich met het hier te lande telken jare gevolgde systeem van oefeningen in kampementen en van veldoefeningen op groote schaal niet vereenigen. Zij brachten wederom het denkbeeld ter sprake eens onvoorbereid eene divisie van het leger te mobiliseeren, waarvan door hen meer heil werd verwacht. De bezwaren, ten vorigen jare in de Memorie van Antwoord betreffende hoofdstuk VIII tegen deze mobilisatie aangevoerd, achtten zij niet van overwegend gewicht en zij beriepen zich op België, waar het denkbeeld in toepassing is gebracht.

Gaarne zoude men van den Minister eenige inlichtingen ontvangen omtrent de resultaten van de laatstgehouden manoeuvres, in het bijzonder omtrent den toestand, waarin zich de troepen gedurende deze oefeningen en na afloop daarvan, bevonden.

Aankoop van remonte-paarden. Art. 23. Naar aanleiding van hetgeen blijkt uit de opgave in de kolom toelichtingen op bladz. 135 van den uitgewerkten en toelichtenden staat, werd van verschillende zijden aangedrongen om een grooter deel der remonte-paarden hier te lande aan te koopen.

Wel werd door sommige leden hiertegen aangevoerd, dat onze landbouwers hunne beste paarden gewoonlijk reeds jong verkoopen, maar het wederwoord der eerste leden was, dat hieraan een einde zal komen, zoodra de belanghebbers op aankoop voor de remonte meer kunnen rekenen.

Vde AFDEELING.

Paardenartsen. Ten vorigen jare heeft de Minister in de Memorie van Antwoord betreffende hoofdstuk VIII der begrooting, medegedeeld, dat door hem in overweging zou worden genomen, of verdere verbetering, dan reeds bij Koninklijk besluit van 8 Februari 1897 N°. 66, in de positie der paardenartsen is gebracht, billijk en wenschelijk is.

Bij verscheidene leden had het eenige bevreemding gewekt, dat de Minister in de Memorie van Toelichting van de resultaten dezer overweging niets heeft medegedeeld, omdat nu reeds jaren achtereen op verbetering van de positie dezer officieren is aangedrongen.

Sommigen hunner betoogden nog eens, dat uit een oogpunt van rechtvaardigheid alvast de vijf oudste paardenartsen 2e klasse tot paardenartsen 1ste klasse behooren te worden bevorderd. Zij hebben allen reeds meer dan 15 jaren dienst als officier, terwijl de oudste dezer luitenants, die 18 dienstjaren telt, in ancienniteit gelijk staat met den laatstbenoemden majoor bij den geneeskundigen dienst.

Keuring van lotelingen. Sommige leden klaagden, dat de voor den dienst aangewezen lotelingen, wanneer zij bij de aflevering worden gekeurd, zich somtijds in elkaars tegenwoordigheid hebben te ontkleeden en verzochten, dat hieraan een einde worde gemaakt.

Vde AFDEELING.

Te groot getal leeraren en officieren. In aansluiting aan hetgeen bij de algemeene beschouwingen is opgemerkt over het te groot aantal officieren bij het leger, wezen enkele leden er op, hoe bij deze afdeeling in het oog springt, dat het getal officieren en leeraren, bij de inrichtingen van onderwijs

werkzaam, in verhouding tot het aantal leerlingen veel te groot is. In de laatste 10 jaren, zoo merkten zij op, nam dit getal met 42 toe en thans zijn er aan de Hoogere Krijgsschool op 63 leerlingen 23 leeraren, terwijl aan de Koninklijke Militaire Academie deze getallen 260 en 50, aan de Cadeltenschool 140 en 18 zijn.

Art. 29. Vermeerdering korporaals en oppassers. Men vroeg, of voor de vermeerdering van het aantal korporaals der cavalerie en het aantal oppassers van de infanterie en de cavalerie, bedoeld in de kolom toelichtingen op bladz. 161 van den uitgewerkten en toelichtenden staat, noodzakelijk bij deze begrooing een bedrag behoort te worden uitgetrokken.

Art. 32. Toelichting verzocht. Op bladz. 21 van de Memorie van Toelichting wordt voor uit militaire bakkerijen te verstrekken brood f 60,22⁵ minder geschat, terwijl voor brood hetzelfde bedrag *meer* wordt geraamd. Men vroeg, of deze toelichting juist is en zoo ja, welke beteekenis zij dan heeft. Zal zij wellicht het geheel toevallige en voor de Kamer van geen belang zijnde feit in het licht stellen, dat de prijs van gekocht brood juist even hoog is als de prijs van eene zekere hoeveelheid brood uit militaire bakkerijen?

VIIde AFDEELING.

Aanmaak van geweren. Gevraagd werd, of uit de mededeeling in de Memorie van Toelichting mag worden opgemaakt, dat het voornemen bestaat, zoo mogelijk, de nog benodigde wapenen van 6,5 mM. geheel te doen vervaardigen in de artillerie-inrichtingen aan de Hembrug.

Bestuur der artillerie-inrichtingen. Opgemerkt werd, dat de artillerie-inrichtingen, die staan onder leiding van een opperofficier, wien een staf van hoofd- en andere officieren als hoofden der verschillende werkplaatsen ter zijde staat, geheel worden bestuurd door militairen, die niet voor eenigen tak van nijverheid of fabriekswezen zijn opgeleid, terwijl de stem van hen, welke die opleiding wel hebben genoten, niet wordt gehoord, omdat zij slechts in zeer ondergeschikte betrekkingen daar werkzaam zijn. Daarbij komt nu nog, zoo werd verder betoogd, dat de hoofdofficiëren slechts bij de bedoelde inrichtingen worden gedetacheerd. Zijn er dus, die zich de bekwaamheden en den tact, noodig om als organiseerend en leidend hoofd eener werkplaats te kunnen optreden, langzamerhand weten eigen te maken, dan worden zij gewoonlijk verplaatst, juist wanneer de inrichtingen van hunne bekwaamheden de voordeelen zouden genieten. Zoo werd o. a. de directeur, het hoofd van alle inrichtingen, na een paar jaar als zoodanig te zijn werkzaam geweest, benoemd tot gouverneur der Koninklijke Militaire Academie en werd daarmede de leider van eene industriele onderneming op eens aangewezen als een der meest deskundigen op het gebied van onderwijs en opvoedkunde. Naar het oordeel van de leden, die dit punt ter sprake brachten, schaaft de geheel militaire inrichting der artilleriewerkplaatsen dit zuiver industrieel bedrijf, staat zij de ontwikkeling ervan in den weg en maakt zij eene behoorlijke organisatie van den arbeid, in het belang van het bedrijf en dat der werklieden, onmogelijk.

Gevraagd werd, welke ten aanzien van dit punt 's Ministers meening is en of hij genegen is eene andere regeling voor te bereiden.

Voorts werd er op gewezen, dat, in strijd met de bestaande organisatie, volgens welke aan het hoofd der artillerie-inrichtingen van luitenant-kolonel of kolonel als directeur staat, de tegenwoordige functionaris, bij zijne bevordering tot generaal-majoor, in zijne betrekking van directeur is gehandhaafd.

Opgaven gevraagd. Naar aanleiding van vroeger over deze punten gevoerde gedachtenwisseling, zoude men er prijs op stellen, thans eene opgaaf te ontvangen van:

1°. de loonen (dag- of weekloon, met en zonder overgeld en andere emolumenten), welke aan verschillende werklieden, in de onderscheidene inrichtingen of werkplaatsen, over een zeker tijdperk, per week zijn uitbetaald, met vermelding van den oorsprong van overgeld en emolumenten en de wijze, waarop een en ander wordt berekend;

2°. de verhouding van het aantal leerlingen tot dat der werklieden; de wijze, waarop leerlingen worden aangenomen, opgeleid en tot werklieden bevorderd; den leeftijd der leerlingen en het loon dat zij ontvangen;

3°. de regels, naar welke regels beambten, opzichters enz. worden onderscheiden in 1ste en 2de klasse.

Art. 33. Besparing van uitgaven Sommige leden waren van oordeel, dat op de uitgaven, bij dit artikel bedoeld, zou kunnen worden bezuinigd, door in het vervolg het vervaardigen van zadels en lederwerken bij uitbesteding aan de particuliere industrie op te dragen. Ook de voertuigen zouden, naar zij meenden, door particulieren goedkooper kunnen worden vervaardigd dan in de constructie-werkplaatsen. Indien dan tevens het aantal voertuigen van den trein werd verminderd, hetgeen kan geschieden omdat onze trein voor de behoefte te groot is, zou ook dit tot besparing leiden.

Opzichtvoerende burgerlijke ambtenaren. Verscheidene leden waren van meening, dat de aanstelling van burgerlijke ambtenaren bij de onderscheidene werkplaatsen, overbodig is. De noodzakelijkheid daarvan wordt door den Minister niet aangetoond.

Art. 34. Loonsverhooging. Gevraagd werd, hoeveel de loonsverhoogingen, bedoeld op bladz. 23 der Memorie van Toelichting, hebben bedragen en aan welke personen zij zijn ten goede gekomen.

Art. 38. Aankoop van artikelen voor het leger binnenlands. Bij dit artikel werd door sommige leden de wensch geuit, dat niet alleen voedings- en fourage-artikelen, maar ook andere benodigdheden voor het leger, zooals bijv. buskruit, binnenlands zullen worden aangeschaft. Tot dusverre is rookzwak buskruit aangekocht zoowel in Duitschland, bij de firma KRUPP, als hier te lande; men drong thans bij den Minister aan, voortaan den geheelen benodigden voorraad van dit artikel, zoo mogelijk, binnenlands aan te schaffen. Betoogd werd, dat het, met het oog op oorlogstoestanden, voor Nederland van groot belang is, zich, wat de behoeften van zijn leger betreft, van buitenlandsche leveranciers zooveel mogelijk onafhankelijk te maken.

VIIIste AFDEELING.

Uitgaven voor den dienst der genie. De uitgaven, in deze afdeeling verzameld, zijn, zoo werd opgemerkt, van denzelfden aard als die, welke in de XVIIde afdeeling zijn samengevoegd: beide betreffen den dienst der genie. Waarom dan eene splitsing in twee afdeelingen, welke een goed overzicht van het geheel bemoeilijkt? Men vroeg, of niet voortaan de beide afdeelingen kunnen worden vereenigd, met dien verstande, dat dan buitengewone werken van grooten omvang afzonderlijk worden vermeld.

Wapenmagazijn te Maastricht. Art. 45. Men vermoedde, dat het wapenmagazijn te Maastricht, waarvan het onbeschoten dak veel water doorlaat en daardoor het schoon- en roestvrij houden van wapenen belangrijk bemoeilijkt, vroeger met het oog op eene andere bestemming is gebouwd, omdat men zich niet kon begrijpen, dat bij het daarstellen van een wapenmagazijn niet in de eerste plaats op het tegengaan van lekkage zou zijn gelet.

IXde AFDEELING.

Voeding der manschappen. Hoewel gaarne erkennende, dat over het algemeen de voeding der manschappen, sedert zij rechtstreeks van Rijkswegen wordt verstrekt, belangrijk beter is dan vroeger en dat ook de opleiding der koks aan de kookscholen van gunstigen invloed is geweest op eene zorgvuldige en goede bereiding der spijzen, meenden sommige leden, dat in deze op enkele punten verbetering alsnog noodig is.

Vooreerst hebben nog niet alle koks eene goede opleiding genoten, maar bovendien kan ook een bekwame kok de spijzen niet smakelijk bereiden, indien hem niet alle benodigdheden worden verschaft, en juist dit laatste schijnt niet overal te geschieden. Ook wordt, naar men had vernomen, op de bereiding der spijzen, door de daarvoor aangewezen officieren, niet altijd een nauwlettend toezicht gehouden. Gebeurt dit echter wel en wordt dientengevolge het eten afgekeurd, dan doet zich de moeilijkheid voor, dat voor ander voedsel op dien dag geen geld beschikbaar is. Enkele leden, die op dit laatste wezen, deelden mede, hoe onlangs in een dergelijk geval onderofficieren geld hebben bijeengebracht, om daarvoor de manschappen brood te doen koopen.

Naar aanleiding van het vorenstaande, zoude men van den Minister gaarne een antwoord ontvangen op de volgende vragen:

1°. zou eene geregeld goede toebereiding van het middagmaal niet beter worden verzekerd, indien eene onderwijzeres in het koken daarop van tijd tot tijd toezicht bleef houden en de officieren, met toezicht belast, zoo noodig voorlichtte en adviseerde?

2°. behoort niet te worden gezorgd, dat de officieren, van het afkeuren der spijsen zich niet zullen laten terughouden door de vrees, dat de soldaten dien dag het dan zonder middagmaal zullen moeten stellen?

Graanprijzen. Art. 51. Men meende, dat thans, nu de prijzen van het graan weer dalende zijn, de hoogere raming van den prijs van het brood tot een bedrag, bij dit artikel van ruim f80.000 en bij art. 53 van ruim f47.000, niet noodig is en zou daaromtrent gaarne nadere inlichtingen te gemoet zien.

Loonsverhooging der burger-werklieden bij alle militaire bakkerijen. Art. 52. Toen ten vorigen jare bij de behandeling van hoofdstuk VIII der loopende begrooting, werd aangedrongen op verhooging van het loon der gezellen bij de militaire bakkerijen, heeft de Minister toegezegd te zullen onderzoeken, of in den aangegeven zin maatregelen kunnen worden genomen, zonder dat daardoor 's lands belangen worden geschaad.

Thans wordt op de begrooting f11.150 meer geraamd dan ten vorigen jare, welk meerder bedrag, blijkens de toelichting, wordt aangevraagd ook voor verhooging van de daggelden van de burgerwerklieden bij alle militaire bakkerijen. Enkele leden verzochten eene volledige specificatie van dit totaal bedrag, alsmede eene opgave van de werktijden der bedoelde burgerwerklieden en van de loonen, welke zij thans verdienen.

Afwezigheid van militairen. Art. 55. Naar aanleiding van de mededeeling in de Memorie van Toelichting, dat het percentage voor aftrek wegens afwezige militairen, voor wie geen levensmiddelen behoeven te worden ontvangen, op grond van de opgedane ervaring, van 10 op 12 is gebracht, werd gevraagd, welke militairen hier zijn bedoeld en waarom zij afwezig zijn.

Xde AFDEELING.

Kleedermakers. Art. 56. Bij herhaling wenschten enkele leden bij den Minister aan te dringen op een onderzoek, of in de min gunstige positie der kleedermakers, werkende voor de centrale magazijnen, geene verbetering kan worden gebracht.

Specificatie verzocht. Art. 57. Men verzocht eene specificatie te ontvangen van het bedrag, aangevraagd voor verhooging van de daggelden van burger-oppassers in de garnizoensmagazijnen van kleding.

XIde AFDEELING.

Vervoer van meel. Art. 64. Gevraagd werd, of het noodig is het graan voor alle militaire bakkerijen te 's Gravenhage en te Amsterdam aan te schaffen en te doen malen en of niet onnoodige transportkosten op het meel, van deze wijze van handelen het gevolg zijn.

XIIIde AFDEELING.

Verzekering en uitoefening der eeredienst bij de militairen. Art. 65. Een lid achtte het ongemotiveerd, dat van Staatswege aan godsdienstleeraren wegens het geven van catechetisch onderwijs, tegemoetkomingen worden verleend. Zijns inziens behoort het opleiden van jongelieden tot leden der kerkelijke gemeenten tot hunne taak en moeten zij het op prijs stellen, dat ook bij militairen hun de gelegenheid daartoe wordt geschonken.

Daartegen werd opgemerkt, dat op de godsdienstleeraren de verplichting tot opleiding slechts rust voor wat betreft de kinderen van lidmaten hunner gemeenten, terwijl vele militairen daaronder niet vallen. Wordt daarbij nog in aanmerking genomen, zoo zeiden de leden hier aan het woord, dat vele ouders met het doen geven van catechetisch onderwijs aan hunne zoons

wachten, omdat deze wellicht soldaat moeten worden en dan meer tijd beschikbaar zullen hebben, zoo blijkt, dat het aantal militairen, hetwelk catechetisch onderwijs geniet, gewoonlijk zeer groot is en het geven van dit onderwijs, van de godsdienstleeraren in de garnizoensplaatsen veel moeite en tijd vordert.

Sommige leden zouden gaarne de doeleinden, waarvoor de in dit artikel bedoelde uitgaven strekken, nader zien omschreven en willen weten, op welke garnizoenen deze sommen betrekking hebben en naar welken maatstaf zij worden verdeeld.

Kosten van onderscheidingsteekenen en drukwerk. Artt. 66 en 67. Men vroeg, welke toch de reden is, dat de kosten van onderscheidingsteekenen en drukwerk, die dit jaar weer belangrijk hooger zijn geraamd dan voor 1898, nu reeds sedert verscheidene jaren de daarvoor toegestane bedragen hebben overschreden. Kan in het vervolg tegen het voortdurend stijgen dezer uitgaven niet worden gewaakt?

Toelage aan oud-strijders. Art. 74. Evenals ten vorigen jare werd geklaagd, dat de vereeniging „Trouw aan Koning en Vaderland” niet over voldoende middelen beschikt om te voorkomen, dat menig oud-strijder een zeer kommerlijk bestaan leidt. Verscheidene leden waren van oordeel, dat door het toekennen van een hooger Rijks-subsidie daarin verbetering moet worden gebracht, terwijl enkelen zelfs meenden, dat het op den weg ligt van den Staat, aan iederen oud-strijder eene persoonlijke, naar billijkheid berekende, toelage te verstrekken. Andere leden waren, om de door hen reeds vroeger opgegeven redenen, van gevoelen, dat de Staat zich van verdere tusschenkomst in dezen behoort te onthouden.

Weer anderen wilden ook niet hebben voorbijgezien, dat door het overlijden van oud-strijders de bedoelde vereeniging gaandeweg in staat zal geraken aan de overblijvenden ruimere uitkeeringen te verzekeren.

Nog werd opgemerkt, dat de bepalingen, betreffende de toekenning van verhooging van pensioenen, ter zake van verblijf in militairen dienst in 's Rijks overzeesche bezittingen en koloniën, vastgesteld bij de wet van 29 Mei 1877 (*Staatsblad* no. 114), houdende nadere herziening der wet van 28 Augustus 1851 (*Staatsblad* no. 129), niet van toepassing zijn verklaard op officieren en militairen beneden den rang van officier, welke vóór het in werking treden dezer wet reeds waren gepensionneerd. Een amendement, strekkende om ook deze personen in de regeling te begripen, werd verworpen. Hun aantal, waaromtrent men gaarne eene opgave zou ontvangen, is thans nog slechts gering en sommigen hunner verkeer in behoeftige omstandigheden. Gevraagd werd, of de Minister niet zou willen bevorderen, dat zij, van nu af, worden gelijk gesteld met hen, op wie de gunstige bepalingen der genoemde wet van toepassing zijn.

Telegraphische en telephonische correspondentie. Art. 80. Gevraagd werd, of wel altijd voldoende wordt toegezien, dat niet meer telegraphische en telephonische correspondentie wordt gevoerd, dan strikt noodzakelijk is.

XVde AFDEELING.

Uniformpet. Art. 93. Onder dit artikel is een post uitgetrokken van f 17.50 als teruggave van uitschotten voor de aanschaffing van en de herstelling aan een uniformpet voor etappe-commandant. Gaarne zoude men omtrent dit dure hoofddeksel eenige nadere inlichting ontvangen.

XVIde AFDEELING.

Verbetering van de positie van de marechaussees. De voorgenomen verbetering van het lot en de positie van den gewonen marechaussee, vond vrij algemeen instemming.

Vele leden waren zelfs van oordeel, dat de Minister bij deze poging het niet behoort te laten, maar op verdere verbetering zijn aandacht gevestigd moet houden. Zij meenden, dat de thans voorgenomen maatregelen nog niet voldoende zullen zijn om te voorkomen, dat vele marechaussees uitzien naar eene gelegenheid om spoedig den dienst te verlaten.

XVIIde AFDEELING.

Bouwen van eene badinrichting. Art. 97. Vrij algemeen was men van oordeel, dat, zoo al het bouwen van eene badinrichting bij het hospitaal te Utrecht noodig moet worden geacht, daaraan in geen geval f 10.000 mag worden besteed.

Bouwen van een laboratorium. Vele leden vonden volstrekt onnoodig, in eene stad als Utrecht met haar vele laboratoria, bij het militair hospitaal een gebouw in te richten tot chemisch-pathologisch laboratorium. Wel wordt door den Minister aangevoerd, dat dit met betrekkelijk geringe kosten kan geschieden, maar men betwijfelde dit ten sterkste. Van de inrichting van zoodanig laboratorium blijven vele uitgaven het gevolg. Zou bijv., zoo werd gevraagd, niet reeds spoedig moeten worden gezorgd, dat voor een apothekersbediende wederom eene woning beschikbaar zou zijn. Men meende, dat de woorden, in de Memorie van Toelichting gebezigd, daarop wijzen.

Portierswoning te Woerden. Men vroeg, waarom de woning van den portier van het centraal magazijn van militaire kleeding en uitrusting te Woerden moet worden vergroot. Eene bepaalde reden wordt daarvoor in de Memorie van Toelichting niet opgegeven.

Verplaatsing van garnizoenen. Sommige leden vroegen, of de Minister denkt toe te geven aan den aandrang door sommige gemeentebesturen, o. a. die van Vianen en Woudrichem, uitgeoefend om hunne gemeenten als garnizoensplaatsen voor artillerie aangewezen te krijgen. Zij meenden, dat de wensch dier besturen behoort te worden ingewilligd. De artillerie, die thans te Gorinchem ligt, waar de kazerneering blijkbaar geheel onvoldoende is en afdoende verbetering eischt, ware dan, althans voor een deel, voor verplaatsing aan te wijzen. Naar hun oordeel zou het verleggen van dit garnizoen naar de genoemde gemeenten in het belang zijn der defensie en aan het Rijk vele uitgaven besparen.

Andere leden betwijfelden dit en zouden daarom gaarne 's Ministers oordeel vernemen.

Ongezonde woningen te den Helder. Art. 98. Door enkele leden werd medegedeeld, dat de onderofficierskamers in de bomvrije kazerne onder het zeefront in fort *Erfprins* bij den Helder, zoo ongezond zijn, dat onderofficieren, welke eenigen tijd daar hadden gewoond, dientengevolge voor den dienst moesten worden afgekeurd, Huns inziens zal de vervanging van steenen door houten vloeren daarin geene verandering brengen. Zij verzochten daarom den Minister dezen maatregel na te laten en de bedoelde kamers in het vervolg niet meer te doen bewonen.

Fort op de Harssens. Men vroeg, hoe de Minister denkt te voorzien in den onhoudbaren toestand, waarin zich het fort op de Harssens bevindt, welks muren tegen de dreuning bij het afschieten der kanonnen niet bestand zijn en op vele plaatsen scheuren vertoonen.

Militaire school te Haarlem. Art. 98. Sommige leden, die vertrouwden, dat van de ledig komende, uitstekende lokalen van de Militaire school te Haarlem wederom zal worden gebruik gemaakt, vroegen, waarvoor de Minister deze denkt te bestemmen.

Huisvesting van militairen buiten de kazerne. Men wenschte te weten, welke jaarlijks terugkeerende kosten het gevolg zullen zijn van het buiten de Oranje-Nassau-kazerne te Amsterdam huisvesten der vijf, in de Memorie van Toelichting bedoelde, thans in die kazerne wonende, gehuwde militairen.

Ook werd de vraag gesteld of deze verplaatsing noodig is; niet alle redenen, in de Memorie van Toelichting daarvoor opgegeven, schenen van gewicht. Zoo is er volstrekt geen bezwaar eenzelfde lokaal te bezigen voor bijeenkomsten van officieren, onderofficieren en van kanonniers, wanneer deze niet op denzelfden tijd behoeven bijeen te komen. En in de Memorie van Toelichting wordt niet aangetoond, dat eene regeling, waardoor samentreffen wordt vermeden, niet is te vinden.

Verbetering van het militair hospitaal te 's Gravenhage. Het aangevraagde bedrag van f 65.000 voor den aankoop van terrein voor de verbetering van het militair hospitaal te 's Gravenhage, werd algemeen hoog gevonden. Men vreesde, nu reeds alleen voor het terrein een zoo aanzienlijk bedrag moet

worden besteed, dat de verbetering tot groote uitgaven aanleiding zal geven. Daarom verzocht men eene opgave te ontvangen van de raming der verbouwing, met inbegrip van het terrein, in haar geheel.

Opgemerkt werd voorts, dat het gedeelte der gemeente 's Gravenhage, waarin het hospitaal is gelegen, om meer dan eene reden, voor eene zoodanige inrichting niet de geschikte plaats is. Ook daarom hadden sommige leden tegen eene uitbreiding en verbetering bezwaar.

Naar aanleiding daarvan werd gevraagd, of het niet wenschelijk mocht worden geacht dit hospitaal en andere militaire gebouwen, waarbij men in de eerste plaats het oog had op de kazerne aan de Laan Copes van Cattenburch naar buiten de gemeente te verplaatsen. De terreinen, thans door die gebouwen ingenomen en ook het exercitie-terrein, tegenover de genoemde kazerne gelegen, zouden dan als bouwterrein kunnen worden verkocht en waarschijnlijk zou daarvoor een zoo hooge prijs kunnen worden bedongen, dat daarmede de kosten der verplaatsing ruimschoots zouden worden goed gemaakt. Wellicht ook zouden de gebouwen en de terreinen van het militair hospitaal kunnen worden bestemd ten gebuik van het Departement van Oorlog en zou dan de kostbare onteigening voor de uitbreiding van genoemd Departement, waarop het, bij Koninklijke Boodschap van 19 September 1898 aangeboden ontwerp van wet (Gedrukte Stukken, Zitting 1898—1899—71) betrekking heeft, kunnen worden nagelaten.

Maken van een hek. Al gaf men toe, dat het bedrag voor het maken van een hek op het oefeningsveld aan de Raamgracht te Delft uitgetrokken, niet bijzonder hoog schijnt, toch zoude men, met het oog op opgedane ervaringen, prijs stellen op eene verklaring des Ministers, dat in dezen de gewenschte zuinigheid zal worden betracht.

Bergplaats voor rijwielen te 's Hertogenbosch. Tegen het bedrag van f 660 voor het inrichten van bergplaatsen voor rijwielen te 's Hertogenbosch hadden vele leden bedenking. Zij konden niet goedkeuren, dat de Regeering eerst alleen voor het aanschaffen van rijwielen bedragen op de begrooting uittrekt en dan later, wanneer de rijwielen zijn aangeschaft, met het oog daarop uitgaven wenscht te doen, waarvan vroeger geene melding is gemaakt en waarop van de zijde der Kamer dus niet is gerekend.

Bouwen van rijloodsen. De juistheid der mededeeling in de Memorie van Toelichting, dat de gelegenheid tot het geven van rijkunstig onderricht bij de eskadrans, die te 's Gravenhage garnizoen houden, onvoldoende is, werd betwijfeld. Herinnerd werd, dat nog slechts weinige jaren geleden twee maneges bij de kazernes aan de Laan Copes van Cattenburch zijn aangebouwd, die, naar men meende te weten, niet geregeld in gebruik zijn. Het bijbouwen van eene rijloods op het terrein bij de Alexanderskazerne, werd daarom door velen onnoodig geacht.

Sommige leden vroegen, of het bouwen van deze rijloods alsmede van de soortgelijke inrichtingen te 's Hertogenbosch en te Amersfoort niet kan worden nagelaten, indien voor het rijkunstig onderwijs ook andere uren werden aangewezen, dan thans daarvoor zijn bestemd. Ook wenschten zij te weten, waarom voor de rijloods, die te Amersfoort zal worden gebouwd, een hooger bedrag is uitgetrokken dan voor de beide andere rijloodsen. Nog trok het de aandacht, dat in de Memorie van Toelichting het bouwen van rijloodsen te 's Gravenhage en te 's Hertogenbosch noodzakelijk, daarentegen dat van eene rijloods te Amersfoort slechts wenschelijk wordt genoemd. Van oordeel als vele leden waren, dat, bij den tegenwoordigen toestand van onze financiën, slechts noodzakelijke uitgaven behooren te worden gedaan, verzochten deze den Minister den post voor de rijloods te Amersfoort reeds dadelijk van de begrooting af te voeren en de dringende noodzakelijkheid van het bouwen van eene rijloods te 's Hertogenbosch, welke door hen werd betwijfeld, nader toe te lichten.

Art. 99. Verbetering van kazernes te Bergen op Zoom. Men vroeg, of de berichten zeer onlangs in verschillende nieuwsbladen voorkomende omtrent het verplaatsen der militairen te Bergen op Zoom naar andere garnizoensplaatsen juist zijn. Zoo ja, dan vertrouwde men dat de Minister de posten, thans uitgetrokken voor betere inrichting van kazernes aldaar, terug zal nemen.

Ook stelde men de vraag, of het wel gewenscht is tot de bedoelde verbeteringen over te gaan, nu langzamerhand, door den aanplant van bosschen, steeds meerdere terreinen rondom Bergen op Zoom voor oefeningen niet meer kunnen worden gebruikt en het wellicht, uit dien hoofde, binnen niet zeer langen tijd noodzakelijk zal blijken de militairen vandaar weg te nemen. Verder had het bevreemding gewekt, dat reeds nu een eerste termijn wordt uitgetrokken van de som, die noodig wordt geacht om de kazerne Koornmarkt te verbeteren, hoewel nog geene zekerheid bestaat, dat het voor een deel dier verbetering benoedigde terrein door de gemeente kosteloos zal worden beschikbaar gesteld.

Dientengevolge wordt thans van de kamer eene beslissing gevraagd, waarvan zij de financieele gevolgen niet geheel kan overzien. Immers kan later blijken, dat de veronderstelling in de Memorie van Toelichting gemaakt, onjuist is, zoodat een terrein moet worden aangekocht. De Kamer zou in haar oordeel omtrent de wenschelijkheid van dien aankoop dan niet meer vrij zijn.

Art. 100. Gasverlichting. Gevraagd werd, of de hierbedoelde maatregel op dit oogenblik noodzakelijk is te achten.

Verbetering van het voorterrein der infanterie kazerne te Amersfoort. Sommigen leden scheen het meer wenschelijk ook in het vervolg telken jare aan de verbetering van het voorterrein der infanterie-kazerne te Amersfoort een klein bedrag te besteden, dan, zooals het voornemen is, in eens deze verbetering tot stand te brengen. Wellicht, zoo merkten zij op, zal thans, nu in de wintermaanden slechts nog het blijvend gedeelte der miliciens onder de wapenen is, kunnen blijken, dat aan het gebruiken van dit voorterrein veel minder behoefte bestaat dan vroeger. De uitgaaf in eens, zou dan geheel onnoodig hebben plaats gehad.

Bouwen van een scherm- en gymnastiek-lokaal c. a. te Amersfoort. Men vroeg, of de infanterie-kazerne te Amersfoort reeds langen tijd geleden is gebouwd. Zoo neen, dan pleitte, naar men meende, het feit, dat de scherm- en gymnastieklokalen voor het doel te laag en te klein zijn gebleken, niet voor de bekwaamheid en het doorzicht der autoriteiten, die met den bouw belast zijn geweest.

Terwijl men zich verheugde, dat het logies der onderofficieren zal worden verbeterd, betreurde men, dat op de voorgestelde wijze deze verbetering moet worden verkregen.

Bouw van een bureel en gymnastiekgebouw c. a. te Assen. Opgemerkt werd, dat de reden in de Memorie van Toelichting opgegeven voor het bouwen van een bureel bij de infanterie-kazerne te Assen, blijkbaar niet kan gelden tot verklaring van de betreuenswaardige feiten, dat bij eene zoo nieuwe kazerne nu reeds de scherm- en gymnastieklokalen te klein blijken te zijn en de behoefte blijkt te bestaan aan verbetering van het logies der onderofficieren.

Met het oog op deze feiten, betwijfelden sommige leden, of wel altijd de plannen tot den bouw van kazernes door bekwame personen met de noodige zorg en kennis van zaken worden ontworpen en op de uitvoering daarvan een voldoende toezicht wordt gehouden.

Art. 101. Bouw van artillerie-inrichtingen aan de Hembrug. Gevraagd werd eene opgave van het bedrag, tot dusverre voor den bouw van artillerie-inrichtingen aan de Hembrug uitgegeven. Ook wenschte men te weten, hoever thans de bouw is gevorderd.

Voor welke inrichtingen zal de thans aangevraagde som dienen?

Gaarne zoude men van den Minister vernemen, of het plan bestaat reeds in 1899 de directiën der artillerie-inrichtingen en der pyrotechnische werkplaatsen van Delft naar de Hembrug over te brengen.

Aldus vastgesteld door de Commissie van Rapporteurs den 17den November 1898.

VAN ASCH VAN WIJK (Ede).
VAN DEINSE.
SMEENGE.
HELDT.
GROEN VAN WAARDER.

BEGROOTING VAN UITGAVEN TEN BEHOEVE VAN DE VOLTOOIING VAN HET VESTINGSTELSEL, DIENST 1899.

VOORLOOPIG VERSLAG.

Het wetsontwerp tot vaststelling der begrooting van uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel, dienst 1899, gaf in de afdelingen der Kamer aanleiding tot de volgende opmerkingen en beschouwingen.

Herziening der Vestingwet. Evenals in vorige jaren werd door verscheidene leden wederom met klem aangedrongen op herziening der geheel verouderde wet van 18 April 1874 (*Staatsblad* no. 64). Huns inziens gaat het niet aan met deze herziening, zooals de Minister, blijkens de Memorie van Antwoord op de Vestingbegrooting voor 1898, wenscht, te wachten tot het misschien nog ver verwijderde tijdstip, dat de afwerking van de forten van den gesloten kring der Stelling van Amsterdam althans zooverre gevorderd zijn, dat inderdaad eene behoorlijke verdedigingslinie om de hoofdstad des Rijks verkregen is. Reeds nu kan met genoegzame zekerheid worden geconstateerd, dat een aantal bestaande werken en sterkten uit een militair oogpunt alle beteekenis hebben verloren. Hoe men de opheffing van deze werken, die voortdurend in meerdere of mindere mate onderhoud vorderen, thans ontijdig kan noemen, zooals de Minister in de genoemde Memorie van Antwoord doet, zagen deze leden niet in.

Ook beaanden zij geenszins de meening, door dezen Minister daar geuit, dat er geene redenen van practisch belang zouden bestaan, waarom eene herziening van de genoemde wet op dit oogenblik noodzakelijk of wenschelijk zou geacht moeten worden.

Vooreerst toch staat vast, dat sommige gemeenten in hare ontwikkeling worden belemmerd door voor de defensie vrijwel waardelooze vestingwerken. Neuzen is er het sprekend voorbeeld van.

Al moge nu, zooals de Minister ten vorigen jare heeft verklaard, steeds door het Departement van Oorlog er naar worden gestreefd, de bijzondere belangen dier plaats te behartigen, voor zooverre de defensie zulks slechts eenigszins gedooft, dit neemt niet weg, dat, zoolang de Vestingwet ongewijzigd voortbestaat, de genoemde gemeente niet op afdoende wijze is te helpen.

Verder wordt, door de eischen die de Vestingwet stelt, de voltooiing van menig werk van algemeen nut tegengehouden. Zoo waren de leden, hier aan het woord, overtuigd, dat bijv. door die eischen de oplossing dier quaestie van den nieuwen waterweg voor Dordrecht wordt vertraagd. Zoolang, gelijk men beweert, zal moeten worden gevorderd, dat te Willemstad een koepelfort worde gebouwd, zal het kosten-argument eene belemmering zijn in de vrije keuze van de richting voor dien waterweg.

Deze leden verzochten daarom den Minister eene zoodanige herziening der Vestingwet in overweging te nemen, waardoor althans aan de geschetste, het meest gevoelde, bezwaren, waartoe thans die wet leidt, zal worden tegemoet gekomen. Daarentegen maakte de geschiedenis van de bestaande vestingwet, vele andere leden huiverig zelfs op eene gedeeltelijke herziening dier wet aan te dringen.

Fort te Spaarndam. Men vroeg, hoe het staat met den bouw van het fort te Spaarndam en of het werk ver genoeg is gevorderd, in verband met de gestelde termijnen. Is het juist, dat er moeilijkheden met den aannemer zijn en zoo ja, treedt de genie krachtig op om tegen hem de rechten van den Staat te handhaven?

Zandophoogingen. Sommige leden vroegen, of het waar is, dat de zandophoogingen geenszins beantwoorden aan het daarmede beoogde doel.

Gebruik van baksteen bij den bouw van forten. Ten vorigen jare, toen bij

de behandeling der Vestingbegrooting een der leden van de Tweede Kamer den Minister het denkbeeld aan de hand deed, om in de wijze van aanbesteding van werken, voor fort en onder het beheer der genie, zoodanige verandering te brengen, dat de belangen der zoo bij uitstek nationale industrie der steenbakkers daarbij meer tot hun recht zouden komen, heeft de Minister geantwoord, dat hij dit denkbeeld ter overweging zou geven aan den inspecteur der genie en zich in dit bijzonder geval geheel zou houden aan het uit te brengen advies. Men zou op prijs stellen thans van den Minister te vernemen, in welken zin dat advies heeft geluid.

Inrichting der stukken. Opnieuw werd opgemerkt, dat de beide laatste kolommen van de verzameling na den toelichtenden staat (stuk no. 5) jaar op jaar oningevuld blijven. Hoewel het ongetwijfeld zeer belangrijk zou zijn te weten welke bedragen, naar de meening des Ministers, voor elke linie bij volgende begrootingen nog aan te vragen zouden zijn, achtte men, nu gebleken is, dat de opvolgende Ministers niet in staat zijn daaromtrent mededeelingen te doen, het wenschelijk, dat voortaan de bedoelde kolommen worden weggelaten.

Voltooiing der Stelling van Amsterdam. Art. 4. Enkele leden vroegen of het juist is, dat de Stelling van Amsterdam uitgebreider is dan die van Parijs. Zij konden zich niet voorstellen, dat wij ooit genoeg troepen of kanonnen, zouden hebben om naar eisch deze stelling te bezetten, laat staan haar te verdedigen. Ware het daarom niet beter, zoo vroegen zij, ons daarvan goed rekenschap te geven en van de verdere voltooiing af te zien. Indien wij ons bepaalden tot het aanschaffen van licht en gemakkelijk vervoerbaar geschut om dit te bezigen achter vluchtig opgeworpen werken, dan zouden wij niet, als thans, $\frac{1}{2}$ van het land behoeven prijs te geven ten einde het overige $\frac{1}{2}$ gedeelte, de vesting Holland, te kunnen verdedigen.

Andere leden, hoewel betreurende, dat de voltooiing der Stelling van Amsterdam zooveel geld kost, waren van oordeel, dat het moeilijk is niet voort te gaan op den eens ingeslagen weg. Zij konden echter niet goedkeuren, dat thans, bij den slechten toestand onzer financiën, voor het maken van gebouwen in fort en zoo groote sommen op de begrooting zijn uitgetrokken en zouden het op prijs stellen, indien daarmede althans dit jaar nog wordt gewacht.

Door sommige leden werd gevraagd, of de Minister thans reeds kan opgeven, wanneer de afwerking van de fort en van den gesloten kring zóóverre zal zijn gevorderd, dat inderdaad de Stelling van Amsterdam verdedigbaar is. Ook wenschten deze leden te weten, of zekerheid bestaat, dat bij een onverwacht opkomenden oorlog de Stelling op voldoende wijze kan worden geapprovandeerd en van steenkolen voorzien. Eindelijk vroegen zij, hoe het thans staat met de drinkwater-quaestie en welke de resultaten zijn geweest van het tiental putboringen, hetwelk ten vorigen jare de Staatscommissie, ingesteld bij Koninklijk besluit van 16 Januari 1895 n°. 23, op het terrein te Nieuwemeer heeft doen verrichten en ten behoeve waarvan op de loopende Vestingbegrooting een bedrag van f30.000 is uitgetrokken. Is werkelijk gebleken, dat langs den thans ingeslagen weg, op eenvoudige wijze en met aanzienlijk minder kosten, eene oplossing voor de drinkwater-quaestie zal gevonden worden?

Ten vorigen jare bij de behandeling der Vestingbegrooting in de Tweede Kamer, werd van gedachten gewisseld over de vraag, of wellicht de fort en Liebrug en Penningsveer, in verband met hunne ligging, niet als wachtfort en zouden kunnen worden ingericht, en later, in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Eerste Kamer over de genoemde begrooting, werd door den Minister verklaard, dat nauwgezet zou worden overwogen, in welke mate de verschillende werken van meer of minder uitgebreide gebouwen moeten voorzien worden en dat door hem reeds maatregelen waren genomen, om nauwkeurig te onderzoeken, welke fort en te dien opzichte eenvoudiger zouden kunnen worden ingericht. Naar aanleiding daarvan, had het vele leden bevreed, dat elke toelichting ontbreekt van het bedrag van f484.000, hetwelk op de begrooting voor den verderen opbouw van de fort en Liebrug en Penningsveer is uitgetrokken en dat in de Memorie van Toelichting met geen enkel woord van de resultaten van het bedoelde onderzoek wordt melding gemaakt. Nu, naar het uitgetrokken bedrag te beoordeelen, het de bedoeling des Ministers schijnt te zijn, deze fort en tot woonfort en in te richten en het hier eene beslissing geldt voor onze defensie en onze geldmiddelen van het

grootste gewicht, die niet dan na rijp beraad mag worden genomen, verwachtte men alsnog eene uitvoerige toelichting van dit voorstel en eene weerlegging van de meening van hen, die aan wachtforten de voorkeur schenken. Om het gewicht der zaak, hechte men er aan te verklaren, dat, naar men meende, de quaestie *woon-* en *wachtforten* bij de behandeling der loopende Vestingbegrooting in de Tweede Kamer, niet geheel tot haar recht is gekomen.

Het onderscheid tusschen *woon-* en *wachtforten* vonden sommige leden hierin dat in de eerste *woon-* en *slaapgebouwen* voor eene vaste bezetting zijn ingericht, in de laatste daarentegen slechts *wachtgebouwen* van geringe afmetingen, bestemd voor het verblijf van op geregelde tijdstippen afgelost wordende troepen. De meerdere of mindere uitgebreidheid van *woon-* en *slaapgebouwen* in forten kan, zoo meenden zij, voor eene beantwoording der vraag: woon- of wachtfort van geen belang zijn.

Terwijl vele leden in geen geval genegen zouden zijn thans voor het maken van gebouwen in de forten Zuidwijkermeer, den Ham, Krommeniedijk, Markenbinnen en Edam, gelden toe te staan, wenschten anderen, vóór zich daaromtrent uit te laten, van den Minister eene nadere toelichting te ontvangen. Zullen deze forten als woon- of wachtforten worden ingericht, hoeveel zullen de kosten van de in elk daarvan vereischte gebouwen bedragen en binnen hoeveel tijd zal de bouw voltooid kunnen zijn?

Naar aanleiding van de mededeeling in de Memorie van Antwoord betreffende de Vestingbegrooting voor 1898, dat, ook naar 's Ministers overtuiging, in de eerste plaats de forten van den gesloten kring van bomvrije gebouwen en van geschutopstellingen voor de nabijverdediging moeten worden voorzien, vroeg men, of door den aanleg van groepdepots en sectorparken, voor het opleggen van het artillerie- en geniematieel in de Stelling, waarmede thans de Minister wenscht te beginnen en waarvoor een eerste termijn van f 59.000 op de begrooting wordt uitgetrokken, in de voorgenomen werkwijze nu weer verandering wordt gebracht en zoo ja, welke daarvan de redenen zijn. Hoeveel zal de totale inrichting dezer depots en parken kosten, hoeveel zullen er worden aangelegd en wanneer zullen zij geheel gereed zijn?

Sommigen leden bevreemdde deze aanleg te meer, omdat, naar zij meenden, in de Nieuwe Hollandsche Waterlinie dergelijke depots en parken niet zijn ingericht. Zij vroegen ook, of het strikt noodig is dit jaar met het inrichten te beginnen.

Andere leden wenschten te weten, of de uitgaven voor het inrichten van groepdepots en sectorparken ook waren begrepen onder de raming der totale kosten voor de voltooiing van den gesloten kring der Stelling, ten vorigen jare in de Memorie van Antwoord betreffende de Vestingbegrooting opgegeven.

Nu de Minister daar heeft medegedeeld, dat in verband met zijne voornemens, deze totale kosten, voorloopig geraamd op f 10.250.000, vermoedelijk nog wel zouden kunnen worden verminderd en ook heeft te kennen gegeven, dat door hem aan eenige deskundige autoriteiten de opdracht was verstrekt om gezamenlijk na te gaan, of eene raming van ongeveer 4 millioen voor de kosten van de bewapening der Stelling, met inbegrip van den aanmaak van den strikt noodigen munitie-voorraad, nog niet te hoog moest worden geacht, zouden vele leden het op prijs stellen omtrent het bedrag van beiderlei kosten eene nieuwe opgave te ontvangen.

Telegraphische en Telephonische verbinding. Art. 7. Men wenschte te weten, of het hier aangevraagde bedrag voor telegraphische en telefonische verbinding alleen strekt ten behoeve van het leger.

Na de verklaring, door den Minister ten vorigen jare in de Memorie van Antwoord betreffende de Vestingbegrooting afgelegd, had het vele leden bevreemd, dat thans op de begrooting, voor het aanbrengen van wijzigingen en het doen van kleine voorzieningen, het niet onaanzienlijke bedrag van f 13.000 is uitgetrokken.

Aldus vastgesteld door de Commissie van Rapporteurs den 18den November 1898.

VAN ASCH VAN WIJCK (Ede).
VAN DEINSE.
SMEENGE.
HELDT.
GROEN VAN WAARDER.